

88-3
85

GUNĀRS PRIEDE

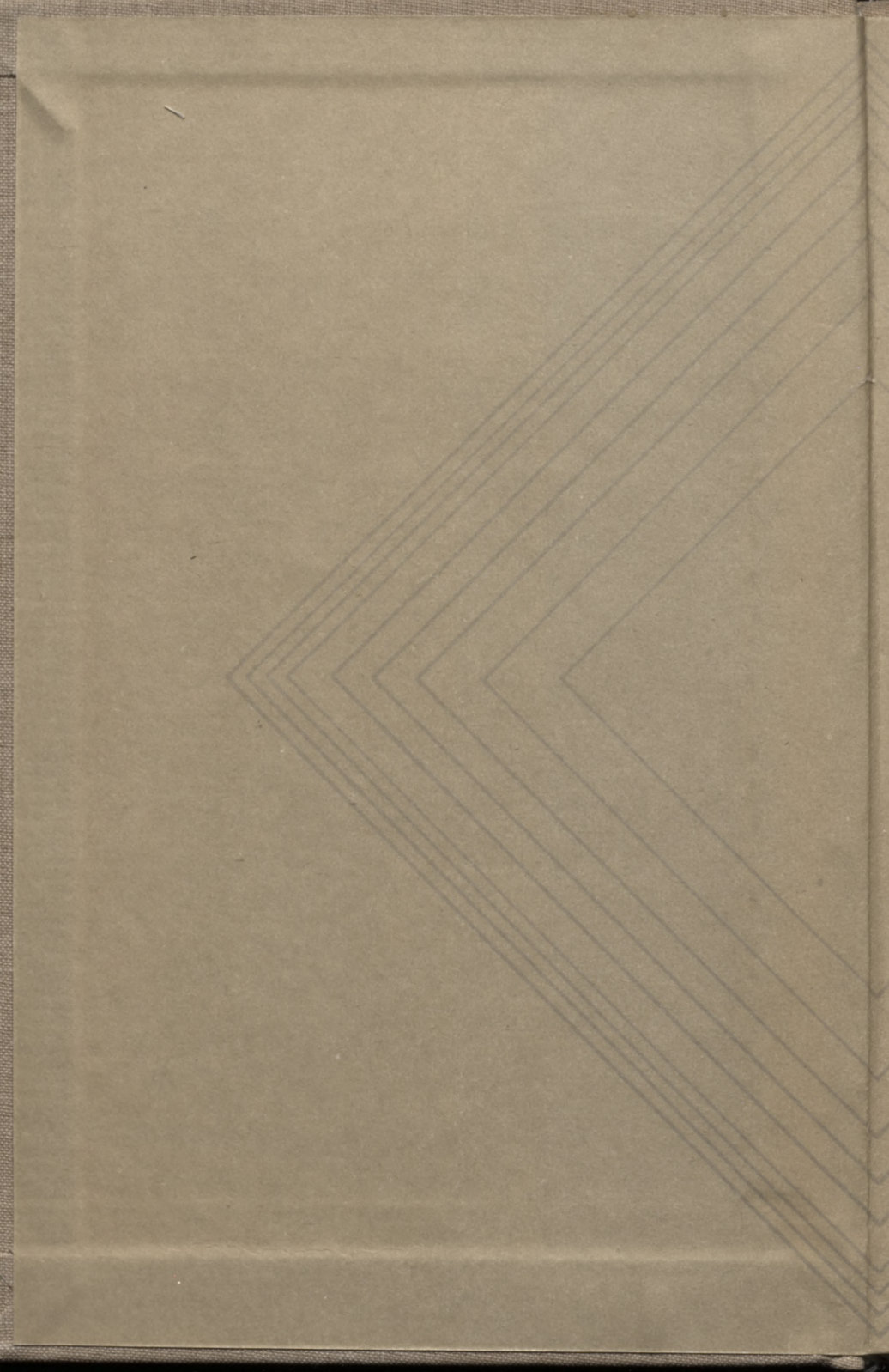
LUGU IZIASE

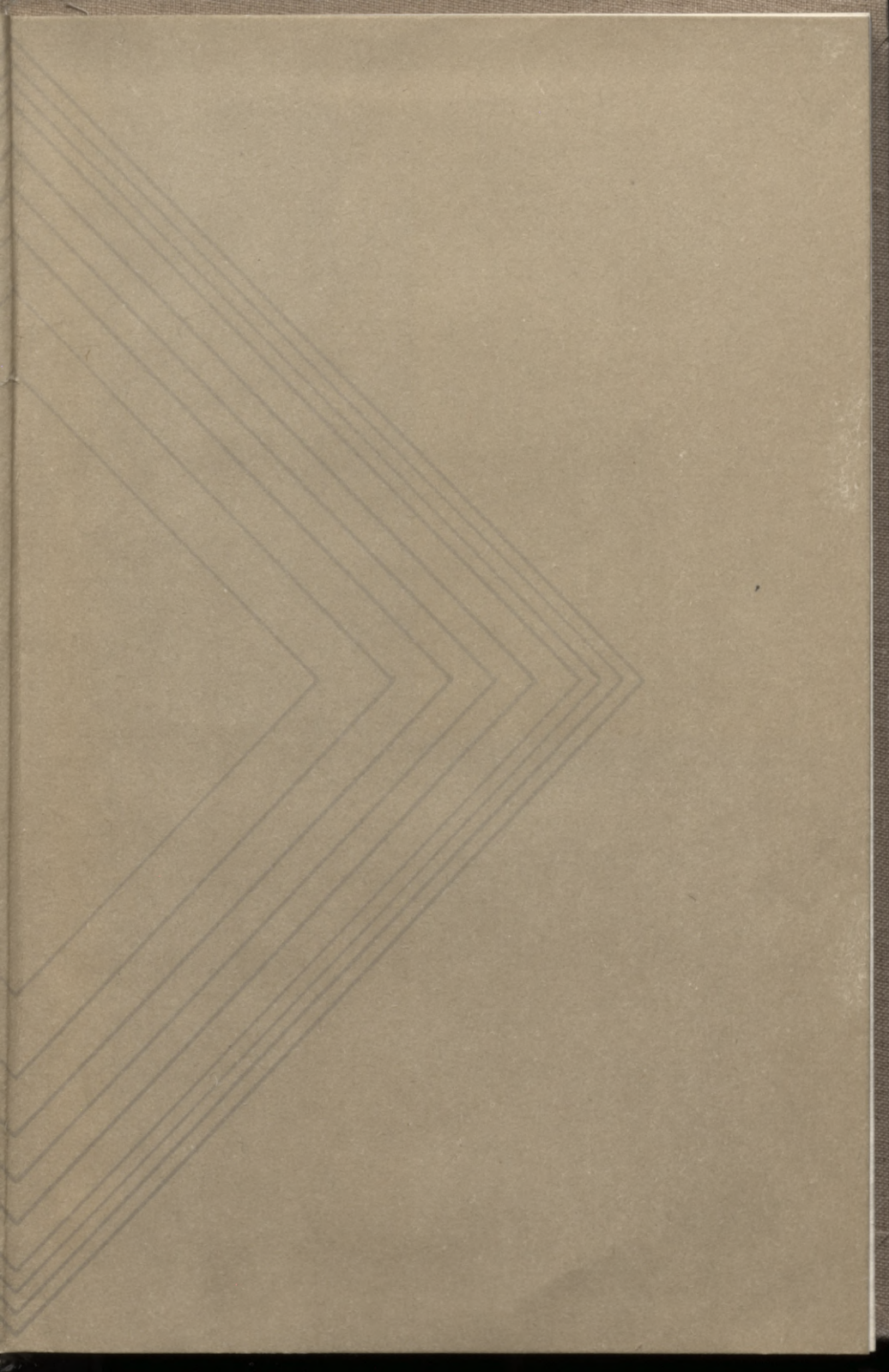

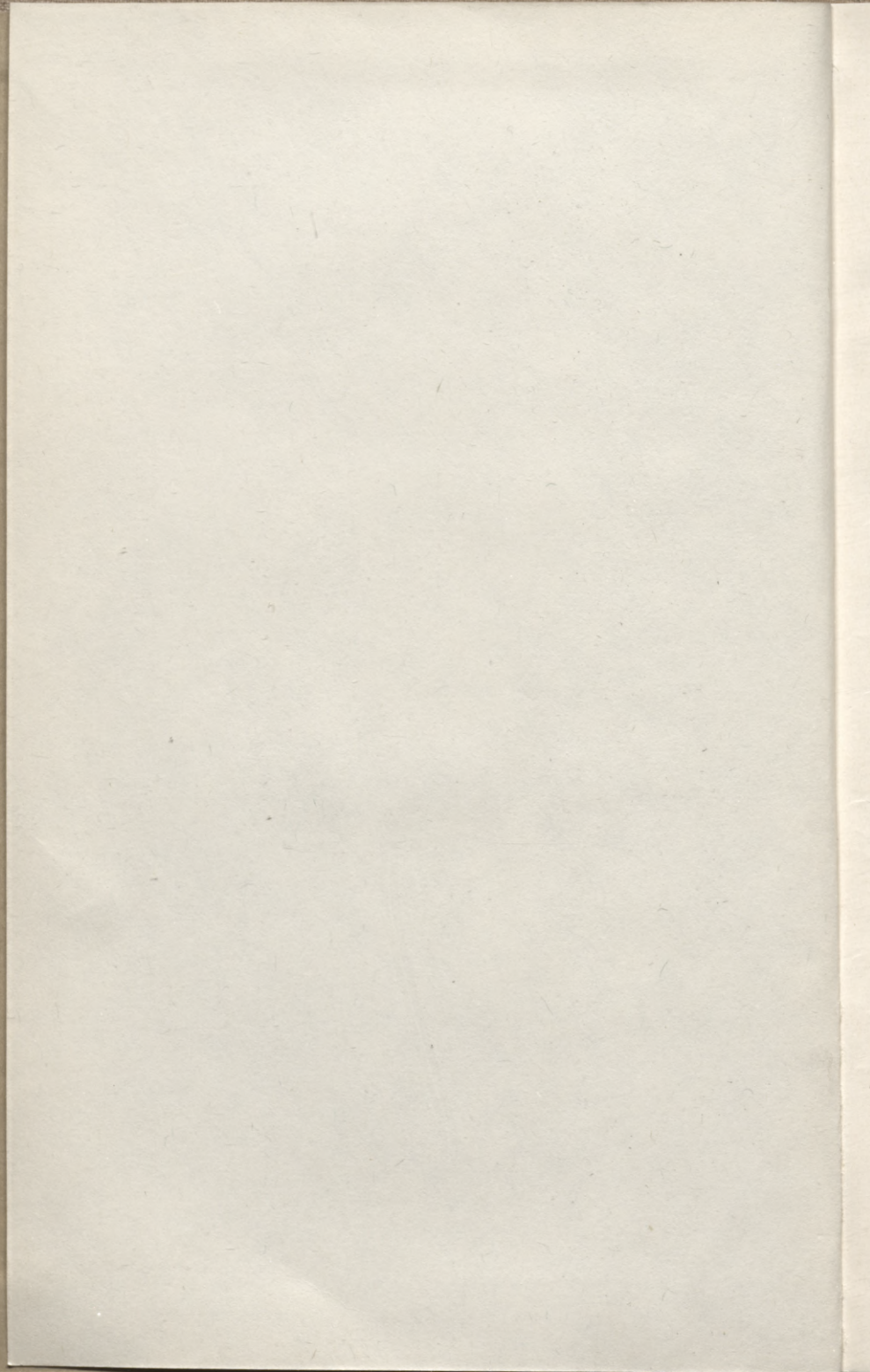
SĒNES UN SIENS

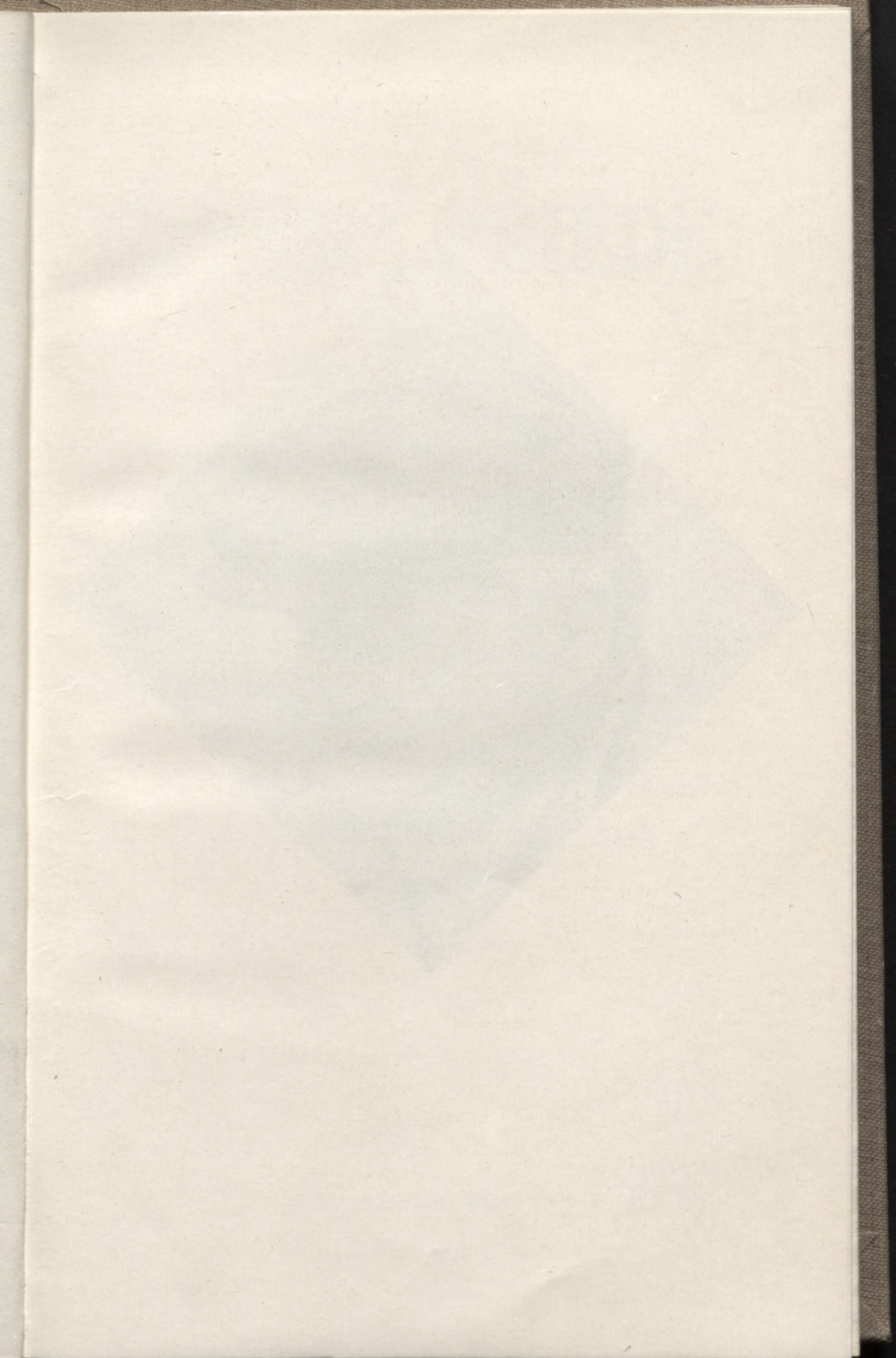
GUNĀRS
PRIEDE

GUNĀRS
PRIEDE

**GUNĀRS
PRIEDE**

**SĒNES
UN
SIENS**

Rozes sen jau novītušas,
Smaržo sēnes... Smaržo siens...

Pēc Kaudzītes Matīsa

Ārpusē atstādams jaunības
lugas, savas 60. gadsvārtas priekš-
vakarā šai grāmatai esmu izvēlējis
septiņus vēlāku laiku dramatiskos
darbus. No sešdesmitajiem gadiem
tad nu būtu "Tava labā slava" un
"Smaržo sēnes", no septiņdesmitajiem -
"Zilā", "Vēlis un māmiņa" un "Mācību
trauksme", no astoņdesmitajiem -
"Centrifūga" un "Sniegotie Kalni".

Guntars Priede

88-3
— 85

L
84

GUNĀRS PRIEDE

LUGU IZĪASE

SĒNES
UN
SIENS

RĪGA «LIESMA» 1988

34 L7-6
Pr 510

Vija Lāča Latv. PSK
VALSTS BIBLIOTĒKA

88 - 14.902

0304089924

MAKSLINIECE MAIJA DRAGONE

4702340200-17
P M801(11)-88 60-88

© Izdevniecība «Liesma», 1988

TAVA
LABA SLAVA

Drāma 3 cēlienos

Darbojas: ARMINS TURKS
ILZE, viņa brāļasieva
KOKNESIS } Ilzes bērni
MAGONE }
LAUMA LAZDENIECE
ROBERTS, viņas mazdēls
ZELTITE JANKOVSKA
MINNA KRAUZE
JĀNIS BRUZITIS
REINIS MIGLA

PIRMAIS CĒLIENS

1. aina

Divstāvu māja kādā Kurzemes pilsētā. Pagalma pusē ap galdu sēdušas, kārtis spēlē Lauma Lazdeniece, Zeltīte Jankovska un Minna Krauze.

ZELTĪTE. Lauma, tev jādala.

LAUMA. Kāpēc man?

ZELTĪTE. Tāpēc, ka dalīja Minna, bet pirms viņas es.

LAUMA *dala*. Es, latviešu strēlnieka atraitne, spēlēju kārtis ar mietpilsonēm...

MINNA. *Schande*, kā saka vācieši. Kauns un negods. Zeltīt, vai drīkstu papildināt?

ZELTĪTE. Jā, lūdzu. Ielej.

LAUMA. Spēlēju kārtis ar mietpilsonēm un kafijas tautiņām...

ZELTĪTE. Kas attiecas uz kafijas tautiņām, viņas zināja, ko dara, un zināmā mērā bija, ja tā varētu sacīt, pat progresīva parādība sava laika vēsturiskajos apstākļos. Sodien, kad kafiju līdz nesamaņai dzer inteliģence, viņas vajadzētu pieminēt pateicībā un ar cieņu, nevis te...

MINNA. Lauma, tev varbūt arī ieliet?

LAUMA. Esi tik laba, Minna Krauze. Kāpēc tu smaidi, Zeltīt Jankovska? Kafijas tautiņas manā izpratnē ir nevis tās, kas dzer kafiju, bet tās, kas salasās ap kafijas galdu, lai kā žagatas žadzinātu par kaimiņiem.

ZELTĪTE. Pie mūsējiem, es domāju augšniekus, valda neparasts klusums... Pagājis pusgads kopš Osvalda apcietināšanas un mēnesis, kopš viņu tiesāja, bet tā vien liekas, ka tūlīt, tūlīt ies atkal vaļā kāds trakums... Osvalds tagad ir...

LAUMA. Osvalds Turks. Pārceļ.

ZELTĪTE *pārceļ*. Kas tie par paņēmiem — saukt visus vārdā un uzvārdā...

LAUMA. Man nepatīk familiaritāte nevietā. Ja es pareizi saprotu, tu dzīvo Minnas Krauzes vecāku naciona-

lizētās mājas pirmajā, bet viņš ar sievu un bērniem — otrajā stāvā un ir tev Osvalds Turks. Tas taču ir kā āmen baznīcā, es teiktu, ja mans vīrs nebūtu bijis Jēkabs Lazdenieks.

MINNA. Tava vīra vārdā tikšot nosaukta Akas iela.

LAUMA. Minna! To nu tu varēji atstāt man, šo faktu... Taisni kā gatavojos jums stāstīt.

MINNA. Kura no mums tad nezina? Zeltīt, nāc laukā.

ZELTĪTE. Man nepatīk tādas pārdēvēšanas. Radiet ko jaunu, lūdzu, un tad sauciet, kā gribat! Rīgā būdama, nevaru vien nopriecāties par Komunāru parku, kā tur celiņi izkārtoti, tie zālāji ar puķu stādījumiem, tie koki...

LAUMA. Tie skulpturālie varoņu portreti — Jānis Rudzutaks, piemēram, taisni tāds, kādu es viņu atceros, un citi... Skaisti.

MINNA. Skaisti gan, kas ir, tas ir. Lauma, pārceļ.

ZELTĪTE. Ļoti, ļoti skaisti. Un pilnīgi no jauna, tukšā klajumā... Kas tad tur bija? Puķekļi pa gaisu griezās, kad vējš vilka pāri no Bastejkalna... Plika, tukša tā saucamā Esplanāde...

LAUMA. Man ar to vietu saistās trakas atmiņas no maniem jaunības laikiem... Mēs, Lomonosova ģimnāzijas audzēknes, latvietes, līdz neprātam dievinājām dzejnieci Aspaziju. Nu, un kāds bija palaidis baumas, ka Aspazija sešpadsmit gadu vecumā apskrējusi apkārt Esplanādei pilnīgi kaila.

MINNA. Kaila?

ZELTĪTE. Apkārt Esplanādei?

LAUMA. Klausieties, klausieties, meitenes! Nu, un mēs nolemjam: ko varēja gatavu dabūt dievinātā dzejniece, jāvar arī mums... Runāts — darīts. Nodzēšam istabā gaismu un velkam sērkociņus, kurai jāskrien...

ZELTĪTE. Nu, nu?

LAUMA. Izrādās, man.

MINNA. Tev!

ZELTĪTE. Kaut kas traks!

LAUMA. Man pašai, meitenes. Jāmetas nost un jāskrien apkārt.

No lelas puses nāk Ilze Turka.

ILZE. Labdien!

MINNA. Pašā interesantākajā vietā!

ZELTĪTE. Bet Minna!

LAUMA. Labdien, Ilze Turkal!

ZELTITE. Nepiesēdīsi pie mums uz brīdi? Minna, vai kannā vēl...

ILZE. Paldies, es netraucēšu.

MINNA. Ko tu šodien tā staigā uz priekšu un atpakaļ?

ZELTITE. Vēl ceri bērnus sagaidīt?

ILZE. Biju atkal aizgājusi pretim, uz pēcpusdienas vilcienu, un atkal nekā... Atlicis vienīgi autobuss. Ja ar to neatbrauks...

LAUMA. Cik veci ir jūsu bērni, Ilze?

ILZE. Dēlam palika divdesmit četri, Meita par diviem gadiem jaunāka.

LAUMA. Bērni... Pie mums, Arzamasā, tādiem jau pašiem bērni kājām skrien.

ZELTITE. Koknesis nupat Ļeņingradā aizstāvēja diplomdarbu!

ILZE. Jā, atsūtīja telegrammu — viņš atgriežas mājās kā inženieris... Magone gan vēl ir studente.

LAUMA. Koknesis? Magone?

ZELTITE. Brīnies, brīnies!

MINNA. Visa pilsēta brīnījās, bet pamazām pierada.

ILZE. Dēls piedzima, kad vīrabrālis sāka komponēt savu slaveno baletu «Lāčplēsis»... Meitai vārdu devām pēc viņa operas «Krauklīts sēž ozolā». Osvalds gan domāja, ka... Piedodiet. *Aiziet.*

ZELTITE. Nabaga Ilze! Kā viņa to plēgura Osvaldu milēja, kā cīnījās par viņu...

MINNA. Kaut sen bija skaidrs, ka labs gals nebūs. Pie tās uzdzīves, pie tā plašā vēriena! Ja nevari nokaut, ņem augšā, Lauma!

ZELTITE. Ilze gudri darīja, bērnus uz Ļeņingradas augstskolām sūtīdama. Lai tālāk no mājām. Lai neredz.

LAUMA. Cik man zināms, latviešu jaunatne kopš pagājušā gadsimta vidus pati tiektin tiekusies pēc studijām lielajos kultūras centros un universitāšu pilsētās — Pēterburgā, Tērbatā, Cīrihē... Vai tagad būtu citādi? Ar varu jāsūta?

ZELTITE. Mājās Ilze viņiem neļāva pabūt pat brīvlaikos. Ka vēl abi nav mātes valodu aizmirsuši, tik ilgi krievos dzīvodami... Lauma, ej.

LAUMA. Es četrpadsmitajā gadā aizbraucu uz Sveici, no divdesmit pirmā dzīvoju Krievijā... Visu laiku, līdz pašam šā gada maijam... Vai es nerunāju latviski?

MINNA. Un kā vēl!

ZELTITE. Par trim, par trim brīžam... Atvaino.

MINNA. Es vācu radiopārraidēs saprotu katru vārdu un precību sludinājumus «*Berliner Zeitung*» lasu bez grūtībām, ar visiem saīsinājumiem, bet kad man jārunā...

LAUMA. Vai tu patiešām esi īsta vāciete? *Eine echte Deutsche?*

MINNA. Īsta, īsta. *Wilhelmine Krause, geborene Hasenfuß*... Piecel. Katru reizi tev jāatgādina.

LAUMA. Ja es tikai iedomājos, kā šodien rīkojas revanšisti Rietumvācijā...

MINNA. Ar tiem nu tu mani, lūdzama, kopā nepin!

Pagalmā ienāk Armīns Turks.

ARMINS. Labdient Sakiet — vai šai mājā nedzīvo Ilze Turka?

ZELTITE. Šai pašā... Augšā, lūdzu. Pirmās durvis pa kreisi.

ARMINS. Paldies. *Aiziet.*

MINNA. Man mute palika vaļā. Osvalds kas Osvalds.

ZELTITE. Es arī nodomāju — vai nu palaiduši uz brīvām kājām, vai izbēdzis...

MINNA. No mūsu cietumiem izbēgt neesot iespējams.

ZELTITE. Bija dzirdēts, ka brāji esot līdzīgi, bet ka tik lielā mērā...

MINNA. Kad skatījāmies šo te, Armīnu, televīzijā, tā nelikās.

ZELTITE. Armīns bija vareni uzcirties, tur tā lieta, un tā kā Osvalds savai ārienei nepievērsa uzmanību... reiz man pat nācās Ilzei atklāti pateikt, ka vīra caurie elkoņi un nebuktētās bikses sievai godu nedara! Balss Osvaldam tomēr cita.

MINNA. Seja arī savādāka, atceries vienl Labsirdīga, kā visiem dzērājiem.

ZELTITE. Šim te skatā vanaga asums...

MINNA. Jā... No tāda visu var sagaidīt, pēc sava netaika Krauzes zinu — tas arī tāpat skatījās...

LAUMA. Ja es pareizi sapratu, tas bija komponists Armīns Turks?

ZELTITE. Komponists, diriģents, mūzikas recenzents un referents un kas viss... Ieslēdz radio — Armīns Turks, ieslēdz televizoru, atšķir laikrakstu — atkal... Ilze par viņa mūziku jūsmo, bet mani tā neaizrauj. Ar to es

negribu sacīt, ka tā būtu slikta mūzika. Nē. Es tikai konstatēju faktu.

LAUMA. Nesen dzirdēju Armīna Turka simfoniju, kurā bija ievīti revolucionārās dziesmas «Kas paši staigā driskās» motīvi. Man patika.

ZELTITE. Simfonija vai tie motīvi?

MINNA. Buks. Kam jādala?

ZELTITE. Tev pašai, jo dalīja Lauma, bet pirms Lau-
mas...

LAUMA. Minna.

ZELTITE. Pareizi gan... Dod šurpl

LAUMA. Jūs abas esat gluži nemanot, viltnieces, ievil-
kušas mani azartā... Manil

ZELTITE. Pārceļ!

LAUMA. Pārceļ.

ZELTITE. Pa visiem tiem gadiem, kopš Turki dzīvo
mūsu mājā, ne reizes netikām Armīnu šeit redzējušas...
Vai ne, Minna?

Minna, saņemtajās kārtis ledziņājustes, pamā.

Pēkšņi — atbraucis... Tas kaut ko nozīmē. Vai nu at-
braucis brāļa parādus kārtot, vai...

MINNA. Vai es jums stāstīju, ka man bija viens no
pirmajiem velosipēdiem Latvijā? Viens no pašiem pirma-
jiem, ar lielu priekšējo un mazu pakalējo riteni... Kas
trumpā?

ZELTITE. Piķis.

2. aina

Iela. Afišu stabs. Skan akordeona spēlēta melodija.

Klusēdami, nopietnām sejām pa ielu lēnā pastaigas soli nāk Kok-
nesis un Magone. Apstājas pie afišu staba.

MAGONE. Skaties, Armīna Turka dziesmu vakars. Kul-
tūras nama vokālistu pulciņš, akordeona solo Roberts...
skaties! Roberts Lazdenieks!

KOKNESIS. Cikos sākums?

MAGONE. Tas nav šodien, bet parīt.

KOKNESIS. Žēl... Kur mēs vēl varētu aiziet?

MAGONE. Tikai ne mājās. Vismaz ne tūlīt vēl...
Man ir tāda sajūta, ka tur visam vajadzētu būt izvan-
dītam, zini, kā pēc gangsteru iebrukuma. Juku jukām. Vai
kā pēc kratīšanas.

KOKNESIS. Nevajag tik daudz skatīties ārzemju filmas.

MAGONE. Kino institūta studentiem jāskatās.

KOKNESIS. Nu, skaņtehnikas fakultātei tas nemaz nav obligāti. Pašas tikai skrienat.

MAGONE. Viens otrs brālis arī labprāt skrien līdzī — ja viņu ņem.

KOKNESIS. Iesim! Drusku agrāk, drusku vēlāk...

MAGONE. Bet ne taisni, labi? Metīsim likumu cauri parkam.

Pa telu garām iet Armīns. Apstājas.

ARMINS. Sakiet, lūdzu, — kur šai pilsētā varētu būt veikals?

Māsa un brālis skatās viņā.

Visu laiku klusi spēlējošais akordeonists aprauj melodiju.

Где тут поближе гастроном, скажите пожалуйста?

MAGONE. Labdien, tēvoci Armīn!

ARMINS. Ak jūs tie esat? Bet es domāju... Ha, ha, ha! Lieli, lieli izauguši...

MAGONE. Jūs neesat mainījies.

ARMINS. Tā saka... Starp citu, tēvočiem un krustmātēm saka «tu», Gundegal!

MAGONE. Mans vārds ir Magone.

ARMINS. Nu kā tad, pareizi... Zinu, ka bija viena puķe — Lilija ne Lilija, Dālija ne...

MAGONE. Magone. Pēc jūsu operas varones.

ARMINS. Pēc manas?... Nu kā tad! Sveika, Magone!

MAGONE. Brālis, pēc jūsu baleta, ir Koknesis — nevis Aizkrauklis vai Ķegums...

ARMINS. Nu pareizi — nevis... hā, ha, ha! Nevis, teiksim, Pļaviņš... Mana jaunākā baleta darbība risinās Daugavas krastā pie Pļaviņām, tā kā ja tu būtu piedzimis tagad... Ha, ha, ha!

KOKNESIS, *uz aģiņu norādīdams*. Jūsu dziesmu vakars.

ARMINS. Ā, pašdarbnieki... Kāpēc jūs neejat mājās? Māte gaida, nervozē... Ejiet, ejiet mājās!

KOKNESIS. Mēs jau ejam.

ARMINS. Pasēdēsīm visi kopā un prātīgi aprunāsimies, reiz esam tikušies. Bērni, tātad — kur atrodas veikals?

MAGONE. Kad mēs šai pilsētā gājām skolā, veikals bija Akas ielā.

KOKNESIS. Otrā šķērsiela. Es parādīšu.

Abi aiziet. Magone pievēršas ajišai.

ROBERTS, *neredzams*. Magone!

MAGONE *lasa, skaļi*. Akordeona solo — Roberts Lazdenieks ...

Skan akordeons, paužot prieku. Aplust.

ROBERTS, *vēl aizvien neredzams*. Kāpēc neatbildēji uz vēstulēm?

MAGONE, *vēl aizvien neatskatījusies*. Kāpēc rakstīji blēņas?

ROBERTS *parādās un nostājas Magones priekšā*. Blēņas?

MAGONE. Kad gājām pāri Ņevai uz Petropavlovskas cietoksni, norunājām citādi.

ROBERTS. Kā tad?

MAGONE. Norunājām, ka vēstules būs lietišķas, bet visi labie vārdi tiks sakrāti un ...

ROBERTS. Magone! Vai manās vēstulēs kaut viens vārds bija par ...

MAGONE. Vai tavās vēstulēs kaut viens teikums bija par ko citu?

ROBERTS. Es nu gan ...

MAGONE. Piemēram: «Tad es pārtraucu spēlēt un atspiežu karsto pieri pret akordeona lakoto virsmu...» Izlasīju un sāku raudāt.

ROBERTS. Tu? Raudāt?

Magone uzliek plaukstu Robertam uz pieres.

KOKNESIS *uznāk*. Temperatūra?

MAGONE. Koko, tas ir Roberts.

KOKNESIS. Sveiks! Šlipse darbadienā? Priekšnieks?

ROBERTS. Ko tu! Man ierādīja jaunu mezgla veidu, bet nedodas rokā ...

MAGONE. Kopš kura laika tu esi sācis pievērst uzmanību detaļām?

KOKNESIS. Dod, es sasiēšu.

ROBERTS. Velnš viņas rāvis, visas tādas šlipes un manšetpogas, bet man teica, ka koncertā vajagot, obligāti, jo visiem būšot ... Sestdien koncerts!

KOKNESIS. Lasījām.

MAGONE. Koko tev uzsies mezglu kā konfekti.

ROBERTS. Koko? Kas to izdomāja?

MAGONE. Eili.

ROBERTS. Kas?
MAGONE. Eili ir ...

Koknesis bridinoši paskatās māsā.

... viņa ir igauniete, bet igauniem tāda mūsu «o» nemaz nav. Tikmēr gāja «Kokness, Kokness», kamēr iznāca «Koko» ...

ROBERTS. Varbūt viņa tikai uzdodas par igaunieti, bet patiesībā ir kaut kāda papagaiļu audzētāja, jo vārds Koko ...

KOKNESIS. Ko tu teici? Tu gribi kauties?

ROBERTS. Ar tevi? Jociģais ...

MAGONE. Roberts taču nezina, ka tu ...

KOKNESIS. Skaties šurp. Labi?

ROBERTS. Nav vārdam vietas ... Limenī. Es tikai neredzēju, kā tu darīji.

KOKNESIS. Parādīšu secībā.

MAGONE. Uz ielas? Tantiņu pilni logi ...

ROBERTS. Ieiesim pie manis.

MAGONE. Kopmītnē?

ROBERTS. Ko tu! Jūs abi apstājāties tieši manas mājas durvju priekšā!

MAGONE. Koko, tu dzirdi? Viņam ir māja ... Varbūt viņam ir arī sieva un bērni?

ROBERTS. Viņam ir istaba, virtuve un vecāmāte ... Zināt, kas man palīdzēja — gan dzīvokli dabūt, gan pārvest no Arzamasas vecmāti?

KOKNESIS. Zinām.

Kā viņš, tā Magone acumirkli kļūst atkal nopietni.

ROBERTS. Akordeonu, ko viņš man uzdāvināja ... viņš gan teica, ka pircis par algu un ka es droši varot patūrēt ... akordeonu es nolēmu pārdot. Pateicu šiem, kultūras namā. Sākās milzīga spriešana, nevarot laist projām labāko instrumentu pilsētā — un kas ... Galu galā savāca kolekti un man aizdeva, lai es nosūtu ... Aizdeva uz diviem gadiem, tā ka ...

KOKNESIS. Kad pārskaitījums pienācis ... nu tur ... tēvs bijis dziļi sarūgtināts.

ROBERTS. Jā, viņš rakstīja ... Ļaunā viņš man tomēr neņemot, jo visu saprotot ... Vai tas bija jūsu slavenais onkulis? Trakot līdzīgs ...

MAGONE. Tas bija Armīns Turks.

ROBERTS. Mūsējie aizsūtīja telegrammu un koncerta programmu, bet kam nāca prātā, ka viņš varētu arī ierasties? Nevienam... Nu mēs dabūsim vējū! Es aiz bailēm aizmirsīšu to pašu mazumiņu, ko pašai dziedīgie mūzikas skolas pedagogi man pa vakariem ar tādām pūlēm iedzinuši...

Garām skrīen un apstājas Jānis Bruzītis.

JĀNIS. Robert, ko es nupat redzēju!

ROBERTS. Dzīvu? Cik lielu?

MAGONE. Varbūt ēdamu? Mēs ar brāli esam izsal-kuši...

JĀNIS. Saprotiet, ieeju veikalā un skatos...

ROBERTS. Armīns Turks.

JĀNIS. Kā tu zini? Jā! Stāv pie letes, gaida... Nervozē, jo visi skatās... Pasakainil Cilvēks, kurš diriģējis Londonā un kura kantāte atskaņota Deli, ierodas uz pašdarbības koncertu mazā Kurzemes pilsētiņā... Robert! Vai tu no savas kastes varēsi izdabūt kaut vienu astotdaļu ar punktu? Vokālisti, es baidos, plātīs mutes kā zivis... Tagad tikai jāuzzin, kur viņš apmeties, pie brāļa ģimenes vai... nē, droši vien jau viesnīcā... Jādabū intervija. Reinis arī jāpaņem, lai noknipsē.

ROBERTS. Esi gan tu nadzīgs! Ko ieraugi, tūlīt jā-intervē un jāknipsē.

JĀNIS. Ko ieraugi... Tu laikam neesi spējīgs aptvert, ko pilsētas kultūras dzīvē nozīmē tāds fakts kā...

ROBERTS. Klausies, tu...

JĀNIS. Ā... Atvainojos, ka pārtraucu jūsu sarunu. Tik ļoti gribas, lai mūsu avīzīte būtu interesanta, lai to gaidītu, lasītu — kā «Rīgas Balsi»... Nē, šo nevar publicēt, to nevar...

ROBERTS. Kā palika ar to tramvaju — var vai nevar?

MAGONE. Ar tramvaju?

KOKNESIS. Mūsu pilsētā?

MAGONE. Pa kuru ielu?

JĀNIS. Ko jūs, ko jūs, ko jūs! Visas trīs autobusu līnijas sekmīgi apkalpo viens pats autobusiņš, tā ka... Septembrī, ja par perspektīvām runājam, došot vēl vienu, skolēniem... Tramvaju Roberts pieminēja tai sakarā, ka četras mūsu pilsētas iedzīvotājas — gada laikā, ievērojiet! — Rīgā cietušas satiksmes nelaimēs — un kāpēc?

Tāpēc, ka neizjūt inerci un lec ārā no vagona pretējā virzienā! Atsevišķos izņēmuma gadījumos tāpat rīkojoties arī rīdzinieces, bet mūsējās pieredzes trūkuma dēļ gandrīz vienmēr. Vienas šausmas ar viņām! Tāpēc es uzrakstīju rakstu «Kā sievietēm pareizi ielēkt ejošā tramvajā un izlēkt no tā». Nē, nevarot publicēt, jo ejošā tramvajā lēkt esot aizliegts... Daudz kas ir aizliegts, es viņam saku, redaktoram, bet vai tāpēc to nedara? Vai nelec? Lec! Un kas? Sievietes! Jo neviens viņām, nabadzītēm, nepaskaidro! Vai ar jums, piemēram, kāds ir runājis?

MAGONE. Neviens.

JĀNIS. Es jau domāju. Bet mūsējais — nul Un ko viņš izdarīja ar manu rakstu par Osvalda Turka prāvu? Pilsēta vārijās, kādas neklīda baumas — vajadzēja to visu pareizi apgaismot un novērtēt — un kam, ja ne pašu avīzītei? Es tad veselā zemsvītrā... naktis negulēju, iekšā viss vārijās... nu, bet šefs? Hā! Virsraksts: «Pelnīts sods kukuļņēmējam un izšķērdētājam». Saturs: bij. kombināta direktora tāda un tāda lieta, notika, izskatīja, pieci gadi, zāle uzņēma ar aplausiem, punkts. Viss. Astoņas rindas no manām 220. Turklāt aplausus šefs pielika no sevis, jo tā esot pieņemts rakstīt rubrikā «No tiesas zāles». «Arī tad, ja nekādu aplausu nav?» es viņam prasu.

ROBERTS. Es atkal gaidu, kad tev aprūks elpas un tu aizrausies... Uzmaniību, esiet pazīstami — Jānis Bruzītis, vietējībā Jānītis, vietējās avīzes līdzstrādnieks.

JĀNIS. Pagaidu, uz trim mēnešiem... Izmēģināšanai!

ROBERTS. Turki, Magone un Koknesis.

MAGONE, roku sniedzot. Osvalda meita.

KOKNESIS tāpat. Osvalda dēls.

ROBERTS. Vai dieniņ, kā zēns nobālēja...

MAGONE. Robert!

ROBERTS. Ja mēs tagad būtu skolā, ar tevi varētu zīmēt uz tāfeles.

JĀNIS. Es nezināju, ka...

KOKNESIS. Turies, Jānīt, — kas viss vēl nebūs jāpieredz žurnālista darbā! Pats esmu rakstījis vienu rakstu sienas avīzei un zīnu...

MAGONE. Ja tu gribi intervēt tēvoci, mēs tev palīdzēsim.

KOKNESIS. Jā, mēs viņu sagatavosim. Tūlīt tu vēl nenāc, bet pēc kādām pāris stundām, norunāts?

JĀNIS. Pateicos. Vai drīkstu ņemt līdzi fotogrāfu?

MAGONE. Tu pats nefotografē?

JĀNIS. Kā ne, bet — vārdu sakot, vecais vīrs ir tik vientuļš, ka... Nekā jau viņam netrūkst, saņem pensiju un dzīvo, bet mēs viņam šad tad uzticam pa uzdevumam, lai viņš justos vajadzīgs, skaidrs?

KOKNESIS. Viss pilnīgi skaidrs.

JĀNIS. Agrāk viņš skaitījies labākais pilsētā. Visi albumi pilni, ej, kurā mājā gribil

MAGONE. Tu zini, kura ir mūsējā?

JĀNIS. Kas tad nezina, kur dzīvo... *Apraujas.*

ROBERTS. Jānītis daudz runā, bet citādi ir kārtīgs puika. Pārējie tajā redakcijā domā tikai, kā vairāk pārdrūkāt no «Cīņas».

JĀNIS. Kaut «Cīņu» katrs tāpat izlasa! Un vēl viņi neprātīgi baidās no drukas kļūdām. Vienās bailēs dzīvo. Sevišķi no tā laika, kad burtlicis bija kļūdaini salicis virsrakstu informācijai par ASV indiāņu rezervātiem... Neviens neieskatījās, bet otrā rītā visa pilsēta un rajons lasīja: «Indiāņi joprojām spiesti dzīvot rezervuāros!»

MAGONE. Nāk tēvocis Armīns... Ja mēs tūlīt uz vietas nepazūdam, būs kopā ar viņu jāiet mājās, un tava kaklasaite...

ROBERTS. Žigli pie manis!

MAGONE. Uz redzēšanos, Jānī!

JĀNIS. Uz redzēšanos!

KOKNESIS. Pēc stundām divām trim esi klāt!

ROBERTS. Kā nagla.

JĀNIS. Visādā ziņā. Būšu.

Magone, Koknesis un Roberts aiziet.

Robert!

ROBERTS *atskatās.* Kas ir?

JĀNIS. Vai man nevajadzēja atvainoties?

ROBERTS. Blēņas. Tu nepateici neko, kas...

JĀNIS. Es biju nesmalkjūtīgs.

ROBERTS. Domā, šie nesaprata, ka tu nezini? Neesi bērns!

JĀNIS. Jāpieradinās mazāk izteikties, bet vairāk un uzmanīgāk ieklausīties citos, vai ne?

ROBERTS. Zini, ideja! Kā tev ienāca prātā?

JĀNIS. Smejies...

ROBERTS. Atzīmē savā bloknatā! Tādas idejas katru dienu...

MAGONE, *neredzama*. Robert!
ROBERTS. ... un katram vis nerodas, brālītī! *Aizstei-*
dzas.

Garām iet Armīns. Tiklīdz viņam šampanieša pudele un kādi ne-
kādi saiņi.

Jānis pie ajišu staba platām acīm skatās Armīnā. Skan atkal akor-
deons.

Armīns paskatās Jāni. Jānis novēršas. Taču, tikko Armīns pagājis
garām, atkal seko viņam ar skatu. Armīns, vēlreiz atskatījies, pa-
rausta plecus un aiziet.

Jānis kā hipnozē lēnām dodas tai pašā virzienā.
Skan akordeons.

3. aina

Pagalms kā 1. ainā.

MINNA, *kārtis jaucot*. Bet mīļākais dzejnieks man ir un paliek Heine. Kad es lasu Heini, es reibstu, es visa tvīkstu, es iekšēji gavilēju! No jūsu jaunajiem man, es atvainojos, spiež pakrūtē.

ZELTITE. Jo sliktāk tev, Minna. Tieši beidzamajos gados saradies daudz patiešām interesantu jauno dzejnieku.

MINNA. Var jau būt, var jau būt.

ZELTITE. Tu pārāk aizraujies ar savu «*Berliner Zeitung*».

MINNA. Ja tā būtu viena kaitīga avīze, vai to pārdotu mūsu kioskos? Gaidī!

ZELTITE. Kādreiz tomēr vajag palasīt arī «*Padomju Jaunatni*». Īpaši svētdienās. Vai, sacīsim, to pašu «*Literatūru un Mākslu*». Ko tu vari tik ilgi jaukt? Dali tak!

MINNA. Jābeidz, meitenes. Man laiks uz darbu.

LAUMA. Vai tad tu, Minna Krauze, vēl neesi pensijas gados?

MINNA. Es tiem esmu jau pāri. Kamēr jūs guļat, es esmu modra un sargāju sociālistisko īpašumu.

ZELTITE. Naktīs tev tikpat miegs nenāk. Vai tu sēdi istabā vai pie gatavu apģērbu veikala — kāda starpība?

MINNA. Nāc un pasēdi vienu nakti, tad tu redzēsi.

ZELTITE. Ko es redzēšu?

MINNA. Starpību.

No veikala atgrīezdamies, pagalmā ienāk Armīns. Sastapis viņam pievērstos triju veco dāmu skatienus, apstājas.

ARMINS. Piedodiet... Vai drikstu ko pajautāt?

ZELTITE. Bet lūdzu, biedri Turkl

ARMINS. Jūs mani pazīstat?

ZELTITE. Esmu Jankovska un dzīvoju šajā mājā div-
desmit gadus, bet Krauze vēl ilgāk... Lazdeniece ir mūsu
viešņa.

ARMINS. Priecājos. Turks. Jūs visas trīs cieši mani
skatījāties... To pašu darija ļaudis veikalā, bet nupat uz
ielas vienam puikam acis no pieres sprāga laukā — tā
viņš mani blenzal

ZELTITE. Vai nu slavenības nav pieraduši, ka viņos
skatās! Katram taču interesanti redzēt, sacīsim...

ARMINS... teātra premjeru vai kinozvaigzni — un
kā vēl! Tikai ne komponistu...

ZELTITE. Ja komponists ir arī mūzikas kritiķis un uz-
stājas televīzijā...

ARMINS. Kad es ienācu pagalmā — ne tagad, bet pir-
mīt, kad atbraucu... ko jūs domājat, mani ieraudzījušas?

ZELTITE. Mēs?

ARMINS. Tieši tā skatījās viņi visi, veikalā un uz
ielas...

MINNA. Zeltīte Jankovska ir dzimusi diplomāte. Ja vē-
laties dzirdēt patiesību, griezieties pie manis.

ARMINS. Tikai patiesību!

MINNA. Ja neielūkojas tuvāk, jūs esat ārkārtīgi līdzīgs
savam brālim, bet Osvalds Turks mūsu pilsētā ilgāku
laiku aizņēma visus prātus un...

ARMINS. Saprotu... Paldies. *Iekšā.*

ZELTITE. Nevar vis būt nekāda patīkamā sajūta ievē-
rojamam cilvēkam, ja brālis — noziedznieks...

MINNA. Es Osvaldu tādā vārdā nesauktu.

LAUMA. Vai jums neliekas, ka pilsētas kļūst vienā-
das? Pa ceļam no Arzamasas redzēju gan Krievijas, gan
Latvijas pilsētas, bet jaunais visur iezīmējas ar balto ķie-
ģeli.

ZELTITE. Pagaidi, lai koki saaug.

LAUMA. Lapotņu zaļums mīkstinās ķieģeļa šķautņu
asumu un darīs kvartālus acij tīkamākus, taču būtiskas
pārmaiņas nez vai ienesīs. Pilsētas atšķirs upes, kalni,
seno celtnu silueti... Citādi būs visur viens un tas pats.

MINNĀ. Atkritīs transporta izdevumi ekskursantu pār-
vadāšanai.

ZELTITE. Lauma, ko es tev gribēju lūgt — nesauc
mūs par mietpilsonēm.

LAUMA. Vai tiešām es atkal...

ZELTITE. Divas reizes.

MINNA. Trīs.

ZELTITE. So vārdu esam sākuši lietot kā bērni — viņi arī, ja vairāk nekā nezina, pasaka «bē» un domā, ka daudz ko jau pateikuši.

LAUMA. Mīetpilsonība ir kā rūsa.

ZELTITE. Drīzāk kā audzējs, jo postošā darbība te nāk no iekšienes, ārienei bieži vien maldinot... Ja pensionārei mājā ir kumode un kaut kas no plīša, tas vēl neko nenozīmē. Pazīstu vairākus, kas iegādājušies modernas zemās mēbeles, televizorus un tranzistorus un pie tam vēl bijuši ārzemēs... Nu, es jums teikšu! Pensionāre — kumodes īpašniece — lasa centrālos laikrakstus un apmeklē lekcijas Kultūras universitātē, kamēr tie...

MINNA. Tu atkal jau par sevi, Zeltīt... Ir daža laba cita, kas pensiju nesauņem un uz lekcijām neiet, bet vajadzības gadījumā pati varētu lekcijas nolasīt.

ZELTITE. Precību sludinājumu jautājumos?

MINNA. Ne tikai.

ILZE *iznāk*. Nudien nezina, ko domāt... Vīrabrālis satapis uz ielas bērnu, runājis ar viņiem... Tas nozīmē, ka viņi ir gan atbraukuši, bet apmetušies citur... Ko man darīt? Iet meklēt? Bet kur? Nedarīt neko? Gaidīt? Bet cik ilgi? Varbūt kāds viņiem ko stāstījis?

ZELTITE. Vai tad Koknesis un Magone nezina, ka viņu tēvs...

ILZE. Vispārīgos vilcienos, protams, zināja... Nāk! Abi divi un vēl kāds... Roberts laikam... Sagaidīšu viņus iekšā. Dažas mēbeles tur vēl palikušas, pret kurām atbalstīties. *Iekšā*.

MINNA *Laumai*. Lielāko daļu iekārtas viņiem aprakstīja un aizveda. Lielajā istabā, piemēram, stāv vienas pašas klavieres, jo tās bija uz Ilzes vārda.

Pagalmā ienāk Koknesis un Magone.

MAGONE. Labdien, tantes!

Minna un Zeltīte dodas abiem pretim.

MINNA. Sveikī, bērni, mājās!

ZELTITE. Kā izauguši, ne pazīt...

KOKNESIS. Tas jums no Ņevas krastiem, Zeltītes tant. Lūdzu. Un tas Minnas tantei. Ķarote ar Admirālītātes attēlu.

ZELTITE. Paldies — gan par karoti, gan ka vecenes neesat aizmirsuši...

MINNA. Paldies, bērni. Skaista karote...

ZELTITE. Ļoti skaista! Kas tie par burtiem?

MAGONE. Kuri?

MINNA. Atceros, man kādreiz bija šķīvis ar uzrakstu «Zagts Tērvetes viesnīcā»...

KOKNESIS. Minnas tant...

ZELTITE. Tā ir Lauma Lazdeniece, Roberta vecmāmiņa.

MAGONE. Labdien! Mēs jūs jau pazīstam.

KOKNESIS. No Roberta stāstiem... Labdien!

LAUMA. Esiet sveicināti, jaunieši!

KOKNESIS. Māte mājās?

ZELTITE. Mājās, mājās. Gaida kā no paša agra rīta...

Koknesis paskatās Magonē. Magone pamāj. Abi aiziet.

Minna, vai tu esi pie pilna prāta? Tur, kur kāds pakāries, labais tonis prasa auklu pēc iespējas nepieminēt.

MINNA. Nav jau vēl neviens pakāries.

ZELTITE. Par ko Osvaidu tiesāja? «Piesavināšanās», «izšķērdēšana» un citi tādi vārdi skan smalki, bet ikdienas valodā...

MINNA. Zeltīt! Lai nu paliek... Man žēl Ilzes. Tāda tikšanās ar bērniem... Un Osvaidu viņa tik ļoti mīl, neskatoties ne uz ko!

ZELTITE. Cīnījās par viņu kā lauvu māte... Ko tas vairs varēja līdzēt? Ja kāds sācis velties pa slīpumu uz leju, apturēt grūti.

LAUMA. Kā lavīnu Sveices kalnos, ja es pareizi sapratu... Bez žēlastības aizraus tevi pašu uz bezdibeņu bezdibeni... Un tomēr vēsture min gadījumus, kad cilvēki stājušies pretim arī lavīnai! Par citiem cilvēkiem domādami, kuru mītnes šī lavīna draudējusi noslaucīt no zemes virsas... Varonība, ko vēlāk vainago slava... vai arī pārklāj aizmirstības plīvurs, vienalga... varonība vienmēr dzimusi no domas par citiem.

MINNA. Paldies par kafiju, Zeltīt. Es nu iešu.

LAUMA. Iešu arī es. Paldies — nezinu pat, kā jūs abas kopā uzrunāt, par biedrenēm lāgā nevedas...

MINNA. Sauc mūs vienkārši par kundzēm. Jankovska kundze, Krauzes kundze... Vienkārši un skaisti.

ZELTITE. Tad jau drīzāk par pilsonēm.

LAUMA. Pārlietu daudz laika esmu sākusi pavadīt jūsu sabiedrībā, pilsones...

ZELTITE. Uzskati, ka tu mūs ar Minnu audzini. Vai tad mūsos pie visa labā nav arī kādas nekādas tā sau-
camās pagātnes paliekas? Tu mūs tagad pāraudzini.

MINNA. Viņa jau brīžam arī mēģina.

LAUMA. Ar visai viduvējam sekmēm diemžēl... Toties jūs abas pa šo laiku esat paspējušas itin neuzkritošā kārtā, blēdes, pieradināt mani pie kāršu spēles un kafijas.

ROBERTS *parādās aiz mājas stūra*. Labdien, dāmas!

ZELTITE. Sveiks, jaunekli, sveiks! Ko labu pateiksi?

LAUMA. Kā tu te gadījies?

ROBERTS. Atnācu tev pretim, vecomāt.

LAUMA. Tas mani, neslēpšu, iepriecina un zināmā mērā pat aizkustina. Paldies tev, Robert. Uz redzēšanos, meitenes!

MINNA. Pagaidi — bet kā tur beidzās tajā Esplanādē?

ZELTITE. Vai dienī, tu aprāvi tik interesantā vietā... Nu, nu?

LAUMA. Redziet, iejaucās žandarmi, un man nācās...

MINNA. Žandarmi?

ZELTITE. Cara žandarmi, Minna! Par ko tu brīnies? Tas viss notika cara laikā!

LAUMA. Jā... Robert, tu mani pagaidi uz ielas, lūdzu.

ROBERTS. Ja tas ir par Aspaziju, to es jau esmu dzirdējis.

LAUMA. Tieši tāpēc! Veci cilvēki savus atmiņu stāstus mēdz dažādi iekrāsot — protams, kamēr sklerozes ietekmē nesāk atkārtot vienu un to pašu kā veca plate... Saproti mani pareizi, Robert. Vai tad es varu atcerēties, ko stāstīju, kad tu biji klāt, un ko, kad tevis nebija?

ROBERTS. Kā vēlies, vecomāt. Es gaidu uz ielas. *Aiziet.*

MINNA. Mums gan, lūdzama, stāsti to, kas bija.

ZELTITE. Mums vari neiekrāsot.

LAUMA. Kas nu liels bija, kas varēja būt... Norai-
sīju priekšautu, apsēdos un šņorēju vaļā zābakus... Tieši tajā brīdī pienāca policists un vaicāja, ko ģimnāzistes tik agrā rīta stundā darot pie Barklaja de Tolli pieminekļa. Man sāka drebēt rokas un kājas, draudzenes viņam nezin ko tur iestāstīja un...

ZELTITE. Trakas mēs visas savā laikā esam bijušas.

MINNA. Izņemot mani.

ZELTITE. Stāsti manim, Daugaviņa...

LAUMA. Tas trakākais notika vēlāk... Sēžam abas ar Aspaziju parkā uz sola, skatāmieš sniegotajās kalnu galotnēs — tas notika Kastaņolā —, un es, dūšu saņēmusi, jautāju, vai viņa tiešām sešpadsmit gadu vecumā tur tā skrēja, kaila un tā joprojām... Viņa atbild: «Nekas tamlīdzīgs.»

ZELTITE. Nekas tamlīdzīgs?

MINNA. Vai tu re!

LAUMA. «Nekas tamlīdzīgs,» viņa man atbild, «to būs palaidis Jansons-Brauns...» Lūdzu! Cik maz mums toreiz vajadzēja! Padzirdi kaut ko pa ausu galam — un tūlīt stāvus gar sienu augšā.

MINNA. Vai uz galvas no kraujas lejā.

ZELTITE. Trakas, trakas bijām.

ROBERTS *parādās*. Vecomāt!

LAUMA. Jā, jā... *Dodas projām*.

ZELTITE. Tagadējā jaunatne dzīvei pieiet vairāk ar prātu, vai nav taisnība, Roberts?

ROBERTS. Kā nu brīžam... Uz redzēšanos! Paldies.

LAUMA. Paldies par viesmīlību.

MINNA. Veseli!

Roberts ar Laumu iet projām. Otrā stāva logu atver Magone. Roberts, Zeltītei un Minnai neredzot, pamāj viņai. Magone atbild.
Roberts skriešus seko vecmātei.

ZELTITE, *kopā ar Minnu iekšā ejot*. Ja tā padomā, mēs visādi nosodām Osvaldu, bet pašas, vecās mulķes, cītīgi vien turpinām pildīt viņa norādījumus...

MAGONE. Kādus norādījumus?

ZELTITE. Labi audzināti bērni nenoklausās.

MAGONE. Vai tiešām kāds jums par mani būtu teicis — «labi audzināts»?

MINNA. Nav gan dzirdēts, jāatzīstas... *Iekšā*.

MAGONE. Zeltītes tant...

ZELTITE. Tavs tēvs vēlējās, lai Lauma nejustos vienģļa.

MAGONE. Viņai ir Roberts.

ZELTITE. Jaunatni savā tuvumā labprāt redzam mēs visi, taču pilnvērtīgu sabiedrību ikvienam no mums, tāvai zināšanai, veido vienīgi viņa paša paaudzes pārstāvji.

Zeltīte seko Minnai. Sasstop Ilzi.

ILZE. Nesaprotu, kā lai ar viņiem runāju un ko lai...

ZELTITE. Csssst...

Ar žestu uz augšu norādīdusi, Zeltīte pazūd. Ilze nāk ārā pagalmā, lai paskatītos uz augšu. Magone steigšus aizver logu. Bridi Ilze ir vienā. Tad pagalmā ienāk Armīns.

ARMINS. Ilze, vai mašīnu labāk nevajadzētu iebraukt pagalmā?

ILZE. Mūsu iela ir klusa.

ARMINS. Kāpēc tu aizskrēji? Vai kas noticis?

ILZE. Kas viss nav noticis šais beidzamajos mēnešos...

ARMINS. Osvalds ir mans brālis, tāpēc tavas bēdas ir arī manējās.

ILZE. Paldies, Armīn.

ARMINS. Kāpēc tu aicināji mani atbraukt? Tu nepateici... Vai varu būt kaut kādā ziņā palīdzīgs? Saki, un es labprāt...

ILZE. Gaidīju tevi vakar, lai tev ko pajautātu, pirms...

ARMINS. Pirms?

ILZE. Pirms ierodas bērni.

ARMINS. Vakars bija ieraksts radiofonā.

ILZE. Vienīgais cilvēks visā pasaulē, kas man bijis un joprojām ir dārgs, esi tu, Armīn, bet es to sapratu tikai pēc kāzām ar tavu brāli... Es vienmēr visu saprotu trīs minūtes par vēlu.

ARMINS. Nu ko tu, ko tu...

ILZE. Kāpēc tu ļāvi man iet pie viņa? Tu mani mīlēji.

ARMINS. Jā, Ilze... Aiz bēdām es toreiz uzrakstīju savu adadžio *sol* minorā...

ILZE. Tas ir viens no taviem patiesākajiem un skais-tākajiem darbiem... Starp citu, man ir visu tavu darbu ieraksti magnetofonā. Un albumos viss, kas par tevi bijis laikrakstos vai kur tu pats esi ko rakstījis...

ARMINS. Ļoti jauki no tevis!

ILZE. Uz manu jautājumu tu vēl neesi atbildējis... Ne man, ne citam kādam taču nebija ne jausmas par tavām dotībām... par tavu radošo personību, kas vēlāk tik brīvi raisīja spārnus galvu reibinošam lidojumam... Tu spēlēji klavieres un kaut ko rakstīji, jā, bet... Osvalds, ar tevi salīdzinot, likās daudz aizraujošāks savā tiešumā... Es vārstījos... Kāpēc tu man nepalīdzēji? Kāpēc ļāvi aiziet?

ARMINS. Tās bija manas pirmās lielās sāpes. Kas tagad lai pasaka, varbūt tās padarīja mani par mākslinieku. Sāpes, izmisums, baismīga tukšuma un vientulības sajūta...

ILZE. Tu atkal neatbildēji... Vai tad es būtu aizgājusi, ja tu par savu mīlestību būtu kaut mazliet pacīnījies?

ARMINS. Kopš tām dienām aizritējuši gari gadi, Ilze... Kontūras jau sen zaudējušas asumu, atmiņu loga rūtis viegli aizmiglojušās... Tev lieli bērni, man... tā saucamā... teiksim, popularitāte vai kā to... Starp citu, es nesen šķīros no savas otrās sievas, no Angelikas...

ILZE. Zinu... Armīn! Visus šos garos gadus esmu mīlējusi vienīgi tevi. Redzēju tevi reti, parasti uz īsu brīdi, taču tu vienmēr biji šeit. Osvalds man kļuva aizvien tālāks, aizvien vienaldzīgāks... Viņš dzēra, slīdēja zemāk un zemāk, es vairs pat necentos to aizkavēt, nē, gluži otrādi, es... Attapos, kad sākās revīzija. Drausmā skaidrībā manī atausa doma, ka tas viss ļoti var kaitēt tev, Armīn.

ARMINS. Un kā vēl! Grozies, kā gribi, — brālis!

ILZE. Metos Osvaldam palīgā. Dariju, kas bija manos spēkos, lai viņu glābtu. Taču bija par vēlu. Panācu vienīgi, ka viņš savā nomāktībā un pamestībā man ārkārtīgi pieķērās — pēc tam kad mēs beidzamos gadus bijām dzīvojuši gandrīz kā sveši cilvēki... kā viņš manī skatījās, tas bija briesmīgi... Bet vai tad es varēju viņam pasacīt, kāpēc un par ko cīnos?

MAGONE atver logu. Vai jūs nenāksiet pie galda?

ILZE. Tūlīt.

MAGONE. Mēs ar Koknesi esam izsalkuši kā zvēri! Ja jūs tūlīt nenāksiet, nekas jums te vairs pāri nepaliks!

Priekškars

OTRAIS CĒLIENS

4. aina

Vakars. Aiz veikala loga stiklojuma redzami slēptas spuldzes vāji apgaismoti manekeni — līgava baltā tērpā ar plīvuru, līgavainis tumšā uzvalkā un mazs zēns skolnieka formas tērpā ar mugursomu plecos. Tālākā telpa aiz manekeniem gaist tumsā.

Veikala durvju nišā savu sargvietu iekārtojusī Minna. Viņa sēž uz salokāmā ķebliša un lasa laikrakstu.

MINNA. *«Wer ist auch einsam? Witwe, gut aussehend, schönes Eigentum...»* ahā, atraitne ar īpašumu, nu kā tad... *«möchte gutsituierten Herrn bis 50 Jahre...»*

Kaut kur blakus spēji tegauldojas un aplust suns.

Ak tu mana nelaime, ko tas var šovakar kaut...

It kā nejauši, pa ielu garām ejot, skatloga priekšā apstājas Magone. Lūkojas manekenos.

Magonīt, vai tu tā esi?

MAGONE. Jūs, Minnas tant, vēl joprojām aizrautīgi lasāt precību sludinājumus savā «*Berliner Zeitung*»...

MINNA. «Padomju Jaunatnē» jau tos nepublicē.

MAGNE. Vai ne tāpēc, ka tie pazemo cilvēka cieņu?

MINNA. Atļauj man būt citās domās. Ja kāds izsludinās, ka meklē istabu vai grib iegādāties bērna ratiņus, tas viņa cieņu nepazemo, bet ja viņš...

MAGONE. Minnas tant! Bet tas taču ir pavisam, pavisam kas cits.

MINNA. Nu, nu, nu... Man ir krustmeita, glīta meitene, trūkst varbūt vēl īstas iznesības un smalkuma, tas nāk ar gadiem... ar tiem pašiem mīļajiem gadiem, ar kuriem tik daudz kas atkal aiziet un pazūd, un nav vairs... bet meitene ir jauka, čakla... Strādā par skolotāju mazā lauku skoliņā kaut kur aiz mežiem...

MAGONE. Tālāk varat nestāstīt... Vienīgais vīrietis skolas personālā ir fizultūrietis, precējies, piecu bērnu tēvs...

MINNA. Ne nu gluži tā, bet...

MAGONE. ...bet uz to pusi?

MINNA. ...bet manu domu tu esi uztvērusi. Un kas būs? Vai nu paliks viena mana Vijolīte, vai kritīs ap kaklu pirmajam kaut cik piemērotajam, kas gadīsies tuvumā... Ja viņa turpretim varētu izsludināties...

MAGONE. Kāds mednieks esot iemācījies atdarināt vilka balsi... Man jūsu precību sludinājumi atgādina viņa gari stieptos saucienus vai kaucienus... Lai pievili-nātu...

MINNA. Nu tu sāc runāt tik aplam, ka ne klausīties negribas. Saucieni, kaucieni... Daži ir rotaļīgi kā smaidi, citi sniedzas pretim kā draudzīgs rokasspiediens... Ir gan arī, saprotams, tīrie andelmaņu gabali — man ir tas un tas, tevi vēlos ar māju un dārzu... Un daži skan kā izmisuma pilni SOS signāli vēlā rudens naktī, kad sākušās jau salnas...

MAGONE. Es gribētu iemācīties atdarināt to vilku balsi, kas izmantoja tēva vājo raksturu un labsirdību... Arī tēvs bija vainīgs, bet viņi tam uzkrāva visu, paši pa-

liekot malā... Es tad cauru nakti ietu pa pilsētas ielām un sauktu, bet viņi nevarētu neatsaukties... Bet pret rītu es viņus izvestu laukumā pie izpildkomitejas un nostādītu visu acu priekšā, lai cilvēki redz viņu patiesās sejas... *Saliek rokas kā ruporu un neskaņi iegaudojas. Ā-ūūū...*

Par atbildi savā visaugstākajā reģistrā alkāt sāk gaudot suns.

MINNA. Ko tu tagad izdarīji? Tik smuki bija apklušis... Nu man jāiet un jāsapurina, citādi aizklausīties nevarēs... Raud laikam tāpēc, ka spīd mēness — tas uz viņu ļoti iedarbojas, vairākkārt esmu novērojusi... Sēdi manā vietā un palasi, kur esmu apvilksusi ar zīmuli... Kaut cik tu taču vāciski proti?

MAGONE. Jā...

Minna alziet. Tikko viņa pazudusi, skriešus plesteidzas Koknesis.

KOKNESIS. Cik?

MAGONE. Nezinu.

KOKNESIS. Viņa neteica?

MAGONE. Es nepajautāju.

KOKNESIS. Kāpēc?

MAGONE. Nevarēju saņemties.

KOKNESIS. Esi gan tu...

MAGONE. Man bija bail.

KOKNESIS. No kā?

MAGONE. No summas, kuru viņa varētu nosaukt... Jautā tu, lūdzu.

KOKNESIS. Labi. Tikai tu tad pazūdi. Ar mums abiem viņa nerunās atklāti.

MINNA *atgriežas*. Magonīt, kur tad nu — ar manu avīzi! Izlasīji par to jūrnieku?

MAGONE. Nepaguvu...

MINNA. Dzirdēji — uzreiz palika klusu! Dzīva radība vien ir, bet dzīvai radībai vientulībā smagi... Ak brālis atnācis... Nu, Koknesi? Tu tad nu būtu inženieris, ko?

KOKNESIS. Jā, Minnas tant.

MINNA. Mājas vai tiltus — ko tad celsi?

KOKNESIS. Dzelzceļa līnijas, tuneļus, viaduktus... Minnas tant, cik lielu summu tēvs jums bija parādā?

MINNA. Ko tu runā? Kas par summu, vai tu... Tā jau var kādu slimību piebiedēt, ar tādiem jautājumiem... Tfu, tu! Nesaprotu, ko tu no manis gribi.

KOKNESIS. Minnas tant, tēvs ...

MINNA. Ejiet, lūdzu, abi mājās. Uz pēdām — dzirdat? Vai pret māti jums nekādu pienākumu nav? Kā viņa jūs gaidīja, kā gāja pretim uz staciju ... Pazūdiēt no manām acīm! Es esmu darbā, vai jūs neredzat? Jūs mani traucējat un kavējat.

MAGONE. Mēs visu zinām, Minnas tant ...

MINNA. Ko tad jūs man vēl ...

KOKNESIS. Mēs nezinām, cik liela bija summa, jo to viņš mums neteica ...

MINNA. Un pareizi darīja. Ejiet.

KOKNESIS. Citi parādi viņu tā nenomācot, bet par šo esot jādomā dienām un naktīm ...

MINNA. Kā viņš drikstēja jums ...

MAGONE. Mēs esam viņa bērni un ...

MINNA. Nē! Tādas runas es dzirdēt negribu!

KOKNESIS. Vai bērnu pienākums nav atbildēt par vecāku ...

MINNA. Pietiek! Ne vārda vairāk! *Viņa apsēžas un brīdi klusē.* Kad lieltirgotāji Hāzenfūsi repatriējās uz Vāciju, es paliku šeit, savā dzimtenē, jo biju no viņiem aizgājusi un pelnīju maizi pati savām rokām. To, ka Evaldam Krauzem nācās atbildēt par manis apprecēšanu, vēl varbūt varētu saprast, bet pārmetst mūsu dēlam, ka viņš piedzimis man un nevis kādai ...

MAGONE. Minnas tant, kāpēc jūs ...

KOKNESIS. Tas ir pavisam kas cits!

MINNA. Likst bērniem atbildēt par viņu vecāku darbiem — kas var būt vēl netaisnāks? Kā Vecajā derībā — līdz septītajam augumam ... Nē. Tas nekad nedrīkst būt, nekad un nekur — ne pie mums, ne citur ... Ejiet mājās, bērni.

MAGONE. Mēs tikai gribam zināt, vai ...

MINNA. Dēlu šopavas ar uzņēma partijā. Smagu sirdi gaidīju to dienu, smagu sirdi kāpu vakara vilcienā, lai brauktu uz Rīgu ... Un kas izrādījās? Pirmais jautājums bijis par darbu. Otrais — par vietējo komiteju, kur viņš ir priekšsēdētāja vietnieks. Trešais — kā tiekot galā ar mazajiem, ja pats un sieva strādādot. Viens vēl bijis par statūtiem, viens par jaunajām Āfrikas valstīm — to viņš neesot zinājis, aplam daudz to valstu saradies ... Hāzenfūsu veikali, no kuriem dažus es te pa naktīm sargāju, netikuši pieminēti. Ne arī, ka māte — Baltijas vāciete ... Bet jūs man — bērniem jāatbild. Nē, nē un vēlreiz nē!

ROBERTS *uzskrien*. Vieni kliedz «urrā», otri brēc «šausmas»... Beidzot nolēma sūtīt mani, lai es uzzinu, vai Armīns Turks vēlas nākt šovakar uz mēģinājumu un dot savus, tā sakot, norādījumus vai tikai uz koncertu... Par Jānīti jūs viņam teicāt?

KOKNESIS. Nepaguvām...

ROBERTS. Skrienam! Abi ar Reini aizgāja uz to pusi...

KOKNESIS. Magone, es tūlīt...

Magone un Roberts aiziet.

MINNA. Ej nu vien arī tu. No manis uzzināt neceri.

KOKNESIS. Tēvu jūs, Minnas tant, laikam ienīstat...

MINNA. Nē.

KOKNESIS. Nē?

MINNA. Vainoju vienīgi sevi. Pati pīdāvāju aizdevumu, pati iedevu rokā — bez lieciniekiem, bez parādzīmes... Patil Vai tad viņš varēja kaut nojaust, ka man mājās tāda naudas summa glabājas? Viņš vienkārši piekļāvēja vienu nakti — ziemu tas bija, janvārī, — un teica: «Minna, man beigas...» Revīzija un kas... Un kā viņš, nelietis un lupata — viņa paša vārdi! — tagad skatīšoties acīs strādniekiem, kas viņam tā ticējuši... Tad es viņam iedevu.

KOKNESIS. Naudu, kas nepiederēja jums.

MINNA. Kas bija nodota manā glabāšanā līdz jūlija vidum. Tas likās tik tālu... «Nebaidies, Minna,» viņš teica, «izraušu kaut no zemes, bet 15. jūlijā nauda būs atkal tavā lādītē...»

KOKNESIS. Palikušas vēl divas dienas.

MINNA. Neesmu bildusi ne vārda pat Zeltītei Jankovskai, savai vistuvākajai draudzenei. Beidzamais to drīkst uzzināt mans dēls. Pietiek, ka rūgtuma pilna manis dēļ bijusi viņa jaunība.

KOKNESIS. Tie cilvēki ieradīsies tieši 15. jūlijā?

MINNA. Divi veci, nevarīgi cilvēki... Jā. Ieradīsies, smaidīs un teiks: «Nu, Minna? Mēs nu esam klāt!» Ko es tad darīšu, es vēl nezinu, bet dusmu pret taju tēvu mani nav, jo vainīga esmu es pati. Viņš jau neprāsija, nē, — es pīdāvāju.

KOKNESIS. Viena cerība viņam bija palikusi, pēdējā — brālis... Par manu iejaukšanos negribēja ne dzirdēt. Doma, ka dēlam jāsāk dzīve ar parādu akmeni kaklā,

viņam esot nepanesama... Blēņas, Minnas tant. Kopš praktikanta vasaras man ir draugi Bratskā, inženieri, viņi gatavojas iegādāties... bet viņi ir lāga zēni un uz savu mašīnu mierīgi pagaidīs, kamēr es... Man viņiem tikai jāizstāsta... Minnas tant!

MINNA. Pilsētā Osvaldu mīlēja. Nesaprata, kas ar viņu notiek, un nosodīja... par visām tām dzeršanām un pārējo... bet mīlēja. Agrāk man likās, ka tas nenotiek vienīgi viņa paša mājā. Prāvas laikā pārlicinājos, ka biju maldijusies.

KOKNESIS. Māti tēvs piemin vissiltākajiem vārdiem.

MINNA. Kad tu runāji ar viņu?

KOKNESIS. Nupat. Šodien.

MINNA. Ak tā?

Klusi iegauļojas suns.

Aplustil! Lai es tevi vairs nedzirdētul

Suns aplust.

Ej mājās, Koknesi. Tu mani tik tiešām traucē... Klausīnu, dēls.

Viņa ledziņnās laikrakstā. Koknesis dodas projām. Minna, acis no laikraksta lapas pacēlusī, domīgi pavada viņu ar skatu.

5. aina

Pagalms kā 1. un 3. ainā.

Vakara krēslā te sarunājas Ilze un Armīns,

ARMINS. Visvairāk man pietrūcis māju, Ilze. Ne viena, ne otra mana sieva neprata pulcināt ap sevi sabiedrību, radīt patīkamu, siltu atmosfēru... Tu taču esi bijusi kādreiz pie Edmunda?

Ilze pamāj.

Ievēroji, kas tur notiek? Pusotras istabas komunālā dzīvoklītī, bet visiem patīk iegriezties. Dzejnieki lasa dzejolišus, komponisti plinkšķina nobružāto pianīnu, aktieri, opernieki... Viendien ar jaunāko akvareli bija ienācis pat tas, slavenais... nu, ar garo ģīmi un bakeniem... Radošiem cilvēkiem tāda salasīšanās ir vairāk nekā nepieciešama, bet tajās savienībās pārāk oficiāli viss notiek, ne tur no sirds var parunāties, ne arī visādu klātbūtnē gribas cilāt pusgatavus darbus... Te turpretim cita lieta,

Kafija, mājas cepumi... vai atkal medniekdesiņas, vai krāsni ar visu mizu cepti kartupeļi... Edmunds sēž kaktiņā, klusē un smaida... Darbojas Liliāna... O! Liliāna savu lietu prot! Vienam vārdiņš, otram... Kafijas tase... Smaidiņš... Un skaties vien — Edmunds jau virzās uz vadošo vietu savā žanrā, kaut patiesībā ir viduvējība, lai neteiktu vairāk.

ILZE. Piedod, Armīn, — bet vai tu nedari viņam pāri? Edmunda dziesmas ir ļoti populāras, mūsu pilsētā tās dzied malu malās, un viņa «Dziesma par sudraba karoti»...

ARMINS. Populāra visbiežāk mēdz būt taisni viduvējība. Istas vērtības uztvert nav nemaz tik vienkārši, bet «Sudraba karoti» pēc pirmās dzirdēšanas var raut vaļā vārdadienās.

ILZE. Var jau būt, Armīn, bet... atzišos, man pie viņiem patika. Nekāda aprēķina vai liekulības es nemanīju ne Edmundā, ne Liliānā.

ARMINS. Viņi ir pārāk rafinēti, lai kāds to manītu. Jā, Ilze... Māja, kurā cilvēki labprāt iegriežas — talantīgi, veiksmīgi, vajadzīgi cilvēki —, o, tā ir liela lieta! Bet pavēro, kā klājas tiem, kas apprecējuši, atvaino, zosis... Šausmas skatīties. Jā. Arī man šai ziņā neveicās. Benita bija bikla un bezkrāsaina, bez tam viņa slimīgi pārdzivoja ikvienu manu visnevainīgāko aizraušanos, saproti, bet Angelika nekad nevarēja apvaldīt tieksmi izteikties par jautājumiem, kuros tai trūka sajēgas. Tu nezini, cik sāpīgi ir redzēt, ka par tavu sievu smīn... Abas turklāt vēl izrādījās neiedomājami nesaimnieciskas... Tu, starp citu, esi nesalīdzināmi pārāka par Liliānu. Tu esi sabiedriska, asprātīga, tu brīnišķīgi dziedī...

ILZE *smejas*. Kur nu, kur nu, Armīn, — kad tas bija, kad tu mani dzirdēji dziedam?

ARMINS. Benita un Angelika, abas astēniķes, vienmēr bija gatavas uz nezin kādām histērijām, bet ap tevi ir tāds labs, līdzsvarots miers, Ilze... Kādreiz taisījos komponēt operu «Jūlijs Cēzars», un Šekspīram tur vienā vietā teikts, ka Cēzars ap sevi gribējis redzēt tādus, zini, pilnīgus cilvēkus, jā, kas naktīs guļ ciešu, veselīgu miegu... «Sis Bruts ir pārāk kalsens, viņš ir bīstams...» Un tā tālāk. Gudri teikts, gudri... Vai ne? Ilze! Tu taču neapvainojies? Varbūt nav pareizi, ka es runāju tik atklāti?

ILZE. Piedod, bet no visa, ko tu runā, līdz manai apziņai nonāk tikai daļa... Zinu tikai vienu — tavi vārdi nozīmē, lai cik arī neparastu, bīdinājumu... Ko es jau biju pieņēmusi, pirms tu paguvi to izrunāt... Es nebaidos tev to atklāti pateikt, Armīn. Ne no kā es vairs nebaidos.

ARMINS. Nu kā tad. Neesam jau vairs vidusskolnieki, aiz muguras mums dzīve, Ilzīt, — un kāda tā mums vēl priekšā! Bagāta, aizraujoša... Mēs ceļosim — zini, bez sievas ārzemēs ierasties skaitās kaut kā pat nepieklājīgi, mūžam visvisādas divdomīgas situācijas, zini, bet ar Angelikū tas bija kas neiedomājams un neizturams. Kā viņa uzvedās Londonā, tas bija kas... Iedomājies, viņa ņem un pasaka Morisam Benuā-Cestertonam: «Jūsu variācijas man atgādina istabu otrā ritā pēc viesībām, kad mēbeles šā tā sagrūstītas un visur redzami šķīvji ar ēdienu atliekām!» Tu saproti? Benuā-Cestertonam! Londonā! Laimē, ka pavadone apjukumā paskatījās uz manu pusi un es paguvu dot zīmi, lai netulko.

ILZE. Atvaino mani uz brīdi, Armīn. *Iekšā.*

ARMINS *smaidot staigā pa pagalmu. Dzied.*

Dod, Ilzīt, lakatiņu
Manam tiklu mērķim,
Dod, Ilzīt, lakatiņu,
To ar košām puķēm.

Lai tas man pār zilu vilni
Mirdz kā tavas acis,
Lai tas pārī zilam vilnim
Sauc kā tavas lūpas.

Pagalmā atgriežas Ilze ar vēstull rokā.

ILZE. Mani pirmie atklātie vārdi viņam pēc ilgu gadu klusēšanas vai izlikšanās... Cik vienkārši vārdi, Armīn... «Nemīlu. Nekad neesmu mīlējusi.» Un viss pēkšņi nostājas savā vietā. Un kļūst tik viegli.

ARMINS. Vai nu tev vajadzēja tik steidzīgi... Kaut gan patiesībā — kāpēc ne?

ILZE. Uz redzēšanos, Armīn! Eju uz pastu, divdesmit minūtes turp un atpakaļ... Gribas iemest pēc iespējas ātrāk. It kā ar to pašu mirkli es jau būtu brīva.

ARMINS. Pagaidi, es taču arī viņam rakstīju, bet piemīrsu kabatā...

ILZE. Osvaldam tu rakstīji?

ARMINS. Iemet, lūdzu, kopā ar savējo.

ILZE. Ko tu rakstīji viņam?

ARMINS. Tāpat vien atbildēju uz dažiem jautājumiem par praktiskām lietām... Lūdzu.

ILZE. Varbūt tu vēlies mani pavadīt? Vakars ir tik kluss un silts...

ARMINS. Es labāk mazliet atlaidīšos, ja tev nav iebildumu. Priekšpusdiena pagāja sarunā ar «Sovetskaja kultura» korespondentu, kas mani intervēja, un šurp braucu pret sauli...

ILZE. Pret sauli?

ARMINS. Ja pievakarē no Rīgas izbrauc uz Kurzemi, saule ir pretim.

ILZE. Jā... Uz redzēšanos, Armīn!

ARMINS. Gaidīšu. Gaidīšu.

*Ilze aiziet. Armīns, dziesmu par lakatiņu dungodams, dodas tekšā.
Pagalmā ienāk Jānis Bruzītis un Reinis Migla.*

JĀNIS. Neviena nav.

REINIS. Kāpsim augšā.

JĀNIS. Pagaidīsim labāk lejā.

REINIS. Bail sametās Jānītim?

JĀNIS. Pagaidīsim, vai kāds neparādīsies.

REINIS. Var jau.

JĀNIS. Ja tikai padomā, ka Amsterdamā viņš pats diriģēja savu «Svētku uvertīru»... Pie klavierēm bija Mīpe van Pēlgīsta, bet zālē sēdēja Holandes karaliene... Zini, es baidos — viņš parādīsies, bet es plātišu muti kā zivs, neviena skaņa ārā nenāks...

REINIS. Tāpat kā toreiz, kad intervēji kolhoza kalēju...

JĀNIS. Ko jūs, Reīnonkull! Tā jau bija mana pati pirmā intervija!

REINIS. Kura tad šī tev iznāk?

JĀNIS. Ceturtāl *Aiziet līdz durvīm, ieklausās — klusums... Atgriežas.* Es neko neatzīmēšu, bet centīšos visu atcerēties, ko viņš teiks. Jātrenē profesionālā atmiņa uz cilvēku īpatnībām, vai nē? Citādi laikrakstos visi runā vienādi, fiziķis no Salaspils atomreaktora vai kolhoza kalējs... «Cināmies par rādītājiem», «īstenojam ieceres»... Vai jūs esat dzirdējis, ka dzīvē kāds tā saka? Mūsu redaktors turpretim uzskata, ka — nu! Es viņam rakstu «kolhoznieki sēj rudzus», bet viņš man drukā melns uz balta — «lauku darbarūķi iziet cīņā par sējas

plāna izpildi augstā agrotehniskā līmenī un pirms termiņa»...

REINIS. Esmu, esmu ievērojis — neviens vairs ne-strādā, visi tikai «cīnās», «pārsniedz» un «visnotaļ īsteno»...

JĀNIS. Govs ir «brūnaļa», traktors — «tērauda kumeljš», zvejnieki — «jūras arāji vēju appūstām sejām»...

REINIS. Kad es tūkstošo reizi lasu par tām appūstajām sejām, drusku appūsti man liekas paši rakstītāji. Domāšanas kūtrums, Jānī! Pa iebrauktu sliedi ripot viegli. Ripot tik!

Abi bridī klusē.

Pagalma ienāk Roberts un Magone. Preses pārstāvojus viņi uzreiz nepamana.

MAGONE. Tavas rokas tik siltas, Robert... Diena bija karsta, īsta jūlija diena, bet es jutos kā lāsteka...

ROBERTS. Nu, nu...

MAGONE. Kā lāsteka — sastingusi, salta... Visu dienu... Līdz brīdim, kad stāvēju pie afixu staba un atskanēja tava balss: «Magone...»

ROBERTS. Magone...

Uzliesmo zibspuldze. Abi satrūkušies pagriežas pret Reini.

REINIS. Neņemiet, bērni, ļaunā — es jau būtu varējis arī ieklepoties, vai kā...

MAGONE. Sveiks, Reinsonkull! Tu biji viens no tiem, pēc kuriem es Ļeņingradā ilgojos.

REINIS. Prieks dzirdēt... Tu iedomāties nevari, cik jūs abi nupat bijāt skaisti... Rīt ieraudzīsi uzņēmumā. Tie, kas mīl viens otru, kļūst skaisti, un citi visi mīl viņus, tiecas uz viņiem — apzināti vai neapzināti, bet tiecas... Man vienmēr licies, ka viņi izstaro gaismu, un, ja mūsu filmas būtu jutīgākas, to noteikti vajadzētu uzvert — tādu oreolu visapkārt, zināt, nimbu — vai kā tur... agrāk tādu domājuši ap galvu svētajiem...

JĀNIS *Magonei*. Jūs viņam par mums teicāt?

MAGONE. Nepaguvu... Uzliešu un paskatīšos, vai...

Pagalma no ielas puses ienāk Koknesis. Magone steidzas viņam pretim.

Nu, cik? Uzzināji?

KOKNESIS. Nē... Intervētāji jau klāt? Labvakar, Reinsonkull!

REINIS. Esi sveicināts, inženieril!

- MAGONE. Māja klusa, tukša...
- KOKNESIS. Logs pusvīru... *Sauc.* Tēvoci Armīn!
- ARMINS *logā.* «Ko labu pavēstīsi, Aizkraukli?»
- KOKNESIS. Es neko, bet daži biedri no vietējā laikraksta vēlas jūs intervēt... Vai lai uzejam augšā?
- ARMINS. Acumirkli! *Pazūd.*
- KOKNESIS. Nonāks laikam lejā.
- REINIS. Nu tad, Jāni! Turies!
- ARMINS *parādās.* Lūdzu?
- MAGONE. Tēvoci Armīn, tas ir mūsu tēva un visas mūsu ģimenes draugs...
- REINIS. Migla.
- MAGONE. Bet tas jauneklis — Jānis, tas ir, es gribēju teikt — Jānis Bruzītis, vietējā laikraksta līdzstrādnieks.
- ARMINS. Patīkami. Un tālāk?
- KOKNESIS. Jāni!
- JĀNIS. Parīt Kultūras namā notiks jūsu dziesmu vakars, tāpēc mēs... *Meklē vārdus.*
- MAGONE. Roberts arī piedalīsies, ar akordeona solo... Esiet pazīstami. Roberts Lazdenieks.
- ROBERTS. Labvakar! Man jums kas sakāms visu koncerta dalībnieku vārdā, bet es pēc tam...
- ARMINS. Jauki...
- JĀNIS. Varbūt jūs dažos vārdos... dažos vārdos pastāstītu par...
- ARMINS. Klausieties, jaunekli, — ko jūs par to saņemsiet?
- JĀNIS. Piedodiet, es nesaprotu...
- ARMINS. Cik lielu honorāru?
- JĀNIS. Honorāru?
- ARMINS. Ir gan jums aptveršana... Cik jūs domājat saņemt?
- JĀNIS. Nezinu. Cik nu... Tā jau būs tikai neliela intervija...
- ARMINS. Bet tomēr?
- JĀNIS, *kā palīdzību meklēdams, paskatās Reini.* Nu... Nezinu. Droši vien nosvītros atkal...
- ARMINS. Bet vislabākajā gadījumā, tas ir, ja nenosvītros?
- JĀNIS. Apmēram... nu, pieci seši rubļi — tā varbūt...
- ARMINS. Te jums būs, jaunekli... četri, pieci, seši... seši, tā... Lūdzu. Te jums būs, un sveiki! Vai nu es jūs ne-

saproto... Pats savā laikā ne ar intervijām vien tiku pelnījis, lai savilkto galus kopā... Jaunība, jaunība, jā! Bet nu gan ejiet un lieciet mani mierā, norunāts? Esmu noguris... Visu to gaišāko, jaunekli!

Jānis, naudaszīmes sauļā ņurkājot, skatās Arminā.

Vai būtu vēl kādi jautājumi?

Jānis viež naudaszīmes Arminam sejā. Pagriežas. Aiziet.

Paskaties, kāds viņš izrādās... Čūskulēns... Šito joku tu man ilgi atcerēsies...

Uzliesmo zibspuldze.

Kas te notiek, es gribētu zināt! Santāža? Paskaties, ko... Un tādi strādājot laikrakstā... Neiedomājami... Vienkārši neiedomājami! Telefons taču šai mājā ir?

Neviens neatbild. Armīns — iekšā. Pagalmā visi stāvo kā sastinguši. No ielas puses nāk Ilze, starojoša, laimīga...

ILZE. Ko jūs zēnam nodarījāt? Jānītīm! Skriešus aizskrēja pa ielas vidu, bet acīs asaras... Bērni, man jums kas jāsaka.

REINIS. Iesim, Robert.

ILZE. Reini! Kā tu vari... Tu esi mūsu ģimenes sens draugs, un Roberts taču mūsu mājās tikpat kā uzauzdzis... Klausieties arī jūs. Nesakiet neko, tikai klausieties... Man jums tas tikpat jādara zināms, drusku agrāk vai vēlāk... Es pieņēmu Armīna Turka bildinājumu un kļūšu viņa sieva.

REINIS. Vai tad viņa brāļa sieva tu vairs neesi?

ILZE. Formāli, protams, esmu, bet... tas tagad jau ir vienīgi laika jautājums... Nesakiet neko, lūdzu, — jūs esat pārsteigti, jāpierod... Vēlāk! *Iekšā.*

ROBERTS. Es iešu pie Jāniša. Jāaprunājas ar zēnu tā prātīgi.

MAGONE. Ņem mani līdzi, Robert.

ROBERTS. Nāc.

Abi aiziet.

KOKNESIS. Tēvs to nepārdzīvos. Ja tu būtu dzirdējis, Reiņonkul, kā viņš šorīt pieminēja māti, kādiem vārdiem...

Pa atvērto otrā stāva logu ārā plūst liksmas klavieru mūzikas skaņas.

Māte... No tēvoča Armīna «Svētku uvertīras»...

REINIS. Vai tev nav kāda cigarete? Kur tas laiks, kopš esmu atmetis, bet pēkšņi...

KOKNESIS. Es nesmēķēju, Reinsonkul. Bet arī es tagad labprāt...

REINIS. Varbūt tiekam vēl kādā veikalā.

Abi, klavieru mūzikas pavadīti, dodas projām.

6. aina

Minnas sargvieta pie gatavu apģērbu veikala.
Draudzeni apciemot ieradusās Zeltīte un Lauma.

MINNA lasa. «*Bauingenieur, Anfang 60, gut aussehend...*»

ZELTĪTE. Lasi uzreiz latviski, Minna.

MINNA. Būvinženieris, nupat palicis 60... Laba izskata, rūpīgs un gādīgs, mājas miera mīļotājs, dabas draugs...

ZELTĪTE. Kaut kas apbrīnojams! Un neviena viņu vēl nav uzgājusī!

LAUMA. Nesaprotu, kā cilvēks var par sevi sacīt — «laba izskata»...

ZELTĪTE. Bet ja spogulis gaiši rāda un visi citi arī tāpat apgalvo?

LAUMA. Sieva tomēr jāmeklē caur avīzi...

ZELTĪTE. Lasi, Minna, kādu tas brīnums sev vēlas!

MINNA. «*Gutaussehende Dame...*» Laba izskata dāmu, iekavās — atraitni... Par velti tu, Zeltīt, priecāties — tu esi šķirtene un nederi, mēs ar Laumu tikai... Pie tam vēl ar... kā tas nu būs — «*mit aufrichtigem Charakter*»?

LAUMA. *Aufrichtig* — tas būs... nu, otkrovennij, serdečnij... Sirsnīgs, patiess, vaļsirdīgs — vai kā tur... Atklāts...

MINNA. Atklāta rakstura atraitne viņam vajadzīga.

ZELTĪTE. No tās viņš vienreiz dabūs dzirdēt, mājas miera mīļotājs...

Visas trīs lesmejas.

So mirkli, zibspuldzei uzliesmojot, siksē Reinis.

MINNA, matus kārtojot. Kas tev atļāva?

ZELTĪTE tāpat. Bez brīdinājuma!

REINIS. Uzņēmums sauksies «Smieklī pusnaktī».

MINNA. Līdz pusnaktij vēl tālu.

ZELTITE. Sauc vien mierīgi tā, kā tu klusībā pie sevis domā.

REINIS. Tas būtu?

ZELTITE. «Trīs raganas».

MINNA. Zeltītei uznākusi paškritikas lēkme, bet vai tāpēc jāpin iekšā citas — godīgas sievietes?

REINIS. Fonā būs līgava ar līgavaini. Ja varēs saskatīt, kas tā par avīzi Minnai rokā, uzņēmums sauksies: «*Es war einmal...*» Latviski: «Tas bij tik sen — gandrīz vairs neatceros, gandrīz vairs nezinu, vai bij jel maz.»

ZELTITE. Kāda nu kuram tā atmiņa...

LAUMA. Kaimiņiene jautā, cik man gadu. Es atbildu — astoņdesmit trīs. Vai tiešām, viņa brīnās, es jums nekad nebūtu devusi vairāk par septiņdesmit deviņi!

Uznāk Roberts un Magone.

ROBERTS. Labvakar!

MAGONE. Reiņonkul, zēns nav atrodams!

ROBERTS. Ne pie mammas, ne...

REINIS. Jūs mammai ko teicāt?

MAGONE. Vai tad vajadzēja?

REINIS. Pasarg dievs!

ROBERTS. Pajautājām tikai, vai nav pārnācis... Kur viņš varētu būt?

ZELTITE. Pagaidiet, pagaidiet — kas?

REINIS. Bruzišu Jānis... Gadījās mums tāda maza nesaprašanās ar komponistu, bet zēns vēl jauns un...

ROBERTS. Maza nesaprašanās?

MAGONE. Reiņonkul, ko tu runā!

LAUMA. Vai zēns komponistu apvainoja?

MAGONE. Gluži otrādi!

LAUMA. Stiprākais tā tad nodarīja pāri vājākajam...

ROBERTS. Jā, bet kāpēc tu neesi mājās un neguli, vecmāt?

LAUMA. Rit atklās piemiņas plāksni tavam vectēvam... Jūs visi sakāt, ka man jārunā nebūšot, bet ja nu tomēr izveidojas tāda situācija, ka no manis gaida dažus vārdus? Domas par to satrauca...

MINNA. Nekas tev nebūs jāsaka.

ZELTITE. Pilnīgi pietiks ar savu klātbūtni, Lauma.

MAGONE. Kur zēnu varētu meklēt?

ROBERTS. Vienu Jānīti tagad nevar atstāt.

MAGONE. Nekādā ziņā. Ai, kā man patika viņa...

REINIS. Magone! Nesaki viņam.

MAGONE. Kāpēc ne?

REINIS. Redzi... labāk ne.

MAGONE. Dīvaini. Zēns parāda, ka viņš ir īsts... bet, kā viņam ap sirdi, varu iedomāties. Sāp taču.

REINIS. Lai sāp!

MAGONE. Kā tu teici?

REINIS. Mēs tā cenšamies pasargāt mūsu jaunus no sāpēm, ka taisni jābrīnās. Kas no viņiem izaugs? Vai viņi sapratīs, kā sāp otram? Vai viņi spēs noturēties uz kājām, kad pašiem nāksies pārdzīvot īstas sāpes — dziļas, smagas... Kaut vai tās, kas neatvairāmi gaida mūs visus...

ROBERTS. Kuras tu domā?

REINIS. Nu — tuvinieku nāvi...

MAGONE. Vai par to iepriekš jādomā un uz to jāgatavojās?

ZĒLTITE. Labāk nebūtu pieminējis.

MINNA. Tik vēlā stundā.

REINIS. No jaunajiem gaidām jauno, bet vai jaunais kādreiz dzimis bez sāpēm? Vai solis uz priekšu, prom no ierastā, jebkad sperts viegli? Istam cilvēkam jāiepazīst viss. Jāpaliek uz kājām, jānoturas — lai kā arī sāpētu un, kas vēl daudz bīstamāk, lai cik brāžmaini gāztos pāri galvai prieks, laime, mīlestība... Slava...

MAGONE. Iznāk, ka tu tēvoci Armīnu attaisno? Ka labi vien bija, ka viņš...

REINIS. Tēvocis Armīns rikojās tik aplam, cik vien...

ROBERTS.

Tu, lāci, greizi darīji,
Ka mežā govi saplēsi,
Bet govij notika pēc taisnības:
Kas viņai mežā bija jāblandās?

Aspazija.

LAUMA. Rainis!

ROBERTS. Pareizi, vecmāt, — Rainis!

REINIS. Neizliecieties nu, ka mani nesaprotat... Es tikai uzskatu, ka nevajag skriet zēnam pakaļ ar žēlošanu, pajāšanu nezin kādu, auklēšanu...

MINNA. Un iesaki nelikties par viņu ne zinis?

MAGONE. Nāc, Robert!

ROBERTS. Labprāt, bet... uz kurieni?

ZELTITE. Jānīti šad tad te redzēja kopā ar Mālkalnietes jaunāko, ar Ausmiņu. Varbūt viņš...

ROBERTS. Izslēgts. Ists puika sargāsies tāds savai Ausmiņai — vai kā viņu tur — acis rādīties, ne vēl skries pie viņas raudāt...

MAGONE. Klaiņosim pa pilsētu, kamēr sastapsim.

ROBERTS. Nav slikts variants. Tikai papriekš pavadīsim mājās vecomāti.

LAUMA. Jā, jā... Ar labu nakti, jūs visil!

ZELTITE. Vesel!

MINNA. Laimīga!

LAUMA. Katram gadījumam sagatavošu tomēr nelielu uzrunu.

REINIS. Dari to, Lauma.

Lauma, Roberta un Magones pavadīta, aiziet.

ZELTITE. Minna, vai tu esi ievērojusi, par ko kļuvis mūsu Reinis? Par tā saucamo gudro vecuku. Sācis visus pamācīt. Dot norādījumus.

MINNA. Jā, gandrīz tāpat kā tu...

ZELTITE. Es?

MINNA. Saņemieties labāk, mīļie, un pamēģiniet reiz kaut stundu nodzīvot bez piezīmes vai, teiksim, aizrādījuma citiem cilvēkiem — dienesta stāvoklis taču atļauj, abi esat pensijā... Nekas jau neiznāks, esmu ar mieru nezin uz ko saderēt, bet interesanti tomēr, cik ilgi kurais izturēs — kurais piecas minūtes, kurais desmit...

Uznāk Koknesis un sniedz Reinim cigarešu paciņu.

KOKNESIS. Stacijas bufetē.

Abi aizsmēķē.

REINIS *Zeltītei*. Kas Minnai kaiš?

ZELTITE. Es arī skatos... Minna, tu nejūties labi?

MINNA. Pēkšņi pārņēma tāds savāds sagurums.

KOKNESIS. Mani atkal ieraugot, Minnas tant?

MINNA. Jā.

KOKNESIS. Es stāvēšu jums blakus, Minnas tant, kad...

MINNA. Koknesil!

KOKNESIS. Nebaidieties, es saprotu... Gribēju tikai teikt, ka uz mani jūs varat palauties. Lai notiktu kas notikdams, es...

MINNA. Tu beigsi vai nebeigsi vienreiz?

KOKNESIS. ...es darišu visu un māsa tāpat, lai...

MINNA. Galva griežas...

ZELTITE. No jūsu runām nesaprotu ne vārda, bet, ka ar Minnu nav labi, pa gabalu redzams... Minnal Ej mājās un liecies gulēt. Tavā vietā pasēdēsīm mēs ar Reini. *Reinim.* Lūko tu man sacīt «nē»!

REINIS. Ir nelūkošu...

ZELTITE. Koknesis lai tikai atnes manu lielo lakatu — tu iedod viņam, viņš tevi pavadīs.

MINNA. Mājas arī bez viņa atradišu.

KOKNESIS. Nebūs vairs neviena jautājuma, Minnas tant.

ZELTITE. Nē, kas tās tādas jums par domstarpībām?

MINNA. Personīgas dabas... Paldies, Zeltīt. Ņem svilpi un atslēgas — šī te mazā ir no elektrības slēdžu kastēs, gaisma visos četros veikalos pret rītu jānogriež... Uz redzēšanos!

REINIS. Atpūties, Minna.

ZELTITE. Ja labāk nepaliek, lai Koknesis piezvana dakterei Ansbergai.

MINNA. Jo teikums, jo rīkojums...

ZELTITE. Aplams un nevietā?

MINNA. Es neteiktu, bet... nu es eju. *Dodas projām.*

KOKNESIS. Paņemšu jūsu lakatu un tūlīt nākšu atpakaļ.

ZELTITE. Steigties nesteidzies.

Koknesis seko Minnal.

Kaut kas ar Osvaldu sakarā laikam... Reinil! Es vienmēr taisos tev pajautāt, bet nav iznācis... Tu Osvaldam biji tuvs cilvēks. Tev vajadzēja redzēt.

REINIS. Ka viņš dzēra?

ZELTITE. To redzēja ikviens... Kāpēc viņš dzēra!

REINIS. Dzer daudzi.

ZELTITE. Un vai katram nav sāvs «kāpēc»? Viens dzesē spēku, cits ko nebūt slīcina, vēl citu nomāc paša niecīgums, kāds atkal vienkārši izlaidies vai glēva rakstura...

REINIS. Vai tu ar Osvaldu nedzīvoji zem viena jumta?

ZELTITE. Tu viņu pazini, kopš viņš kā puika atnāca strādāt pie tevis tavā ateljē, lai vecākais brālis varētu mācīties... Pret tevi viņš bija atklāts...

REINIS. Atklāts, jā... Sirsnīgs, draudzīgs — tāpat kā pret tevi un visiem... Sev Osvalds nevienu tuvumā ne-

laida. Atklātība viņam bija drošāks vairogš par dažāda laba tālu izdaudzīnāto noslēgtību.

ZELTITE. Un tā mēs viņu gan bārām, gan gudri pamācījām... Mēs abi, kādus mūs Minna te nupat iztēloja... Man tas niķis laikam no skolas, bet kur tu, Reini, esi ieņēmiēs?

REINIS. Tu taču nebiji skolotāja! Strādāji kancelejā...

ZELTITE. Skolas kancelejā, draugs... Bet paši kādreiz bēgšus bēgām no šitādiem gudriem večukiem un vecenītēm, par viņu svēto sašutumu smiedamies... Dieniņ manu! Kādi mēs bijām vēja pilni! Vai tev kāds žogs likās par augstu vai man par tālu kāda zaļumballe?

REINIS. Ja nu citus vēlamies pasargāt no mūsu kļūdām?

ZELTITE. Bet ja nu viņus vienkārši apskaužam? Visbargākie kritizētāji ikvienā mākslā esot tās bijušie neveiksminieki un viduvējības...

REINIS. Tu domā — kā mēs abi dzīves mākslā?

ZELTITE. Vai tad ne? Tu, piemēram, — kur tu esi ticis ar savu plašo sirdi? Reini, Reini... Kā mēs visas tevi mīlējām, ar kādu drebēšanu kāpām pār «Fotoateljē R. Migla» sliekšni — dienīņ! Vēl šodien ausis skan durvju pulkstentiņa noslēpumaini satraucošā dzinkstēšana... Bet tu? Nevarēji un nevarēji izšķirt, kura no visām būtu istā... Tagad mēs abi, protams, zinām, ka tā biju es.

REINIS. Droši zinām?

ZELTITE. Mūsu abu kopīgais ceļš būtu vedis tālu. Es tev gan ļautu apstāties pieklājīga solīduma līmenī — un tikai Tavus darbus jau sen publicētu fotoizdevumi Prāgā... Bet es pati, dzimusi juriste un sabiedriska darbiniece, — kas lai pasaka, kur es tagad...

REINIS. Tu jau tāpat esi gan Kultūras nama padomē, gan ielu komitejā, gan apstādījumu kopšanas tajā...

ZELTITE. Ak nu, lai aizpildītu dienas... Kaut šo to arī padaru... Piedod, ka uzsāku tādas runas. Vainīgi ir tie trīs tur, skatlogā... Izslēgšu gaismu, lai nav jāredz acu priekšā!

Noklikšķs slēdzis, otrs... Efekts ir pretējs gaidītajam. Līgavu, līgavaini un mazo zēnu apmirdz prožektors. Spuldzes veikala iekšienē izrauj no tumsas vēl piecus sešus manekenus, pavērstus ar sejām pret jauno pāri.

REINIS. Divi jaunieši, zēns un meitene, visas cilvēces acu priekšā atklāti apliecina savu tuvību... Bez kaut-

rēšanās, bez bailēm, lielas pārliecības pilni... Vai šis brīdis nepieder visskaistākajiem, kādi mums dzīvē doti?

ZELTĪTE. Kāpēc tad daži šā skaistā brīža vairās?

REINIS. Varbūt... apzinās, ka viņu jūtas nav diezgan dziļas... Vai arī nespēj atsacīties no ideāla, kas izrādījies un palicis neaizsniedzams... Savs «kāpēc» būs katram, pati teici.

ZELTĪTE. Es savā kāzu dienā biju kā malkas pagale. Viņš zināja, ka es viņu ne... bet viņš mani tiešām mīlēja un tāpēc cerēja, ka ar laiku es varbūt... Nē. Kad es tagad redzu veidojamies ģimeni, kuras pamatā nav patiesas jūtas, bet kādi apsvērumi, aprēķini vai kas... varbūt vienkārši vēlēšanās par katru cenu, bet apprecēties... man gribas saukt: apstājieties! Ko jūs darāt, cilvēki mīļie, attopieties!

Minnas svilpi pie lūpām pielikusi, viņa griezīgi iesvelpjas.

REINIS. Zeltiņ manu! Tas tak trauksmes signāls!

ZELTĪTE. Protams!

REINIS. Aprēķina laulībnieku vietā sadzirdēs vēl brīvprātīgie kārtības sargi, tad tu dabūsi... Nuja. Skrien jau.

Viņš izslēdz gaismu. Veikals legrīms tumsā. Atzelsies uzskrien Jānis Bruzītis.

Tev šovakar dežūra?

JĀNIS *pamāj*. Jūs... jūs svilpāt?

ZELTĪTE. Es, es svilpu, bet tev, Jānī, tas pagaidām vēl nebija domāts...

JĀNIS. Ā... Piedodiet, Reīnonkul, ka jums manis dēļ...

REINIS. Nu, nu!

JĀNIS. Ko man vajadzēja darīt?

REINIS. Ja nu tāpat notiktu vēlreiz? Padomā... Tu stāvi tur, naudaszīmes ņurcīdams... Nu? Ko tu darītu? To pašu? Jā?

JĀNIS. Es... nu, tas ir...

REINIS. Jā vai nē?

JĀNIS. Jā... Jā! To pašu! Vēlreiz... un trešoreiz, un... simto!

REINIS. Lai ko pēc tam ar tevi...

JĀNIS. Vienalga! Lai ko, lai... Citādi jau es vairs nezinātu, kā man tālāk dzīvot... Kā skatīties acīs...

ZELTITE. Tu esi jauks zēns, Jānīt, tāpēc mēs tev tūlīt parādīsim ko labu. Ko tādu, kas tev vēl priekšā...

Viņa ieslēdz gaismu. Spoži mirdz kāzu gājēns veikalā. Tajā pašā brīdī tūlumā spalgi ieskanas naktssarga svilpe.

JĀNIS. Paldies. Uz redzēšanos! *Aizskrien.*

Priekškars

TREŠAIS CĒLIENS

7. aina

Istaba Turku dzīvokli. Vienīgais iekārtas priekšmets ir pianins. Armīns atturīgi pavada Ilzes dziedājumu, vērojot viņu turpretim alkātīgā uzmanībā.

ILZE dzied.

Mani kungī, šodien jūs redzat mani glāzes mazgājam,
Es uz gultas jums palagus klāju,
Un jūs man penijus dodat, un es jums pateicos,
Jūs šo viesnīcu redzat un manus kankarus šos —
Un jūs nezināt, kas ar jums sarunājas...

Viņa, Armīna skatu uztvērusi, neiztur nopietni traģisko toni un sāka skaļi smieties.

ARMĪNS. «Un jūs nezināt, kas ar jums sarunājas...»
Pareizi, Ilzīt... Es nupat tikai sāku apjaust... jā, sāku miglaini apjaust, kas tu esi par sievieti... Kur bija manas acis, kur bija manas ausis? Dziedi, lūdzu, tālāk...
Lūdzu!

ILZE dzied.

Bet kādu vakaru ostā būs dzirdams kliedziens,
Un ļaudis jautās, kas tur kliegdams skrej.
Un, ieraugot mani smaidām pie savām glāzēm,
Sāks vaicāt: — Kāpēc viņa tā smeij?

*Ilze atkal izplūst laimīgos smieklos.
Ienāk Koknesis. Skatās abos.*

Koknesī, kāpēc tu... kāpēc tu iznesi pagalmā magneto fonu?

KOKNESIS. Jānim Bruzītīm šorīt pateikuši, ka redakcijā viņš vairs neesot vajadzīgs.

ILZE. Kāpēc tad tā uzreiz? Tik centīgs zēns kā...

KOKNESIS. Tēvoci Armīn! Viņu atlaiduši no darba!

ARMINS. Atlaiduši?

KOKNESIS. Jā.

ARMINS. Vai tad var tā... atlaist, tik vienkārši?

KOKNESIS. Var. Ja zēns mācās vakarskolā un pieņemts tikai uz laiku, izmēģināšanai. Ja apvaino slavenību, ko pazīst Eiropa un Āzija.

ILZE. Kas te vakar īsti notika?

ARMINS. Ak, nekas sevišķs, Ilze.

KOKNESIS. Nekas sevišķs, tēvoci Armīn? Jums uzbruka, uz jums kļiedza, jūs rupji apvainoja, gribēja šantāžēt...

ILZE. Jānītis?

KOKNESIS. Abi ar veco Reini.

ARMINS. Viņi tai redakcijā ir... nūdien divaiņi. Zvanot es biju satraukts, dabīgi, jo tas, kas te notika... bet viņi no divām mušām ņemuši un izpūtuši trīs ziloņus!

KOKNESIS. Tēvoci Armīn, jūs taču zināt...

ARMINS. Ko?

KOKNESIS. Kur šajā mājā atrodas telefons...

Armīns, plecus paraustiņš, aiziet.

ILZE. Koknesi!

KOKNESIS. Nu?

ILZE. Kas te vakar notika?

KOKNESIS. Tu labāk negribi paklausīties, kāpēc mēs ar mūsu ieradāmiem tik vēlu, pievakarē?

ILZE. Kāpēc?

KOKNESIS. Mēs bijām pie tēva. Pie tēva, jā gan. Es viņu sākumā gandrīz nepaziņu. Bāls, nervozs, skatās sānis... Kad pateicu, ka esmu apprecējies, viņš...

ILZE. Tu esi apprecējies?

KOKNESIS. Jā. Viņš...

ILZE. Ar to vieglo īgauņu skuķi?

KOKNESIS. Eili ir mana sieva, māt, un tādas piezīmes par viņu es dzirdēt nevēlos.

ILZE. Es tev savas domas par viņu Ļeņingradā pateicu, un ja tu...

KOKNESIS. Un es tev savukārt pateicu, ko domāju par šīm tavām tā saucamajām domām. Pagaidi! Tēvs mani apsveica, teica — tagad varot runāt ar dēlu kā ar pieaugušu... Pat tā kā drusku pasmaidīja, kad pārjautāja — vai tiešām viņš, Osvalds Turks, jau šoruden būšot vectētiņš...

ILZE. Magone bija klāt?

KOKNESIS. Abus reizē nelaida, māsa iegāja vēlāk... Nepārtrauc, lūdzu. Man tev jāsap, ko tēvs teica par tevi.

ILZE. Par mani? Tev?

KOKNESIS. Viņš domājis, ka tu viņu nekad neesot mīlējusi.

ILZE. Risināt ar bērniem šādas sarunas par viņu māti — tas izklausās pēc Osvalda...

KOKNESIS. Tā viņam licies, ilgus gadus... Revīzijas laikā viņš sapratis, cik ļoti maldījies un kā savās domās darijis tev pāri. Tu esot ar tādu pašaieliedzību metusies cīņā par viņa glābšanu...

ILZE. Diemžēl par vēlu.

KOKNESIS. Kāpēc tu ļāvi tam visam aiziet tik tālu, māt? Vai tu nezināji? Neredzēji, kas notiek tavu acu priekšā? Kāpēc tu visādi pūlējies atsvešināt no viņa mani un māsu? Piedod, lūdzu. Es tikai gribēju tev pateikt, ka tēvs tev ārkārtīgi pieķeris. Tava mīlestība esot vienīgais, kas dodot viņam spēku dzīvot — pēc visa, kas bijis... Saņemtais sods, viņš teica, esot tīrais nieks un sīkums pret to, kā viņš pats sevi nosodot... Viņš tikai nesaprotot, kāpēc tu nerakstot, un caurām dienām gaidot no tevis vēstuli... Māt! Tavas kāzas ar tēvoci Arminu būs viņam tāds trieciens, ka...

ILZE. Beidz...

KOKNESIS. Māt! Vai tu nezini, cik lielu summu viņš ir parādā Minnai Krauzei?

ILZE. Minnai Krauzei? Viņš?

KOKNESIS. Šis parāds viņu briesmīgi nomācot. Viņš teica, ka nevarot par to domāt bez aukstiem drebuļiem, bet jādomā esot no rīta līdz vakaram... Nekādu citu izēju vairs neatrazdams, viņš esot lūdzis palīgā tēvoci Arminu, pirmo reizi mūžā... Māt, ja es apmēram zinātu, cik tur vajag, es varētu sākt darboties. Man ir draugi, viņi... Nu, cik tad pasakaini liela tā summa var būt? Es strādātu, es...

Atgriežas Armins.

ARMINS. Velns ar viņiem lai tiek gudrs... Atvainojās par starpgadījumu un gandrīz vai izsacīja pateicību, ka ar manu palīdzību esot tikuši vaļā no tāda līdzstrādnieka... Nopietni! Esot bijis pagalam nemierīgs, ar idejām — piemēram, taisīties laikraksta slejās popularizēt jaunu sporta veidu pēc amerikāņu tīneidžeru parauga —

lēkšanu ejošā tramvajā... Es prasu: vai tad pilsētā ir tramvajs? Kaut kādas anormālības... Pēc tam viņš sācis karikatūrās izsmiet indiāņus, kas dzīvojoņ rezervuāros... Kādus indiāņus, es prasu, ko jūs man te stāstāt? Mani neinteresē ne jūsu tramvaji, ne tīneidžeri, ne indiāņi, skaidrs? Es gribu zināt, kāpēc jūs viņu atļaidāt, skaidrs? Vai tad nevarējat izteikt rājienu?

KOKNESIS. Magnetofonu es iznesu pagalmā tāpēc, ka gribēju paklausīties kādu jūsu darbu. Agrāk, kad es jūs gandrīz nepazinu, man tajos daudz kas patika, tas ir, jūsu jaunības gadu darbos...

ARMINS. Kuru tu uzliki?

KOKNESIS. Atnāca Reinis ar ziņu par Bruzīti — un vajadzēja meklēt zēnu rokā, lai...

ARMINS. Kur viņš apmēram dzīvo? Man laikam būs ar viņu jāaprunājas, tik ļauni es taču nebiju domājis... Zini, pilnīgi nelabi sametās... Nudien! Atļais no darba? Neticami. Tādas lietas vēl iespējamās vienīgi provincē.

KOKNESIS. Viņi pie Roberta Lazdenieka krāso Akas ielas jaunā nosaukuma plāksnīti.

ILZE. Armīn!

ARMINS. Nu?

ILZE. Ko tu rakstīji Osvaldam?

ARMINS. Es?

ILZE. Vēstulē, ko iesviedu reizē ar savējo...

ARMINS. Nu... Viņš man bija atrakstījis kaut ko tādā stilā, tik nesmalkjūtīgi, ka es vairākas stundas nebiju spējīgs strādāt pie baleta instrumentēšanas... Vairākas stundas — bez pārspīlējuma! Opernieki nāk virsū ar termiņiem, bet es... Tāpēc arī atbildeju laikam diezgan asi.

ILZE. Ko tu atbildēji?

ARMINS. Klausies — ko tur vispār varēja atbildēt? Sākumā es pat gribēju sviest vēstuli papīrkuŗvī. Viņš nopļēguro pasakainas summas, bet es lai maksāju... Paldies! Man prātā nenāk. Un, vai tā ir Minnas nauda vai Annas nauda, man absolūti vienalga. Nu, tā apmēram... Precīzi, protams, neatceros — katru dienu jāraksta tik daudz... Ilze! Kas ar tevi notiek? Ilze!

ILZE. Nekas...

ARMINS. Atnes taču mātei krēslu! Stāv kā...

ILZE. Koknesi!

KOKNESIS. Tūlīt, māt!

ILZE. Nē, nē... Klausies. Tu esi sava tēva dēls. Tu vakar biji pie viņa, runāji... Atkārto, ko tu man teici.

KOKNESIS. Ko tieši tu domā?

ILZE. Ko tu man teici par... par vēstulēm.

KOKNESIS. Ā...

ILZE. Tu teici, viņš gaida...

KOKNESIS. Jā, divas vēstules. No tevis un no tēvoča Armīna.

ILZE. Tās ir ceļā. Abas. Koknesi! Klausies un iedomājies sevi viņa vietā — tu esi viņa dēls, tu runāji ar viņu un zini...

KOKNESIS. Mēģināšu iedomāties. Nu?

ILZE. Tu esi tur, kur viņš, tu gaidi vēstules dienām un naktīm, un tu tās saņem, reizē, un atplēs, un laši... Pirmā ir no tava brāļa Armīna un skan: «Liec tu mani mierā, jo tavus parādus maksāt man nenāk ne prātā!» Otrā — no sievas Ilzes: «Es tevi nemīlu un nekad neesmu mīlējusi, tāpēc iesniegšu laulības šķiršanas pieprasījumu, lai varētu apprecēties ar tavu brāli Armīnu!» Koknesi! Kas ar viņu... kas ar tevi notiek, kad tu abas šīs vēstules esi saņēmis un izlasījis?

KOKNESIS. Es...

ARMINS. Par mūsu kāzām tu gan varēji neminēt. Es teiktu, ka tas pat nebija sevišķi smalkjūtīgi no tavas pušes, Ilze. Sādā momentā, zini...

ILZE. Koknesi! Nu? Atbildi! Neej projām... Dēls!

KOKNESIS. Ko lai es atbildu, ja manis vairs nav... Manis nav, saproti? Vienkārši nav vairs...

ARMINS. Tās nu atkal ir muļķības. Augstākais, uz ko mans brālis tādā brīdī spējīgs, ir lieku reizi piedzerties, ja vien tur tas iespējams... Mani daudz vairāk uztrauc visa tā jezga ar puiku. Nelāga, nelāga būšana... Iešu un mēģināšu ar viņu aprunāties. Nē, kaut kas neticams! *Aiziet.*

ILZE. Vēstules jāaiztur. Koknesi! Dēls, tu dzirdi mani? Dēls!

KOKNESIS. Manis nav...

ILZE. Mēģini dabūt tālsarunu. Ja vēstules vēl nav pienākušas... es tās gan iesviestu nevis pastkastītē, bet stacijā, vilcienā, nu kas man lika tā steigties... jeb ja tās guļ kādā kancelejā vai kur, tu saki, lai neizsniedz viņam. Un ka es braukšu pie viņa ar vakara vilcienu.

KOKNESIS. Ko tu tur darīsi?

ILZE. Koknesi!

KOKNESIS. Kā gribi. Zvanišu no centrāles, ātrāk sa-
vienos.

ILZE. Steidzies, lūdzu. Ej, cik vien ātri vari, un sa-
runu pieprasi steidzamu.

Koknesis aiziet.

Pagalmā iznāk Minna un Zeltīte, melnos tērpos, svinīgas...

Klusēdamas dodas projām.

Ilze skatās viņās kā parādībās.

8. aina

Vienstāva koka māja ar dakstiņu jumtu, kurā dzīvo Lauma un
Roberts.

Pagalmā pie sola nometies, Jānis krāso jaunā ielas nosaukuma
plāksnīti. Viņa darbu vēro Reinis un Lauma.

Patālāk stāv Roberts un Magone.

Pretējā malā nervozi grozās Armīns.

LAUMA. «Jēkaba Lazdenieka iela». Vai vienā rindā va-
rēs sarakstīt?

JĀNIS. Mēģināsim.

REINIS. Ja nevarēs, rakstīsim divās.

ARMINS. Piekļājība prasītu vismaz atbildēt.

ROBERTS *Jānim*. Papriekš būtu pamēģinājis uz papes
gabala.

LAUMA. Sodien tas viss publicēts avīzē. Jāni, tu lasīji?

JĀNIS. Lai neteiktu vairāk.

REINIS. Tavs raksts?

JĀNIS. Mans. Beidzamais raksts tajā avīzē... Robert,
dod zīmuli.

ARMINS. Ja kāds kļūdījies — un kļūdities var katrs! —
vājam dot viņam iespēju savu kļūdu labot. Es atzīstu, ka
rikojos nepareizi un... un pat nosodāmi savā ziņā. Noso-
dāmi!

LAUMA, *laikrakstā skatīdamās*. «Iela nosaukta Jēkaba
Lazdenieka vārdā.» Nolasīšu jums priekšā.

ARMINS. Man vajadzēja padomāt, zinu. Bet vai kāds
padomā, cik bieži mani intervē, fotografē, nodzenā pa
visādām radio un televīzijas, un kinohronikas būšanām...
Vai tiešām es nebiju pelnījis vienu mierīgu vakaru brāļa
ģimenes vidū?

LAUMA. Es jums nolasīšu.

ROBERTS. Trešoreiz, vēcomāt?

JĀNIS. Pusi nosvītroja.

LAUMA. Kas tur bija teikts, ja drikstu zināt, un kāpēc to nosvītroja?

JĀNIS. Ka dzimtajā pilsētā no Arzamasas atgriezusies Jēkaba Lazdenieka dzīvesbiedre, varot palikt, bet pārējie fakti lasītājus neinteresēšot. Un to, ka viņa no Šveices vedusi Plehanova vēstules, neapstiprinot nekādi arhīvu dokumenti, bet uz viņas pašas atmiņu stāstījumu vien nevarot paļauties.

ARMINS. Saubos, vai bija sevišķi taktiski viņai pašai to šādā veidā darīt zināmu.

ROBERTS. Ejiet projām, jums taču teica. *Klusi*. Neredzat, ka zēnam rokas dreb? Taktiskais...

ARMINS. Es iešu taisnā ceļā uz redakciju un panākšu, ka viņu pieņem atpakaļ.

ROBERTS. Skaisti. It kā nekas nebūtu noticis.

ARMINS. Jā, kas tad ir noticis? Vai kāds varbūt ir nomiris?

LAUMA. Es atrodu, ka uzrakstīts ir ļoti labi. Lakoniski, bet silti un ar cieņu. Īpaši par darba posmu Rudzutaka vadībā. Ja nepasaka, nav nemaz jūtams, ka svītrojuši.

ARMINS. Ko jūs galu galā no manis gribat?

REINIS. Vēl kaut ko bija svītrojuši?

JĀNIS. Neesot nekādas vajadzības atgādināt, ka Jēkabs Lazdenieks gājis bojā tieši trīsdesmit septītajā gadā. Lasītājiem šie atgādinājumi esot apnikuši.

ARMINS. Pamēģiniet uz brīdi iejusties manā stāvoklī. Esmu komponists, diriģents, mūzikas kritiķis un teorētiķis. Par sabiedrisko slodzi nerunāsim — kalns! Es atbraucu šurp, lai vienu vakaru uzelpotu. Labi. Man nav iebildumu, ka manas dziesmas dzied diletanti savos pašdarbības pulciņos. Gluži otrādi, man tas ir pat glaimojoši. Bet nevar taču no manis prasīt, lai es...

ROBERTS *Jānim*. Uz «ē» ir garumzīme.

JĀNIS. Nemāci. Pats zinu.

ARMINS. Tāda ignorēšana var traku padarīt! *Apsēžas zemē.*

Noklikšķ fotoaparāta slēdzis.

Armīns paskatās uz Reīņa pusi un paslēpj seju rokās.

REINIS. No vairākiem tādiem atsevišķiem momentiem var jau sastādīt diezgan pilnīgu kāda cilvēka raksturojumu.

ROBERTS. Ar vienu uzņēmumu nepietiek?

REINIS. Ja tu savu portretējamo labi pazīsti, ja proti uztvert viņa visbūtiskāko... Tas nav viegli.

MAGONE. Ateljē ienāk nejaušs garāmgājējs, pakavējas desmit minūtes — un saņem raksturojumu.

REINIS. Kas nu tas par raksturojumu! Cilvēkiem par viņu naudu pasniedz viņus tādus, kādus viņi sevi vēlas.

MAGONE. Tu esi fotografējis tūkstošiem, Reiņonkul... Kādus viņi sevi vēlas?

REINIS. Sievietes visas grib būt skaistas, vīrieši — drosmīgi un gudri... Tas panākams ļoti vienkārši. Skaties, lūdzu, manī. Ienāk, piemēram, tāds viens... nu, un tagad? *Atliec plecu, otru padod uz augšu, izstiepj zodu.* Elementāri... Deguns prāvāks padevies? Jāvairās no profila kā no uguns un jāuzmanās ar sāngaismām. Pliks metas pakausis? Jāpaņem zems skatpunkts. Un tā tālāk, un tā joprojām... Pēdējos gados, kamēr vēl strādāju, nespēju vairs šo liekuļošanu izturēt. Lūdzu, lai ļauj man darboties pie attīstīšanas un kopēšanas.

MAGONE. Tu esi netaisns, ja sauc to par liekuļošanu.

REINIS. Kā tad lai sauc tieksmi izlikties labākam, nekā esi?

MAGONE. Vai tāda tieksme jau neliecina, ka cilvēks apzinās savus trūkumus?

REINIS. Kāpēc tie jāslēpj?

MAGONE. Kāpēc tieši jārāda visai pasaulei? Ateljē uzņēmums nav melīgs, bet tikai, nu... vienpusīgs varbūt... Reiņonkul! Cilvēks jūt sevi ne tādu kā citi, viņam jau tāpat ir bezgala smagi, un vēl nāk fotogrāfs un saka — redzi, kāds tu esi, pilnīgi bezcerīgs gadījums... Bet ja fotogrāfs tikai uzmanītos ar sāngaismām, ja liktu cilvēkam pacelt zodu augstāk un izvēlētos zemu skatpunktu — vai tad tev grūti?

REINIS. Nepavisam.

MAGONE. Viņam rastos jau mazlietiņ, mazlietiņ drosmes. Paskaties, viņš domātu, es nemaz neesmu tik briesmīgi bezcerīgs, varbūt man tikai jāsaņem sevi rokās un... Nē. Es tur neredzu nekā slihta, ja tu ļaudīm viņus pašus rādi drusku labākus, nekā viņi varbūt ir.

REINIS. Stipros tāda saudzēšana un vīstīšana pazemo.

MAGONE. Kāpēc tu esi nežēlīgs pret tiem, kas nav stipri? Kāpēc tu atņem viņiem pēdējās drosmes paliekas?

REINIS. Nu tu laikam runā par...

MAGONE. Jā. Tavus uzņēmumus es šorīt atradu tēva dokumentos. Kā tu varēji, Reinsonkul...

REINIS. Tas bija mans beidzamais mēģinājums viņu apturēt.

MAGONE. Briesmīgi uzņēmumi. Sevišķi viens, kurā viņš trūli lūkojies objektīvā... Es biju satriekta.

REINIS. Viņš arī.

Pagalmā nāk iekšā Zeltīte un Minna.

ZELTĪTE *ar laikrakstu.* Lauma, tu lasīji?

LAUMA *rāda savējo.* Lasīju. Es atrodu, ka uzrakstīts ir lakoniski, bet silti un ar cieņu.

ZELTĪTE. Jānītis pārspējis pats sevi.

LAUMA. Paskatieties, kādus viņš uzzīmējis burtus!

JĀNIS. Vēl jau nav visi, ko jūs!

MINNA. Cik jauki! Es pat bez brillēm redzu.

ZELTĪTE. Nu ļoti jauki!

MINNA. Ļoti!

LAUMA. Es jums nolasīšu.

ROBERTS. Vecmāt, katrs taču pats izlasījis un zin, kas tur rakstīts...

LAUMA. Man stāstīja, ka pratināšanā mans vīrs nežēlīgi spīdzināts. Visu mūžu esmu nesusi to sevī kā vaļēju brūci, kam ik pieskāriens liecis asiņot. Nu palikusi vairs tikai tāda tāla sāpe un vēlēšanās uzzināt, kur ir tie, kas to darīja. Vai viņi saņēmuši sodu? Vai varbūt dzīvo liksmi un laimīgi, sevi par bezatbildīgiem vadoņa pavēles izpildītājiem uzdevuši? Neviens man šajā jautājumā neko nav varējis paskaidrot. Vai tad nav nekādu protokolu, es prasū, vai tad pratinātāji bija anonīmi un maskās kā viduslaiku bendes? Tas jau tik sen atpakaļ, man atbild... Zannu d'Arku sadedzināja uz sārta ievērojami senāk, es saku, bet mēs zinām, kā tas notika un kāpēc un kas to darīja...

ROBERTS. Vecmāte šodien ļoti satraukta.

ZELTĪTE. Bet ko tu gribēji?

MINNA. Tādā dienā!

ROBERTS. Vai jūs visas trīs nepasēdētu istabā un brīdi neatpūstos? Baidos, ka ceremonija viņai nav par grūtu...

ZELTĪTE. Tu esi gaišs zēns, Robert, un tavš priekšlikums tiek pieņemts bez balsošanas... Lauma!

MINNA. Vai tu mums nesolīji parādīt fotouzņēmumus?

ZELTĪTE. Nu kā tad!

LAUMA. Es jums visiem labāk pastāstīšu, kā strēlnieki Kremli rīkoja Līgo vakaru un kā gāja aicināt pie ugunsкура Leņinu.

ROBERTS. To tu mums jau stāstīji, vecmāt...

ZELTITE. Uzņēmumus tu arī mums jau rādīji, bet tas nekas. Tādā dienā mēs tos ar prieku atkal apskatīsim — vai ne, Minna?

MINNA. Ar vislielāko prieku!

ZELTITE. Nāc, Lauma.

MINNA. Nāc, nāc!

Visas trīs — iekšā.

ARMINS. Fantastiski...

MAGONE. Tēvocī Armīn, ejiet, es jūs lūdzu... Jūsu atrašanās šeit un šajā brīdī, tas vien jau ir apvainojums — kā var nejust, es nesaprotu...

ARMINS *pieceļas*. Es jau labu laiku kaut ko nesaprotu. Es atnāku ar atklātu sirdi, lai atvainotos — un kam galu galā un par ko? Bet šis puika, šis...

MAGONE. Ejiet mājās. Jūs taču gaida.

Armīns aiziet.

JĀNIS. Ko man vajadzēja darīt?

REINIS. Tu dariji taisni to, ko vajadzēja. *Keine Antwort ist auch eine Antwort*, teiktu Minna Krauze.

JĀNIS. Ko tas nozīmē?

REINIS. Tas nozīmē, ka jāmācās svešvalodas.

Jānis paskatās Magonē.

MAGONE. «Neviena... nekāda atbilde arī ir atbilde.»

JĀNIS. Paldies.

MAGONE. Iesim projām, lai Roberts var pārgērbties.

ROBERTS. Svārkos un šlīpsē tik karstā dienā... Pa-teicos.

MAGONE. Apkaklīti vari atstāt vaļā, bet svārkī ir nepieciešami. Padomā, kas tas par brīdī!

JĀNIS. Vai uzvalkam noteikti jābūt melnam? Man ir tumši pelēks ar tādiem kvadrātiņiem.

MAGONE. Jānīt, es tevi mīlu.

ROBERTS. Oho? Pazūdiēt abi no šejienes — protams, katrs uz savu pusi...

Magone un Jānis aiziet.

9. aina

Pagalms kā 1., 3. un 5. ainā. Uz sola nolikts magnetofons. Nāk Ilze ar lentes kaseti rokā. Pār magnetofonu noliekusies, ievieto tajā un pārtin lenti. Dzirdama atpakaļgājienam raksturīgā skaņa. Ilze it kā ieklausās tajā.

Parādās Armīns. Arī ieklausās.

Skaņa pamazām pieaug skaļumā... Vēl... Apraujas. Lente ir pārtinusies.

Ilze, Armīnu ieraudzījusi, izslēdz magnetofonu.

ARMINS. Kas tas bija? No maniem darbiem?

ILZE. Nē... Tas ir, jā...

ARMINS. Kurš?

ILZE. Dziesmiņa ar Heines tekstu, ko tu man pa jokam vēltīji manā kāzu dienā, atceries? «Bet izbraucu tālu jūrā un zivīm tō stāstīju...»

ARMINS. Pareizi, kā tad... Tāda maza, drusku leijerkastīga dziesmiņa... Tra, ra, ra, ra, ra, ra-rā...

ILZE. IZRādās, arī Osvalds glabājis atmiņā...

ARMINS. Osvalds?

ILZE. Mums bija viesi, pilna māja, un Osvalds pārāk aizrāvās ar... kritiskām piezīmēm vienam otram... Lai novērstu uzmanību uz citu pusi, iedevu rokā mikrofonu. Kādu brīdi viņš vēl turpināja runāt, tad sāka dziedāt... Kā redzi, man trūcis drosmes noklausīties ierakstu. Pat lenti nebiju pārtinusi — ieliku tikai kasetē un uzrakstīju virsū «Osvalds»...

ARMINS. Kokneša vēl nav?

ILZE. No mājām zvanot, dienas vidū kādreiz jāgaida vai veselu stundu. Tāpēc jau viņš gāja uz centrāli, bet laikam arī tur jāpagaida... Armīn! Es pārlapāju albumu ar taviem avīzrakstiem...

ARMINS. Nu?

ILZE. Vai tev nepārmet, ka piecdesmito gadu sākumā tu...

ARMINS. Tā toreiz rakstīja visi.

ILZE. Man labāk patiktu, ja tu būtu atbildējis, ka pats tam ticēji, jo...

ARMINS. Ilze! Tu uzskati mani par muļķi? Ka divreiz divi ir četri, esmu zinājis vienmēr. Bet tas taču nenozīmē, ka...

ILZE. Jā, es saprotu... Un desmit gadus vēlāk, kad gāja vaļā tas viss par glezniecību, tu nosauci par abstrakcionisma piekritējiem mūziķus, kuri...

MAGONE. Viņš... citreiz, māt, labi? Nedusmojies, bet... kādreiz vēlāk, kad varēšu par to runāt mierīgi...

Pagalmā ienāk Roberts — tumšā uzvalkā un baltā krekļā.

ROBERTS. Labdien!

ILZE. Labdien, Robert! Cik svinīgs, ai-ai... Tu varbūt esi ieradies lūgt manas meitas roku?

ROBERTS. Varētu arī, pie vienas pucēšanās...

ILZE. Skaties tu man! *Iekšā.*

MAGONE. Kur pārējie?

ROBERTS. Nāk... Neiekļāvos tempā un izrāvosl!

Magone sakārto viņa apkaklīti un pārbauda, vai nav kur pieķērusies kāda pūciņa.

Vai tava māte to domāja nopietni? Tu viņai sacīji?

MAGONE. Nē... Robert, es apbrīnoju viņas tādu... nu, apsviedīgumu... Viņa taču bija tuvu asarām, man par tēvu stāstīdama, bet pēkšņi, nākamajā acumirkļī... Apbrīnoju, tik tiešām! Kā tādā ārzemju filmā no augstākās sabiedrības dzīves!

ROBERTS. Kad mēs viņai pasacīsim?

MAGONE. Gan jau. Dīvaini, Robert, bet es...

ROBERTS. Nu?

MAGONE. ...nevaru sevi iedomāties bez tevis...

ROBERTS. Vai tad es varu?

MAGONE. Apsoli man, ka tai rītā, kad tev tā vairs neliksies, tu... Robert! Nepārtrauc mani! Tai rītā... Nu lūdzu! Man būs bezgala sāpīgi un smagi, taču es tev nepārmetīšu, jo laiks rit un cilvēki mainās, bet es tev nekad, nekad nepiedošu — tu dzirdi, nekad! — ja tu tajā rītā... vai vakarā, vienalga... klusēsi! Ja tu man tūlīt atklāti nepateiksi!

ROBERTS. Tūlīt, uz vietas, norunāts... Bet tu man?

MAGONE. Es? Nejaukais! Kā tu vari domāt, ka es jebkad...

ROBERTS. Kukū! Sievietes un loģikal!

MAGONE. Vai tu nemaz nevari būt nopietns, kad esam divatā? Tas viss radās pēc sarunas ar tēvu par viņa jaunību...

Pagalmā iekšā nāk Lauma, Minna un Zeltīte. Viņas pavada Reinis ar fotoaparātu un Jānis, nesot plāksnīti ar jauno ielas nosaukumu.

MAGONE. Visas trīs tantes melnā — kā bērēs... Iešu un uzvilksu ko baltu. Vai nav laba ideja, Robert?

ROBERTS. Katram tādas nerodas...

MAGONE. Un katru dienu, tu aizmirsi piebilst!

ZELTITE. Magone, vai tava māte iekšā?

MAGONE. Jā.

ZELTITE sauc. Ilzel!

Ilze iznāk.

Magone viņai garām — iekšā.

Nāc kopā ar mums!

ILZE. Uz kurienu?

MINNA. Viņa taču dzīvo un dzīvo kādā savā pasaulē!

ZELTITE. Vēl šorīt visu sīki izstāstīju...

MINNA. Manā klātbūtnē...

ILZE. Piedodiet, lūdzu...

ZELTITE. Laumas Lazdenieces vārdā — viņa, kā tu pati sapratīsi, ir pārāk satraukta, lai runātu, — viņas vārdā es aicinu tevi piedalīties Jēkaba Lazdenieka piemiņas plāksnes atklāšanā un Akas ielas pārdēvēšanā par Jēkaba Lazdenieka ielu! Dievs augstāis, es taču esmu vēl satrauktāka par... Minna, kur tu paliec — stāsti, lūdzama, tālāk...

MINNA. Tālāk tad jau būs redzams. Runās no izpildkomitejas un no Piektā gada cīnītājiem, viena Rīgas dzejniece lasīs dzejoļus, skolas koris dziedās «Ar kaujas saucieniem uz lūpām»...

Iznāk Armīns.

ARMINS. Ilze, vai tev nav kas pret galvassāpēm? Nē, vai zini — atkal tās melnās tantes... Un draugs arī klāt... Pieņemsi beidzot manu atvairošanos? Nē? Grozos te kā slims tevis dēļ pirmo reizi mūžā... Līgsim mieru, labi? Es tāpat kādreiz biju zaļš iesācējs — jauns, bikls... Centīgs... Vai mani, teiksim, nepazemoja visādi apvēlušies veiksminieki? Un kā vēl... Ar mani viņi rēķinājās ne vairāk kā ar kādu putekli, zini... Mana centība, mani sapņi un mani mērķi — tas viss viņiem bija, zini, nospļauties... Bet es panācu savu, es izturēju, un es uzvarēju! Tevi aizvainot man nūdien nebija ne mazākās vajadzības — kaut kādu puiku provinces pilsētiņā, ko domājies... Pagaidi... Es pazaudēju pavedienu... Sakī taču kaut ko! Tāda spītīga klusēšana var traku padarīt... Runā! Dzirdi, puika? Pierādi!

Ilzei blakus nostājas Magone ballā tērpā.

Jūs visi man esat līdz kaklam! Visi, no viena gala līdz otram.

MAGONE. Jūs mums arī, tēvoci Armīn.

ILZE *klusī*. Magonel

MAGONE. Atvaino. Tie bija mani beidzami vārdi.

Pagalmā ienāk Koknesis. Nostājas mātes priekšā.
Visi pievēršas viņam.

ILZE. Ko viņi tev teica?

KOKNESIS. Viņi?

ILZE. Tie, kam tu zvanīji... Ko viņi teica?

KOKNESIS. Neko... Jautāja, vai bēres rīkošot mēs.

ILZE. Bēres?

KOKNESIS. Jā.

ILZE. Osvalds...

KOKNESIS *pamāj*. Nupat. Pirms stundas. Viņi teica, esot saņēmis divas vēstules, no sievas un no brāļa... Kļūvis ļoti priecīgs, sacījis — «beidzot atrakstījuši, es tā gaidīju»... Tad izlasījis un...

Armīns pagriežas un dodas tekšā.

Ilzes klistošo skatu piesaista magnetofons. Viņa dodas pie tā. Paceļ vāku. Ieslēdz. Skan akordeona spēlēta melodija.

Iegaismojas istaba otrajā stāvā. Tajā stāv Osvalds — krekļā ar vaļēju apkaklīti un uzrotītām piedurknēm, izpūris. Viņš tur rokā mikrofonu, kurā pats izbrīnījies skatās. Kad Osvalds runā, viņa balsis dzirdama skaļrunī.

OSVALDS. Kāpēc tu man iedevi rokā mikrofonu? Ā... Lai es nemuldu, bet dziedu... Cik mīļi... Lūdzu! Kāpēc ne? Ja mans brālis var komponēt un dirigēt, kāpēc es nevaru dziedāt? Lūdzu! Manas sievas vēlēšanās man ir pavēle, un vispār... jūs tur, paejiet sānis — jūs, jūs! Distanci! Pateicos... Robčik, nāc tuvāk. Spēlē! Liecies mierā ar saviem «paldiesiem», cikreiz jāsaka... Akordeonu es tev nopirku tāpēc, ka tu esi kārtīgs zēns, tu pie mums strādā priekšzīmīgi, ar atbildības sajūtu... Tu audz darbā, kas ir ļoti svarīgi... Tikai spēlēt akordeonu vajag mācīties tagad un nevis nezīn kad vēlāk, saproties... Vēlāk kaut ko pa istam iemācīties ir jau daudz grūtāk, ticī man... Nopirku, jo tev nav neviena, kas to varētu! Ko tu tur vēl runā? Tev ir vecāmāte Arzamasā? Neuztraucies un nenokar galvu, draugs! Vecamāti mēs vedīsim mājās, noteikti, un vecamtevam uzcelsim piemiņekli pilsētas centrā, tu redzēsi! Jēkabs Lazdenieks dzīvoja

un mira kā īsts cilvēks, vecais strēlnieks viņš bija, vīrs kā nazis, gaiša galva, saproties, un cieta dūre... Kā viņš dotu pa kaklu man un vienam otram, kas te dzer manu šņabi... Piepēm pie sociālisma koka... Kā es esmu ar viņiem sapinies, ja tu zinātu... Ja tu tikai zinātu... Es visu rēdzu un saprotu, bet nav spēka... Spēka nav, Robčik! Ja tu zinātu, kā es esmu sapinies, cik zemu es esmu noslīdējis, kādās pretrunās, kādās... Nerunā! Ja te būtu mani bērni, es jautātu viņiem, — Koknesi un Magone, es jautātu, vai es patiešām esmu tik slikts cilvēks? Vai patiešām?... Nerunā, Robčik! Spēlē! Es dziedāšu savai sievai... Ko tu lai spēlē? Spēlē šito, zini... paklausies... tra, ra, ra, ra, ra, ra-rā... Spēlē, ja? Es dziedāšu.

Dzied.

Cik nekrietna tu biji,
Es ļaudīm neteicu,
Bet izbraucu tālu jūrā
Un zivīm to stāstīju.

Lai tavu labo slavu
Uz sauszemes vēl min,
Bet visā okeānā
Jau patiesību zin.

Aprauti iesmejas. Es esot piedzēries, ej nu... Un ja arī būtu? Padomājusi labāk, kā pēc... Klausies, Ilze, — kāpēc tu nobālēji, kad es dziedāju? Šito dziesmiņu tu nebiji, redzi, gaidījusi... Ilze! Saņemies, uz mums skatās... Nu? *Cukst.* Ilze! Ilze, Ilze, Ilze, Ilze... *Aprauti iesmejas.*

Pazūd.

LAUMA. Izsekot viņa domai man bija grūti, bet dziesmiņu viņš nodziedāja ar izjūtu, skaisti... Ja es pareizi sapratu, viņš tagad ir... miris?

MINNA. Man viņa no visas sirds žēl. No visas sirds.

ZELTĪTE. Viņš rikojās bez apdoma un dzēra bez gala un malas, bet slikts cilvēks viņš nebija.

Akas ielā sāk spēlēt pūtēju orķestris. Mažorais sākums atgādina fanfāras, kas aicina pulcēties.

Iesim, meitenes! Nav labi, ka tu, Lauma, liec uz sevi gaidīt biedriem no izpildkomitejas un dzejniecei...

MINNA. Un skolas korim... Nāc!

ARMINS *iznāk, Ilzei.* Brauksim uz Rīgu. Es aizvedīšu.

KOKNESIS. Mēs brauksim ar vilcienu.

Armīns terauga Jāni. Bīdī skatās viņā. Tad aiziet.

ROBERTS *Magonei*. Es iešu, bet tūlīt atgriezīšos, labi?

Magone pamāj.

Trīs vecās dāmas lēni dodas projām.

Roberts, Jānis un Reinis seko viņām.

REINIS, *aizejot*. Ilzel Saņemies, uz tevi skatās...

Ilze pamāj.

Pārī pilsēlai plaši un svīnīgi skan pūlēju orķestra spēlētā melodija.

Priekšskars

1964

SMARŽO
SENES

PIRMAIS CĒLIENS

Istaba blakus hallei kādā mājā Mežaparkā, agrākajā Rīgas patriciešu vasaras mītnu rajonā pie Ķīsezera. Uz halli ved arka, kam priekšā var aizvilkt smaga auduma aizkaru. Ārdurvis, durvis uz citām telpām un kāpnes uz augšstāvu atrodas tālāk, dziļumā, un nav redzamas.

Skan deju mūzika, kaut neliekas, ka mājā patlaban dejotu. Istabā uzmanīgi ienāk Zariņš, viens no cilvēkiem, kuri nepaliek atmiņā. Pat tagad, viņu redzot, nav nemaz tik viegli pasacīt, vai viņš ir vecs vai jauns, liela vai maza auguma, tumš- vai gaišmatis. Telpu vērīgi aplūkojis, viņš dodas taisnā virzienā uz loga nišu, paver aizkaru, paskatās naktī...

«Kur viņš palika?» — «Varbūt izgāja augšā?» hallē skan meiteņu balsis. «Izslēgts, jo tad mēs viņu būtu...» — «Ko jums no viņa vajag?» — «Lai paskaidro, ko tas nozīmē!» — «Kā tas jāsaprot!» — «Patiešām!» — «Kādas viņam tiesības nākt un...» — «Viņš ir šeit, es redzēju!» — «Kur?» — «Turl Visas aiz manis!»
Nāk Benita, kam seko Ilze, Lielā Rīta, Mazā Rīta un Broņislava, visas baltos spectērpos,

BENITA. Tā mēs neesam ar mieru!

ILZE. Mēs godīgi un atklāti atbildam uz visiem jūsu jautājumiem, bet jūs...

LIELĀ RĪTA. Vai jūs gadījumā neesat čekists?

BENITA. Mamma, kad es neklausīju, teica: «Paraus tevi naktī čeka, tad tu redzēsi!»

ILZE. Tā bija Berijas čeka.

MAZĀ RĪTA. Filmās čekisti ir tie labākie cilvēki.

LIELĀ RĪTA. «Pedagoģiskajā poēmā» tāpat. Vai taisnība, ka caur telefoniem var dzirdēt, ko dzīvokļos runā?

ILZE. Ja pieslēdzas, var dzirdēt arī caur radiatoriem.

ZARIŅŠ. Kas jums teica?

ILZE. Viens no...

BENITA. Klusul!

ILZE. Pareizi... Es neatceros. Pilnīgi svešs, uz ielas.

ZARIŅŠ. Uz kādas ielas?

ILZE. Uz... Dzirnāvu.

ZARIŅŠ. Jūs bieži uz ielas sarunājaties ar svešiem cilvēkiem?

ILZE. Vai dienīņ, viņš mani samulsinās un piespiedīs nosaukt uzvārdus!

MAZĀ RITA. Kā tajā filmā par... atcerieties, tur tādā veidā iekrita vesela pagrīdes organizācija un vēl slepenā tipogrāfija.

LIELĀ RITA. Pasakiet labāk — vai starp viesiem būs arī kinozvaigznes?

ZARIŅŠ. Ar kino jubilāram nav nekā kopīga.

ILZE. Kāpēc tad viņš savā runā nosodīja Rīgas kino-studijas jauno filmu?

LIELĀ RITA. Vārbūt tieši tāpēc.

MAZĀ RITA. Tik labu filmu!

ZARIŅŠ. Meitenes, ejiet atpakaļ uz virtuvi. Vēlākais, pēc pusstundas visam jābūt gatavam.

BENITA. Kas tad, pēc jūsu domām, nebūtu gatavs?

ILZE. Raujamies visu dienu kā turcenes.

MAZĀ RITA. Bet ar mums ne parunāties negrib.

BENITA. Piemēram, par Raubēniem... Kā viņi drīkstēja celt tik lielu māju?

LIELĀ RITA. Lai man nestāsta, ka te ir sešdesmit kvadrātmetri!

ZARIŅŠ. Māju cēla kapitālisti pagājušā gadsimta beigās, kad Mežaparks vēl saucās Kaizervalde jeb Ņeizar-mežs.

MAZĀ RITA. Tik modernu māju!

ZARIŅŠ. Pēdējais īpašnieks, kāds Rozenbergs, pazuda 44. gada rudenī un lielā steigā, jo Ķīšezeru jau forsēja Sarkanā Armija. Kad pēc nedēļas dzīvojamo platību šeit ierādīja Kārlim Raubēnam, mājas izsistie logi laida cauri vēju un lietu, bēt piegruzotajās istabās skraidīja žurkas.

BENITA. Vai, cik interesanti!

MAZĀ RITA. Žurkas! Elpa aizrāvās...

ILZE. Kā jūs tik siki zināt?

LIELĀ RITA. Cik jums tad varēja būt gadu?

MAZĀ RITA. Cik jums ir tagad?

BENITA. Vai jūs esat precējies?

BRONISLAVA. A jūs galīgi no prāta izgājušas, biedram tādus jautājumus uzstādīdamas?

ILZE. Bet biedrs — mums?

MAZĀ RITA. Kā biedram patīk latgalietes?

BRONISLAVA. Kauna nemaz vairs nav?

LIELĀ RITA. Es 44. gadu atceros ļoti miglaini, jo

mans paps un mana mamma vēl mācījās pamatskolas piektajā klasē.

BRONISLAVA. Uz citu apvairošanu un divdomībām — tur jūs esat meistarienes, bet kad zeķē caurums jāaizvelk...

MAZĀ RITA. Man agrāk nezin kāpēc likās, ka ulmaņlaiki bijuši pirms cara laikiem, bet, kad izrādījās otrādi, es...

ILZE. Tu rūgti raudāji... *Viņa paņem zem rokas Bronislavu, abas saskatās un steigšus dodas atpakaļ uz virtuvi.*

BENITA. Atzīstieties, biedri Zariņ, kas jūs esat!

LIELĀ RITA. Mēs nevienam neteiksim.

MAZĀ RITA. Nevienam pašam, izņemot...

ZARIŅS. Pietiks, meitenes, blēņoties! Esmu Raubēna vietnieks.

BENITA. Kurš vietnieks?

MAZĀ RITA. Pirmais, otrais...

LIELĀ RITA. Divdesmit trešais... Ir taču starpība?

*Pie durvīm zvāna. Bikiļi, aprauti.
Zariņš vaicājoši paskatās meitenēs.*

MAZĀ RITA. Jubilāra radniece ielaidīs. Viņa pārnāca, kad beidzās godināšana, un teica, lai mēs darot savu un uz zvaniem lai neskraidot.

BENITA. Viņa esot māsīca.

Pa halli uz ārduroju pusi iet Zetma, sieviete gadu 55, pa ceļam priekšautu nost raisot. Viņa tērpusies moderna piegriezuma svētku drānās, taču stāvs, gaita un kustības nepārprotami rāda darbācilvēku no laukiem.

LIELĀ RITA. Es viņas vietā nu gan būtu palikusi arī uz koncertu.

BENITA. Programma esot sastādīta pēc jubilāra gaudes.

MAZĀ RITA. Tikai no laureātiem.

LIELĀ RITA. Laureāti izpilda vienu un to pašu — kā plates.

BENITA. Iemācījušies, kad vēl nebija laureāti.

ZARIŅS. Vai kulinārijas skolā jums māca arī vispāri-gos priekšmetus?

MAZĀ RITA. Protams.

BENITA. Marksisma pamatus, zīmēšanu, dziedāšanu...

ZARIŅS. Bet Latvijas PSR vēsturi?

ILZE *hallē*. Uz virtuvi skriešus — marši!

LIELĀ RITA. Deg?

ILZE. Mēs aizmirsām par ...

ZARIŅŠ. Kas deg?

ILZE. Ne jau māja, neuztraucieties!

Visas četras aizsteidzas.

Zariņš seko viņām.

Vafā veras logi, caurvējā blāksķēdamas aizsitas durvis, skraida un sasauca meitenes ...

Zelmas pavadīta, cauri hallei lēnā gaitā šurpu nāk Mirdza Kēlerte. Sirmajos matos ievēdoti ilgviļņi, bet viscaur pelēkais tērps ir puritāniski vienkāršs. Nācēja cenšas turēties stalti, taču tas nav viegli, jo viņa acīm redzami nejūtas labi.

Atkal skan durvu zvans — skaļi, uzstājīgi.

Abas apstājas.

MIRDZA. Kārlis?

ZELMA. Vēl tā kā paagrs, bet ... Atvainojiet ... *Aiziet.*

Mirdza sper dažus soļus uz priekšu, kā instinktīvi no gaidāmās tikšanās vairoties ... Tad apstājas, saņem sevi rokās un — lai nāk kas nākdams — pagriežas pret halli.

Nāk Zelma ar telegrammām.

Mirdza atviegloti nopūšas. Taču sasprindzinājums ir bijis liels, un viņa, spēkus zaudējusi, atslūgst atzveļtnes krēslā.

ZELMA. Vēl divas telegrammas. *Noliek uz galdiņa pie citām.* Ir gan cilvēki — uz māju sūta ...

MIRDZA. Kārlis pārnāks, lasīs un ...

ZELMA. Ejiet nu! Ko lasīt tur nu nav itin nekā, es jau ieskatījos: «Dorogoj Karl Petrovič, ot vsevo serdca,» — un tā vien tikai, kā ar kopējamo papīru rakstījuši ... Telegrammai jānoskan pa zāli, lai ļaudis dzird, kas atcerējies, un lai aplaudē ... Uz beigām saturu vairs nelasīja, sūtītājus vien tikai, un ir tad galu nevarēja sagaidīt ... Jauki gan, ka atnācāt. Viņš jau ļoti bija nobažījies un vienādiņ pieminēja, būs vai nebūs ... Un kā jums piestāv ilgviļņi!

MIRDZA *ar gurdu smaidu*. Gadiem nebiju likusi, bet šorīt Frīda saka — reiz nu tu tomēr ej uz to jubileju ... *Apraujas.*

ZELMA. Ļoti, ļoti piestāv! Vai jaunībā netikāt nēsājusi bizes? Kad abi ar Kārli gājāt pāri robežai uz Krieviju, es vēl biju maza kņīpa, bet kaut kas tā kā palicis atmiņā ...

MIRDZA. Frizētavā vajadzēja izsēdēt rindu, jo nebiju iepriekš pierakstījusies, un tajā karstumā es ... Šakod zo-

bus, vecā muļķe, es sev teicu, — tavos gados un ar tavu sirdi nu gan...

ZELMA. Kārlis tā priecāsies! Vai šis nav īstais brīdis jaunības draugiem, lai izlīdzinātu vēlākos pārpratumus?

MIRDZA. Jūs domājat? Nezinu... Vakar vēl cieši nolēmusi nenākt, es... *Viņa pacilā somiņu.*

ZELMA. Ko jūs!

MIRDZA. Jā, jā, Zelma... sagatavoju mazu rakstisku apsveikumu un iedevu Frīdai, lai atsūta. Taču šorīt... kas notika, kas ne... sapratu, ka man jāredz Kārļa dēls un jāpaskatās, kādas izaugušas mazmeitas... Vienu esot pie vīra izdevuši?

ZELMA. Jaunāko, viņsestdien. Kāzas bija diezgan klušas, jo vecie tās gribēja rīkot pēc jubilejas, bet jaunie...

MIRDZA. Jaunie, jā... Man viņi jāredz. Tie jaunie. Un māja, kurā biju kalpone... Vai jūs, Zelma, zināt, kas dzīvoja šajā istabā? Vecās Rozenberga jaunkundzes kaķi. Jā! Izlutināti, glēvi, caur un cauri nekrietni radījumi. Un kā te oda, pasaulīt! Ienākot bija tikai viena doma — ārā, ātrāk ārā, svaigā gaisā...

Duroļu zvans, vēl trauksmaināks par iepriekšējo.

ZELMA. Nu jau gan... *Aiziet.*

Mirdza ar pūlēm pieceļas, izslienas visā staltumā un skatās ārduroļu virzienā.

Pa halli garām iet Aivars, šoferis, ziedu un visvairsu saiņu pilnām rokām. Sānis paskatījies, ierauga Mirdzu.

AIVARS. Nāciet palīgā ienest puķītes un mantas! Jābrauc vēl vienreiz, viss nesagāja! *Aiziet.*

ZELMA *garāmejojot apstājas, arī viņai rokas pilnas ziedu.* Ak tu mūžs, kas puķu!

AIVARS *aiz viņas.* Ātrāk, tantiņas!

ZELMA. Tā ir Mirdza Andrejevna!

AIVARS. Un tad? Es varbūt esmu Aivars Taļivoļdovičs... Kustieties, vecenītes! *Pazūd.*

ZELMA. Ir nu gan... *Pazūd pretējā virzienā.*

Mirdza ņem klausuli un gausi sastāda numuru.

Kamēr viņa runā, pa halli garām staigā Zelma un Aivars, skralda meitenes, parādās un pazūd Zariņš...

MIRDZA. Frīda, tu? Tā esmu es. Paņem, lūdzama, tak-sīti un brauc mani dabūt. Tev bija taisnība... Nē, Kārļa vēl nav, bet bija divi brīži, kad likās, ka viņš jau... un es sapratu, ka šī tikšanās man būtu... Paņem taksīti...

Nē, man ir, somiņā, kādi pieci vai seši rubļi, tā ka tu droši vari... Nē, nē, tev nevajadzēs, es tevi gaidīšu ārā uz ielas, nakts ir silta un debesis vienās rudens zvaigznēs... Līst? Ja Pārdaugavā līst, tas vēl nenozīmē, ka Mežaparkā... Visa Rīga starpā, Daugava... Frīda, mīļā, ved mani mājās...

Viņa noliek klausuli un dodas projām. Nedrošu gaitu, tautsīdamās. Jaunam durvju zvanam pavēloši skanot, atbalstās pret sienu blakus arkai. Ierauga slēdzi. Ar grūtībām paceļ roku un izslēdz grēstu spuldzi.

Gaisma tagad krit no halles, kurā sākusies dzīva kustība, jo piebraukušas pirmās mašīnas ar viesiem.

Mirdza, pie sienas turēdamās, aizklūst līdz loga nišai. Atlaižas krēslā, priekšā aizvelkot aizkaru.

Ieskrien Anna un Rasma. Anna iemetas tuvoākajā atzveltnes krēslā, novelk un pa roku galam aizsviež kurpes... Rasma velk ciet smago arkas aizkaru, vaļā atstājot nelielu spraugu.

RASMA. Māsa, valdies!

ANNA. Cik labil!

RASMA. Visvairāk apriebās runas, ne?

ANNA. Nē.

RASMA. Prožektori?

ANNA. Skūpstīšanās. Brrrrr!

RASMA. Tu tomēr esi vecmeita.

ANNA. Kā tie viņam nāca virsū, šausmas! Kēmi tādi! Brižam izskatījās pēc mūsu mīļā vectētiņa publiskas izvarošanas. Baigie liekuļi! Vai šitā viņi darītos, veco uz ielas satikuši? Nemūžam!

Ienāk Sīmanis un Jurgis.

SIMANIS. Dāmas, kur te ir slēdzis?

ANNA. Liecies mierā!

RASMA. Lai paliek, Sīmanī! Vai tad nav patīkami pēc drausmīgajiem prožektoriem...

SIMANIS. Škaidrs. Vēl patīkamāk būs, ja es, ar jūsu laipno atļauju... *Aizvelk aizkaru pilnīgi. Taču, hallē aplausiem sākoties, paskatās ārā un ziņo, kas notiek.* Cauri viesu špaleraļ dodas jubilārs ar dzīvesbiedri. Vētrainie aplausi pāriet ovācijās. Skan saucieni: «Lai dzīvo mūsu...»

ANNA. Aizveries!

RASMA. Zini, patiešām... Kurš beidzamais redzēja manu lauleni?

SIMANIS. Patlaban mēs viņu redzam sarunā ar jubilāru — satrauktu, dabiski, jo abiem pievērsti visu skati

un kinokameras objektīvs... Saruna, kuras atreferējumā ar aizrētū elpu klausīsies jūsu mazbērni, tuvojas noslēgumam. Jubilārs paceļ roku, lai draudzīgā labvēlībā... nē, uzmanību pēdējā brīdī sānis novērs dzīvesbiedre, jo iekšā nāk ģenerālis un personas, kas viņu pavada... Jubilārs dodas pretim... atplestām rokām, tātad gaidāma kārtējā brālīgā saskūpstīšanās...

ANNA. Sīmani!

SIMANIS. Lūdzu?

RASMA. Pasauc Ervīnu.

SIMANIS. Ervīn! Nāc šurp!

ERVINA BALSS. Kas ir?

SIMANIS. Sieva noilgojusies.

ERVINS *ienāk*. Kāpēc pa tumsu?

ANNA. Pārmaiņas pēc. Nost no slēdža!

ERVINS. Nopietni?

RASMA. Nu kā tad. Nāc blakām!

ERVINS. Sabiedrība?

RASMA. Sīmanis un Jurgis.

ANNA. Un es.

RASMA. Un tu. Ervīn, ko tu dari... Mana frizūral

ERVINS. Tumsā es...

ANNA. Bērni, piedzeramies šovakar!

RASMA. Māsa Anna, kā tu atkal izsakies!

ANNA. Liekamies pilni! Tā pa istam, līdz vēmienam.

RASMA. Fui!

ANNA. Līdz nelabumam. A?

SIMANIS. Mēs ar Jurgī, kā jau ciemiņi, nododamies saimnieku rokās. Dariet ar mums, ko gribat. Tikai dzīvus atstājiet.

ANNA. Pudeles un uzkožamie ir augšā. Dienā uzstiepu un noglabāju — kā paredzējama.

ERVINS. Pieklājība tomēr prasa pasēdēt pie galda.

RASMA. Vai ne?

ANNA. Vācieties abi ar savu pieklājību! Man pilnīgi pietiek ar oficiālo daļu un koncertu. Izdīgt varēja no tām runām. No tās plinkšķināšanas. Bet kad savu vareno rīkli no iestrēgušajām skaņām atbrīvojot sāka izkrāsotā drupu kaudze...

RASMA. Ak kungs...

ANNA. Es tad labāk klausos, kā burbuļo viena īsta kanalizācijas caurule. Tur vismaz ir loģika.

RASMA. Māsa iziet orbitā.

ERVINS. Viņa grib mūs novest līdz vemšanai vēl pirms dzeršanas.

RASMA. Patiešām.

ANNA. Šīmanis vēl joprojām ir šeit?

SIMANIS. Vēl joprojām.

ANNA. Paskaties, vai ceļš uz augšstāvu brīvs!

Šīmanis aiziet.

RASMA. Ervīn, ko tu nupat teici vecamtēvam?

ERVINS. Kaut ko tādu vispārīgu, zini. Kā uz viņu skatās studējošā jaunatne. Teicu, ka es viņu apskaužu, un tamlīdzīgi.

ANNA. Atradis, ko apskaust!

RASMA. Mēs dzīvojam ar viņu vienā mājā un esam viņa tuvinieki, bet vai tu, Ervīn, domā, ka viņš bieži ar mums sarunājas?

ANNA. Un paldies dievam!

ERVINS. Anna, vai tu zini, ka jaunajam šoferim ir sieva un divi vai trīs bērni?

ANNA. Kāpēc man tas būtu jāzin?

ERVINS. Nu...

RASMA. Ervīn! Mēs neesam vieni...

JURĢIS. Es varu aiziet.

ANNA. Vēl ko jaunu! Nepievērs tiem abiem uzmanību.

Atgriežas Šīmanis.

SIMANIS. Sabiedrība visumā sēžas pie galda. Augšstāvā var noklūt diezgan neuzkrītoši.

ANNA. Dodamies!

SIMANIS. Acumirkli! Par jums tik dzīvu interesi izrādīja jūsu mutere, ka es biju spiests dot koordinātes. Nāk... *Viņš mazliet atvelk aizkaru.* Lūdzu.

Veltu Raubēnu, kas paliek uz sliekšņa stāvot, gaisma apspīd no aizmugures, tāpēc redzam viņu siluetā.

VELTA. Atkal jau separē? Aši pie galda! Un nedomājiet jūs man šovakar piedzerties! Starp viesiem ir ārzemnieki.

RASMA. Tu domā tos poļus?

ANNA. Baigie ārzemnieki!

VELTA. Polija varbūt nav ārzemes?

ANNA. Baigās ārzemes!

VELTA. Jūs nāksiet vai ne?

ANNA. Es ne.

VELTA. Lieliski. Lai viņiem ir iemesls runāt, ka jaunā paaudze ar veco pie mums pat pie viena galda vairs nesēž.

RASMA. Mammul

ERVINS. Jūs tā vispārināt, ka...

VELTA. Es? Viņi vispārīna, un kāpēc mums jādod viņiem iemesls?

ERVINS. Nu jā, bet es nesaprotu, kāpēc no tā, ka...

VELTA. Mūsu mājā dzīvojot, jāmācās saprast.

ANNA. Dzīvo te veselu nedēļu, bet vēl nav iemācījies. Kauns! Bet vispār viņš ir uz pareiza ceļa.

VELTA. Lai ar jums galā tiek tēvs! *Aiziet.*

RASMA. Sākas. Anna, vai tu tomēr nepievaldītos?

ANNA. Mur-mur!

ERVINS. Nudien, zini. Kas tevi dīda?

Viņš ieslēdz gaismu.

Visi pārsteigti ierauga nepazīstamu sievieti, kas stāv loga nišā.

Ko tad... ko tad jūs te darāt?

RASMA. Kā jūs te iekļuvāt?

Neērti jūtas visi, bet visneērtāk Rasma, jo viņa pirmā un visskaidrāk apzinās šīs situācijas iespējamās sekas.

MIRDZA. Es... tāpat...

RASMA. Tāpat? Dīvaini gan. Te nav tramvaja pietura, kur...

ERVINS. Rasma, tu...

RASMA, *projām iedama.* Tāpat, iedomājies tikai...

Ervins seko Rasmai, atskatīdamies un plecus paraustīdams.

SIMANIS. Jūs laikam nejutaties labi... Kā mēs varam jums palīdzēt?

MIRDZA *tikko dzirdami.* Ārā...

SIMANIS. Kā, lūdzu?

MIRDZA. Ārā...

SIMANIS. Ārā? Tas būtu...

MIRDZA. Uz ielas, ārā... Kur gaiss...

SIMANIS. Skaidrs. *Piedāvā Mirdzai elkonī.* Jurgil

Jurgis dara to pašu.

ANNA. Mēs varbūt...

Mirdza nopietni un vērīgi paskatās viņā.

Piedodiet, bet mēs nezinājām, ka...

Šķan smieklī, šķind glāzes, tiek atgrūsti krēsli, viesi visgarām gal-

dam ceļas kājās... Uzsāk pilnā balsī tradicionālo apsveikuma dziesmu «Lai dzīvo sveiks!».

Simāņa un Jurgā atbalstīta, Mirdza Kēlerte lēni soļo cauri hallei uz ārdurvīm.

Visi trīs pazūd.

Anna stāo kā sastingusi.

Dziesma izskan «urrā» saucienos.

Istabā atgriežas Velta, līdzī vedot vīru. Sergejs Raubēns ir sausnējs pusmūža cilvēks ar kailu galvovīdu, acenēs.

SERGEJS. Anna, ko es dzirdu? Kas tie atkal par nūmuriem?

Anna, vecākos nepaskatījusies, sameklē un uzvelk kurpes.

Pat tādā lielā visas mūsu ģimenes svētku dienā tu atrodi par iespējamu ...

Anna aiziet.

VELTA. Tu redzi?

SERGEJS. Kopš Rasmus kāzām viņas uzvedība ir ...

VELTA. Es teicu, ka nevajag ļaut jaunākajai iziet pie vīra agrāk. Kur Rasmai bija jāsteidzas? Pirmā kursa studentei, pirmā semestra sākumā! Ervīnam, tam gan — vai tad ar mūsu māju var salīdzināt kopmītņi, no kuras viņš ar savu čemodāniņu ieradās? Izlaidīsim abus cauri augstskolai, piemini manus vārdus, un aizies znots, pat paldies nepateicis. Ervīns Rasmu nemīl.

SERGEJS. Vai nu ... Tu ievēroji, kā tēvs pārdzīvoja, kad tika nolasīts dekrēts par ordeni? Laikam nebija gaidījis.

VELTA. Gan jau bija arī gaidījis — un tāpēc.

SERGEJS. Es tevi nesaprotu.

VELTA. Ordeni mēdz būt dažādi, un ir vēl arī goda nosaukumi ...

Sikiem, straujiem soļiem šurpu nāk Tamāra Raubēna. Viņa, tuvāk neieskatoties, šķiet vienos gados ar vedekli, jo savai ārienei velta daudz pūļu un ne bez rezultātiem. Vienīgi auskari, pie katras kustības drebrot un mirguļojot, pirmajā brīdī mazliet tā kā... bet nē, drosmīgo kopējo kompozīciju tie taisni izceļ.

TAMĀRA. Bērni, vai jūs nupat nekļūstat jau savā ziņā netaktiski? Neviena tuvnieka pie galda — tas jau ir, es jums teikšu atklāti ... *Viņa pamana halles dziļumā Simāni un Jurgā.* Jaunie cilvēki, ko jūs tur pie durvīm grozāties?

SIMANIS. Mēs?

TAMĀRA. Jūs, jūs! Kas jūs tādi esat?

SERGEJS. Tie abi, māmiņ, ir Rasmus un Ervīna kursa biedri.

TAMĀRA. Kur ir Rasma un Ervīns? Un kur ir Anna, ja drīkstu zināt? Serjoža, koncerta laikā tava vecākā meita tik netaktiski žāvājās, ka es iekšēji sastingu. It kā nebūtu mūsu mājā augusi... Bērni, viss taču rit brīnišķīgi, vai nav tiesa? Es esmu laimīga, laimīga, laimīga! Un tēvs — tas jau taisni staro... Serjoženka, es nesaprotu, kāpēc ministrs atbrauca bez dzīvesbiedres.

SERGEJS. Viņš pats neko neteica?

TAMĀRA. Atvainojās, minot augstākā mērā formālu iemeslu... Velta! Vai jūs tovakar pie Tidenbergiem ar Mariju Fjodorovnu nesastrīdējāties? Man stāstīja, ka jūs abas it kā...

VELTA. Ja to sauc par strīdu, tad es nezinu.

SERGEJS. Kāpēc tu man neko...

TAMĀRA. Padomāsim, bērni, kā visu atkal vērst par labu. Nupat atcerējos, ka Marijas Fjodorovnas māte taču dzīvo vienā vasarnīcā ar manu šuvēju... Jā, kāda skaista diena, vai nav tiesa? Tēva skaistā mūža vainagojums... Kā viņu mīl, kā viņu ciena, tas bija tik aizkustinoši... Nāciet pie galda. Tā nevar, mani dārgie. Vairāk nekā četrdesmit viesu... Pie galda, jaunie cilvēki!

SIMANIS. Paldies. Izsmēķēsim tikai cigareti.

TAMĀRA. Neaizmirstiet, ka jūs šovakar pārstāvat visu mūsu brīnišķīgo jaunatni, kam mūžu veltījis jubilārs! *Aiziet.*

SERGEJS. Kas tur pie Tidenbergiem notika?

VELTA. Ak, Marusjas puika uzvedās tik drausmīgi, ka pieaugušajiem vienkārši nebija iespējams sarunāties, un es viņam aizrādīju. Marusjai tas, dabiski, nepatika... Ministra dēls, bet aug kā mežonis.

SERGEJS. Tu nu pasauli izlabosī!

VELTA, *abiem aizejot.* Es nevaru palikt vienaldzīga, ja manā acu priekšā...

Pie galda skan latviešu tautasdziesma «Pūt, vējiņi!».

Cauri hallet šurpu nāk S i m a n i s un J u r ģ i s.

JURĢIS. Vai milicis ārā stāv vienmēr vai tikai viesību laikā?

SIMANIS. Ko tu man prasi, es te esmu otro reizi.

JURĢIS. Ervīns ir tavš draugs?

SIMANIS. Neteiksim. Tāpat, bijušais klasesbiedrs.

JURĢIS. Kāpēc tad tevi ielūdza?

SIMANIS. Mani? Tu joko...

JURĢIS. Ne tik.

SIMANIS. Mani ielūdž visur. Es, ja gribu, katrā laikā varu kļūt par tā saucamo sabiedrības dvēseli — vai kā viņu, tu jau saproti, un tāpēc. Nedomā, ka es plātos, kāda man vajadzība... Burtiski rauj gabalos. Čestnoje pionerskoje! Es dziedu, ciešami spēlēju klavieres, esmu diezgan daudz lasījis un šo to redzējis... *Viņš apsēžas pie pianīna un uzsāk pavadījumu dziesmai «Pūt, vējiņi!», ko dzied pie galda. Tikai te jau nav kur izvērsties. Starp sūnu vecīšiem un vecenītēm.*

JURĢIS. Kāpēc ielūdza mani?

SIMANIS. Tevi? Hm... Ervīns vai Rasma?

JURĢIS. Abi. Es esmu no laukiem, un, kā jāuzvedas, ja pie galda ir ministrs, man nav ne jausmas. Sēdēsim blakus, labi?

SIMANIS *pamāj*. Iespējams, ka tevi ielūdza Annas dēļ.

JURĢIS. Tu domā?

Sīmanis spēlē.

Anna ir tāda, zini, drusku nereāla.

SIMANIS. Ja tu būtu redzējis, ko viņa laida vaļā kāzās... Bet es viņu saprotu. Precas mazā māšele, pašai jau deviņpadsmit... Vai tu aptver, ka mums pēc kāda pusgada arī būs? Baigi. Deviņpadsmit, divdesmit... Jau nība pagājusi, bet kas padarīts?

JURĢIS. Man ir divdesmit viens.

SIMANIS *izbrīnā pārstāj spēlēt*. Ej nu, ej... Fakts?

JURĢIS. Fakts.

SIMANIS. Tādā gadījumā man jāatzīst, ka tu esi pārsteidzoši labi saglabājies.

Dziesma «Pūt, vējiņi!» izskan. Pie galda kāds uzsāk garu tostu.

Sīmanis klusi spēlē, pārejot no melodijas uz melodiju.

Nāk Anna. Viņa ir jūtami pārvērtusies. Forsēto bravūru nomatnījis patīess satraukums, kas ārēji izpaužas apvalditībā.

ANNA. Zēni, vai jūs viņu aizvedāt mājās?

JURĢIS. Nē.

SIMANIS. Atstājām ārā uz soliņa.

ANNA. Vienu?

SIMANIS. Ārā viņai kļuva labāk, un viņa teica, lai mēs ejot, jo pēc viņas atbraukšot. Bez tam tur ir milicis.

JURĢIS. Vai milicis pie jūsu durvīm stāv vienmēr?

ANNA *mehāniski, par citu domādama*. Tu varbūt gribēsi zināt, kur stāv seifa atslēgas un kāds ir šifrs? Pagaidiet — kā jūs teicāt — ārā uz soliņa? Un tur viņa sēž?

SIMANIS. Nu jau būs projām. Kas viņa tāda ir?

ANNA. Viņa ... Visi viņu sauc par Mirdzu Andrejevnu, arī latvieši, jo viņa ilgu gadu dzīvoja Krievijā un...

SIMANIS *uzsīt akordu*. Es nejutāju, kā viņu sauc PSRS tautu pārstāvji, ieskaitot latviešus, bet ...

Pie galda skaļi smejas un aplaudē.

...bet kas viņa ir, ka pietika ar vienkāršu parādīšanos loga nišā, lai tu būtu sašauta.

ANNA. Tev likās?

SIMANIS. Likās ... Es jau neesmu akls. Tu biji orbītā, bet izkriti no tās kā ķirbis no ratu pakaļas ... *Akords*. Pļekt, renstelē iekšā ...

JURĢIS. Grāvī.

Simanis un Anna paskatās viņā.

Es atvainojos ... Laukos nav rensteles, bet grāvji.

ANNA. Kādos laukos?

JURĢIS. Laukos ... Es atvainojos, es jau teicu.

ANNA. Zēni, bet tikai atklāti, norunāts?

SIMANIS. Davai!

ANNA. Jūs bijāt klāt un visu dzirdējāt ... Ko viņa, visu dzirdējusi, par mani domā?

Simanis un Jurģis, viens otrā neskatīdamies, klusē.

Pie galda skan krievu valodā «Piemaskavas vakari».

Pateicos ... Es viņu ārkārtīgi cienu, esam apmainījušās arī vēstulēm, bet iepazīties baidījos ... Iepazināties.

SIMANIS. Anna, redzi ...

ANNA. Nevajag, Šimanīt.

SIMANIS. Jā, es tevi saprotu, bet vai viņa ir gudra?

ANNA. Gudra? Viņa?

SIMANIS. Atbildi, kad tev prasa.

ANNA. Noteikti. Ļoti gudra un ...

SIMANIS. Tad nav vēl tik traģiski.

ANNA. Jā?

SIMANIS. Gudrie parasti diezgan ātri atšifrē, ka mēs neesam nekādi izdzimteni vai riebekļi, bet ka tas ir tāds stils. Es esmu novērojis, ka panikā krīt aprobežotie un kam nav humora izjūtas, kas patiesībā laikam ir viens un tas pats. Mūsu videnē, piemēram, latviešu valodas skolotāja manā klātbūtnē apģiba vārda tiešā nozīmē — un zini, kāpēc? Viņa nejauši atradās pie direktora kabineta durvīm, kad mēs vienu mūsējo gaidījām ārā no pratināšanas. Puikiņš iznāk, mēs saskrienam riņķī, un viena meitene,

starp citu, teicamniece, prasa viņam par direktoru: «Ko šis vēma?»

ANNA. Viss?

«Piemaskavas vakari» nokļusuši, tālāk par pirmo pantu neviens atkal nezināja vārdus. Monotona sievietes balss runā tostu.

SIMANIS, *Sopēna «Sēru marša» sākuma taktis ieskan-*
dinādams. Vecenīte saķēra sirdi, aizgrīļojās līdz krēslam
un saļīma, bet, kad vēlāk atdarīja acis, tajās bija šaus-

mas. *Spēlē.*
ANNA. Paskatieties, lūdzu, vai viņa ir projām, un
iesim augšā pie manis.

SIMANIS. Likties pilni?

JURGIS. Kāpēc vajag atgādināt?

ANNA. Tāpēc, ka pelnīts... Paskatieties — un iesim.
Vai arī pie galda, ja jums interesantāk. Bez manis, pro-

tams, bet Rasma un Ērvīns tur jau... Mīļie, jūs neesat
ēduši. Es uzvedos kā...

SIMANIS. Atklāti sakot...

JURGIS. Pagūsim.

Simanis un Jurgis aiziet.

Monotonā sievietes balss runā un runā.

*Nāk Aivars, nesdams emaljētu spaini ar ūdeni. Vaskadrānu
apakšā paklājis, novieto spaini uz galda.*

Anna skatās viņā.

Aivars apskauj meiteni. Skūpstā. Tad atvirzās.

AIVARS. Tavs māsasvīrs laikam ko manījis un ok-
šķerē... Būs jāsaņem aiz ausīm. Kas viņam par daļu?
Lidējs! Kā viņš luncinās ap šefu, pretīgi skatīties! Skrien
pa priekšu, rauj valā durvis, klanās... Tu raudi?

Anna novēršas.

Anna, tu pasaki — kāda tam visam ir jēga? Ka es esmu
šeit? Mēs varam būt kopā vēl retāk nekā agrāk, kad es
strādāju taksometru parkā.

Hallē parādās Simanis.

SIMANIS. Anna, nāc! Ātril!

*Anna skrīešus metas uz durvīm. Simanis viņai ko saka, viņa pamāj
un pazūd ārā, bet Simanis nāk šurp un ierauga Aivaru.*

Ejiet jūs arī!

*Aivars ir pārsteigts, taču pakļaujas noteiktajam tonim un seko
Annai.*

Simanis ņem klausuli. Griež numuru «03».

Jums zvana no Mežaparka. Viena sieviete nupat... Kēlerte, Mirdza Andreja meita... Vecumu es nezinu, vispār diezgan veca... Nē, uz ielas... Adrese... es nezinu, bet jūs brauciet pa Ezermalas ielu līdz autobusa galapunktam... Milicis domā, ka infarkts... Nē, mēs neizsaucām, viņš te vienkārši stāv, postenī... Paldies. Tikai ātri, lūdzu!

Simanis noliek klausuli.

*Pie galda sēdošie ilgi un sirsnīgi aplaudē.
Straujā gaitā cauri hallei algriežas Anna.*

ANNA. Sazvanījī?

SIMANIS. Tūlīt būs klāt.

ANNA. Ja viņa... Es to nepārdzīvošu.

SIMANIS. Beidz!

ANNA. Viņai nevajadzēja nākt šurp.

SIMANIS. Bet viņa atnāca un...

ANNA. Es gribēju rakstīt, lai nenāk, bet pēdējā brīdī nolēmu, ka viņa pati sapratīs. Viņas klātbūtni jubilejā taču uztvertu kā ilgoto samierināšanos starp vectētiņa kompāniju un cilvēkiem, pie kuriem pieder Kēlerte... Vai tad tā drīkst samierināties? Tik vienkārši?

Simanis dodas projām.

Pasaki, lūdzu, biedrenei Caunei, lai viņa pati ienāk un paskatās. Mēteļu uz pakaramā ir daudz, un somiņu es arī nekur nevaru ieraudzīt.

SIMANIS. Somiņa ir uz palodzes. *Pazūd.*

Anna atrod loga nišā somiņu, paņem, skatās tajā.

Hallē parādās Elfrīda Caune, tērpusies viscaur melnā, gadu 70. Viņai seko Jurgis. Kēlertes mētelī pār roku nesdams.

Elfrīda nāk šurp.

Jurgis paliek stāvēt un gaida viņu.

Anna dodas pretim. Sniedz Elfrīdai somiņu.

ELFRIDA. Paldies. *Atver somiņu, izņem aploksni, meklē naudu.* Jāatlaiž taksītis, bet man pašai acumirkli... diemžēl... Es taču drīkstēšu pavadīt viņu ātrajā palīdzībā, kā jums šķiet?

ANNA. Noteikti.

Jurgis, kādu hallei tuvojamies pamaniņš, dod Annai zīmī. Anna pamāj. Jurgis pazūd, ārā. Taču Anna laikam nav viņu sapratust, jo neko nedara.

ELFRIDA. Vai sākās, viņai tiekoties ar... jubilāru?

ANNA. Viņi netikās.

ELFRIDA. Viņš zina, ka viņa ir šeit?

ANNA. Domāju, ka ne.

Hallē parādās Tamāra Raubēna un Zariņš.

TAMĀRA. Biedri Zariņ, nu sakiet jūs kādu vārdu... Vai tā pieklātos uzvesties Kārļa Raubēna mazmeiņai viņa jubilejas dienā? Te vairs nav runa par takta trūkumu, bet jau par... *Viņa ierauga Elfridu.* Jūs? Jūs tā esat? Nē, ko es redzu... Elfrīda Janovna, mūsu mājā! Šovakar! Tas jau ir... Tas jau ir... savā ziņā...

ELFRIDA. Mūžam kāju nespertu pār jūsu sliksni, bet...

TAMĀRA. Kad jūs, ļaunā, reiz beigsiet mūs ienīdēt? Es esmu pārliecināta, ka tā bijāt jūs, kas neļāvēt nākt šurp Mirdzai Andrejevnai, jo labi zinājāt, cik ārkārtīgi Kārlis viņu gaidīja... Vēl tagad gaida, nabadziņš, es taču viņu pazīstu caur un cauri un lasu viņa domās kā grāmatā pat tad, kad viņš klusē, pārdzīvodams visu dziļi sevī...

ELFRIDA. Atvedu viņam Mirdzas vēstuli. *Dod Tamārai.*

Vēstuli negaidītā pārtver Anna.

Elfrida, nevienu neskatīdamās, dodas pāri hallei uz ārdurvim un pazūd.

Viņā pārsteigtā nolūkojas šurpnākošie Velta, Rasma un Ervīns.

TAMĀRA. Dod šurp vēstuli!

ANNA. Es pati aiznesīšu un nodošu. Ar komentāriem.

ZARINŠ. Kādiem?

ANNA. Kas jums par daļu?

TAMĀRA. Nu, jūs dzirdat?

VELTA. Kas te notiek?

TAMĀRA. Paskaties, mīļā, ko tu esi izaudzinājus!

Hallē parādās Simants.

ANNA. Ko biedrs Zariņš jauca mūsu ģimenes iekšējās lietās?

TAMĀRA. Viņam taču... mums taču jāredz, vai tur nav kas tāds, kas jubilāru varētu satraukt, tu, dumjā meitene.

SERGEJS *parādās, daļēji dzirdējis.* Kas jūs te atkal satrauc, māmiņ?

ANNA. Es pati izlasīšu un redzēšu.

TAMĀRA. Kādas tev ir tiesības atplēst aploksni, ja vēstule adresēta...

ANNA. Kādas tiesības to darīt ir biedram Zariņam?

TAMĀRA. Nu, jūs redzat?

RASMA. Māsa, valdies!

ERVINS. Patiešām. Tā kā tāda...

Simanis paguvis aizkļūt un apsēsties pie klavierēm. Zariņš paliek stāvoot arkas tuvumā, bet Tamāra, Velta, Rasma, Ervins un Sergejs, visi reizē runādami, tuvojas Annai.

ANNA. Atkāpieties! *Viņa iebēg loga nišā, drusku augstākā par grīdas līmeni, un aizbarikādējas ar krēslu, uz kura sēdēja Kēlerte. Atplēš aploksni, izņem vēstuli, pārļaiž tai skatu...* Apklustiet un klausieties! *Lasa.* «Kārlī Raubēn! Kad mēs pirmo reizi tikāmieš, Tu teici — «smaržo sēnes». Patiesībā vairāk laikam smaržoja rudens lietūs pilnās egles, bet tāda bija parole, jo mēs viens otru vēl nepazinām. Atceries, ko es tev atbildēju? Mana toreizējā paroles daļa lai ir mans sveiciens un vēlējums Tev Tavā jubilejas dienā. Mirdza Kēlerte.» *Liek vēstuli atpakaļ aploksnē un dod Sergejam.*

TAMĀRA. Diezgan poētiski, vai jums neliekas? Mirdza Andrejevna, kā jau sapņotāja, ārkārtīgi milēja dabu... Kā tur bija par tām eglēm? Skaisti... Es uzskatu, ka tādu apsveikumu var dot viņam rokā bez kādām bažām.

VELTA. Es arī uzskatu. Vai ne, Sergej?

SERGEJS. N-jā... Ja tikai kāds āķis neslēpjas tajā parolē... «Smaržo sēnes», labi, un tālāk? Ko viņa viņam atbildēja? Ne jausmas!

TAMĀRA. Esmu pilnīgi pārliecināta un ticu, ka nekas netaktisks tur nevarēja būt. Padomājiet: jauna meitene pirmo reizi tiekas ar nepazīstamu vīrieti, kaut arī, teiksim, partijas uzdevumā... Nevienš solīds cilvēks, loģiski, neļausies salikt parolē iekšā vārdus, kas...

ZARIŅŠ. Piedodiet, bet paroles dažkārt ar nolūku sastāda neloģiski... Ja kāds mežā saka «smaržo sēnes» un pretī gaida «jā», kā jau rudenī un pēc lietūs», tad ko tāmlīdzīgu nejauši atbildēt varētu jebkurš garāmgājējs vai pat provokators.

SERGEJS *iejauc vēstuli telegrammu kaudzē.* Lai paliek uz rītdienu! Atradīs un izlasīs — kopā ar telegrammām.

TAMĀRA. Nu nē. Tikai es viena zinu, kā viņam sāp sirds viņas neierašanās dēļ... Uzskatu, ka pieticīgais apsveikums ienestu vajadzīgo līdzsvaru, un nav te ko tālāk rakņāties.

VELTA. Ja nu Anna... nē, Rasma... aizietu pie vec-tētiņa un pajautātu, vai viņš ir dzirdējis tādu paroli vai nav?

SERGEJS. N-jā...

RASMA. Tūlit?

Visi paskatās Zariņā.

ZARIŅŠ. Tikai, lūdzu, pēc iespējas neuzkrītoši un it kā starp citu.

Rasma pamāj un aiziet.

VELTA. Ja viņš neatcerēsies, viss būs kārtībā, bet, ja atcerēsies, mēs aplinkus ceļā būsīm izpētījuši, kas te slēpjas, un varēsim izlemt, dot viņam vēstuli vai nedot šovakar.

SERGEJS. Pilnīgi pareizi.

Simanis — pie klavierēm, klusi spēlē.

Iekšā nāk Zelma, veselu klēpi sarkanu rožu nesdama. Viņa teliek tās spainī ar ūdeni, ko atnesa Aivars, un sakārto.

Visi klusēdami skatās.

ZELMA. Pilnas visas vāzes, pilnas visas piena kannas un burkas, bet vēl vesels vezums vannā, kur pirmīt ar Aivaru salikām... Jā, kur tad Mirdza Andrejevna? Ar puķēm ņemdamās, izlaidu no acīm, bet nupat skatos, pie galda tā kā neredz...

TAMĀRA. Tā nebija Mirdza Andrejevna, bet Elfrīda Janovna.

ZELMA. Kāda Janovna?

TAMĀRA. Frīda.

ZELMA. Ej tu! Es nu Mirdzu no Frīdas neatšķiršul

Atgriežas Rasma.

VELTA. Ko viņš tev teica?

SERGEJS. Atcerējās?

RASMA. Teica, ka pirmoreiz dzirdot, un sāka smieties.

TAMĀRA. Nu, lūk.

RASMA. Teica, ka smaržojot taču rozes, nelķes un lilijas.

TAMĀRA. Kur ir tā vēstule?

Sergejs pasniedz viņai kopā ar telegrammām.

Tamāra triūmfēdama aiziet.

SIMANIS spēlē populāro melodiju, pēc kuras tauta dzied Kaudzītes Matisa «Brūklenāju». Klusi dzied.

Rozes sen jau novitušas,
Smaržo sēnes ... Smaržo siens ...
Smaržo lietus pilnas egles,
Savu ceļu eju viens ...

Visi, lūdzul!

Rozes sen jau novitušas,
Smaržo sēnes ...

Kāpēc neviens nedzied?

Skanēt sāk valsis «Mandžūrijas kalnos».
Ervins lūdz Veltu dejoj. Abi aiziet cauri hallei.
Viņiem seko Zariņš ar Rasmu.

*Sergejs lūdz Zeltu, bet tā atmet ar roku un dodas projām, savu
šeit padarījusi.*

*Nāk Benita, nesdama paplāti ar glāzītēm. Meitene tagad tēr-
pusies kā restorāna oficjante — baltā blūzītē un priekšautiņā, mazu
balta papīra diadēmu matos.*

Sergejs, glāzīti paņēmis un izdzēris, aiziet.

Anna nikni aizrauj ciet aizkaru. Mūzika drusku pieklus.

*Benita piedāvā glāzīti Annai un Simanīm. Anna atsakās. Simanīšs,
to redzēdams, savējo gan paņem, bet noliek uz klavierēm.*

Aizkaru sānīs pasīlis, ienāk Jurgis.

Viņa priekšā ar paplāti nostājas Benita.

*Jurgis skatās meitenē un it kā nesaprot, ko no viņa vēlas. Tad
atpapas, paņem glāzīti, strauji izdzer.*

JURĢIS. Paldies.

BENITA. Lūzdu. *Iet projām.*

JURĢIS. Pagaidiet... Iznesiet, lūzdu, milcīcim un šo-
ferim.

BENITA. Vai viņi drikst?

JURĢIS. Viņi?

BENITA. Viņi ir darbā, tāpat kā es.

JURĢIS. Vai tad jūs nedriksstat?

BENITA. Ko jūs! Ne pie mutes.

JURĢIS. Iznesiet tomēr viņiem, lūzdu.

BENITA. Bet lūzdu! *Aiziet.*

SIMANIS. Ātrā palīdzība atbrauca?

JURĢIS. Atbrauca un aizbrauca — tukšā.

SIMANIS. Kāpēc?

JURĢIS. Tu nesaproti?

Simanis papurina galou.

Ātrā palīdzība nekad neved... nu...

Anna aizsiedz ar rokām seju.

SIMANIS. Skaidrs...

ANNA. Uz ielas?

JURĢIS. Kurinātāja telpā. Kad sāka līt, šoferis atslēdza vārtus un mēs ar milici viņu caur garāžu ievedām kurinātāja telpā... *Ierauga uz klavierēm glāzīti, paņem, izdzer. Tur.*

SĪMANIS. Tas nozīmē, ka tagad viņa ir...

JURĢIS. Jā.

ANNA. Tieši zem halles. Viena.

JURĢIS. Pie viņas palika tā otra.

ANNA. Bet hallē dejo... *Paver mazliet aizkaru. Skatās.* Vectētiņš visiem pa priekšu, ar ministra vietnieci... Ja nu es atrautu vajā aizkaru un sāktu skaļi kliegt? Sīmani!

SĪMANIS. Zināms efekts rastos, bet es tomēr neiesaku.

ANNA. Jurgī...

JURĢIS. Es nezinu. Es esmu no laukiem.

Škan, spēkā pieaugdams, senais valsis.

Priekšgars

OTRAIS CĒLIENS

Kāpņu telpa Raubēnu mājā veidota vērīnīgi, augšā iekārtojot prāvu laukumu ar galdiņu un atpūtas krēsliem. Aiz lielā, abu stāvu augstumā, loga ir nakts, bet spuldzes gaismas loku šķērso smagas, taisni pret zemi kritošas lietus lāses.

Pie loga stāvēdama, naktī un lietū skatās Anna.

Lejā dejo.

Pa kāpnēm augšā nāk Jurgis.

JURĢIS. Tu mani sauci?

Anna neatbild.

Sīmanis teica, ka tu...

ANNA. Pats tu nebiji spējīgs aptvert, kā es tagad jūtos un ka man grūti būt vienai?

JURĢIS. Es tevi tik maz pazīstu. Tajā rudens ballē mēs...

ANNA. Jā, dejojām trīs dejas un pusstundu runājām par attālumiem starp zvaigznēm. Tev tas ir maz?

JURĢIS. Kaut gan — tavai zināšanai — viss, ko nepazīstu un nesaprotu, mani pievelk... Simfoniskā mūzika, piemēram. Vai ērģeles Doma baznīcā.

ANNA. Tu ej uz koncertiem?

JURĢIS. Ļoti reti. Nav neviena drauga, kas arī intere-

sētos, un vienam kaut kā... Bet darbā biju pasācis nēsāt līdzī transistoru. Sēžu, teiksim, kūti un laboju sūkņa motoru. Uzgriežu Milānu, Romu... Mauj govīs, bet es klausos ziņas itāļu valodā.

ANNA. Ziņas, nevis mūziku?

JURĢIS. Saprotamības pakāpe jau daudz neatšķiras... Visnesaprotamākā tomēr ir bezgalība. Tās dēļ es laikam iestājos fakultātē.

ANNA. Auksts, brrrrr... Kāpēc iestājās Šimanis?

JURĢIS. Nezinu.

ANNA. Rasma un Ervīns iestājās tāpēc, ka fizika pašlaik ir modē.

JURĢIS. Es visu vakaru prātoju, kāpēc tu mani ielūdzi.

ANNA. Kā tu uzminēji, ka es?

JURĢIS. Nebija grūti uzminēt.

ANNA. Mani tajā ballē kaitināja tava... zini, tāda neatkarība no visa apkārt notiekošā, bet aizvainoja, ka es tev nepatīku.

JURĢIS. To es neesmu teicis.

ANNA. Vēl tikai trūka, lai tu būtu teicis... Jurģi, es laikam sāku zaudēt prātu. Par ko es runāju? Es taču nepārtraukti domāju vienīgi par... *Apraujas*.

JURĢIS. Es jau arī...

ANNA. Vai ne?

JURĢIS. Observatorijā redzēju, kā izdziest zvaigzne, bet tas patiesībā bija noticis nezin kad atpakaļ, pirms vairākiem miljoniem gadu, tā ka...

ANNA. Kur palika Šimanis?

JURĢIS. Laikam dejo.

ANNA. Kā viņš var...

JURĢIS. Viņš jau nebija klāt un neredzēja.

ANNA. Es nevaru izšķirties, ko darīt, bet jūs abi esat vienīgi, kam uzticos...

Lēnā deļa beidzas.

Anna paskatās pulksteni.

Tūlīt augšā nāks tā saucamā ģimene... Negribas skatīties viņu pārbiedētajās fizionomijās. Un kas te vēl ko spriest? Vakars jāpārtrauc.

JURĢIS. Tas laikam nav tik vienkārši.

ANNA. Jebkurā citā mājā tas būtu vienkārši un pats par sevi saprotams. Nāk... Ejam manā istabā.

Abi aiziet pa kreisi.

Pa kāpnēm augšā nāk Benita, Ilze, Lielā Rita, Mazā Rita un Bronislava. Visām, tāpat kā Benitai, priekšautiņi, baltas blūzītes, diadēmas.

BENITA. Vienīgā vieta, kur var atvilkt elpu...

ILZE. Kur neviens nebrūk virsū...

LIELĀ RITA. Kas viņiem iekodis?

MAZĀ RITA. Meitenes, jūs arī ievērojāt?

LIELĀ RITA. Tu laikam tikai... Viesi vēl uzvedas pieklājīgi, sevišķi tie poļi, bet mājiniekiem neko vairs pa prātam nevar izdarīt.

ILZE. Kā uzvilkti.

BRONISLAVA. Jubilāra klātbūtnē smaida, a pa kaktiem sačukstas, bailīgi apkārt skatīdamies...

BENITA. Apkalpojošais personāls, kā mūs nupat nosauca, neinteresējas par jautājumiem, kas...

MAZĀ RITA *pārtrauc*. Vai «Titāniks» nenogrima ar visu apkalpojošo personālu?

Sākas deja, strauja, asa.

ILZE. Meitenes, jaunā deja!

Viņa sāk terādīt soli.

Pārējās, visu citu aizmirsušas, vēro Ilzes kustības. Augšā nāk Simanis. Viņš dodas uz Annas istabu, taču nevar paiet garām meitenēm. Apstājas. Skatās. Meitenes dejo.

SIMANIS. Ne jau tā.

MAZĀ RITA. Nē?

ILZE *dejas ritmā*. Taisni tā un tikai tā! Taisni tā un tikai tā!

SIMANIS *rāda, kā jaunajam solim jāizskatās viņa izpratnē*. Tā, un tā, un tā, un tā...

Abi ar Ilzi dejo.

Meitenes skatās.

Deja apraujas. Dejotāji lejā aplaudē, prasot turpinājumu.

JURGA BALSS. Simani!

SIMANIS. Kā jūs tikko dzirdējāt, mani aizsauc pienākums pret jubilāra ģimeni.

MAZĀ RITA. Žēl.

SIMANIS. Žēl gān.

Viņš galanti paklanās un aiziet.

Atsākas deja.

Meitenes no jauna aizrautīgi iekļaujas tās ritmā. Pa kāpnēm augšā nāk Tamāra Raubēna.

TAMĀRA. Kas te notiek?

Meitenes satrūkušās paliek stāvot.

Kas te notiek, es prasu!

ILZE. Mēs ...

TAMĀRA. Jūs ... Ko jūs atļaujaties? Vai jūs gribat, lai es par jums ziņoju skolas vadībai? To jūs gribat panākt?

MAZĀ RITA. Bet ko mēs tādu ...

TAMĀRA. Viņa vēl jautā! Viņa, izrādās, vēl nav sa-
pratusi!

*Auskariem dzirkstis metot, Tamāra savā enerģiskajā siksolī aizlīpina
pa kreisi.*

Deja beidzas, lejā dzirdama jautru balsu čala.

LIELĀ RITA. Tā nu gan ir viena ...

MAZĀ RITA. Atceries filmu «Dzimtļaužu aktrise»?

BENITA. Klusu! Nāk vēl daži.

Augšā nāk Velta un Sergejs.

VELTA. Meitenes, kāpēc jūs atrodaties šeit?

BRONISLAVA. Mums ...

SERGEJS. Es brīnos un netieku gudrs, uz kāda pamata
jūs pēkšņi nēmāt un pametāt viesus. Ja nu viņiem ...

ILZE. Mēs viņiem ...

VELTA. Labi audzināti jaunieši klusēdami noklausās,
ko viņiem saka pieaugušie.

LIELĀ RITA. Jā, bet mēs ...

VELTA. Daudzas būtu laimīgas, jūsu vietā šeit atraz-
damās, bet jūs ko darāt?

SERGEJS. Kā jūs attaisnojat jums parādīto uzticību?

*Meitenes saskatās. Viņas sen jau būtu aizbēgušas, bet abi strostēji
stāv priekšā kāpnēm.*

TAMĀRAS BALSS. Anna, tā esmu es! *Klauvējieni pie
durvīm.* Tu dzirdi? Tūlīt pat slēdz vaļā durvis! Anna!

*Augšā nāk Aivars, ūdens spainī ar kallām nesdams. Noliek uz
grīdas. Kārto ziedus, to ir daudz, pilns spainis.*

*Atgriežas Tamāra. Paliek stāvot kallu priekšā, kas nejauši izrādās
aizšķērsojam viņai ceļu.*

TAMĀRA. Kaut kas neiedomājams! Viņa kopā ar tiem
abiem ieslēgusies savā istabā.

AIVARS, kad neviens neko nesaka. Ar abiem — tad
jau nav ko uztraukties.

TAMĀRA *noskatās viņā no galvas līdz kājām. Kāpēc jūs staigājat nebuktētās biksēs?*

AIVARS. Es ... nu ...

TAMĀRA. Ko tas nozīmē? Ko jūs ar to gribat pasvīt-tot? Vai es jums neteicu pirmajā dienā, ka mūsu šoferim jābūt par priekšzīmi visiem pārējiem?

AIVARS. Pasaulē?

Kāda no meitenēm iespurdzas, citas viņu klusina ...

TAMĀRA. No jums prasa un sagaida nevis vulgāras asprātības, bet ... *Viņas dusmas pārsviežas uz meitenēm.* Par ko jūs smeجاتies? Pašas par sevi? Kā jūs uzvedaties? Kas jūs galu galā esat? Skolnieces?

Augšā ar mutautiņu rokā nāk Zelma.

SERGEJS. Es arī brīnos.

VELTA. Tik tiešām. Es viņām jau aizrādīju.

TAMĀRA. Tas viņām, tādām, kā pīlei ūdens.

ZELMA. Meitenes, jūs meklē saimniece.

Visas piecas pazūd, cik ātri varēdamas.

TAMĀRA. Nekādas pienākuma apziņas, nerunājot ne-maz par atbildības sajūtu.

Sākas jauna deja, lēna.

Augšā nāk Rasma un Ervīns.

Zelma atsēžas atpūtas krēslā.

SERGEJS *Aivaram.* Jūs gaidāt speciālu uzaicinājumu?

AIVARS. Es?

SERGEJS. Kāpēc jūs neejat projām?

VELTA. Neredzat, ka pulcējas ģimene?

AIVARS. Ja nu tieši tāpēc?

VELTA, *ar Sergeju saskatījusies.* Kā tas jāsaprot?

AIVARS. Es varu izteikties arī skaidrāk, bet vai būtu vajadzīgs?

RASMA *klusī.* Ervīn ...

ERVĪNS. Klausieties, ejiet lejā un ...

AIVARS. Oho?

TAMĀRA. Tas nav izturams,

AIVARS. Kas tieši, cienītā?

TAMĀRA. Apklusiniet kāds viņu ...

AIVARS. Apklusiniet labāk mūziku un pārtrauciet de-
jas. Cilvēki skaitoties ... Suns ārā pie būdas — tas kauc.

Viņš aiziet pa kreisi. Klauvē. «Kas tur ir?» jautā Annas balss. «Es, Aivars!» Durvis atveras, aizveras ...

Sabiedriba stāv kā pārakmeņojusies.

Lejā dejo...

ZELMA. Viņam taisnība.

SERGEJS. Ko jūs, Zelmas tant!

VELTA. Viņam? Tam?

TAMĀRA. Es kļuvi mēma, jūs ievērojāt? Vienkārši mēma... Ko viņš gribēja teikt? Kas tie bija par mājieniem?

SERGEJS. Lai paliek, māmiņ! Mēs kļūdiņamies, viņu pieņemot, bet šī kļūda ir labojama.

VELTA. Sanākuši laikam visi.

SERGEJS. Sākam varbūt?

TAMĀRA. Nē, bērni, mums vēl jāpagaida.

VELTA. Uz ko tad?

TAMĀRA. Nav biedra Zariņa.

SERGEJS. Pareizi.

TAMĀRA *rāda atslēgu, ko tur rokā.* Durvis uz virtuves kāpnēm es aizslēdzu, tā ka lejā pie viesiem Anna var tikt vienīgi caur šejieni. Viņa tagad ir spējīga uz visu, no acīm bija redzams, tāpēc mums jābūt piesardzīgiem. Es viņu pazīstul

VELTA *Sergejam.* Izslēdz lustru, lai kāds no viesiem nejauši neuznāk augšā.

SERGEJS. Tiešām.

VELTA *Rasmai un Eroīnam.* Jūs abi palieciet kāpņu galā un uzmaniet.

Sergejs izslēdz lustru.

Gaisma no spuldzes ārā aiz loga krit tieši uz ballajām kallām, izvirzot tās uzmanības centrā.

Visi skatās vēsajos ziedos.

Skan mūzika, lēns angļu valsts.

Pa kāpnēm augšā nāk Zariņš.

ZARIŅŠ. Piedodiet, ka aizkavējos. Izlēmāt?

SERGEJS. Nekādi nevarējām vienoties.

ZELMA. Vakars jāpārtrauc.

VELTA. Tas nav tik vienkārši.

TAMĀRA. Es uzskatu, ka tas būtu briesmīgi.

SERGEJS. Nu lūk... Nolēmām sapulcēties augšā, tālāk no svešām acīm un ausīm, un...

TAMĀRA. Sakiet jūs, biedri Zariņ, kā būt un ko darīt!

ZARIŅŠ. Darīt, manuprāt, nevajadzētu neko.

SERGEJS. Neko?

ZELMA. Ja no mums, dzīvajiem, aiziet...

ZARIŅŠ *pārtrauc.* Aiziet tūkstoši, kuru mūžs ir galā, —

katru dienu aiziet tūkstoši, bet vai mēs pārtraucam savus svētkus un tērpjamies sērās? Aizgājušo vietā dzimst tūkstoši jaunu. Dzīve turpinās.

SERGEJS. Patiešām, ziniet. Ja tā padomā...

VELTA. Mierīgi, bez pirmo brīžu satraukuma...

TAMĀRA. Kas tad ir noticis?

ZELMA. Mājā, kur tas ir noticis, cilvēki kopš seniem laikiem paraduši...

ZARIŅŠ *pārtrauc*. Tas būtu varējis notikt jebkurā vietā — viņas pašas dzīvoklī, tramvajā, uz ielas vai...

ZELMA. Jā, es saprotu, bet tad pie mums neviens nezinātu un...

ZARIŅŠ *pārtrauc*. Arī tagad nezin! Neviens, izņemot...

VELTA. Ar Annu mēs aprunāsimies, bet abiem studentiem jāpasaka, lai nepļāpā. *Eroīnam*. Uz viņiem var pajauties?

ERVINS. Es viņiem pateikšu.

ZARIŅŠ. Pārtraukt vakaru — nekas nav vienkāršāk... Padomāsim, kas notiktu. Vispirms ar jubilāru.

TAMĀRA. Jubilāram, kaut arī viņš neizrādītu, tas būtu šausmīgs trieciens. Es taču viņu pazīstu.

ZARIŅŠ. Tālāk. Neļaimīgā apstākļu sagādīšanās, patiesībā pilnīgi nejausa, varētu nevajadzīgi izvirzīties sabiedrības uzmanības centrā.

VELTA. Bet kā gan citādi?

SERGEJS. Dabiskil

VELTA. Visi par to vien tikai runātu!

TAMĀRA. Meklētos apkārt, nezin ko piedomātu un nezin kā izpušķotu...

SERGEJS. Mietpilsoņu jau netrūkst.

VELTA. Kur nu!

TAMĀRA. Ārprāts!

ZARIŅŠ *Zelma!* Jums, protams, nav viegli, jo jūs pēdējā runājāt ar...

TAMĀRA *pārtrauc*. Uzskatu, ka mana saruna ar Fridu bija ne mazāk smaga, bet es, kā redzat, esmu jau tikusi tam pāri un saņēmusi sevi rokās. Es vienkārši turos. Uzskatu, ka tas ir mans pienākums.

ZARIŅŠ. Jūs rādāt cildenu paraugu mums visiem, hiedrene Raubēna.

TAMĀRA. Ko jūs, biedri Zariņ! Ko jūs!

ZARIŅŠ. Nedrīkstam aizmirst arī, ka viesu vidū bez maskaviešiem un brālīgo republiku pārstāvjiem ir ārzemnieki.

SERGEJS. Pareizi.

ZARIŅŠ. No Polijas līdz tā saucamajai brīvajai pasaulei nav nemaz tik pārāk tālu... Vai man jums jāstāsta, kas notiktu, ja par nelaimīgo sagādīšanos uzziņātu emigrācijas barveži? Jūs domājat, viņi kautrētos izvērst kārtējo sensāciju? Jubilejas namu rībina kazačoks, bet lejā, pagrabā...

TAMĀRA. Ārprāts...

SERGEJS. Mēs nedrīkstam pieļaut, ka...

VELTA. Nekādā ziņā!

TAMĀRA. Biedri Zariņ!

ZARIŅŠ. Tātad — ja nevienam nav iebildumu... Varbūt jaunajai paaudzei?

VELTA. Kādi viņiem var būt iebildumi?

RASMA. Mēs pievienojamies.

ERVINS. Mēs taču saprotam.

SERGEJS. Nu kā tad.

TAMĀRA. Esam jums tik pateicīgi, biedri Zariņ. Jubilārs, kad pie brokastgaldā viņam visu izstāstīsim, tāpat būs jums...

Deja beidzas. Atsākas čala.

ZARIŅŠ. Starp citu, viņš jautāja, kur palikuši mājiņieki.

VELTA. Rasma, ej lejā un saki viņiem, ka mēs... izdomā kaut ko, tu taču proti! Ervīns aprunāsies ar saviem draugiem, bet jūs, Zelmas tant, mūsu istabā iedzeriet valokordīnu. Paņemiet uz naktsгалdiņa un iedzeriet. Uzreiz vieglāk paliks. Vai to pašu validolu paņemiet.

Dzirdams, ka tiek slēgtas vaļā Annas istabas durvis.

Visi apklust un ieklausās.

Anna, Šimāns, Jurgis un Aivars, savstarpēji apspriežoties, mēģina atdarīt durvis uz virtuves kāpnēm, bet neveiksmīgi.

Anna nāk šurp. Ieslēdz lustru un mazliet satrūkstas, piederīgos un Zariņu ieraugot, taču apņēmīgi turpina ceļu uz kāpnēm.

Priekšā aizstājas Ervīns.

ANNA. Laid garām!

TAMĀRA. Nélaid!

Parādās Jurgis un Šimāns.

VELTA. Anna, ko tas nozīmē?

ANNA. Es arī nesaprotu. Virtuves kāpnes vienmēr bijušas vaļā.

SERGEJS. Neizliecies. Tev teica, ka sapulcējas ģimene, bet tu atļaujies...

TAMĀRA. Bet tu ieslēdzies kopā ar diviem...

AIVARS *parādās*. Ar trijiem, cienītā, ar trijiem!

TAMĀRA. Tas iet pāri maniem spēkiem.

ANNA. Aivar, aizvāc to tipu, lūdzu.

AIVARS. Bet lūdzu! *Dodas uz kāpņu pusi.*

Ervīnam priekšā aizstājas Rasma.

RASMA. Māsa, atjēdzies! Kur tu atrodies?

AIVARS. Aizvākt abus?

ANNA. Esi tik mīļš.

TAMĀRA. Sergej, tu esi tēvs...

SERGEJS. Jā, māmiņ... Anna!

VELTA. Ko tu esi nodomājusi?

ANNA. Aivar, pagaidi... Ēs?

VELTA. Ja tu esi sagudrojusi teikt viesiem, ka...

ANNA. Ā... Ko es esmu sagudrojusi, lai paliek manā ziņā. Pagaidām lūdzu tikai atbrīvot ceļu, jo dodos priekšā.

SERGEJS. Uz kurieni?

ANNA. Uz Mirdzas Kēlertes dzīvokli.

VELTA. Vai tad viņu aizveda uz dzīvokli? Viņu aizveda uz...

ANNA. Es zinu... Bet Elfrīda Caune ir viena un...

SERGEJS. Ko tev vajag no Elfrīdas Caunes?

ANNA. Lai viņa nedomā, ka mūsu mājā šovakar nebija neviena cilvēka.

SERGEJS. Viņa ir fanātiķe. Tādi kā viņa vēl var būt sabiedrībai noderīgi lielu vēsturisku lūzumu periodā, bet mierīgā jauncelsmē iekļauties nespēj un tikai jauc galvu jaunatnei ar savu mūžīgo neapmierinātību.

ANNA. Pretēji mīļajam jubilāram, apmierinātam gan ar kukurūzu, gan ar āboliņu un auzām.

TAMĀRA. Jūs dzirdat?

ANNA. Vienu gadu jāpriecājas, ka nekādi Jāņi nav vajadzīgi, bet otru...

TAMĀRA. Klausieties, klausieties!

SERGEJS. Kukurūza, Jāņi...

ANNA. Jaukie Līgo svētki, kā atkal kļuvis zināms... Latviešu darblautas sensenā tradīcija...

SERGEJS. Vai tu nejūti, ka kļūsti banāla?

VELTA. Vienu un to pašu atkārtot ir, bez visa pārējā, bezgaumīgi.

TAMĀRA. Vai tiešām neapniks vienreiz viņiem?

ANNA. Kādiem viņiem?

SERGEJS. Jautājums sen atrisināts, bet nē, atkal un atkal vajag...

TAMĀRA. Tik netaktiski vēl, tik...

ANNA. Kad Jāņi bija aizliegti, Elfrīda Caune kopā ar Mirdzu Kēlerti uzrakstīja protesta vēstuli un savāca simtiem parakstu, bet vēstule nokļuva vectētiņa rokās, un viņš tik «taktiski» sāka darboties, ka...

ZARIŅŠ. Es atvainojos, bet Jāņi nekad nav bijuši aizliegti. Kāpēc jūs šeit nodarbojaties ar demagoģiju?

TAMĀRA. Nekrietnā!

VELTA. Tavam vectēvam pateicoties...

ANNA. Nē! Par spīti viņam!

SERGEJS. Neaizmirsties, lūdzu!

ANNA. Latvijas laukos atkal zied āboliņš un skan līgoziesmas, pateicoties nevis viņam, bet...

VELTA. Tavs vectēvs ir izcilus personība, un ja viņš...

ANNA. Bija! Vai tad jūs visās tajās runās nemaz neieklausījāties? Bija, bija, bija, bija... Jaunībā, kopā ar Cauni un Kēlerti iedams... Bet vēlāk? Un tagad? Kas viņš ir tagad? Vējarādītājs...

TAMĀRA. Tas iet pāri maniem spēkiem. Tik netaktiski un nesmalkjūtīgi, šofera klātbūtnē...

AIVARS. Par to jūs vismazāk bēdājiet, cienītā, jo man ir tāda jušana, ka es drīzumā pacelšu cepuri un atgriezīšos savā taksometru parkā.

TAMĀRA. Ja jūs tur ņems pretī.

AIVARS. Oho?

TAMĀRA. Gadīties var visādi.

AIVARS. Un kā vēl, cienītā... Anna, mēs ejam?

ANNA. Jā.

SERGEJS. Uz kurieni?

ANNA. Es teicu, uz Kēlertes dzīvokli.

VELTA. Kādā nolūkā?

ANNA. Pēc paroles otras puses. «Smaržo sēnes», labi, un tālāk?

SERGEJS. Bet ja nu tu mums atbildētu nopietni?

ANNA. Man tas ir ļoti svarīgi. Es jūtu, ka tur jābūt kādiem vārdiem, kas... nu, visu pēkšņi izgaismos un noliks savā vietā... vai tamlīdzīgi, es pat nevaru izskaidrot, es tikai jūtu... Domāju par to visu laiku... Zēni mani pavadīs. Mūs aizvedīs Aivars.

ZARIŅŠ. Bet ja nu biedrenes Caunes nav mājās? Viņa ir pie... vārdu sakot, dzīvoklī viņa atgriezīsies rīt.

ANNA. Bet ja es jums neticu?

ZARIŅŠ. Piezvaniet un pārbaudiet, neviens neatbildēs.

Anna, brīdī svārstījusies, atgriežas savā istabā.

Simanis un Jurgis seko viņai.

Aivars iet lejā pa kāpnēm.

SERGEJS. Mēs, viņas vecāki, esam pilnīgi satriekti.

ZARIŅŠ. Es nebrīnos.

VELTA. Vai ne?

ZARIŅŠ. Jāpadomā, no kurienes tas viss nāk. Ir taču skaidrs, ka ne jau deviņpadsmitgadīgas meitenes gudrībās mēs te klausījāmieš.

SERGEJS. Agrāk mēs uzskatījām, ka viņu slikti ietekmē skola, bet, kopš viņa strādā kantorī, kļūst aizvien jaunāk.

VELTA. Ar katru dienu trakāk, man jums jāsaka.

Dzirdamas skaļas balsis, augšā nāk vairāki cilvēki.

Rasma!

RASMA *pamāj un smaididama dodas pretī, puskāpnēs ar izplestām rokām aizšķērsojot ceļu.* Nenāciet, es neļaižu!

BALSIS. Nevienu? — Mani arī ne? — Rasmucīt! — Jubilārs uztraucas, ka viņu pametuši mājinieki, un prasa, kas noticis!

RASMA. Nekas nav noticis, ko jūs! Tūlīt mēs visi būsim klāt pilnā sastāvā!

BALSIS. Es arī drīz būšu pilnā sastāvā! — Vai tu jau neesi? — Mēs visi esam pilnā sastāvā! — Nākamo deju, Rasmiņ, ko? — Kur ir greizsirdīgais jaunais vīrs?

RASMA *saprot, ka sabiedrību atvairīt nebūs viņai pa spēkam, un dodas lejā, vedot skaļos viesus sev līdzī.* Es taču nevaru atbildēt visiem reizē... Jautājiet pa vienam! Pēc kārtas!

ERVINS, *kad Rasma pazudusi.* Vai man arī iet?

VELTA. Viņš vēl jautā!

Ervins seko Rasmai.

SERGEJS. Ejam arī mēs, māmiņ.

ZARIŅŠ. Acumirkli... *Aptur Tamāru, Veltu un Sergeju kāpņu galā.* Kā būtu, ja ar meiteni parunātu dakteris Grīnvalds?

VELTA. Jūs domājat?

SERGEJS. Jūs uzskatāt, ka tas bija uz nervu pamata?

ZARIŅŠ. Es, protams, neesmu speciālists un varu mal-

dities, bet man šķiet, ka viņai jāārstējas. Varbūt pat stationāri.

VELTA. Jūs domājat, tūlīt?

ZARIŅŠ. Kāpēc gan ne?

VELTA. Es baidos, ka viņa ... Sergejl

SERGEJS. Pareizi ... Viņa izstāstīs dakterim par Kēlerti ...

ZARIŅŠ. Viņš zina.

VELTA. Ne jausmas viņam nav. Viņš lūdza mani de-
jot un tik nepiespiesti smējās par manām samocitajām
asprātībām, ka ...

ZARIŅŠ. Tas tikai lieku reizi aplicina daktera Grīn-
valda izcilās dotības ... Viņš zina visu un neļaus jūsu
meitai darīt muļķības.

TAMĀRA. Ko mēs bez jums iesāktu, es iedomāties ne-
varu.

ZARIŅŠ. Lejā iesim pavisam mierīgi, vai ne tā, bied-
rene Raubēna?

SERGEJS. Saņemieties, māmiņ.

TAMĀRA. Man tagad jābūt stiprai, bērni ... *Viņa,*
tērpu un frizūru sakārtojusi, ievēl elpu un dodas lejā.

ZARIŅŠ. Vēl mierīgāk, es jūs lūdzu ... Jūs, jubilāram
vistuvāko cilvēku, tūlīt vēros desmitiem viesu ...

TAMĀRA *puskāpnēs.* Pati zinu! Piedodiet ... *Sauc kā-*
dam lejā. Profesors, ko jūs tur atkal tik nopietni stāstāt
savai dāmai? Vai es jums neteicu, dārgais, ka šovakar
atļautas vienīgi anekdotes? Nē, nē, es ne dzirdēt negribu
nekādu taisnošanos ... Jums jāsaņem sods! Uzmanību,
draugi, palīdziet izdomāt soda mēru profesoram! Viņš vēl
jautās, par ko ... Par nopietnību nevietā! *Pēdējais jau*
skan no halles, ieplūstot kopējā balsu jūkli un pazūdot
tajā.

Tamārai seko Velta un Sergejs.

Pēdējais aiziet Zariņš.

Zelma, viena palīkusi, slauka acis mutautiņā.

Parādās Sīmanīns. Novērtē slāvokli un dod zīmi Annai ar Jurgl.

Abi nāk šurp.

ANNA *Zelmai.* Balle turpinās?

ZELMA. Tad laikam.

ANNA. Vai tiešām viņiem izdevās jūs pārliecināt?

ZELMA. Ne nu gluži tā, bet ... jutu, ka sāku svārstī-
ties ...

ANNA. Zelmas tantl

ZELMA. Apklusināt mūziku, paziņot par notikušo un sūtit ciemiņus mājās — tas tomēr būtu, nu...

ANNA. Ak tā? Bet ļaut viņiem mierīgi dejot, ja...

ZELMA. Pagaidi, meit... Nejauc. Ja mēs ik brīdi zinātu, kas notiek pasaulē un varbūt nemaz ne tik pārāk tālu no mums kā tajās zemēs, kur šodien krīt bumbas un sprāgst mīnas... ne tikai dejot, kur nu, pat dzīvot negribētos... Tie, kas dejo, nezina.

ANNA. Bet mēs? Mēs taču zinām.

ZELMA *pieceļas*. Tava mamma runāja par kādiem medikamentiem uz naktsгалdiņa. Vai tu man neparādītu?

Annas pavadīta, Zelma aiziet pa kreisi.

SIMANIS. «Na dvore-dvorjonuške virosla akacija...
Vot, kakaja situacijal!»

JURĢIS. Vai Anna nepārspilē?

SIMANIS. Ka jāpārtrauc vakars?

JURĢIS. Nē, bet visā tajā, zini — Jāņi, kukurūza... Jāņi ir bijuši un būs, Jāņiem neviens neko neparadis, un kukurūzas burbulis...

SIMANIS. Pārplīsa, fakts, bet vai mēs esam tik bagāti, ka varam atļauties tādus dārgus burbuļus? Teikšu tev atklāti, man Anna pēkšņi kļuva ļoti simpātiska. Es no viņas nebiju gaidījis.

Jurģis pieiet pie loga un skatās ārā.

Lietus ir pierimis. Iezīmējas atsevišķas spožas zvaigznes.

JURĢIS. Skaties, Sīriuss!

SIMANIS. Nav nekā blakus, grūti pateikt... Tu esi pārlicināts?

JURĢIS. Nē, bet, ja tas ir Sīriuss, gaisma nākusi līdz mums deviņus gadus, un patiesībā spīdekļis atrodas pavisam citur.

SIMANIS. Vai ne, un tiem, kas izlidos uz Centaura Alfu, ceļā paies... cik tur nu bija... Vai grāmatā, kur tu to visu lasīji, nestāvēja arī, ka viņi paņems līdzī puķīti un dzejolīti?

JURĢIS. Pēdējos gados lasu nopietnākas.

SIMANIS. Arī šajā der iemest aci... Es jūtu, uz kuriem tu velc. Kāda jēga uztraukties? Kosmoss, bezgalība, mūžība...

JURĢIS. Ne tikai... Cilvēki, kas sēj labību... izgatavo lokomotīves, būvē mājas, vispār dara savu darbu, mīl viens otru, audzina bērņus... Tas viss ir kā upe. Upe

plūst plaša un nopietna, un kāda tai daļa gar kompāniju, kas ālējas krastā? Izkļiesies, aizies...

SIMANIS. Bet ne visi... Daži iekārtosies papīrfabrikā un salaidīs upē celulozes atkritumus... Nu? Ko tu tagad teiksi? Ūdens sāks smirdēt, nobeigsies zivis... Tu tātad iesaki neuztraukties? Gan jau kādreiz, pēc desmit gadiem, kad nodarītais ļaunums būs acīm redzams un to nosodīs visi... kā bija ar superfosfāta fabriku Mīlgrāvī, piemēram... gan jau viss kaut kā atrisināsies un nokārtosies pats no sevis, vai ne?

JURČIS, *zvaigznēs lūkodamies*. Un tu domā, ka ne? Upe aizskalos.

SIMANIS. Būt ar tevi vienisprātis atsakos.

JURČIS. Citi strīdējās līdz nāvei, kamēr piekāpās, bet mūsējie sastādīja kukurūzu strēmelēs gar ceļmalām un neizara nevienu hektāru āboliņa.

SIMANIS. Ne tikai jūsējie, tāpat rīkojās viens otrs arī citur, bet par ko tas liecina?

JURČIS. Ka jādara savs. Kas šodien atcerētos Arhimēdu, ja viņš Sirakūzās klaigādams būtu risinājis Jāņu problēmu?

SIMANIS. Tur tādas nebija.

JURČIS. Gan jau bija — tāda vai citāda. Ap to ribēja bungas un gaisā pacēlās putekļu stabi, bet Arhimēds darīja savu.

SIMANIS. Bet ko tu tagad dari? Latviešu zemnieka viltību, kas viņam palīdzējusi izdzīvot, tu man gribi pasniegt kā nezin kādu jaunu principu mūsdienu problēmu risināšanā...

JURČIS. Aprunāsimies pēc desmit gadiem.

SIMANIS. Lūdzu. Bet Annu es apbrīnoju. Klausies, tas bija lieliski. Atceries, kā viņa...

JURČIS. Viņa jautāja, kāpēc tu iestājies fakultātē. Teicu, ka nezinu.

SIMANIS. Kāpēc tu iestājies, latviešu zemniek? Kas tevi valdzina relativitātes teorijā? Kādi kosmiskie signāli nedod tev mieru tavā ziedošajā āboliņa laukā?

JURČIS. Dīvaini, bet man liekas, ka esmu par tevi vecāks nevis gadus divus, bet, mazākais, kādus...

SIMANIS. Desmit, jā... Tu esi zemnieks, un tev trūkst viegluma. Todien observatorijā mēs vēl nebijām pazīstami, bet es tevi ievēroju. Teleskopam tu ķēries klāt

apmēram kā ābeles stumbram... Likās, tūlīt sāksi kra-
tīt — un pakšķēdamas birs zvaigznes...

Augšā nāk Rasma un Ervīns.

RASMA. Zēni, kur ir Anna?

SIMANIS. Tur.

ERVINS. Ko jūs teiktu, ja mēs pārvāktos kur citur?

JURGIS. Piemēram?

RASMA. Vēl ir diezgan agrs, tāpēc sākām gudrot.

SIMANIS. Mēs esam jūsu ciemiņi. Kā jūs teiksiet, tā
mēs darīsim.

Nāk Anna.

RASMA. Anna, tu pievienojies?

ANNA. Kam?

ERVINS. Mums. Mēs pārvietojamies.

ANNA. Uz kurieni?

RASMA. Pie daktera Grīnvalda. Mēs esam... Ervīn,
cik?

ERVINS. Pieci plus dakteris ar madāmu plus varbūt
šitā, nu... Precīzi, divi takši. Septiņi vai astoņi cilvēki.

RASMA. Visu, kas jāņem līdzi, meitenes jau liek gro-
zos.

ANNA. Dārgie vecāki pamanīs un...

RASMA. Neko viņi nepamanīs.

ERVINS. Attapties nedabūs.

RASMA. Braucam!

ANNA. Zēni, jūs braucat?

SIMANIS. Braucam.

ANNA. Tad es arī braucu. Gribas projām... Vienaļga,
uz kurieni... Ar Zelmās tanti norunājām, ka laidīsim pie
viņas uz Ķekavu, tikai viņa vēlējās drusku atpūsties...
Jāpasaka, lai guļ mierīgi. *Aiziet.*

ERVINS. Puikas, jūs pa priekšu, lai nesanākam reizē!

RASMA. Takši ir izsaukti, tā ka jūs neuzkritoši paņē-
miet mēteļus un gaidiet ārā uz ielas.

SIMANIS. Būs!

Abl ar Jurgī aiziet.

ERVINS. Cik labi viss atrisinājās!

RASMA. Bet tu uztraucies...

ERVINS. Tu laikam ne?

Lejā sākas deļa, strauja.

*Ervīns un Rasma saskatās... Ervīns paklanās, Rasmu uz deļu
lūdzot...*

Abi dejo. Atzvien straujāk, straujāk ...
Nāk Anna, mēteļi plecos uzmetusi, lakatiņu rokā. Apstājas. Skatās dejojājos.

Rasma sajūk ritms, viņa skaļi iesmejas ...

Smieties sāk arī Ervins ... Ierauga Annu un cenšas savaldīties, bet tas nav tik vienkārši ... Rasma turpretim atgūstas vienā acumirkli.

RASMA. Tevi gaidot, mēs ...

ERVINS. Tā kā tādi ... Iekrit jaunā konvulsīvu smieklu lēkmē.

RASMA. Ervīn!

ERVINS. Jā ... Ejam ...

ANNA. Ejiet jūs pirmie.

RASMA. Zēni jau ir lejā. Netūļojies!

Anna pamāj.

Rasma un Ervins aiziet.

Anna izslēdz lustru. Āra spuldzes gaismā uz sienas asi iezīmējas balto kallu ziedu melnās ēnas. Mūzikas jau tā straujais ritms kļūst vēl straujāks, halle dārd dejas virpulī ...

Bridi ziedos skatījusies, Anna dodas lejā.

Priekšskars

TREŠAIS CĒLIENS

Straujā deja, vēl aizvien tā pati, dzirdama arī virtuves kāpnēs. Virtuves jeb t. s. melnajām kāpnēm augšā pieslēdzas bēniņi, apakšā — veļas mazgātava, garāža, pagrabs un katlu telpa ar kurināmā no-
liktavu un nelielu telpu kurinātājam. Pirmā stāva līmenī kāpņu lau-
kums saplūst ar gaiteni, pa kuru var nokļūt gan virtuvē, gan ārā
pagalmā.

Mums redzamais kāpņu posms ved augšup. Iezīmējas arī otrs vir-
ziens, lejup, uz telpām pagraba stāvā. Gaiteņa sienā kvadrātisks aiz-
kars nosedz apaļu, kuģa iluminatoram līdzīgu logu, kura apveidus
uz aizkara auduma zīmē spuldze pagalmā.

Paplaiksnās gaisma, kaut kur pa kreisi klusi atveras un aizveras
virtuves durvis ... Pa gaiteni uz pagalma izejas pusi aizsteidzas
Anna, vēl aizvien mēteļi plecos un lakatiņu rokā, — liekas, viņa
no kāda bēg ... Pēc brīža meitene nāk atpakaļ. Dodas pie loga, pacel
aizkara stūri, paskatās ārā ... Tad apšēžas uz kāpnēm.

Skan mūzika.

Vēlreiz paplaiksnās gaisma. Nāk Aivars.

AIVARS. Kur tu esi?

ANNA. Klusāk ...

AIVARS. Pagalma durvju atslēgu es dabiju.

ANNA. Ārā iet tagad nevar.

AIVARS. Kāpēc?

ANNA. Paskaties...

AIVARS *paceļ aizkaru, skatās*. No viņiem tu bēdz? Pati gribēji braukt prom, bet...

ANNA. Tikai ne ar viņiem.

AIVARS. Bet ar mani? *Viņš ieslēdz gaismu un skatās meitenē*.

ANNA. Ej, lūdzu, atpakaļ. Es pasēdēšu tepat, kamēr...

AIVARS. Anna, es jau saprotu, kāpēc tu uz mani dusmojies — un ar pilnām tiesībām... Man likās, ka Ervins viņiem izstāstījis, un es nolēmu pāriet pretuzbrukumā, pirms viņi...

ANNA. Netaisnojies, lūdzu.

AIVARS. Kas notiks tālāk?

ANNA. Vai nu tu pats aiziesi, vai tevi...

AIVARS. Atlaidīs, protams, bet... būs atkal tā, kā bija agrāk?

ANNA. Nē.

AIVARS. Nē?

ANNA. Nekad vairs nebūs tā, kā bija agrāk.

AIVARS. Es pārsteidzos, nu labi, bet...

ANNA. Nenāc man klāt. Ja negribi, lai es aizeju.

AIVARS. Man nevajadzēja viņiem...

ANNA. Ak, viņi tāpat dabūtu zināt, drusku agrāk vai drusku vēlāk, kāda nozīme... Ne jau tas mani...

AIVARS. Bet kas tad?

ANNA. Aivar, tu zini, par ko es tevi noturēju, kad mēs karnevālā iepazīnāmies? Sirsds sāka daudzīties aiz šausmām, jo man likās, ka beidzot redzu dzīvu ienaidnieku...

AIVARS. Ko tu!

ANNA. Tikai vēlāk aptvēru, ka tu vienkārši sauc lietas viņu istajos vārdos un atklāti izsaki savas domas, bet mani tas reibināja, es pat nevilus sāku piesavināties tavu izteiksmes veidu — visu māju pārbiedējama, saprotams...

AIVARS. Vai tad te runā savādāk?

ANNA. Vienmēr te kaut ko slēpj un noklusē, vienmēr par kaut ko pārspīlēti priecājas, bet ko citu izvairās pat pieminēt... Nu, piemēram, gadiem ilgi pie mums sacīja «mūsu Ņikīta Sergejevičs», bet tagad saka «Hruščovs» — un arī tikai vislielākās nepieciešamības gadījumā, kā caur sakostiem zobiem...

AIVARS. Un pareizi, ja gribi zināt manas domas. Tas

vecīts ar savu kukurūzu... Es tikai nesaprotu kāpēc tu...

ANNA. Viņš runāja divdesmitajā kongresā, un to viņam nevar atņemt par vēlākajām muļķībām lauksaimniecībā, mākslā un...

AIVARS. Jā, bet kāds tam ir sakars ar mums abiem? Kāpēc tu skaties man garām un visu to runā? Anna!

ANNA. Ar tevi man nebija jāizliekas, mēs runājām par itin visu pasaulē, par labo, par slikto... Te pietiek pie brokastgaldā pajautāt, vai ir labi nosaukt veselu rajonu par Stučku tikai tāpēc, ka tāds neglīts uzvārds bijis ievērojamam vīram... Pietiek pajautāt, lai sāktos vētra. Kur tu dzirdēji, kas tevi samācīja, kādi ienaidnieki un mūsu iekārtas nīdēji saaģitēja... Uzvārdu viņa senčiem zobodamies deva vācu baroni, es saku, un tagad iznāk, ka viņi turpina zoboties par mums visiem... Skandāls bija baigs... Ko tur! Galvenais, pēc iespējas mazāk jautājumu. Pēc iespējas vairāk prieka par jaunākajiem lēmumiem. Viss ir tā, kā stāv laikrakstos šodien, un, ja vakar par to pašu rakstīja savādāk, par Ķīnu, Dienvidslāviju vai Hruščovu, tad ko tādu vispār atcerēties ir netaktiski un nesmalkjūtīgi. Tēvam un mātei tas pārgājis asinis, abi ir absolūti nulles, pelēki un nenozīmīgi cilvēki.

AIVARS. Man viņu skābie ģīmji atgādina ērkšķogas, no kurām es puikas gados vienreiz dabūju caureju.

ANNA. Paskaties, lūdzu, ārā.

AIVARS *pieiet pie loga un paceļ aizkara stūri*. Stāv un sarunājas... Rādās, ka takšus laidīs vaļā, vai tas varētu būt?

ANNA. Varētu. Ja es nebraucu, viņi...

AIVARS. Paņemšu vienu un gaidīšu tevi šķērsielā, labi? Brauksim uz mūsu veco vietu.

ANNA. Cik tur visam jābūt aukstam un pamestam!

AIVARS. Es viendien aizvedu elektrisko kamīnu. Logu arī iestikloju, tā ka nav nemaz tik trakī. Brauksim?

ANNA. Nē.

Brīdi valda klusums.

AIVARS. Tu pati esi vainīga. Kāpēc tu atvilki mani šurp? Tu nezināji, kāds esmu es un kādi ir tavējie?

ANNA. Es nezināju... Es domāju, ka tu esi citāds... Tu esi tāds pats un vēl ļaunāks. Aivar!

AIVARS. Nu?

ANNA. Kāpēc tu slēpi, ka esi precējies?

AIVARS. Nu... kā... *Ko vairāk pasacīt viņš nespēj, tik negaidīts viņam ir Annas jautājums.*

ANNA. Tu biji vispatiesākais no visiem, es klausījos tevi kā dievā un neslēpu no tevis itin neko... Kad izrādījās, ka tu esi...

AIVARS. Redzi, es... es neesmu paguvis nokārtot šķiršanos, pareizi, bet...

ANNA. Kur paliks bērni? Dēls Jānis, seši gadi, dēls Vilnis, pieci gadi, meita Aija, trīs gadi...

AIVARS. Tavs māsasvīrs...

ANNA. Nē, tava kadru anketa... Uz vecātēva galda, māsas kāzu dienā... Manī kaut kas nokrakšķēja un pār-lūza.

AIVARS. Anna...

ANNA. Lūdzu, ej projām.

AIVARS. Es tevi mīlu...

ANNA. To man ir teikuši skaistāki un gudrāki zēni.

AIVARS. Tāpēc, ka tu esi Raubēna, bet man tu...

ANNA. Ne tikai tāpēc. Un izbeigsim par to. Es biju aita, bet tu — visparastākais precētais vīrs, kam apnikusi sieva un kas...

AIVARS. Vai tu arī tici tam, ko tagad runā? Vai tā esi tu?

Vaļā veras virtuves durvis.

Anna dodas augšā pa kāpnēm.

Skat meiteņu balsis: «Kāds patīkams vēsums!» — «Ejam atvilkt elpu!» — «Jācer, ka no šitām trepēm projām nedzisi!» — «Nevar gan zināt.» — «Noriskējam!»

Anna pazūd.

Gaitenī parādās Benita, Ilze un abas Ritas.

BENITA. Vai tas esat jūs?

ILZE. Viens pats!

LIELĀ RITA. Pastāstiet, kā jūs kļuvāt par šoferi!

BENITA. Vai tas bija jūsu sapnis kopš bērnības, vai izšķirties palīdzēja daiļliteratūras paraugi?

ILZE. Kādas ir jūsu nākotnes ieceres?

MAZĀ RITA. Vai agrāk, kad jūs strādājāt uz takso-metra, neviens jūs nemēģināja nogalināt un aplaupīt?

AIVARS. Iedomājieties, neviens. *Aiziet pa gaiteni uz pagalma durvīm.*

LIELĀ RITA. Tas arī...

ILZE. Uzvilks — tāpat kā visi.

BENITA. Pricējās vienīgi jubilārs.

ILZE. Un ārzemnieki. Man ir aizdomas, ka viņiem nemaz netiek pārtulkots, par ko visapkārt sačukstas.

MAZĀ RITA. Viens no viņiem man ieknieba dibenā, un es tā apjuku, ka nosarku un nobālēju.

LIELĀ RITA. Būtu gāzusi pa ausi.

MAZĀ RITA. Traka tu esi vai jukusi? Ārzemniekam! Nedzirdēji, ko teica biedrs Zariņš?

LIELĀ RITA. Dzirdēju... Labi, ka nedzirdēja ārzemnieks. Tad viņš tev būtu ne tikai iekniebis.

BENITA. Zinādams, ka var atļauties.

ILZE. Viņi tādi nemaz nav. Vai viņi vainīgi, ka Mazais ar savu apaļumu taisni uzprasās pēc...

MAZĀ RITA. Un tās esot draudzenes!

Atveras un aizkrit virtuves durvis, šurp skrien Bronislava.

BRONISLAVA. Svētā Marija, dieva māte... Ko es dabūju zināt, meitenes! Jēzus...

Pārējās saskrien viņai apkārt.

Atnākusi jubilāra pirmā sieva, bet otrā, tas ir, tagadējā, nav laidusi iekšā, un pirmā — uz ielas, ar trieku...

ILZE. Nevar būt!

BENITA. Kas tev teica?

BRONISLAVA. Otrā likusi aizvest viņu uz Morgu, a vakaru pavēlējusi turpināt... Man neviens neteica, vai tad mums kāds te ko saka? Ģenerāliene kļiedza ausī kur-lajam vecim...

MAZĀ RITA. Profesoram, meitenes...

No virtuves puses nāk Simanis un Jurgis.

SIMANIS. Jūs?

BENITA. Mēs, un tad?

MAZĀ RITA. Dzīsiet projām?

LIELĀ RITA. Šie nav no tiem.

SIMANIS. Meitenes, vai te nav Anna Raubēna?

ILZE. Te esam mēs, un jūs mums tūlīt mācīsiet tālāk jauno soli!

BENITA. Iesākāt un pametāt.

SIMANIS. Nav tā mūzika.

LIELĀ RITA. Nu tad pastāstiet, kas te šovakar notika, jo viesības ir izjukušas, bet prom neviens neiet.

ILZE. Sačukstas, it kā ko gaida...

BRONISLAVA. Es taču jums nupat visu...

BENITA. Klus! *Zēniem*. Viņai ir variants, bet tāds, drusku pēc fantastikas... Gribam no jums dzirdēt.

ILZE. Citiem jautāt ir veltīgi, jo jūs esat vienīgi, kas mūs vispār ievēro.

BENITA. Jūs un poļi.

LIELĀ RITA. Jā, viņi tikko vienai no mums...

MAZĀ RITA. Neiedrošinies!

Orķestris sāk spēlēt «Brūklenāju».

ILZE. Mācīsimies deju.

SIMANIS. Mācīsimies labāk dziesmu.

BENITA. Kādu?

SIMANIS. Tādu... *Mūzikā iekļāvies, klusi sāk dziedāt.*

Rozes sen jau novītušas,
Smaržo sēnes... Smaržo siens...
Smaržo lietus pilnas egles,
Savu ceļu eju viens...

Visil

Meitenēm pievienojoties, pants izskan atkārtojumā.

Simanis turpina, solo.

Viens es viršu ceļu eju,
Asinskāri odi sīc...
Smaržo barvikas un bekas,
Suņu sēnes smaržo līdz...

Visi, lūdzul!

Kamēr pants izskan otrreiz, pa kāpnēm lejā lēni nāk Anna.

Simanis, Aina ieraudzījis, apraujas.

Orķestris turpina spēlēt.

ANNA. Dziedi tālāk.

SIMANIS. Tu klausījies?

ANNA. Tas nebija tas.

SIMANIS. Kas?

ANNA. Tas, kam jābūt. Galvenais. Tur jābūt kam citam... «Smaržo sēnes», labi, un tālāk?

SIMANIS. Es tev pateikšu, bet vienai. *Paved Annu sānis*. Kad tu nezin kur pazūdi un braucienu atlika, mēs ar Jurgi pēc dažām frāzēm sākām nojaust, ko viņi bija plānojuši. Saproti, viņi...

ANNA. Es zinu.

SIMANIS. Tas taču ir... Kaut ko tādu es vispār...

ANNA. «Smaržo sēnes»... Ko tu atbildētu?

SIMANIS. Es? Uz ko tad? «Smaržo sēnes» nav jautājums.

ANNA. Ko tu teiktu, ja tev kāds tā sacītu?

SIMANIS. Atkarībā, kas... *Pagriežas pret meitenēm.*
Meitenes! Jauna spēle... Pēc kārtas. Jūs. Nu? Smaržo sēnes.

MAZĀ RITA. Pirmā dzirdēšana. Sēnes?

SIMANIS. Smaržo sēnes.

ILZE. Jā, es zinu... Asa, svaiga smarža.

SIMANIS. Smaržo sēnes.

LIELĀ RITA. Lai smaržo. Nu tad brīnums!

BENITA. Sēnes ir dažādas.

BRONISLAVA. Nekur nav tik daudz gailenišu kā pie mums Tilzā.

SIMANIS. Smaržo sēnes, latviešu zemniek...

JURĢIS. Smaržo... Sēnes, pa ceļu garām ejošas govis, siena vezums... Pat benzīns smaržo pēc dzīves, pat nodarvots jūnts... Turpretim rozes, ar kurām te pilni visi kakti, — tās... es nezinu, bet...

SIMANIS. Es zinu, kāpēc tu iestājies fakultātē. Tāpēc, ka mūsu nozari nekomandē katrs, kas ieņem kādu vadošu posteni un kam nav slinkums.

JURĢIS. Vai rezultāti nerunā pašī par sevi?

Orķestrī izskan un noklust «Brūklenājs».

ILZE. Vai kāds mums tomēr nepasacītu, kas te šovakar...

SIMANIS. Anna, pasaki viņām.

Parādās Rasma un Ervins.

RASMA. Anna, tu esi šeit?

ERVINS. Visu māju izmeklējām...

ANNA. Kāpēc jūs nebraucāt? Varējāt braukt bez manis.

RASMA. Protams, bet mēs pārdomājām, jo ir jau diezgan vēls tomēr.

ERVINS. Kur tu pazudi? Mēs gaidījām, gaidījām...

ANNA. Es arī pārdomāju.

RASMA. Jā?

ANNA. Jā.

RASMA. Zini, mēs iekārtojāties augšā, pie mums.

ANNA. Dakters Grīnvalds arī?

RASMA. Jā... Zēni, ejam augšā. Anna, tu taču nāksi?

ANNA. Tu vēlies zināt, ko es par tevi domāju?

ERVINS. Nu ko tu atkal...

ANNA. Par jums abiem... Jūs vēlaties?
RASMA. Meitenes, vai jums nav jāatrodas pie viesiem?
ERVINS. Es arī nupat gribēju teikt.
ILZE. Paldies, ka atgādinājat.
BENITA. Kā mēs tā varējām aizmirst!
MAZĀ RITA. Zūdam arī no šejienes!
LIELĀ RITA. Uz mūsu jautājumiem neatbild, par cil-
vēkiem mūs neskaita...
BRONISLAVA. Tev briesmīgi vajag no viņiem?

Meitenes dodas atpakaļ uz virtuvi.

SIMANIS. Pagaidiet.
JURĢIS. Pasaki meitenēm, Anna.
SIMANIS. Kāpēc ne?
ANNA. Lejā, kurinātāja telpā...
RASMA. Māsa, tu...
ERVINS. Padomā, ko tu tagad...
ANNA. Jūs abi tagad pastāviet klusu. Un vispār — vā-
cieties! Kas jūs te sauca?
MAZĀ RITA. Lejā, kurinātāja telpā...
ANNA. Viņas vārds bija Mirdza Kēlerte. Viņu aizveda,
bet viesības pārtrauktas netika, jo...
SIEVIETES BALSS *no pagraba*. Viņu neaizveda...

Visi pagriežas pret pagraba kāpnēm.

Kāds smagiem soļiem nāk augšā.

*Tas ir tik neticami un neiespējami, ka jaunieši neviļus kāpjas atpakaļ.
Parādās Elfrīda Caune. Nogurst, bāla, dziļi iekritušām acīm.*

ELFRIDA. Vai es varu palūgt glāzi ūdens?

Visi skatās viņā kā parādībā.

SIMANIS. Meitenes...

Ilze un Benita, no sastinguma atraisījušās, atzslīdzas.

ELFRIDA. Viņu neaizveda, jo ārzemju viesi nejauši va-
rētu pieiet pie loga brīdī, kad...

Sākas jauna deļa.

ANNA. Un jūs, viena pati, visu vakaru...

ELFRIDA. Mēs bijām divas.

ANNA. Bet virs jums...

*Visi ieklausās mūzikā un smieklos, kas uzsit augstu oīlni, meitenēm
durvis atverot... Durvis aizveras, troksnis piekļūst. Nāk Benita
ar ūdens glāzi un Ilze.*

ELFRIDA *paņem glāzi*. Paldies. Vīrs mums, jā... Vai pirmoreiz? Gadiem ilgi mēs abas ik vakarus mēdzām paklusēt kopā ar mūsu mīļajiem, kuri izcīnīja revolūciju, bet vēlāk nespēja noticēt, ka viss jau sasniegts un jādoma vienīgi, prātīgiem kļūstot, kā pašiem labāk iekārtoties...

Rasma un Ervins pazūd.

ANNA. Ja viņš zinātu...

ELFRIDA. Jūs domājat, ka tas viņu uztrauku? Visu mūžu viņš zināja, kur esam mēs un kur ir tie ar karstajām sirdīm, kuru vairs nav, bet vai tāpēc viņam mazāk garšoja pusdienas un naktīs slikti sapņi rādījās vai nenāca miegs? Ka viesības nedrīkst pārtraukt, izlēma ģimene, bet ģimene taču viņu pazīst.

ANNA. Viņš runā gatavām frāzēm un izvairās no jebkāda noteikta sprieduma, tāpēc viņam vēlāk vienmēr izrādās taisnība, bet, kas viņš ir par cilvēku, es, viņa mazmeita, nezinu.

ELFRIDA. Es toties zinu, ka jūs runājat šausmu lietas... Mirdza Kēlerte, par jums stāstot, beidzamo reizī gaiši pasmaidīja.

ANNA. Smaržo sēnes...

Elfrida skatās viņā.

Kā ir tālāk?

ELFRIDA. Nezīnu.

ANNA. Bet vai ir kāds, kas varētu zināt?

ELFRIDA. Uzreiz nepateikšu.

No virtuves nāk Zelta. Dodas pie Elfridas, apskauj viņu.

Skan mūzika.

Parādās Sergejs, Velta un Rasma.

Savā sīksolī nāk Tamāra.

TAMĀRA. Tas noteikti atkal ir Frīdas roku darbs, es taču viņu pazīstu... *Savējos sānis pabīdījusi, viņa ierauga Elfrīdu*. Jūs, ļaunā! Vai jums reiz nebūs diezgan? Vajātāja! Auksti drebuļi pārņem, iedomājot brīdi, kad Kārlis uzzinās, ka visu vakaru te... Ārprāts...

ELFRIDA. Viņš zina.

TAMĀRA. Nestāstiet!

ELFRIDA. Viņš vienmēr zināja, gadiem ilgi, un zina arī tagad.

TAMĀRA. Pilnīgi izslēgts. Mēs nepārtraukti uzmanījam, lai viņam ne tuvumā netiek neviens no tādiem, kas

varētu... Kāpēc šeit atrodas oficiantes? Vai tādi jautājumi jārisina apkalpojošā personāla klātbūtnē?

SERGEJS. Meitenes, atgriezieties pie saviem pienākumiem.

VELTA. Jau kuro reizi jums jāatgādina!

Meitenes aiziet.

Pretim nāk Zariņš. Elfridu ieraudzījis, satrūkstas, bet runā ar viņu sīrsnīgi un patiesā cieņā.

ZARIŅŠ. Biedrene Caune, vai es jūs nelūdzu vēl mazliet paciesties? Kāpēc jūs nācāt augšā?

ELFRIDA. Pati nezinu.

ZARIŅŠ. Es saprotu, ka jums nav viegli, bet situācija izveidojusies nu patiešām sarežģīta...

Parādās Ervīns.

ERVINS. Jubilārs prasa, kur visi atkal pazuduši, un nāk šurp.

TAMĀRA. Ārprāts!

SERGEJS. Nāk šurp?

ZARIŅŠ. Tas nedrīkst notikt.

TAMĀRA. Nekādā gadījumā. Bērni, ejiet viņam pretī un ar smaidu.

SERGEJS. Jā, māmiņ... Velta!

VELTA. Rasma, ej pa priekšu, ar tavu savaldību es šodien lepojos... Izdomā kaut ko...

ZARIŅŠ. Ātrāk, ātrāk!

TAMĀRA. Par vēlu... Laidiet mani. *Rokas iepletusi, viņa dodas pa gaiteni uz virtuves pusi.* Dārgais, cik es esmu laimīga! Es tev ne izteikt nevaru!

RASMA *aiz viņas, šķelmīgi.* Kur palika valsis ar mani, vectētiņ? Nedomā, ka es esmu aizmirsusi!

Sergejs un Velta, priecīgi čalodami, seko.

ZARIŅŠ *Ervīnam.* Ejiet taču! Brīnās te...

ERVINS. Jā, protams... *Aizskrien.*

ZARIŅŠ. Ejiet lejā, biedrene Caune, es jūs ļoti lūdzu... Arī man nav viegli. Kad biju jūsu vietnieks, risināju pavisam citādus jautājumus.

ELFRIDA. Toreiz Ļeņingradā jūs arī pats bijāt citāds... Jūs esat ļoti pārvērties, Imant.

Zariņš aiziet.

ZELMA *Annai*. Nebrauci ar viņiem?

ANNA. Paldies, ka brīdinājāt, Zelmas tant.

ZELMA. Nenodod nu tikai mani.

ELFRIDA. Iesim, Zelma?

ZELMA. Iesim.

Abas lēni nokāpj pagrabā.

Ar skatu viņas pavada Anna, Šimanis un Jurģis.

JURĢIS. Anna, mēs tevi pavadīsim.

ANNA. Uz kurieni?

JURĢIS. Palikt šeit tev ir bīstami. Pa ceļam izdomāsim.

ANNA. Tā būtu bēgšana.

SIMANIS. Bet kad tu uzlavījies bēniņos? Tā nebija bēgšana? Būtu mums pateikusi, mēs viņus tā paņemtu priekšā, ka viņi ilgi atcerētos, bet nē, tu ...

JURĢIS. Ir brīži, kad jābēg neatskatoties, un neviens tad nedrīkst neko pārmest.

Meitene pēkšņi dodas pa kāpnēm lejā uz pagrabu.

Jurģis un Šimants saskatās. Ko darīt? Sekot?

Puskāpnēs Anna apstājas ... Metas atpakaļ ...

Dzirdami enerģiski soļi. Augšā nāk Aivars.

AIVARS. Kas tev ko meklēt pagrabā pie mirušajiem? Tu esi dzīva.

ANNA. Mirušie kādreiz var būt dzīvāki par tiem, kas virs viņu galvām dejo.

AIVARS. Arī pie tiem tev nav ko meklēt. Vai pie tādiem, kas tevi grib pataisīt par traku. Neliešil Anna, mašīna ir ārā, pagalmā. Braucam!

ANNA. Uz kurieni?

AIVARS. Pagaidām, kamēr atradīsim citu mītni, uz mūsu veco vietu Pabažos. Nerunā, es zinu, ko tu gribi teikt, tu jau pateici ... Blēņas, Anna. Esam mēs, tu un es, un viss, ko tu teici, ir blēņas un nieki. Nepārtrauc mani. Klausies. Lai arī viņi klausās, man ne no viena nav jāslēpj ... Es esot tev melojis ... Nē. Kopš tā vakara, kad mēs iepazināmies, daudz kas manā agrākajā dzīvē zaudēja nozīmi, un kāpēc vajadzēja garī stāstīt par to, kam nav nozīmes? Jauns un dumjš — es cīlā ieskrēju agri. Tikko dabūju zināt, kā bērni nāk pasaulē, kad viens bija klāt pašam ... Pēc tam otrs, trešais ... Viņa bija par mani stipri vecāka, viņai vajadzēja saprast, bet es viņai

neko negribu pārnest, bērni ir jauki, lai viņi aug un dzīvo laimīgi, trūkt viņiem nekā netrūkst, tu nedomā, — vecajiem pieder māja un dārzs, viņa pati labi nopelna fabrikā, es arī palīdzu, cik varu... Nerunā, es neko negribu dzirdēt, tu visu pateici, un tas viss bija blēņas... Braucam. Prom no šīs mājas, prom no šī gaisa, prom no šīs tukšu salmu kulšanas, kas tiešām ar laiku var padarīt traku... Lai savus vecos rēķinus kārtu pirmais stāvs ar pagrabu, abi kapa malā žonglējami vai kapā jau gulējami, cik tikai patīk. Kas tev tur? Kas mums tur?

SIMANIS. Anna, ja tu brauc, tad pa ceļam pastāsti viņam, ka divi cilvēki arī ir daļa no tautas...

AIVARS. Un tad?

SIMANIS. Tautu veidojusi viņas vēsture, ko noniecina nedrīkst.

AIVARS. Kurš tad noniecina? Bet nepārtraukti šausmināties ap kļūdām, kas tikušas pieļautas, — ko tas dod? Kam tas ir ko palīdzējis? Jāskatās uz priekšu, nevis atpakaļ. Un, ja Raubēns man liek svētu mieru, es arī Raubēnam lieku svētu mieru. Kas bijis, bijis.

SIMANIS. Jurgī, tāds kā pazīstams domu gājiens, ne? Patīk?

JURĢIS. Bet ko tu no viņa gribi, no tā Raubēna? Paskaties taču uz viņul Piesardzīgs, aizdomīgs... Tā esot jubileja? Neviena patiesa vārda, neviena īsta drauga, vistuvāko cilvēku balsīs skan liekulība... Kāds vēl sods vajadzīgs, kāda vēl vēstures taisnā tiesa, atmaksa vai tam līdzīgi? Lai dzīvo, pats sev par nastu un nelaimi.

SIMANIS. Tas nav tik vienkārši. Pats sev, labi, bet vai tu neredzi, kā pie viņa iekārtojušies Rasma un Ervīns? Pilnīgi dabiski, ka viņš viņus atbalstīs un izvirzīs, viņš jau tagad to dara, un viņi tiks tālu un kāps augstu, vari nešaubīties...

JURĢIS. Es nešaubos...

SIMANIS. Viņi nodeva Annu, Rasma māsu, un izdarīja to smaidīdami. Rīt, ja no viņiem prasīs, viņi nodos vecākus, bezkrāsainus kā izbalējušas tapetes un pareizus kā satiksmes noteikumus, bet parīt, ja no tā būs atkarīga viņu karjera, publiski atteiksies arī paša Kārļa Raubēna. Kur viņi apstāsies? Kas viņiem ir svēts? Tauta? Dzimtene? Vai viņi maz zin, kas tas ir?

AIVARS. Tu neklausies, Anna... Tas nemaz nenotiek tik bieži, kā tu varbūt domā, ka divi cilvēki viens otru

atrod... Tā kā mēs... Lai viņi te plāpā, tie visi ir tikai
vārdi... Anna... Braucam...

Orķestri atkal skanēt sāk «Brūklenājs».

ANNA. Jau atkal... «Smaržo sēnes»... Kad es zi-
nāšu, kā ir tālāk... vai vismaz virzienu, kādā meklēt...
tas laikam izklausās bērnišķīgi, vai ne, bet man liekas,
ka es tūlīt zināšu arī, ko jums atbildēt... jums un vi-
siem citiem gan mūsu mājā, gan... Nekur es no šejienes
prom nebēgšu un arī tev, Aivar, līdzī nebraukšu.

Anna iet pa kāpnēm lejā uz pagrabu.

Skat «Brūklenājs».

Priekšskats

1967

ZILĀ

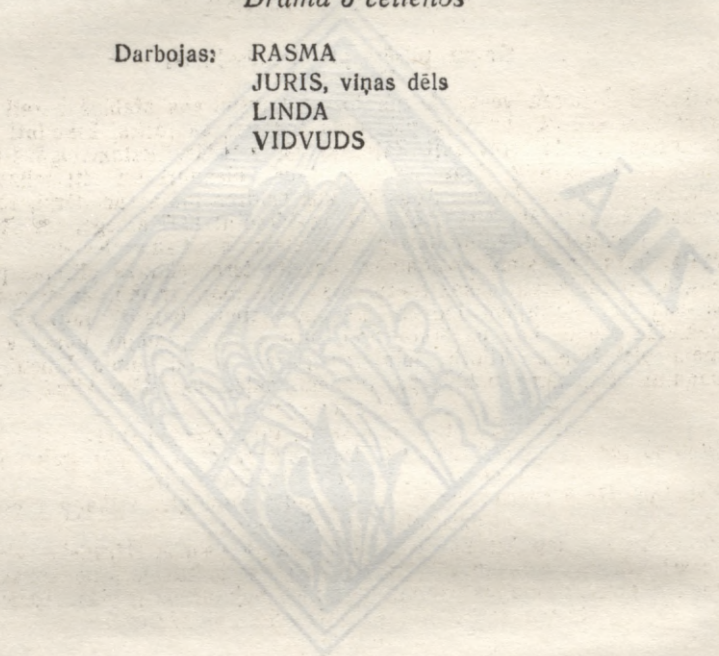
RASMA (Part Jur)

Jur

Ti nu e un desen dintr-un album de poezii la gr̃n-
tesc din anul 1918. E vorba de un desen de un
art̃st̃ din jurul anului 1918, care a fost realizat
de un artist din jurul anului 1918. Este vorba
de un desen dintr-un album de poezii la gr̃n-
tesc din anul 1918.

Drāma 3 cēlienos

Darbojas: RASMA
JURIS, viņas dēls
LINDA
VIDVUDS

PIRMAIS CĒLIENS

Gagra, pilsēta pie Melnās jūras.

Decembris.

Naktis šeit tagad vēsas. Dienā toties dzīvsudraba stabiņš nereti uzkāpj līdz $+27^{\circ}\text{C}$, un lejā pie jūras tad var sauloties. Eikalīpti gar piekrastes bulvāri stāv zaļi. Zaļi izskatās arī dārzi kalna nogāzē pret jūru, jo tajos aug tūjas, cipreses, lauri, oleandri un citi mūžzaļie siltzemju koki un krūmi. Augstāk, kur beidzas mājas un dārzi, sākas mežs. Vēl augstāk, virs meža, kalna virsotnī klāj sniegs, un tas ir vienīgais atgādinājums par gadalaiku aiz kalna ziemeļos.

Māja, kuras pagalmā atrodamies, uzcelta terasveidīgās pilsētas pašā augšā, jo tālāk jau sākas mežs. Viss šajā mājā ir miniatūrs: mazās istabas ar nelieļajiem logiem, trauslu stabiņu balstītā nojume gar dienvidu sienu, kas pavērsta pret jūru... Ar pretējās puses sienu māja pieklāvusies klintij. Iela ved garām mājai jumta līmenī, un pagalmā iespējams nokļūt pa kāpnēm, daļēji iecirstām klintī, daļēji brīvi stāvošām.

Spilgti zila pusdienas saulē, tālu lejā gul jūra.

Nojumē pie galda sēž Juris. Pareizāk sakot, gul, pār galdu pārliecies un pieri pret rokām atbalstījis.

Kaimiņu dārzā reproduktors, Tbilisi radio pieslēgts, atskaņo priecīgu dziesmiņu gruzīnu valodā.

Pa stāvajām kāpnēm no ielas lejā nāk Rasma, tērpusies vieglā vasaras mētelī, zem kura ir melna kleita ar baltu mežģīņu apkaklīti. Viņa nes divus smagus saiņus, ko noliek nojumē uz grīdas. Atslienas taisna, izstaipa nogurušās rokas, skatās dēlā.

Juris gul.

RASMA *klusī*. Juri...

Juris nereaģē.

Jurī!

Juris gausi paceļ galvu un paskatās mātē.

Te nu ir... Beidzot! Redzi? Nebiju domājusi, ka grāmatas būs tik smagas. Tā novilka rokas, ka... Un karsts arī šodien, vai zini... Pastā es ieņemu rindu un aizgāju līdz jūrai. Cilvēki atkal jau sauļojās! Vairāki, vīrieši un sievietes, peldkostīmos! Decembrī! Kamēr es tur grozījos, peldus gan neviens nelaidās, kaut arī ūdens izlikās silts

un aicināt aicināja it kā... Juri, vai tu nemaz nepriecājies? Tu tik nepacietīgi gaidīji šo sūtījumu.

JURIS. Jā, es... Protams. Paldies.

RASMA. Es tūlīt atsaiņošu, ļauj man tikai atvilkt elpu, ... Divdesmit reižu apstājos, mūsu kalnā augšā kāpdama, un ja tu tikai zinātu, kā es apskaudu gruzinietes! Kura nāk, tā garām — un ar visām pilnajām tirgus somām, viena pat ar bērnu uz rokas...

JURIS. Pieradušas.

RASMA. Man arī būtu laiks, dzīvojam te otro mēnesi... Atsaiņošu tās grāmatas un laidīšos vēl vienreiz lejā pēc kaut kā ēdama pusdienām.

JURIS. Nesteidzies.

RASMA. Vienā ielā pie vārtiņiem pārdeva mandarīnus, paņēmu arī tos kādus pāris kilogramus uz Jauno gadu. Mandarīni koku zaros, tu zini, rādījās uzkārti kā tādi eglīšu izrotājumi... *Runādama viņa vērigi skatās dēlā.* Juril Kas noticis?

JURIS. Nekas.

RASMA. Vai kāds bija atnācis?

JURIS. Nē, tikai... *Apraujas.*

Skatuve uz brīdi sakrēso un tūlīt atkal iegaismojas.

RASMA. Tikai?

JURIS. Gro, paps un biedrene Švāne. Saprātī.

Rasmas možais noskaņojums vienā mirklī ir pazudis un izgaisis, un viņa gurdī apsēžas uz nojumes kāpnēm līdzās abiem grāmatu saīņiem.

Gro, paps un...

RASMA *saņem sevi rokās un pārtrauc dēlu.* Man nepatīk, ka tu saki «gro».

JURIS. Es zinu, bet viņai patīka, jo viņa krāsoja matus sarkanus un gērbās kā jauna meitene. Vārds «vecmāmiņa» viņai nepiestāvēja. Drīzāk jau «grosmutere», saīsnājumā «gro».

RASMA. Es tūlīt atsaiņošu grāmatas, un tev būs nodarbošanās.

JURIS. Mammu, viņi visi trīs bija kā dzīvi, gro, paps un biedrene Švāne, un viņi runāja ar mani un pat smējās, bet es sapratu... sapnī, uz viņiem skatoties... ka viņi ir miruši, jo es viņus esmu nogalinājis...

Bridī valda klusums.

Kaimiņu reproduktorā skan estrādes mūzika.

RASMA *lēni, vārdus meklējot*. Tu neesi viņus nogalinājis. Atkal un atkal esmu tev to teikusi un atkārtojusi — un vai patiešām veltīgi? Viņi paši bija vainīgi. Viņiem vajadzēja redzēt, ka tu esi iereibis, un viņi nekādā gadījumā nedrīkstēja ļaut tev sēsties pie stūres. Kāpēc es nevaru tev to iestāstīt?

JURIS. Tāpēc, ka tu pati tam netici.

RASMA. Tu biji kopā ar viņiem, tajā pašā mašīnā, un varēji atrasties turpat, kur viņi tagad atrodas. Veselu gadu tu svārstījies uz dzīvības un nāves robežas... Tikai šeit, dienvidos, tu sāc izskatīties atkal pēc cilvēka, un es neļaušu tev... *Apraujas, sāk izsaiņot grāmatas*. Juri, te tev būs grāmatas, par kurām tu visu laiku runāji... Beidzot tās ir pienākušas... Lūdzu! *Noliek uz galda Krišjāņa Barona «Latoju dainu» pirmo sējumu un izsaiņo tālākos*.

JURIS *gausi atšķir*. «Latvju dainas»... Vai tu esi tās lasījusi?

RASMA. Neesmu gan, ja man tev atklāti jāsaka... Lūdzu, nākamais sējums.

JURIS. Es ne rokā paņēmis nebiju, lai gan ēdamistabā aiz stikla stāvēja, acu priekšā...

RASMA. Agrāk laikam bija tāds princips, ka «Dainām» jābūt ikvienā kārtīgā latviešu mājā, bet, vai tās kāds daudz lasīja, es šaubos.

JURIS *lasa*.

Pried' ar egli lielijās
Abas kāpti kalniņāi;
Paegliīti, nabadzīti, —
To nogrūda lejiņāi.

RASMA. Interesanti. Būs man arī jāņem un jāpaškirsta. Tautasdziesmas savā laikā apguvu laukos, mani vecāki bija lieli dziedātāji, bet lasāmviela mums skaitījās romāni, jo biežāki, jo labāk... Te būs — visi septiņi sējumi! *Viņa pieceļas, savāc iesaiņojuma papīru, auklas*.

JURIS. Paldies.

RASMA. Es tagad iešu. *Ieiet istabā un pēc brīža atgriežas ar tīrgus somu rokā*.

JURIS *lasa*.

Citi bērni manu bērnu
Celiņā satikuši,
Labu nazi izviluši,
Tutenīti iedevuši.

RASMA. Jocīgi, patiešām... Tutenīti... Dēls, vai es varu tevi atstāt vienu jeb...

JURIS. Mierīgi.

RASMA. Un nekas tev nav vajadzīgs?

JURIS. Nē. *Atcerējies*. Mammu, pusdienās mums būs ciemiņš.

RASMA. Ciemiņš? Mums?

JURIS «*Dainu*» sējumā *skatoties*. Virsraksts: «Jaunības, jaunekļu dzīves un liksmas dabas cildināšana».

RASMA. Juri, es tevi lūdzu. Ciemiņš, tu teici?

JURIS. Es? Ak tā, jā... Linda, pareizi. Pie mums atnāks Linda.

RASMA. Kā tu zini?

JURIS. Viņa... viņa vakar bija šeit. Vakars pa to laiku, kamēr tu viesojies pie Rozanoviem... Viņa dzīvo šeit.

RASMA. Gagrā?

JURIS. Nē, drusku tālāk, Picundā... *Šķirsta sējumu*.

RASMA. Kāpēc tu man neteici?

JURIS. Es zināju, ka tev nepatiks... *Lasa*. «Tikumi un netikumi, iedzimtā daba».

RASMA. Un tieši Linda.

JURIS. Jā.

RASMA. Jā... Ko tur lai saka... Juri, es noiešu tikai līdz veikalam un ilgi nekavēšos.

Juris pamāj.

Rasma dodas augšā pa kāpnēm un pazūd.

Juris atliek arī otro sējumu sānis un bezcerīgi nolūkojas visos septiņos pēc kārtas, acīm redzami nezinādams, kā tajos sameklēt viņam ko ļoti vajadzīgu.

No augšas lido un pret sējumiem atsitās čiekurs.

Juris paceļ galvu.

Atskan skaļi smiekli, un kāpņu augšā parādās Linda.

JURIS. Nāc palīgā!

LINDA. Galvu reibinošā augstumā jūs te esat uzrāpušies. *Kāpj lejā pagalmā*. Zemāk nebija kur? Tuvāk pie jūras!

JURIS. Zemāk bija atsevišķas istabas, bet šeit izīrēja visu māju.

LINDA. Aizelsdamās kāpu, klupdama krizdama... Vai tad šīs ir kalnos kāpjamās kurpes? Kādu minūtiņu pasēdēju krūmos, kamēr aizgāja tava mamma, un tur tikai atvilku elpu... *Sniedz Jurim zaļu zariņu*. Kā sauc tādas krūmus?

JURIS. Ne jausmas.

LINDA. Pēc smaržas atsit biškrēsliņus.

JURIS. Drīzāk dievkociņus.

LINDA. Vai tie nav tie paši?

JURIS. Laikam ne.

LINDA. Grūti pierast, lai neteiktu vairāk, ka zāle ir zaļa un nav jāvelk biežais mētelis... Rīgā sniegs, dziļš!

JURIS. Jā?

LINDA. Šitāds tel

JURIS. Ko tu...

LINDA. Fakts. Kas tās tev par bībelēm?

JURIS. «Dainas». Tu esi lasījusi un kaut ko tajās saproti?

LINDA. Neturi mani, čalit, tik šausmīgās aizdomās. Parādi! Vecā druka, jē... Vecajā drukā manējais ne mū, ne mē.

JURIS. Nemaz tik ļoti neatšķiras.

LINDA. Mīļi pateicos. Neatšķiras... Tur jābūt nonākušam galīgā bezizejas stāvoklī, lai neteiktu vairāk. Vecajā drukā, tur jau trakam jābūt. Tajā pašā jaunajā es kādreiz pēc desmit lappusēm aizmiegu un guļu kā noista, pat elektrību nepagūstu izslēgt, deg līdz rītam... Juri, kāpēc tu kliedzi?

JURIS. Es?

LINDA. Tu sauci, lai es nāku palīgā, un neizliecies, ja?

JURIS. Man jāatrod... *Vilcinās.*

LINDA. Kur jāatrod? Kas?

JURIS. Sajos sējumos. Tautasdziesmas par govīm.

LINDA. Manējais sēdus... Tev? Par govīm?

JURIS. Ir taču tādas, par govīm... ganu dziesmas un citas, bet es netieku gudrs, kur tās lai meklē, ja dziesmu ir tūkstošiem.

LINDA. Nu, es domāju, paskaties satura rādītājā. Kā tu kaut ko atrodi telefona grāmatā? Alfabetā paskaties! Kaut kam tur noteikti ir jābūt, alfabētam vai satura rādītājam, vai kam.

JURIS. Satura rādītājs katram sējumam ir savs.

LINDA. Sējumu, kā man rādās, nav nemaz tik ārpriecīgi daudz.

JURIS. Septiņi... Linda, vai tu esi dzirdējusi par govi, kas saucas «Latvijas zilā»?

LINDA. Es zinu, ka ir tāda, kas saucas «Latvijas brūnā».

JURIS. To zin visi. Ļoti laba, bet slimo ar leikozi.

LINDA. Un tā zilā — tā neslimo?

JURIS. Nē.

LINDA. Tu esi viņu redzējis?

JURIS. Jā.

LINDA. Pats savām acīm? Interesanti. Kur?

Juris it kā sastingst, un skatuvei pārvejas vairāki tumši viļņi, vienu brīdi gaisma gandrīz pazūd...

Kas tev notika?

JURIS. Nekas.

LINDA. Tas bija domāts kā humors, vai ne? Gova nevar būt zila.

JURIS. Izrādās, var.

LINDA. Tāda kā jūra? Tik zila?

JURIS *paskatās lejā*. Tur, uz kurieni brauc baltais kuģis, ir Turcija.

LINDA. Nestāsti...

JURIS. Fakts.

LINDA. Tālu?

JURIS. Ne pārāk... Nē, tik zila, saprotams, ne. Vairāk tāda kā pelēka. Varētu teikt, zilgana. Pelēkzilgana. Zilganpelēka.

LINDA. Un kā tu domā, kāpēc es esmu šeit?

JURIS. Tu?

LINDA. Vakar tu teici, lai es atnāku šodien, bet šodien tu smalkā veidā novirzi sarunu uz govīm... Vai tas man jāsaprot kā ironija vai kā mājiens?

JURIS. Kāds mājiens?

LINDA. Tu mani sauci, savā vēstulē, un es atbraucu — padomā, kādu gabalu! Turciju gandrīz ar roku var aizsniegt!

JURIS. Tev vajadzēja braukt vienai.

LINDA. Uz Gruziju, kā tad! Ar manu aldziņu.

JURIS. Tev vajadzēja...

LINDA. Neatkārtojies, lūdzu, nav asprātīgi. Tu, starp citu, esi ļoti pārvērties.

JURIS. Es?

LINDA. Lai neteiktu vairāk. Tu pats nejūti? Nav nemaz pagājis tik ilgs laiks, druscīt vairāk nekā gads, bet vakar es tevi... nē, no ārējā izskata es tevi pazīnu, par to nav ko, bet, kad tu sāki runāt, manējais nošaubījās.

JURIS. Ej nul!

LINDA. Pilnīgi nopietni es tev to saku.

JURIS. Bet kāpēc?

LINDA. Mēs, skuķi, tevi aiz muguras saucām par Murkšķi, jo sabiedrībā tu, viens no diviem, vai nu klusēji kā ūdeni mutē ieņēmis, vai grūdi laukā kaut kādas dzīvnieciskas skaņas, vārdu sakot, murkšķēji... Kad tu juties labi, tu rukšķēji, un, kad tu ieraudzīji pudeli, tu sāki klakšķināt, bet, ja tev kāds nepatika, tu...

JURIS. Linda, zini... nav ko, ja?

LINDA. Saprotams, ka nav, bet tomēr kaut kā tā nereālistiski runāt ar tevi, čalīt, par... vispār runāt. Sarunāties, tā sakot. Konverzeišen. Tu taču biji...

JURIS. Murkšķis, tu jau teici...

LINDA. Lai neteiktu vairāk! Vienvakar tu pie mums vasarnīcīnā izcilus nepārspējami ņirdzi, neļaujot pārējai publikai izteikties, un viena studentīte, kam tu no sākuma imponēji, vēlāk nolasīja mums savā piezīmju grāmatiņā, kur viņai bija aforismi no iemīļoto autoru darbiem: «Kāds divains ķēms, zvedz kā saindēts zirgs!»

Juris gausi pieceļas kājās, taču, augšup paskatījies, tūlīt atkal apsēžas.

Linda arī paskatās un satrūkusies ieraujas dziļāk nojumē.

Pasaulīt, Vidvuds peld šurp pa mākoņiem... Ja nemānīs, varbūt paies garām, adresi viņš nezina. Liela jēga man te jūs iepazīstināt... Un es viņam stingri noteicu, lai sēž un gaid!

JURIS. Pat šurp tu nevarēji atnākt viena.

LINDA. Neesi bērns! Es ar savu supergaišo galvu — Gruzijā? Pat tagad, ar Vidvudu pie sāniem, kas viss tikai nenotika! Viens zēns aiz žodziņa, kad es uz viņu ciešāk paskatījos, jo viņš bija tik tiešām glītiņš, pamirkšķināja man ar aci un pēc britiņa, kad mēs ar Vidvudu bijām jau garām, pat svilpal!

VIDVUDA BALSS *no augšas*. Labdien! Vai jūs esat tas saslīmušais klasesbiedrs?

Juris nenoteikti pamāj.

Kāpņu augšgalā parādās Vidvuds, stalts pusmūža vīrs,

Kur tad Linda?

Juris paskatās uz meitenes pusi, bet viņa, pirkstu pie lūpām piespiedusi, pazūd mājā.

Vidvuds nokāpj lejā, pagalmā.

Jūs esat Juris, ja es nemaldos?

JURIS. Jā.

VIDVUDS. Mans vārds ir Vidvuds. Uzvārds nevienam

neko īpašu neizsaka un var mierīgi palikt neminēts. Vietu gan esat brīnišķīgu atraduši. Viss Melnās jūras plašums kā uz delnas... Skaisti.

*Klusumā, kas iestājas, jo Juris neko nesaka, var dzirdēt, ka radio diktors gruzīnu valodā lasa ziņas.
Diktoru nomaina diktores.*

Linda man par jums stāstīja. Vakar viņa ciemojās pie kādas latviešu ģimenes, kur nejauši uzzināja par jūsu slimību un dabūja arī adresi, bet šorīt pie brokastgaldā bija tik satraukta, ka es viņu pierunāju braukt šurp. Meitene vienīgi baidījās, vai es pie slimnieka gultas mācēšot apvaldīt savu skaļumu un izlikties mazāks, tāpēc atstāja mani kalnu pļaviņā, bet man tur galīgi apnīka, un jūs jau, kā izrādās, neesat nekāds ne mirējs, ne... Jā, kur tad viņa ir? Linda!

JURIS. Viņa... tūlīt būs.

VIDVUDS. Ahā... Skaisti gan te pie jums, neiedomājami skaisti. Nav slikti arī lejā pie jūras, īpaši vēl šodien, kad zili baltie viļņi skalojas pret krasta oļiem gluži kā vasarā... Nemaz nav slikti, nē, un tomēr bija vērts kāpt augšā uz jūsu divdesmit un kuro stāvu, nudien. Kaut vai tāpēc vien, lai izjustu visu šo pārpasaulīgo plašumu! Arī augstumu, bez šaubām, — skatieties, pat helikopters lido zem mums... Vai tā ir kāda satiksmes līnija?

JURIS. Jā.

VIDVUDS. Kāda?

JURIS. Adlera—Gagra—Picunda—Suhumi—Batumi.

VIDVUDS. Adlera, Gagra... Jau paši vārdi skan skaisti, kā mūzika... Skatieties, helikoptera ēna slīd pāri zaļiem dārziem brīdī, kad aizsalušo Rīgas jūras līci klāj sniegs, es vēl nupat aizvakar biju Dubultos... Atgriezies uz mirkli vasarā — tas taču ir pasakaini, vai jums neliekas? Atgriezies vasarā — tas ir ne mazāk pasakaini kā, sacīsim, atgriezies jaunībā... Tas ir tik vienreizēji un tik aizraujoši, ka es visu rītu klīstu kā noreibis un pie sevis dungoju veco, mīļo dziesmiņu... *Dzied. «Atgriezies, atgriezies vēl vienu reiz, mana skaistā jaunībā...»*
Apraujas, R a s m u uz kāpnēm ieraudzījis.

RASMA *ar pilnu tirgus somu rokā.* Kas tur dzied mūsu pagalmā — un vēl latviešu valodā?

VIDVUDS. Kāds, kam negribas savām acīm ticēt... Un jūs būtu šā pieaugušā vīrieša cilvēka māmiņa? Jūs! Sakiet man, ka es maldos!

RASMA, *lejš kāpjot*. Jūs nemaldāties. Piedodiet, es nolikšu somu.

VIDVUDS. Lūdzu, lūdzu.

Rasma ietiet iekšā.

Vidvuds, *savu «Atgriezies, atgriezies» dungojot, pievēršas jūrai.*

Juris šķirsta «Latvju dainu» sējumu.

Istabā pēkšņi atskan skaļš Rasma klieziens,

Vidvuds apcērtas,

Klusums.

Kas tas bija?

Juris parausta plecus.

Vidvuds *apņēmīgi dodas uz durvju pusi, taču ārā jau nāk pati Rasma savā melnajā kleitā, mēteļi novilkusi.*

RASMA. Atvainojiet mani, lūdzu. Satrūkos.

VIDVUDS. Gadās — un pat vislabākajās aprindās.

RASMA. Nebiju gaidījusi, ka manā istabā... bet ko tur! Vārdu sakot, piedodiet. Pašai kauns tagad par savu nēsavaldību.

VIDVUDS. Viss kārtībā tātad — un svītra pāri. Mans vārds Vidvuds. Uzvārds, ja jums nav iebildumu, lai paliek nenosaukts.

RASMA. Rasma.

VIDVUDS. Ļoti priecājos. Ar jūsu dēlu, tautas garantu pētnieku, mēs jau iepazīsimies.

RASMA. Patīkami.

VIDVUDS. Uzskatu par nepieciešamu sniegt tomēr dažus paskaidrojumus, kaut arī jūs tos it kā neprasāt. Pirmkārt, mana vaļīgā izturēšanās jums var likties...

RASMA. Nebūt ne, es tikai domāju, ka...

VIDVUDS. Jūs tikai domājat, ka es esmu pilnā, es saprotu, bet vainīgi ir elpu aizraujošie dienvīdi un vasara decembrī, jo tās pāris cinandāļa glāzītes taču nevar ņemt nopietni... Otrkārt, esmu ieradies, pavadot jūsu dēla kādreizējo klasesbiedreni, kas vakar gluži nejauši bija uzzinājusi viņa adresi.

RASMA. Un ļoti jauki no jūsu puses, paldies jums.

VIDVUDS. Baidījos, ka meitenei, labu gribēdami un vēlēdami, pāri nenodara karstasinīgie vietējie jaunekļi.

RASMA. Jūs esat pirmie ciemiņi, kopš mēs te dzīvojam.

VIDVUDS. Vai tas varētu būt?

RASMA. Nu, šad un tad ienāk Rozanovi, mūsu kaimiņi.

VIDVUDS. Kaimiņi, protams, nav ciemiņi.

RASMA. Protams, kaut gan viņi ir lieliski cilvēki, tādi sirsnīgi, izpalīdzīgi...

VIDVUDS. Un tomēr tikai kaimiņi. Ierasti, zināmi... Apmēram kā glezna jūsu istabā pie sienas, ko neviens vairs neredz, pat ja paskatās!

RASMA. Pamēģiniet to noņemt un aiznest!

VIDVUDS. So jūsu metodi kā vērtības mēru atļaujiet man kategoriski noraidīt.

RASMA. Vai nu tik kategoriski?

VIDVUDS. Viss ap mums pārtop un mainās, ap mums un mūsos pašos, un mēs alkstam pēc vienmēr jaunām un jaunām gleznām, dziesmām, cilvēku sejām... Kāpēc tik bieži mainās mode, jūs man pasakiet! Tieši tāpēc! Cilvēki baidās, viņi negrib kļūt līdzīgi ierastai gleznai istabā pie sienas, kuru pamana, kad tās vairs nav... Cilvēki saprot, ka viņiem jāmainās — un jāmainās turklāt vēl uz augšu, kā to savā laikā pilnīgi pareizi norādījis Rainis, bet paši viņi neko lielu mainīties nevar un, to juzdami, uzcītīgi maina vismaz savu ārieni... Mūžam mēs alkstam pēc jaunā.

RASMA. Mēs tomēr alkstam, es uzskatu, arī pēc kaut kā paliekoša visā šajā mūžam mainīgajā raibumā.

VIDVUDS. Piemēram?

RASMA. Draugus mēs tik bieži vis nemainām... Un tad — vai jūs, piemēram, esat pret ģimeni?

VIDVUDS. Dievs pasarg'! Es? Ģimenes man ir bijušas pat vairākas!

Rasma, rokas papletusi, skaļi iesmejas, un mēs atskārstam, ka patiesībā viņa ir dzīvesprieka pilna sieviete, kuras dabisko vitalitāti nomākusi un uz laiku it kā pieklusinājuši traģēdija ģimenē un dēla slimība.

Durvīs parādās Linda.

Rasma apraujas.

LINDA, nevienā neskatīdamās. Šausmīgās galvassāpes, kas man uznāca, sāk pierimt... Ja jūs, Vidvud, mani pavadītu, es tagad labprāt ietu mājās.

VIDVUDS. Bet lūdzu! Es vienīgi brīnos, kā jums tas tā gadījās. Vēl pirms pusstundas jūs bijāt gluži mundra.

LINDA. Vai tad nevar būt, ka uznāk? Pēkšņi?

VIDVUDS. Un kā vēl!

LINDA. Uznāk, pāriet, un nav tur ko gari runāt, pēc manām domām. Dodas uz kāpnēm,

VIDVUDS. Paldies jums, Rasma, par skaisto brīdi šeit augšā. Ja būtu vēl mazliet laika, kura, par laimi, nav, mēs visādā ziņā saplēstos...

RASMA. Jūs esat pārliecināts?

VIDVUDS. Noteikti, un vadīties mēs vadītos kā divi naidnieki...

JURIS. Linda, es atradu!

*Juri: Linda kāpņu galā apstājas un atskatās.
Arī Vidvuds un Rasma pavēršas pret Juri.
Kaimiņu radio atskaņo Ravela «Bolero».*

RASMA *pēc brīža*. Ko tu atradi?

JURIS. Ceturtā sējuma saturā — par lopkopību. 124. lappusē, «Lopu audzināšana, kopšana, ganības» un tā tālāk.

*Viņš šķirsta sējumu, atrod attiecīgo lappusi, lasa.
Aizvien pieaugošā trauksmainībā skan «Bolero».*

VIDVUDS *pēc brīža, kad cits neviens neko nesaka*. Jaunatne šodien aizraujas ar sportu, kibernetiku, kinoamatierismu un ko vēl tikai visu... Aizraušanos ar folkloru, jāatzīst, sastopu pirmo reizi...

RASMA. Es arī...

LINDA. Vidvud!

VIDVUDS. Ejam, ejam!

LINDA, *visu laiku ārkārtīgi neērti juzdamās, sānis*. Uz redzēšanos!

RASMA *vēsi*. Sveiki!

Linda dodas augšā pa kāpnēm un pazūd.

VIDVUDS. Veiksmi darbā, Juri! Un veseļojieties!

Juris, lasīšanā iegrimts, nereaģē.

RASMA. Juri...

JURIS *paskatās*. Jā, es... Paldies. *Lasa tālāk.*

RASMA. Atvainojiet, lūdzu.

VIDVUDS. Ko jūs, Rasma, vai tad es nu nesaprotu... Redzu, ka jums nav viegli... Jā, laimīgu Jauno gadul! Cik vairs palicis, rīt un parīt...

RASMA. Jums arī laimīgu! Iegriezieties vēl kādreiz pie mums, ja nebaida augstā kāpšana. Varbūt Vecgada vakarā?

VIDVUDS. Paldies. Negribas jau jūs traucēt, bet, pavisam atklāti sakot, man šeit ārkārtīgi patīk...

RASMA. Lūdzu! Dārza stūrī ir ugunsкура vieta, tur cepsim šašliku, un drusku lejāk aug eglīte, redzat? Jāsa-

gādā vienīgi lukturīši un svecītes, kas šeit esot problēma ... Atnāciet. Būs tikai Rozanovi.

VIDVUDS. Cik viņu ir, to Rozanovu?

RASMA. Kādi septiņi vai astoņi.

VIDVUDS. Oho?

RASMA. Un viņiem, iedomājieties tikai, ne prātā nenāk katru dienu mainīt tērpus un pārkrāsot matus vai ko tamlīdzīgu, lai viņi cits citu redzētu, cienītu un mīlētu!

VIDVUDS. Izņēmums, kā vienmēr, apstiprina likumu ... Vēlreiz jums liels paldies, un, var gadīties, uz redzēšanos!

RASMA. Uz redzēšanos!

Vidvuds seko Lindai augšā pa kāpnēm. Pazūd.

Rasma pievēršas Jurim.

Sakāpinātībā finālam tuvojas «Bolero».

Juris ir atradis meklēto. Tas viņu reizē iepriecina un satrauc, un viņš pieceļas kājās.

Juri ... Nu? Kas ir?

«Bolero» izskan un apraujas.

Juris, mātē paskatīties, apsežas.

Juri! Tu nebidē mani ...

JURIS. Es atradu. Tieši to, ko meklēju. Es zināju, ka te jābūt, bet, kad es atradu, man tomēr kļuva savādi ...

RASMA. Bet kas tas ir?

JURIS. Klausies ... *Lasa.*

*Zila, zila man gotiņa
Kā zilā cielaviņa,
Ne tā ēda purva sienu,
Ne dzer rāvas ūdentiņu.*

Paceļ galvu un skatās mātē.

RASMA. Nesaprotu. Šī dziesmiņa, nu labi, tā ir ... tā ir pat skaista, bet ... vai tad tās dēļ, tu ... Juri!

JURIS. Tā man ir ļoti svarīga ... Tepat, izrādās, bijusi vēl viena. Es nolasīšu arī to.

RASMA. Nolasi, bet es tomēr gribētu, lai tu man paskaidro.

JURIS. Vēlāk, ja? Es lasu. Klausies. *Lasa.*

*Zila, zila man gotiņa
Kā zilā cielaviņa;
Pie avota dzirdīt dzinu,
Upē kājas nomazgāt.*

Paskatās mātē.

RASMA. Pirmās divas rindiņas izklausījās līdzīgas.

JURIS. Tās ir pilnīgi vienādas. Mammu, vai tu esi dzirdējusi par tādu govju sugu «Latvijas zilā»?

RASMA. Nezinu, vai tā skaitījās tieši kā suga, bet bija tādas zilās govīs, jā. Vienā jūrmalcēmā es pat tiku manījusi veselu ganāmpulku, tur viņas sauca par jūras govīm...

JURIS. Stāsti!

RASMA. Ko lai es tev stāstu? Dēls, vai tu... tu nejuties labi, vai ne?

JURIS. Nē, nē... Stāsti visu, ko tu atceries. Par govīm.

RASMA. Par govīm...

JURIS. Jā.

RASMA. Toreiz, manā bērībā, Vidzemē laikam jau bija galvenokārt Latvijas brūnās, bet pie mums, Kurzemes lībiešu galā, ganāmpulki vēl klīda pa mežu raibu raibie. Govīs bija gan melnas, gan baltas, gan visvisādas tā saucamās raibaļas — sarkanraibas, dzeltenraibas, melnraibas... Lielas un mazas, ar milzīgiem ragiem un pavisam bez ragiem, pēdējās sauca par tolēm... Zilajām jeb jūras govīm, citi viņas sauca arī par mēnessgovīm, kā man tagad nāk prātā...

JURIS. Mēness?

RASMA. Jā, un viņām krāsa bija zili pelēka, bet ragi izskatījās īpaši balti, pat tādi kā viegli mirdzoši tumsā...

JURIS. Jā! Plati, uz priekšu izliekti un uz augšu...

RASMA. Kā tu zini?

JURIS. Mammu, tu skaties uz mani un domā, ka iet vaļā kaut kas tāds, nu, psihisks, es saprotu, bet es tev visu izstāstīšu, un tu redzēsi, ka tā nav... Es izstāstīšu visu, par pēdējiem brīžiem pirms... nu, pirms katastrofas, es taču neesmu stāstījis, ne tev, ne... es izstāstīšu, un tu redzēsi...

RASMA. Vai ēst tu šodien nemaz negribi?

JURIS. Mammu, govīm bija arī vārdi, vai ne?

RASMA. Protams.

JURIS. Kādi?

RASMA. Kad es gāju ganos, tajās mājās viena bija Brūklene — garām kājām, barvede, no acīm nevarēja izlaist... Straume bija, Zvaigzne — sarkana, ar baltu zīmīti pierē... Vabole, viscaur melna... Dūja...

JURIS. Zila?

RASMA. Nē, pēc rakstura laikam tā iesaukta, viņa bija tumšbrūna un, lietū slapja salijusi, izlikās kā otra Vabole... Es uzlikšu vārīties kartupeļus. *Dodas uz durvīm.*

JURIS. Pasaki vēl tikai, kāpēc tu iekliedzies.

RASMA *apstājas*. Tāpēc, ka satrūkos, es taču teicu.

JURIS. Tu neesi no tām, kas spiedz un kliedz.

RASMA. Starp citu, Linda ir par tevi vismaz piecus gadus vecāka.

JURIS. Vai tam būtu kāda nozīme?

RASMA. Kā viņa varēja būt tev klasesbiedrene?

JURIS. Viņa nebija.

RASMA. Bet Vidvuds sacīja.

JURIS. Nē.

RASMA. Linda pie mums vairs nenāks, es domāju.

JURIS. Tu viņai aizliedzi?

RASMA. Viņa pati saprata.

JURIS. Tad tu ielūdzi to tipu?

RASMA. Vidvudu?

JURIS. Jā.

RASMA. Vai tad tu dzirdēji mūsu sarunu?

JURIS. Jā.

RASMA. Tu biji iegrimis grāmatā.

JURIS. Jā, bet es dzirdēju.

RASMA. Redzi, dēls, kā lai es tev to pasaku... Kad man Rīgā nepārtraukti bija jādomā, kā tevi dabūt uz kājām, es to tā nejutu, bet šeit es jau brīžam nezinu, ko iesākt. Es labprāt kaut ko strādātu, jo laiskošana nu reiz nav manā dabā, bet ko lai es Gagrā darītu? Un pēdējā laikā esmu sākusi ilgoties pēc cilvēkiem, man gribas runāties, dziedāt... Savādi, vai ne? Manos gados. Pēc visa, kas noticis.

JURIS. Lejā laikam parādās tavi dārgie Rozanovi.

RASMA. Kāpēc — mani?

SIEVIETES BALSS *no kaimiņu dārza puses, kas atrodas daudz zemāk.*

Можно к вам, Расма Арвидовна?

RASMA. Можно.

VIRIESA BALSS. Представьте, спичек нет дома!

RASMA. Одну минуту!

Viņa ieiet istabā.

Juris atkal pievēršas «Latvju dainu» sējumam.

Rasma atgriežas.

Держите! Met sērkoksiņu kārbiņu kaimiņiem.

ROZANOVŠ. Спасибо вам, Расмочка!

ROZANOVA. Гости пожаловали?

RASMA. Да, из Риги.

ROZANOVA. Вeсьма симпатичные, должна вам сказать!

RASMA. Вы находите?

ROZANOVA. Вeсьма!

ROZANOVŠ. А Юрик сегодня как?

RASMA. Спасибо, ничего. *Dodas iekšā.*

JURIS. Мамму, pagaidi...

RASMA *apstājas.* Ну?

JURIS. Tāpat vien, nejauši uzšķīru... Es nolasišu. Klausies.

Zirgs zirgam vaicājās:
Kur palika vedamais?
— Vedamo pametām
Baltu smilksu kalniņā,

Labi, vai ne? Isi un kaut kā tā... ну, prezīci... Es nebiju domājis, ka tautasdziesmas ir arī tādas... Kāpēc tu manī tā skaties? Zini, es tagad lasīšu visas, no pirmā sējuma līdz septītajam. Kaut kam noteikti vēl jābūt, arī par zilajām govīm.

RASMA. Nepārpūlies tikai. *Aiziet.*

Juris lasa.

Kalniņu reproduktorā skan priecīga dziesmiņa.

Priekškars

OTRAIS CĒLIENS

Turpat, dienu vēlāk. Riet saule, dzeltenzaļi zilganais iekrāsojot debesis, un jūra ir sudrabaņi pelēka.

Baltu vilnas kamzoli apvilcis, aiz sava galda sēž Juris. Priekšā viņam trīs «Latvju dainu» sējumi.

Durvīs parādās Rasma gaišā tērpā, ciemos iešanai saposusies.

RASMA. Kādas vēsas, zili zaļi dzeltenas saulrieta debesis! Vakar bija kvēlojoši sarkanais.

JURIS. Jā, likās, ka deg Turcija... Šovakar nedeg. Šovakar Turcijai uzlikuši stikla kupolu.

RASMA. Turcija gan laikam paliek vairāk pa kreisi.

JURIS. Tu aizej?

RASMA. Nē, vēl agrs, Rozanovi runāja kaut ko par

deviņiem... Nekas liels jau nebūs, tikai tāda pasēdēšana. Rītvaķar pie mums, tad.

JURIS. Pie mums, pirmo reizi...

RASMA. Tu varbūt baidies?

JURIS. Nē.

RASMA. Norunājām taču, ka Jauno gadu gaidīsim pie mums. Seit ir vairāk telpas, ugunsкура vieta, dzīva eglīte un...

JURIS. Un es, ko citādi vajadzētu atstāt vienu. Mammu, Rozanovu dārzs ir tepat blakus, labi pārredzams...

RASMA. Tu domā?

JURIS. Es būtu tikpat kā klāt.

RASMA. Varam arī tā, ja tu vēlies. Rozanovi sapratīs un neapvainosies.

JURIS *pieceļas*. Pat sniegs augšā kalnā izskatās zils.

RASMA. Tavas Turcijas atblāzma.

JURIS *sper pāris soļu līdz nojumes slabam, atspiežas pret to un skatās saulrieta debesīs virs jūras, un atblāzma zilu krāso viņa seju un balto kamzoli*. Mammu, klausies... Govs stāvēja pļavā apmēram kaut kur pie Elkšķenes, Ventspils šosejas malā. Tā tak esot Latvijas zilā gov, gro iesaucās, un lai es apturot... Es apturēju. Viņi izkāpa, gro, biedrene Svāne un paps, un gāja atpakaļ skatīties. Es arī izkāpu. Tāpat vien, jo gov, mani absolūti neinteresēja, bet mežonīgi sāpēja galva. Ak tā, papriekš es vēl padevu atpakaļ mašīnu un tikai tad izkāpu... Jā, fakts... Nu, šā vai tā, mēs visi četri stāvējām šosejas malā un skatījāmies uz gov, un gov, skatījās uz mums...

RASMA. Zila?

JURIS. Nu tāda... jā, zilgana. Zilganpelēka. Ar tādām savādām acīm kā cilvēkam un piesieta nevis ar ķēdi, bet ar mezglainu striķi... Es to visu ļoti skaidri atceros. Gro pēdējos vārdus arī atceros... Pēc tam mēs sēdāmies atkal mašīnā, un nepagāja ne desmit minūtes, kad...

RASMA *pārtrauc*. Ko viņa tev teica?

JURIS. Gro? Viņa... Tas bija par gov. Tuvumā tur nebija nevienas mājas, tikai alkšņi un kārkli rīta miglā, un gov, stāvēja pļavā, tāda ne visai liela, ar baltiem ragiem un baltu tesmeni, kas likās tik balts kā no balta papīra... Es teicu, ka zoologiskajā dārzā tāds šosejas

bidēklis varētu izkonkurēt mērkaķi, bet gro mani apsauc, neesot labi tā runāt... Agrāk tādu govju esot bijis daudz, pat tāda kā suga skaitījusies, «Latvijas zilās»... Viņai, gro, tikai licies, ka zilās sen jau pazudušas no pasaules, jo visur esot redzamas vienīgi brūnās... Sī, Elkšķenes, laikam kādā senmātē atsitusies, sīkstas sugas būdama, kā nezāle...

RASMA *pēc brīža*. Ilgi jūs tur...

JURIS. Nē, nepavisam ne ilgi, bet vai tu gribi zināt, kas notika?

RASMA. Jā.

JURIS. Zilā govys... jūras govys, kā tu sacīji, mēnessgovys... stāvēja šosejas malā starp kārkliem un skatījās uz mums un uz mūsu melno volgu, un es arī it kā paskatījos — no govys redzes viedokļa... Uz mums, saproti, kādi mēs tur bijām... Kāda bija gro ar viņas krāsotājiem matiem un pūderēto degunu, isā kleitiņā, korpēs ar augstiem papēžiem... Biedrene Švāne, vēl vecāka nekā gro, bet apkārusies krellēm un auskariem... Vai tiešām viņa jaunībā strādāja pie saimniekiem par kalponi?

RASMA. Strādāja, ilgus gadus.

JURIS. Viņai tad bija jāslauc govys?

RASMA. Noteikti.

JURIS. Papu mocīja baigās paģiras, viņa glītā seja rādījās pelēka un uzburbusi, mati salīpuši... Es pats arī jutos kā... un vēlāk, iekšā kāpjot, kad es pamētu skatu mašīnas spogulītī... nu, es tev teikšu, tas bija portrets... Vārdu sakot, tādi mēs tur stāvējām govys priekšā, četri, četri... es pat nezinu, kas... Četri kaut kādi tādi, kas lielā ātrumā skrīen cauri Kurzemei no Ventspils uz Rīgu, un ne viņi kādam pa istam vajadzīgi Rīgā, ne... Mammu, tas viss bija izlasāms zilās kārklus govys acīs!

RASMA. To visu tu izdomāji vēlāk, ilgus mēnešus pie gultas piesiets.

JURIS. Nē, tā bija, un to sapratu ne vien es, to saprata arī gro un paps, es redzēju... Pēc tam mēs sēdāmies mašīnā un braucām. Biedrene Švāne sacīja, ka «Latvijas brūnās», kā viņa esot dzirdējusi, slimojot ar leikozi un tāpēc nekaitētu padomāt par jaunu selekciju, ja vien tādas zilās vēl kur būtu sameklējamas, tie bija viņas pēdējie vārdi... Gro pēdējie vārdi bija, ka zilās govys nākot no tālas senatnes, tāpat kā teikas un pasakas, un esot minētas jau latviešu tautasdziesmās... Tie vispār bija pēdējie vārdi, jo tūlīt mēs...

RASMA *pārtrauc.* Paps ko telca?

JURIS. Paps... Viņas abas mums aiz muguras runāja ļoti skaļi — kā visi, kas slikti dzird. Papu tas kaitināja, jo viņam bija baigās pagiras, tāpēc viņš norūca kaut ko par vecēnu rīklēm un ieslēdza mūziku, un mēs, kravas mašīnu apdzinuši, drāzām virsū tai otrajai, pretimbraucējai, ar mūziku... Tā otrā bija zila un ar tādām... strīpām, kas izskatījās kā ragi, un tur bija arī kas tāds kā acis... Acis, kas skatās... Vairāk nekā liela nebija, viss notika ārkārtīgi ātri.

VIDVUDA BALSS. Labvakar!

Rasma un Juris paskatās augšup.

Es labprāt klauvētu, ja būtu, kur... Vai driksstu?

RASMA. Bet lūdz!

Vidvuds nokāpj lejā un sasveicinās ar Rasmu. Sniedz viņai sainīti. Kas tas ir?

VIDVUDS. Atnesu jums lukturīšus un svecītes, kā arī pudeli mukuzāņa.

RASMA. Man trūkst vārdu.

VIDVUDS. Un ļoti labi. Nevaicājiet nu vien, kas, un kā, bet Jauno gadu sagaidīt man laikam iznāks Rīgā, ja vēl ne lidmašīnā un gaisā, tāpēc atnesu šovakar.

RASMA. Paldies, bet...

VIDVUDS. Un nekādus «bet», lūdzu.

RASMA. Jā, bet... kur jūs dabūjāt? Es taču pa malu mafām izmeklējos, veltīgil!

VIDVUDS. Komisijas veikalā iegājāt?

RASMA. Tur gan ne...

Juris pagriežas un dodas iekšā. Viņš neklībo, tā nav arī paralītiņa gaita, viņš tikai iet ļoti lēnām.

Rasma un Vidvuds skatās.

Juris pazūd aiz durvīm.

VIDVUDS. Līdzī uz Latviju paņēms divus Melnās jūras saulrietus. Vakarējais plosījās kā viens uguns mēļu ārprāts, bet šis te plaiksnās vēss un eleganti atturīgs savā zilo toņu izsmalcinātībā... Kā jūtas slimnieks?

RASMA. Paldies, nekas. Jūs redzējāt, kā viņš gāja, cik droši un bez jebkādas piepalīdzības... O, es viņu dabūšu uz kājām. Es arī esmu sīksta un nezāle... Nūpat viņš pastāstīja ko tādu, ka vēl pirms pusgada es laikam... es nezinu, ko es darītu, bet tagad esmu priecīga, ka viņš jau var par to visu domāt un runāt, nezaudējot

samaņu un nekliedzot, ka tumšs metas acu priekšā, un vēl vairāk priecājos, ka nekā nesaprotama, izrādās, nav viņa dīvainajā aizrautībā ar... *Paskatās uz «Latoju dainām».*

VIDVUDS. Ar folkloras studijām?

RASMA. Piedodiet, ka es tik atklāti runāju, mēs esam gluži sveši cilvēki... Es jūs uz brīdi atstāšu.

VIDVUDS. Lūdzu, lūdzu.

RASMA. Jāpaskatās, vai viņš...

VIDVUDS. Rasma, es jūs lūdzu... Neskaidrojiet man neko, es visu saprotu. Neliecieties traucēties.

Rasma ieiet istabā.

Vidvuds pievēršas saulrieta debesim, kas pa šo laiku jūtamli satumsušas, pāreja no dienas uz nakti un otrādi dienvidos ir strauja. Iezīmējas jau zvaigznes. Iedegas spuldzes piekrastes bulvāri.

Kaimiņu dārzā kāds strinkšķina ģitāru.

Rasma atgriežas pagalmā, uz pleciem uzmetusi lakatu.

Jūs teicāt, ka mēs esot sveši, bet pasaulē nav nemaz tik pārāk daudz cilvēku, ja tā padomā, kuri saprot valodu, kādā mēs sarunājamies...

RASMA. Jums taisnība...

Viņa vāc kopā dainu sējumus un lapiņas, ko Juris izvietojis pa galdū.

Dažas nolido zemē.

Vidvuds paceļ.

VIDVUDS. Interesanti, ko jūsu dēls izraksta... Ja nu es ielūkos?

RASMA *smaidot*. Zemestrīce, jādodomā, nesāktos.

VIDVUDS. Vienā pašā lapiņā tikai... Jurim es pēc tam atvainošos. Teiksim, šajā... *Lasa.*

Nepiedošu, nepiedošu

Brandavīna pudelei!

Kad izdzeršu, sasītišu

Deviņiem gabaliem.

Vai re, jau toreiz cīnījušies — un tīri asprātīgi!

RASMA. Baidos, ka tikpat nesekmīgi.

VIDVUDS. Vismaz atzīstamā estētiskā līmenī un bez klajas didaktikas.

RASMA. Mana vecmāmiņa, viņai jau tad bija pie deviņdesmit, vienos mūsdienu godos skaļi dziedāja senatnīgas dzērājdziesmas. Kāds prasīja, kāpēc viņa tā darot, un viņa paskaidroja: «Par biedināšanu, mīlais, par biedināšanu un lai vestu tak reiz pie prāta!»

VIDVUDS. Vai viņa jums arī kādu iemācija?

RASMA. O, ne vienu vien.

VIDVUDS. Piemēram.

RASMA. Piemēram... *Dzied.*

Es dzērāja, es dzērāja,
To es pate neliedzos.

Es nodzēru brālīšami
Trīsgadvecu kumeliņu.

Ja tu daudzā vēl runāsi,
Es nodzeršu sprogainīti.

Kurš puišelis mani jemsa,
Lai ceļ brūzi sētsvidā.

Tad varēšu ik rītiņis
Brūža dures virināt.

Kad Rasma beidz, kaimiņu dārzā skan aplausi un «bravo!» saucieni. Rasmu tie nebūt nemulsina, publiku viņa taču redzēja un ir savā elementā, starojoša un smejoša.

Neredzams akordeonists lejā mēģina atveidot tikko dzirdēto melodiju.

BALSIS. Расма Арвидовна, к нам! Ждем вас!

RASMA. У меня гость!

BALSIS. Ну и что! Возьмите с собой! Пригласите!
Гость дорогой, милостью просим! Идите оба! Расма!

RASMA. Спасибо!

Akordeonists nu rauj vaļā pilnā spēkā, turklāt diezgan pareizi, un balsis vairs nav dzirdamas.

Es jau biju tikpat kā ceļā uz turieni, kad jūs atnācāt. Pie viņiem ir daži viņu abhāziešu draugi no kalniem, kam rīt, Vecgada vakarā, noteikti jābūt atpakaļ savā ciemā... Ko jūs sakāt?

VIDVUDS. Tukšām rokām pirmo reizi svešā mājā?

RASMA. Kāpēc tukšām — jums ir jūsu mukuzāņa pudele, man Rīgas šokolādes kārba... Pateikšu tikai dēlam.

Viņa ieiet istabā, līdzīgi ņemot dainu sējumus un pārējo no galda. Akordeonists spēlē Rasma dziesmu, citi bez vārdiem dzied līdz...

Rasma atgriežas mētelī un ar šokolādes kārbu, abi ar Vidvudu dodas augšā pa kāpnēm un pazūd tumsā.

Tūlīt pat lejā nāk sieviete mētelī ar uzsistu apkakli, galvu satinusi lakatā. Pieiet pie durvīm, kļauvē.

Juris no iekšpuses ieslēdz nojumes spuldzi, un pagalmis kļūst gaišs. Pārējā pasaule tagad kontrastā ar spuldzes gaismas loku šķiet pilnīgi iegrīmusi melnā tumsā.

Durvis parādās Juris.

Sieviete noraisa lakatu, atbrīvojot blondo matu brīvo kritumu, un mēs redzam, ka tā ir Linda.

LINDA. Čau!

JURIS. Budēle...

LINDA. Jauns lamu vārds?

JURIS. Nē, no dainām. Tas pats, kas ķekata.

LINDA. Ā... Dabiski, ka vajadzēja maskēties, citādi ne soļā ārā no mājas.

JURIS. Vai tu nepārspilē?

LINDA. Es? Gluži otrādi, lai neteiktu vairāk! Juri, būs tā, kā tu gribēji. Vidvuds rīt brauc atpakaļ, un es palieku šeit viena. Kā tu gribēji.

JURIS. Apsveicu.

LINDA. Tu smeijies par mani, bet es runāju nopietni. Es šorīt piezvanīju uz Rīgu — no centrāles, pats par sevi saprotams, — un palūdzu, lai Marusja noorganizē.

JURIS. Ko tad?

LINDA. Lai būtu tā, kā tu gribēji.

JURIS. Es nesaprotu.

LINDA. Ak, Vidvudam drīz vien bija tālsaruna, tāda miglaina, zini, it kā par sievas veselību, it kā meitai universitātē kaut kas, it kā revīzija darbā tūlīt pēc Jaunā gada... Vecīts absolūti nekā nesaprata, baigi uztraucās un nekavējoties aiznesās uz aeroflota kasēm pēc biļetes...

JURIS. Kas viņš ir?

LINDA. Viņš pie mums vada lietišķās mākslas cehu un pats arī kaut ko taisa no koka. Vispār viņš skaitās diezgan iecienīts.

JURIS. Un tu?

LINDA. Es?

JURIS. Kas tu tur esi?

LINDA. No manis visi baidās, jo es daudz zinu, tāpēc ar mani rēķinās, bet skaitīties es skaitos kurjere.

No kaimiņu dārza puses skan balsis, smieklī, kāds atkal strinkšķina ģitāras stīgas.

Zini, ar viņu man viss ir cauri. Mēs baigi sastrīdējāmes.

JURIS. Par ko?

LINDA. Kopš es atkal ieraudzīju tevī un kā tu esi pārvērties, es sapratu, ka ar viņu man nav un nevar būt nekā kopīga.

Skat ģitāra.

Juril Tu man neko nesaki? Kad tu man rakstīji, lai es braucu, es tieši nesu viņam ceļazīmi uz atpūtas namu Picundā, un man radās ideja... Visi jau nevar kā tu un tava mamma. Visiem jau nav mašīna un māja, ko pār-dot, lai noīrētu kotedžu Gagrā, kur nosauļoties iespējams pat ziemā.

JURIS. Vai tad mūsu māja ir pārdota?

LINDA. Vai tad tu nezini? Paprasi man, un es tev izstāstīšu ar visiem sīkumiem... Bet tu, kad es ar tādām grūtībām esmu atkūlusies šurp, izturies pret mani vēsi, lai neteiktu vairāk, un tava lepnā mamma...

JURIS. Linda, es viņai par katastrofu vēl nebiju stāstījis. Smagi bija iesākt, un es baidījos arī, kā viņa pārdzīvos, jo... bet viņa tūlīt pēc tam āra pagalmā smējās un dziedāja...

LINDA. Dziedāja!

JURIS. Neko tādu es no viņas nebiju dzirdējis, nekad... Tādu dziesmu, es domāju...

LINDA. Nu tu tagad redzi, kāda viņa tev ir, tā tava mamma... Mani viņa turpretim vakar izlamāja vispretīgākajā veidā un aizdzina.

JURIS. Ko viņa tev teica?

LINDA. Viņa? Ne jau vārdi ir svarīgi, bet tonis, kādā tos pasaka. Citam tie paši vārdi izklausītos varbūt pavisam citādi, kamēr no viņas mutes, kaut gan neko lielu viņa vispārīgi nemaz neteica, izklausījās tik apvainojoši un tik riebīgi, ka es vēlāk skaļi nokaucos... Un par ko — par ko, es tev prasu, man tas bija jāpiedzīvo un jādzird? Par manu labo sirdi? Kad es braucu šurp, vai man kāds teica, ka tu esi galīgi pārvērties? Nē, es braucu pie tā paša Murkšķa, bet es braucu, jo es jutu, ka esmu šeit vajadzīgal

Virieša balsis kaimiņu dārzā uzsāk dziesmu ģitāras pavadījumā, un piedziedājumā iekļaujas visi, kas tur šovakar ciemojas.

Linda aplūst, demonstratīvi asaras slaucīdama.

Abi ar Juri klausās dziesmā,

*Цыганка молодая,
Как ночь ты провела?*

Цыганка отвечала:

— Я в кабаре была! —

*О, дайте ей гитару,
Налейте ей вина,
Пришлите ей мальчишку,
В кого та влюблена!*

*И дали ей гитару,
Налили ей вина,
Но — не пришел мальчишка,
В кого та влюблена...*

Tālāk dziesmas solo posmu pārņem augsta sievītes balss.

*Мальчишки, вы, мальчишки,
Холодные сердца,
Вы любите словами,
Но сердцем никогда.*

Dziesma izskan un noklust aplausos, smieklos, glāžu šķindā.

LINDA. Vo, bija dziesma, to es saprotu..., Tādi jūs esat, visi kā viens... Izmantojiet tikai...

JURIS. Tu teici, ka mūsu māja ir pārdota?

LINDA. Ar visām mēbelēm un visu. Bet naudu, ko viņa dabūja par saremontēto volgu, tava mamma atdeva tās otrās mašīnas šoferam ģimenei, lai gan viņš patiesībā arī bija vainīgs un nekāds lielais invalīds nemaz nav, jo atkal strādā, tikai citā darbā.

*Katmiņu dārzā ieskanas Vidvuda balss,
Linda apklust un klausās.*

VIDVUDS dzied.

Tā, lūk, šonakt
mana tumši
zilā dziesma
dziedama...
Tā, lūk, šonakt
mana tumši
zilā dziesma
dziedama!

Rasma, vai jūs tā esat? Kāpēc jūs aizskrējāt?

LINDA. Nē, es tā esmu! — Aplusa... Mēs baīgi saiecāties, tu zini... Juri, nu? Kā tad būs? Vai tu patiešām pieļausi, ka es palieku uz ielas svešā pilsētā un bez kaņepikas kabatā?

*Pā kāpnēm lejā steldzīgi nāk Rasma,
Linda satrūkusies atskatās.*

RASMA. Linda, ko es tev vakar teicu?

LINDA. Jūsu dēls ir pieaudzis cilvēks un pats var...

RASMA *pārtrauc.* Ej projām, lūdzu, un nekad vairs nenāc pie mums.

LINDA. Es nenāku pie jums, atvainojiet, bet pie...

RASMA. Linda!

Juris, līdz šim pret durvju stenderi balstījies, tagad apsēžas uz krēsla blakus durvīm.

LINDA. Juri, tu neļauj viņai! Tu mani sauci, un es esmu klāt, bet tava māmiņa laikam baidās, ka uz priekšu nedrīkstēs vairs viena pati brīvi rīkoties ar naudu, kuru viņa, tev nemaz nezinot, saņēmusi par māju...

RASMA. Juri, nakts ir vēsa, vai tev nebūtu labāk istabā?

LINDA. Ja tu pieļausi, ka viņa mani aizdzen, es noiešu lejā un ielēkšu jūrā, nopietni es tev to saku...

JURIS *klusī.* Mammu...

RASMA. Nu?

JURIS. Ko tu viņai pārmet?

RASMA. Es biju cieši nolēmusi nekad tev to neteikt, nekad.

JURIS. Kāpēc?

RASMA. Tas skar tavu tēvu.

JURIS. Saki, lūdzu. Man jāzin.

RASMA. Varbūt tu, Linda, tomēr aiziesi ar labu?

LINDA. Ne prātā man nenāk! Un tas, ko jūs te draudat par mani atklāt, nav nemaz nekas tik nepieredzēti briesmīgs, ja gribat zināt manas domas.

RASMA. Tev tiešām tā liekas?

LINDA. Es pati viņam varētu pateikt, un kāpēc tad tas skar viņa tēvu, tas attiecas vienīgi uz mani un ne uz vienu citu.

RASMA. Nesaprotu, kas tu esi par cilvēku. Skatoties uz tevi, man kļūst baigi.

JURIS. Mammu...

RASMA. Man tomēr tev jāsaka, lai tu aptvertu, ka viņa...

JURIS. Saki.

RASMA. Vakar tu, dēls, man vaicāji, kāpēc es kļiedzu, Lindu savā gultā ieraudzījusi... Tāpēc, ka tā nebija pirmā reize.

JURIS. Nebija pirmā?

Linda novēršas.

RASMA. Vai paps tev neteica, uz Ventspili braucot, ka esmu no viņa aizgājusi?

JURIS. Nē. Vai tad tu...

RASMA. Ne vārda?

JURIS. Ne vārda. Paps tikai bija ļoti drūms un daudz dzēra, bet...

RASMA. Arī gro tev neko neteica?

JURIS. Gro?

RASMA. Man ir tumša nojauta, ka viņa, gro, tieši tāpēc brauca jums līdzī uz Rīgu... Pārtrauksim šo sarunu, tu nejuties labi...

JURIS. Nē, es tikai... Stāsti. Tu teici, nebija pirmā reize... Kad bija pirmā?

RASMA. Paps zināja, ka es uz nedēļu esmu komandējumā Maskavā, bet es atlidoju agrāk, atslēdzu mūsu mājas durvis, iegāju guļamistabā un... *Paskatās Lindā.*

LINDA. Jūs melojat, ja jūs gribat teikt, ka... Juri, tava mamma melo!

RASMA *uzmanīgāk ieskatās dēlā.* Juri...

Juris stingri skatās vienā punktā, bet skatuve kļūst gandrīz pilnīgi tumša, tāda, kādu savu apkārtni patlaban redz Juris, un Rasma un Linda katrā pusē viņam ir tikai siluēti.

Rozanovu dārzā skan ģitāra.

Trešajam siluētam, kas virzās lejā pa kāpnēm, vajadzētu būt Vidvudam.

LINDA. Kā jūs tā varat melot, tik nekrietnīl Patiesībā bija tā, ka...

RASMA. Apklusti!

LINDA. Es viņu mīlu, lai gan viņš pret mani vienmēr izturējās riebīgi, lai neteiktu vairāk, un par to man arī nekas, ka viņš tagad skaitās triju cilvēku slepkava un pēc izveseļošanās viņu tiesās, es esmu gatava arī uz to, lai tikai varētu būt pie viņa!

VIDVUDS. Linda, ko tu runā, kādas šausmas...

LINDA. Kas tev par daļu, vecais āzi? Juri, tu bijī uz viņu greizsirdīgs, tāpēc es tavā klātbūtnē viņam teikšu, ka viņš var mierīgi iet atpakaļ pie sievas un bērniem, jo es viņam ļauju!

RASMA. Man trūkst vārdu. Vai tu neredzi, kas notiek ar Juri?

VIDVUDS. Rasma, vai lai es skrienu pēc ārsta?

LINDA. Juri!

RASMA. Ej projām, jeb es tevi... Nē, Vidvud, nevajag, es pati... Es zinu, kas jādara... Palīdziet man tikai ienest viņu istabā...

VIDVUDS. Ļaujiet man... *Paceļ Juri ar visu krēslu un, Rasmai piepalīdzot, ienes iekšā.*

Skatuve atkal iegaismojas.

Blakus dārzā vairākas vīriešu balsis uzsāk dziesmu, un no visām, kādas šovakar te skanēja, šī ir visatbilstošākā jūrai, kalniem un dienviņu naktij.

Vidvuds atgriežas pagalmā.

LINDA *bailīgi*. Vai viņš zaudēja samaņu?

Vidvuds neatbild.

Skan dziesma.

Iznāk Rasma. Dodas taisnā ceļā pie Lindas, un liekas, ka viņa meiteni sītīs, tāpēc Linda raujas atpakaļ un pieplok pie mājas sienas. Taču Rasma apstājas un ar izsliptu roku valdonīgi norāda uz kāpnēm.

Linda pakļaujas vārdos neizteiktajai pavēlei. Galvu plecos ierāvust, vēl aizvien no siltiena vairoties, viņa dodas uz kāpnēm, metas augšā un pazūd naktī.

RASMA. Vidvud, cik gadu ir jūsu bērniem?

VIDVUDS. Meitai būs divdesmit, dēlam astoņpadsmit.

RASMA. Manam dēlam Jaunajā gadā būs jau divdesmit viens. Gadi paiet tik ātri... Liekas, nav nemaz tik sen, kad es viņam pārnesu pirmo skolnieka cepurīti... Vidvud, jūs varat vienīgi aptuveni nojaust, kā es tagad jūtos, bet nerunāsim par to, es jūs lūdzu. Dzied laikam tie trīs abhāzieši...

VIDVUDS. Jā, es arī klausos... Tā ir dziesma, kas dzimusi augstu kalnos. Vai jūs esat ievērojusi, ka līdzenumu dziesmas veidotas pavisam citādi? Stepju un tukšņu dziesmas, teiksim.

RASMA. Ēģiptē gadījās dzirdēt kādu arābu, viņš dziedāja, sēdēdams uz kamiela... Jums taisnība. Tas bija pavisam citādi. Izklausījās kā — «ūdeni!».

VIDVUDS. Latviešu dziesmās, protams, sauciens pēc ūdens neskan, jo tās radušās mežu un purvu zemē, pa kuru tek daudz upju. Mūsu dziesmās vairāk jūtamas ilgas pēc saules, pēc vasaras...

RASMA. «Nāc nākdama, vasariņa...» Vidvud, viņi taču dzied daudz balsīgi.

VIDVUDS. Tautas polifonija. Un dziedāt viņi dzied apbrīnojami saskanīgi un skaisti.

RASMA *pēc brīža*. Vai neiesim atpakaļ pie viņiem?

Vidvuds pārsteigts paskatās.

Rasma iesmejas.

Jums ir divi lieli bērni, Vidvud, bet pats jūs nūdien vēl esat pilnīgi kā bērns. Jūs atbraucat uz dienvidiem pirmo reizi mūžā, iepazīstieties šeit ar platīnblondu meiteni no Rīgas, un jums nav ne jausmas, kas viņa tāda

ir un kā pret viņu vajadzētu izturēties... Man jāpasmaida, piedodiet, kad es tikai atceros, kā jūs viņu vakar pavadījāt uz šejieni, lai ceļā sargātu no karstasinīgo vietējo jaunekļu uzmācības. Viņu, Lindu! Patiesībā jums vajadzēja iet gabaliņu pa priekšu un skaļā balsī brīdināt tos nabaga zēnus, lai lasās no ceļa... Jūs, naivais! *Pēc briža*. Piedodiet, es pati nezinu, ko es runāju... Man tagad jāsež pie dēla, kā es to jau esmu darījusi neskaitāmas garas nakts. Paldies jums, Vidvud, ka jūs atnācāt un... sveiciniet Rīgu. *Strauji aiziet*.

Dziesma skan pilnā spēkā, stāstot par kalnu tautas dzīves uztveri, un tai nav nekā kopīga ar strupceļu, kādā nonākuši nedaudzie atbraucēji no Rīgas.

Tā ir laba dziesma.

Priekšgars

TREŠAIS CĒLIENS

Nākamās dienas agrs rīts. Saule ir jau uzlēkusi, taču nespēj vēl izkļiedēt miglu un jūra nav redzama, bet tuvākā apkārtnē šķietas pelēka.

Nojumes stūrī kāds guļ pītajā atzveltnes krēslā, kājas zem sevis pavilcis un ar smago paklājveida galdautu pārsedzies.

Dzied gaiļi. Viens, otrs, kaut kur tālāk trešais, un viņu balsis it kā noslāpst miglā.

Arā nāk Rasma mētelī un lakatu galvā. Rokā viņai tirgus soma. Gulētājs atbīda segu, un atklājas, ka tā ir Linda.

LINDA. Labrīt...

RASMA. Dievs augstais! Tu.

LINDA. Esmu galīgi pārsalusi... *Pieceļas un, drebi-nādamās rita dzestrumā, klāj uz galda par segu izmantoto galdautu.*

RASMA. Visu nakti tu te sēdēji?

LINDA. No sākuma staigāju... Tas ir, no paša sākuma, kad jūs mani aizdzināt, es, protams gāju uz Picundu, bet pa ceļam apjēdzu, ka nevaru nemaz aiziet, jo man jums jāizstāsta, kā tas viss patiesībā notika.

RASMA. Es negribu zināt. Neko, vai tu saproti? Es negribu tevi redzēt.

LINDA. Bet kāpēc?

RASMA. Man trūkst vārdu...

LINDA. Papriekš man izlikās tikai, ka jūs nekrietni

melojat, bet vēlāk, kad es jau biju drusku nomierinājusies, man atausa.

RASMA. Ej, lūdzu, projām.

LINDA. Jūs toreiz vienkārši pārpratāt, Jūs domājat, ka ...

RASMA. Linda ...

LINDA. Jā, es iešu, bet vai jums nav karsta tēja? Es taču drebu ... Pēc šīs nomurguļotās nakts es noteikti palikšu slima, un kur es te gulēšu, Gruzijā ... *Sāk raudāt.*

RASMA, *brīdi svārstījusies.* Nāc iekšā virtuvē!

LINDA *caur asarām, pūlēdamās apvaldīt drebuļus.* Vai Jurim ir labāk?

RASMA. Jurim tu liec svētu mierul!

LINDA. Jā, bet vai viņam ...

RASMA. Pat uz viņa pusi iet tu vairs nemēģini, vai tu dzirdi, ko es tev saku?

LINDA. Dzirdu ...

RASMA. Vakar tu viņu gandrīz nogalināji.

LINDA. Vai tā nebijāt jūs, kas ...

RASMA. Jā, arī es uz brīdi zaudēju pašsavaldīšanos un aizmirsos, tev taisnība. Tik tālu tu mani novedi, vari būt lepna un priecāties.

LINDA. Kas tur ko priecāties ...

RASMA. Nāc iekšā, ar tevi patiešām nav labi. Tev taču klab zobi.

Linda seko Rasmai.

Pa kāpnēm lejā nāk Vidvuds mētelī un platmalē, ar koferi. Pagalma vidū viņš noliek koferi zemē, paskatās mājā... Tad aiziet līdz zemajam akmens žogam, kas Rozanovu pusē norobežo pagalmu, un skatās lejā uz jūru, kur nekas liels gan nav redzams, pasaule pēkšņi sarāvusies šaura, šaura.

Nāk Rasma.

RASMA. Labrīt! Tik agri?

VIDVUDS. Labrīt! Pa ceļam uz Adleru ...

RASMA. Pareizi, jūs aizlidojat ... Cikos?

VIDVUDS. Laika atliku likām, Rīgas lidmašīna atiet pievakarē tikai, bet nebija miera.

RASMA. Es saprotu.

VIDVUDS. Linda arī nepārnāca.

RASMA. Linda ir šeit.

VIDVUDS. Šeit?

RASMA. Virtuvē, dzer tēju. Vai jums ir konjaks?

VIDVUDS. Ir.

RASMA. Iedodiet, ja nav žēl.

Vidvuds ver vajā koferi, meklē.

Pārsalusi, visu nakti ārā sēdēdama, un sācies viegls drudzis.

VIDVUDS. Lūdzu, te būs. Pietiks, pēc jūsu domām?

RASMA. Pārpārēm. Sataisīšu groku — un lai staigāt

VIDVUDS. Vai pēc groka nav jāliekas slīpi?

RASMA. Ir jau gan laikam... Linda mūsu mājā, nu nē. Nemiet atpakaļ, paldies. Pietiks ar tēju.

VIDVUDS. Netaisiet groku, bet ielejiet viņai tāpat glāzē kādus simt piecdesmit gramus, lai iedzer pie tās tējas.

RASMA. Ja nu tā...

VIDVUDS. Droši. *Aiztaisa un ņem rokā koferi.*

RASMA. Neejiet vēl projām, jums taču nav jāsteidzas. Paēdīsim brokastis.

VIDVUDS. Negribētos jūs apgrūtināt, bet, atklāti sakot...

RASMA. Nav iebildumu, skaidrs. Vai ārā nebūs par vēsu? Istabā nav īstas kārtības, un virtuvē — tur...

VIDVUDS. Par vēsu — tagad? Ko jūs! Rozēm nekas, zied, un palmām lejā bulvārī arī nekas, lai gan pret rītu vajadzēja būt ap nulli... Vai mēs, ziemeļnieki, lai rādītos vārgāki par šejienes rozēm un palmām?

RASMA *pasmaida*. Tēju vai kafiju?

VIDVUDS. Bet jūs pati?

RASMA. Kafiju.

VIDVUDS. Man arī, lūdzu.

Rasma ieiet istabā.

Vidvuds sakārto galdu. Noliek vietā krēslus.

Rozanovi ieslēdz reproduktoru, un skan rīta ziņas krievu valodā, bet pēc tam mūzika.

Nāk Rasma, nesot visu vajadzīgo brokastīm. Uz paplātes ir arī divas glāzītes un Vidvuda konjaka pudele, Vidvuds grib Rasmai palīdzēt.

RASMA. Sēdiet, jūs esat viesis... Es pati.

Vidvuds paklausīgi apsēžas.

Rasma darbojas, pēc tam apsēžas arī pati.

Est ne Rasmai, ne Vidvudam patiesībā negribas, tāpēc tālākās sarunas laikā viņi, ja arī ko paņem, tad tikai tā, lai būtu ko darīt. Kafiju — io gan viņi dzer.

VIDVUDS. Sāpnis, nevis kafija...

RASMA. Vidvud, jūs teicāt, ka visam ap mums nepār-

traukti vajagot pārveidoties un mainīties, arī cilvēkiem...
Vai jūs to teicāt nopietni?

VIDVUDS. Es to būšu teicis dikti sen atpakaļ.

RASMA. Aizvakar, iedomājieties tikai!

VIDVUDS. Sods, ko es par tādu teikšanu un domāšanu saņēmu, katrā ziņā bija nopietns...

RASMA. Nezinu, kā tas gadījās, bet mēs ar vīru visus divdesmit divus mūsu laulības dzīves gadus dzīvojām tikai viens otram. Tie bija skaisti gadi, un, ja tos kas apēnoja, tad vienīgi uz beigām jau pilnīgi acīm redzamā neveiksme dēla audzināšanā, kas galu galā pavērsās pret mums pašiem un mūs iznīcināja...

VIDVUDS. Rasma... *Norāda uz pavērtu vēdlodziņu.*

RASMA. Juris guļ aiz divām durvīm, un miegs viņam pēc lēkmes mēdz būt ilgs un ciešs.

VIDVUDS. Apprecēties jūs laikam apprecējāties jauna?

RASMA. Jā, bet vīrs jau bija inženieris, un viņa māte pēc kāzām atdeva mums māju, mēs to pamazām izveidojām ļoti modernu, es iekopu dārzu... Pēc tam es atkal atgriezos darbā, jo mēs gribējām dzīvot labi, bet ar vīra algu nepietika: mēs gribējām mašīnu, mēs gribējām ceļot — mēs taču katru gadu kaut kur braucām, katru, un vienmēr kopā, uz Kuriļu salām, pa Vidusāziju, ar kuģi apkārt Eiropai, mēs bijām arī Itālijā, Ēģiptē mēs bijām...

VIDVUDS. Dēls kur bija pa to laiku?

RASMA. Līdz apmēram desmit gadu vecumam viņu pieskatīja vīramāte. Tad viņš jau bija kļuvis patstāvīgs — un vīramāte pārcēlās uz Ventspili pie radiem.

VIDVUDS. Jo viņš viņai bojāja nervus...

RASMA. Nu, to jums nenācās grūti uzminēt. Protams. Tik dzīvs un kustīgs, kāds viņš tolaik bija.

VIDVUDS. Zēnam nekad nekā netrūka, vai ne?

RASMA. Itin nekā.

VIDVUDS. Skaidrs. Trešā paaudze.

RASMA. Un tad?

VIDVUDS. Pirmajai klājas grūti, tā rūdās cīņā, kļūst stipra, pārvar šķēršļus un uzvar. Otrā paaudze, kam ir jau kur atsperties un kas turklāt savā bērnībā un jaunībā bijusi pirmās līdzcīnītāja, iet tālāk un kāpj augstāk, bet trešā ierodas pie visa gatava...

RASMA. Un sāk putināt laukā?

VIDVUDS. Vai tad ne?

RASMA. Ejiet nu jūs ar saviem vispārinājumiem! Tā

tas varbūt ir... Turcijā, kur valda pavisam citi apstākļi, cita sociālā iekārta. Mūsu zemē tam visam jābūt citādi.

VIDVUDS. Jābūt, pareizi... Jābūt!

RASMA. Bez tam nevar taisīt vispārīnājumus no viena ārkārtēja gadījuma.

VIDVUDS. Ārkārtējs tas ir, ja mēs spriežam pēc sekām, bet pēc būtības kaut ko stipri vien uz to pusi jūs atradīsiet kaut vai manās mājās, nemaz nav tālu jāmeklē...

RASMA. Nestāstiet.

VIDVUDS. Viens draugs man kādreiz iedeva palasīt Pestalociju, un pēc Pestalocija iznāk, ka visa tā saucamā audzināšana ir mīlestība plus personiskais piemērs, vai jūs aptverat? Mīlestība plus piemērs, varētu sacīt arī — paraugs... Bet kāds piemērs vai paraugs es varu būt bērniem, kas mani tikpat kā neredz? Un, ja arī redz, tad... *Atmet ar roku.* Brižam taisni vai jāsaka — labi, ka neredz...

RASMA *pieceļas.* Jūs dzirdējāt, Vidvud, kā es vakar klaigāju, un man negribētos, ka jūs aizbrauktu, līdzī ņemot priekšstatu par kādu tur histērisku sievieti...

VIDVUDS. Nerunājiet nu muļķības.

RASMA. Jums jāsaprot, kāpēc es nevaru mierīgi skatīties uz Lindu... Klausieties. Mēs ar vīru zinājām vienu par otru visu, kopīgs mums bija prieks, kopīgas bēdas, viss, un, kad es, negaidīti mājās pārbraukusi, atradu savā gultā Lindu, tas bija visbriesmīgākais, ko es savā mūžā tiku piedzīvojusi. Nav labi tā runāt, es zinu, bet pat... pat tragiskā nelaime uz šosejas laikam nesatrieca mani vairāk... Visa pasaule man apgriezās ar kājām gaisā. Uzrakstīju īsu zīmīti, lai mani mājās negaida, un aizgāju — tukšām rokām, kāda es tur tajā brīdī stāvēju. Nezinu, vai Linda arī aizgāja vai vēl palika, tas mani galīgi neinteresēja... Vīru es vairs netiku redzējusi. Otrā dienā viņi abi ar dēlu aizbrauca pie vīramātes uz Ventspili, un vēl vienu dienu vēlāk... nu, jūs tagad jau zināt. Viss. Piedodiet, ka es tomēr uztraucos, kaut gan biju cieši noņēmusies runāt mierīgi. Es jums ieliešu kafiju. Vai, atdzisusi... Nu protams, kā gan citādi. Ārā.

VIDVUDS *lej glāzītēs konjaku.* Es gribētu tukšot glāzīti šā stiprā dzēriena par jums, Rasma...

RASMA. Paldies. *Paņem glāzīti.*

*Vidvuds pieceļas, viņi saskandina.
Sajā brīdī iekšā dzirdams kritiena troksnis.*

Vidvuds un Rasma saskatās.

Rasma noliek glāzīti atpakaļ uz galda, bet Vidvuds savējo izdzer. Durvis lēni atveras. Tajās parādās Juris savā baltajā kamzolī. Ar vienu roku viņš balstās pret durvoju stenderi, bet otrā, sev kiāt piespiedis, tur «Latoju dainu» sējumu.

RASMA. Kāpēc tu... neguli?

JURIS. Es visu dzirdēju.

RASMA. Es biju pārliecināta, ka tu guli.

JURIS. Es vakar jau dzirdēju, kad tu sacīji, bet kaut kā izslēdzos un tikai tagad aptvēru, kāpēc paps Ventspili dzēra un aicināja līdzī uz Rīgu gro, lai gan viņa negribēja, un kāpēc gro no savas puses pastāvēja, lai brauc arī Švāne, vecā advokāte, kuru tu ļoti cienot... Mammu, kāpēc tu nepastāstīji man jau agrāk? Kāpēc tev bija jāgaida, kamēr šurp atbrauc mums pilnīgi svešs cilvēks un vēl atvelk līdzī to ielasmeitu?

RASMA. Tā nevajag, Juri.

JURIS. Viņš viņu atvilka — no Rīgas.

RASMA. Tu labi zini, ka viņi iepazinās Picundā.

JURIS. Tici vien viņiem... Vai patiešām tu esi tik naīva? Mammu, es gribu zināt par Švāni. Kas viņa tev bija par autoritāti, šī vecā...

RASMA. Kļusu!

JURIS. Savā visjaunākās modes tērpā viņa...

RASMA. Juril Viņa, tāpat kā gro, vienmēr turējās elegantā, neparko viņa nebūtu bijusi ar mieru siet galvā siltu vilnas lakatiņu un taisīties par večiņu... To vajadzētu novērtēt un cienīt veco dāmu lepnumu. Ironizēt par to nevajadzētu.

JURIS. Ar ko viņa tevi tā bija ietekmējusi?

RASMA. Neejiet projām, Vidvud, jo man nāk prātā, ka tas it kā sasaucas ar mūsu sarunu... Skolā viņa nebaidījās mums, meitenēm, teikt, ka mūsu galvenais uzdevums būšot dot dzīvību nākamajai paaudzei un pašām augt kopā ar to, nevis censties visiem spēkiem izkonkurēt vīriešus vēl arī akmeņlauztuvē, tēraudlietuvē un uz traktora... To varēšot tikai stiprākās un talantīgākās no mums, viņa teica, to un vēl daudz ko citu, kāpt uz skatuves, uzņemt filmas, sarakstīt grāmatas un veikt atklājumus zinātnē, un arī tām no mums, stiprākajām un drosmīgākajām, vajadzēšot pašām sev jautāt: bet vai tas nekaitēs manam bērnam?

JURIS. Tu, protams, uzskati, ka esi rikojusies pēc viņas padoma...

RASMA. Cik bija manos spēkos.

Jurim aiz muguras parādās Linda.

LINDA. Laid garām!

Juris pavirzās sānis.

Nevis viņš mani šurp atvilka, bet es viņu... Tas tā, lai būtu skaidrība, jo es mīlu visās lietās skaidrību.

Jūtams, ka uz meiteni diezgan spēcīgi iedarbojušies tautas ārstniecības līdzekļi.

RASMA. Drudzis pārgāja?

LINDA. Pārgāja. Vidvud, ejam!

VIDVUDS. Ejam. Es uz Adleru, un tu uz kurieni?

LINDA. Ehē... Ja es nebūtu ierāvusi tavu konjaku, es laikam tikai klabinātu zobus un šņukstētu par savu nelaimīgo likteni, bet tagad es runāšu. Vispirms par tevi, Vidvud.

VIDVUDS. Paklausies, Linda...

LINDA. Nepārtrauc mani! Ir pienācis 31. decembris, un 1. janvārī es vienmēr esmu sākusi jaunu dzīvi ar skaidru sirdi, tāpēc šeit publiski atzīstos, ka tālsaruna ar Rīgu tev bija pēc mana specpasūtījuma.

VIDVUDS. Pēc tava... kā tu teici?

LINDA. Ej mierīgi atpakaļ uz Picundu un izkravā koferi: ne tavai dzīvesbiedrei kas kaiš, ne mīļajai meitiņai studentei, un darbā nekāda revīzija arī nav gaidāma. Tas bija par tevi. Tagad būs par Juri. Ielasmeita, ko domājiēs... No kā es dzirdu? No Murkšķa! No... *Apraujas.*

JURIS. Turpini — ko tu apklusī?

LINDA. Nav ko... Tālāk jārunā pašai par sevi, un man patiešām kauns, jo tas, ko es teikšu, būs... bet neko darīt, jārunā — un viss, tagad vai nekad... *Rasmai.* Jūs toreiz visu pārpratāt. Patiesībā bija tā. Juris mani aizveda uz jūsu māju un pats kaut kur aizskrēja, viņš bija galīgi pillā un vēlāk laikam pat aizmirs par mani... Projām skriedams, tikai pateica, ka neviena mājinieka neesot un arī nebūšot, vēl nākamajā dienā ne, un tā es tur paliku tajā jūsu mājā... Ko es darīju? Klausījos plates, ieslēdzu televīziju... Kārtīgi paēdu, jo ledusskapī, gods godam, atradās pamatīgas rezerves... Pēc tam es gāju vannā, tas bija notikums — tādā vannasistabā... Mans agrākais ideāls Bridžita Bardo pa tādu

vannu vienā filmā plunčājās, ar spoguļiem gar sienu...
Nu, un tad — tad es... tad es gāju gulēt, ko citu es vēl
būtu varējusi darīt, bija jau vēls...

*Rasma skatās Lindā, viņa kļuvusi pilnīgi bāla.
Juris atslīgst uz krēsla.*

Vakar man nenāca ne prātā, ka jūs Jurim stāstīsiet par šito, jo es gaidīju, ka jūs klāsiet vaļā par manu aiztriekšanu no jūsu filmas pēc tās jezgas ar ārzemju jūrniekiem, kur es, starp citu, nemaz nebiju tik ļoti vainīga... Jūsu gultā es atrados tāpēc, ka Jura istabā uz kušetes man likās par cietu un es nolēmu, ja jau esmu mazzājusies Bridžitas Bardo vannā, ņemšu vēl un pārgulēšu vienā istā gultā... Kad jūs ieslēdzāt gaismu, es pamodos un šausmīgi pārbijos, jo jūs uz mani blenzāt kā uz sliķoni vai kā uz...

RASMA. Apklusti, mani spēki ir galā...

LINDA. Nepārspīlējiet, lūdzu. Ja būtu bijis tā, kā jūs vakar stāstījāt, tas gan nebūtu bijis solīdi, tur es jums absolūti piekrišu, bet it nekas tāds taču nebija, fuil! Jūsu vīru es ne redzējuši neesmu!

JURIS. Tātad es. Tātad tur, uz šosejas, es tikai pabeidzu. Pieliku punktu.

LINDA. Nesāc muldēt nesakarīgi!

VIDVUDS. Rasma, vai jūs vēlaties, lai es viņu aizvācu?

Rasma mēmi pamāj.

Vairāk neko jūsu labā darīt es laikam nevaru...

RASMA. Jūs paliekat Picundā?

VIDVUDS. Nē, es lidoju uz Rīgu.

LINDA. Un es?

VIDVUDS. Ejam, Linda.

LINDA. Var.

Vidvuds ņem koferi, abi dodas uz kāpnēm.

Kāpnēs Linda atskatās.

Laimīgu Jauno gadul!

VIDVUDS. Nāc, nāc! *Abi pazūd.*

Rasma stāv nekustīgi, kur stāvējusi.

Juris atšķir dainu sējumu.

Kaimiņu reproduktorā dzied bērnu dārza audzēkņi.

JURIS *lasa.*

Skir, Māriņa, man goliņu,
Skir ar baltu muguriņu;
Tautām zilas...

Mammu, tu dzirdi?

Tautām zilas, tautām raibas,
Man ar baltu muguriņu.

Rasma klusē.

Migla nu jau ir lielā mērā pagaisusi, pamazām savu pienācīgo vietu ieņem saule, spilgti zila lejā atkal viz jūra.

Mammu, kā tu domā, ko te nozīmē «šķir»? «Šķir, Māriņa...» No vārda «šķirt», «šķirties»? Kaut kā nesanāk... Ā, tas būs no vārda «piešķir», saīsinājumā «šķir»... Tas pats, kas «dod»... Kā tu domā? Varētu būt, vai ne?

Rasma klusē.

Dzied bērni.

Aiz akmens žoga parādās Vidvuda galva. Viņš atmetas ar elkoņiem uz žoga, skatās Rasmā un it kā neiedrošinās viņu uzrunāt. Vidvudu pamana Juris.

Mammu, pie tevis.

Rasma atskatās.

VIDVUDS. Rasma, uz vienu vārdu, lūdzu.

Rasma paietas uz viņa pusi.

Rasma, tas esmu es... Linda aizbēga, un es ienācu te, pie Rozanoviem. Ja jums ko vajag, pasauciet. Apkārt pa ielu nav jāiet, te tagad ir pieliktas dārza kāpnēs. Koļa Rozanovs atnesa un pielika, bet Salomeja prasīja, vai nevajagot ko no veikala. Juriku jūs nedrīkstot ne uz brīdi atstāt vienu, Salomeja sacīja.

RASMA. Jūs viņiem izstāstījāt?

VIDVUDS. Kas jums nāk prātā, es! Viņiem vai kam!

RASMA. Piedodiet.

VIDVUDS. Viņi vakar šeit tumsā stāvējuši, neko nesaprazdami, un gaidījuši, vai nebūs jāmetas palīgā. Koļa pat pēc kāpnēm pie vieniem kaimiņiem aizskrējis!

RASMA. Pasakiet viņiem paldies, un Salomejai es palūgšu... vēlāk, Vidvud, patlaban man vēl domāšana nestrādā, patlaban es vēl esmu kā pa vidu pušu pārbraukta un no diviem gabaliem...

VIDVUDS. Un tomēr es jūs palūgšu... Rasma, es saprotu, bet padomāsim abi kopā tomēr par mani vienu britiņu, ļaņi?

Rasma pamāj.

Lidmašīnas biļeti es atdošu un palikšu, es izlēmu. Pirms rādīties mājās, kad nu esmu izgāzies kā veca sēta, man vēl jāizstrādā zināma filozofiska platforma. Uz piedošanu jau laikam nav ko cerēt, uz to es arī nepretendēju, bet kaut kā taču būs jāturpina dzīvot pasaulē, kaut kā un kaut kur...

RASMA. Mājās pasakiet taisni tā, kā jūs man nupat pateicāt, par sētu...

VIDVUDS. Jūs domājat? Neies... Ar jums runādams, es tikai it kā risināju problēmu, bet izrunāt skaļi ko līdzīgu — nu nē! To man nemūžam neļaus mana pašcieņa.

RASMA. Es domāju, ka piedot var visu...

VIDVUDS. Visu?

RASMA *atskatās un redz, ka Juris šķirsta «Latoju dainu» sējumu; viņa nometas ceļos, lai būtu Vidvudam tuvāk un varētu runāt klusi.* Visu, izņemot to, ko es esmu izdarījis... Vidvud, pat tad, ja es tajā... tajā gultā būtu ieraudzījis ne tikai Lindu vienu pašu, — pat tad man būtu vajadzējis papriekš pārliecināties, vai manas acis rāda pareizi, un jautāt... vēlāk... vai tas tomēr nebija pārpratums, reibumā vai... ak dievs, ko es runāju, tas jau izklausās pēc ārprāta, bet jūs taču saprotat...

VIDVUDS. Es saprotu...

RASMA. Ja mans vīrs tad man atbildētu un sacītu, jā, viņš sacītu, turpmāk es... tad, tikai tad es drīkstētu rakstīt savu salto zīmīti un skriet prom no mājas nakts vidū, un neviens man to nevarētu pārņemt... Nekā tāda nebija, ne uz to pusi, un mana nodevība viņu satrieca. Viņš galīgi it nekā nesaprata, tāds, kāds viņš bija... Vispirms viņš mani visur meklēja, veltīgi, un metās pēc padoma pie mātes uz Ventspili... Vidvud, es visiem spēkiem turu sevi rokās, lai nesāktu kliegt pilnā balsī, es taču nedrīkstu, vai ne?

VIDVUDS. Nē, nē... Nē! Es noiešu lejā uz aeroflota kasēm un atdošu biļeti, bet pēc tam es visu dienu būšu šeit, pie Rozanoviem. Viņu pagalmā mētājas dīvaina cipreses sakne, patiesībā vesels celms, un es viņiem Jaunā gada dāvanai izgriezīšu viepli, ko piekārt lapenē pie sienas. Taču paliks kāda piemiņa par manu vizīti Gruzijā.

RASMA. Kas tas būs par viepli?

VIDVUDS. Āžģimis... *Paskatās Jurī.*

*Rasma atskatās un redz, ka Juris ceļas kājās.
Arī Rasma pieceļas.*

Rasma, gandrīz piemirsu... Nēmiēt! *Sniedz viņai vara zvaniņu.* Rozanovi atsūtīja un teica, lai jūs tikai pazvanot, viņi būšot klāt tajā pašā momentā.

RASMA. Paldies.

VIDVUDS. Tas ir govju zvaniņš, kopš vairākiem simtiem gadu no paaudzes uz paaudzi pārgājis Salomejas ģimenē. Ja govij kādreiz nokritis un pazudis, visa ģimene devusies augšā kalnu ganībās un meklējuši, kamēr atraduši... Tagad goda vietā istabā pie sienas karājas, virs krāsu televizora! *Pazūd.*

JURIS. Dod, lūdzu, man.

Rasma iet pāri pagalmam pie Jura un sniedz viņam zvaniņu. Juris to vēriģi apskata.

Vai pie mums, Latvijā, tādu nebija?

RASMA. Kā ne, tikai mazāki. Meža ganībās bez tādiem nemaz nebija iespējams.

JURIS. Katrai govij sava skaņa...

RASMA. Ne jau katrai, barvedei.

JURIS. Brūklenei?

RASMA. Arī Brūklenei.

Pa kāpnēm lejā nāk Linda ar iepirkumu tīkliņu, galvā atkal uzsējusi lakatu.

Juris apsēžas savā vietā aiz galda.

Rasmas asl izteiktā nepatika pret Lindu it kā zudusi, vismaz skatīties viņa skatās meitenē mierīgi.

LINDA. Manis dēļ jūs netikāt uz veikalu un palikāt bez maizes, tāpēc es uznesu. Brinzu arī paņēmu un vēl šo to. *Viņa uzkar tīkliņu uz naglas pie nojumes stabiņa un noraisa lakatu. Garo, pār plecu brīvi kritošo platinblondo matu vietā atklājas īsi, gludi pieglauti matiņi. Matī frizētavā palika, turpat arī realizēju... Nebij te ko rēgoties ar tādiem, īpaši darbā, jo es tagad sāksu strādāt, jāpelna nauda atpakaļceļam uz Rīgu.*

Rasma atgriežas pie žoga un skatās jūrā.

Linda atnāk un nostājas viņai līdzās.

Starp citu, es ļoti labi zinu, ko nozīmē cīnīties par dēlu, jo arī es esmu māte...

RASMA *paskatās viņā.* Tu?

LINDA. Manam dēlam ir trīs gadi, un kā es jau esmu nocīnījusies gan ar smaidu uz lūpām, gan šņākdama un

skrāpēdama, lai sagādātu viņam tēvu, bet nupat rādās, diez vai ir vērts...

RASMA. Kur viņš tev aug?

LINDA. Uz laukiem pie manas mammas... Interesanti, kā jūs to panācāt, ka Juris tā pārvērtās? Jūs varbūt nemaz nezināt, kāds viņš bija agrāk, jo mājās viņš, jādomā, kaut cik valdījās... Mūsu toreizējie draugi, runāsim nu atklāti, bija kompānija diezgan zemā līmenī un uz dzeršanas pamatiem, man jums jāsapaka, bet pat tur viņu necieta, jo viņš, faktiski būdams nekas, izturējās kā nezin kas, un tas jau nepatīk cilvēkiem, nekur... Viņu vienkārši pacieta tāpēc, ka viņam turējās nauda un ar mašīnu viņš arī mūs labprāt veda, ja kādam kur vajadzēja, jo pašam viņam nekur nevajadzēja, viena vieta viņam bija kā otra, viens nirdziens un viens zviedziens. Ātrums — tas vienīgais viņam vēl kaut ko izteica... Meitenes ap viņu bija nolasījušās pašas tās pēdējās, man jums atklāti jāsapaka, un tāpēc viņš laikam šeit, dienvidos, atcerējās un atsauca tieši mani, jo es, par sava dēla nākotni domādama, izturēju vismaz kaut kādu stāju!

RASMA. Es sapratu, ka tu pati atbrauci.

LINDA. Man ir viņa vēstule, bet kāda tam vairs nozīme, viņš ir pavisam cits cilvēks — pasaulīt, sēž un mācās no galvas pantiņus, skaitīs laikam šovakar pie eglītes... Es viņā skatos kā brīnumā... Cik ilgi jūs te vēl domājat uzturēties?

RASMA. Māju esmu noīrējusi līdz pirmajam aprīlim. Naudas mums tad vēl pietiks atpakaļceļam un pašam pirmajam laikam, kamēr es Rīgā iekārtošos kādā darbā.

LINDA. Ehē... Bet es rēķināju, ka...

RASMA. Tu pārrēķinājies. Tie, kas tevi informēja, acīmredzot nezināja ne par Silvijas Svānes audzubērniem, ne par... ne par daudz ko citu.

LINDA. Ehē... Labi, manējais lasās.

RASMA. Nu protams.

LINDA. Nē, jūs mani pārpratāt, es tikai... Vai es drīkstu uznākt kādu vakaru?

Rasma parausta plecus.

Labī, es uznākšu. Uz redzēšanos!

Rasma neatbild.

Linda dodas pie Jura, spontāni pieglaužas viņam.

Nedusmojies uz mani, čalīt... Pagaidām atā, bet ne-

laimē es tevi nepametišu, nebēdāl *Noskūpsta Juri, metas augšā pa kāpnēm un pazūd.*

Juris pieceļas.

Rasma skatās viņā.

JURIS. Mammu, kā es tagad vēl dzīvošu un kāpēc?

RASMA. Es sākšu strādāt, vai nu par modelētāju atkal, vai kur citur, jo nekāds darbs mani nebaida, un mēs...

JURIS. Kad es tev jautāju, kā es dzīvošu, es nedomāju par to, ko es ēdišu...

RASMA. Par to tu nekad neesi domājis, nekad... Vienmēr tu esi bijis paēdis, apgērbies un siltumā, tev nevajadzēja iet ganos septiņu gadu vecumā, kā man vajadzēja, tu varēji iet skolā un būtu varējis iet arī universitātē kā lielākā daļa tavu klasesbiedru, mēs ar papu bijām sagādājuši tev visas iespējas, bet nekas tevi neinteresēja, itin nekas, arī tas ne, ko darīja paps savā fabrikā un ko es darīju, tas tev bija tik vienaldzīgs, ka paps sen jau pārstāja mājās kaut ko stāstīt, un tev laikam tāpēc radās iespaids, ka viņš slīd pa vieglo un ka uz viņu no augšas var noskatīties pat veca, stulba govs Elkšķenes ceļmalā... Uz papa pleciem, tavai zināšanai, fabrikā balstījās visa tehniskā puse, un pirmajos mēnešos bez viņa tur bija grūti, man vairāki teica...

JURIS. Bet... kam tad vajadzēja mani ieinteresēt, ziļajai govij varbūt vajadzēja nākt un runāt ar mani?

RASMA. Juri... Tu man to saki? Vai es tev netiku teikusi, simtiem reižu, lai tu...

JURIS. Labi, labi, tu tiešām teici, es atceros... *Viņš nejauši aizšķindina zvaniņu.* Ja Rozanovi zinātu, kas es esmu par cilvēku, vai viņi gribētu kopā ar mums sagaidīt Jaungadu?

RASMA. Baidos, ka tas viņus nomāktu, jo viņi, tevi redzot, visu laiku domātu par... *Apraujas.*

JURIS. Tāpat kā tu, vai ne?

Rasma klusē.

Tāpat kā tu... Labi. Kad atnāks Linda, es iešu prom kopā ar viņu.

RASMA *pašai negaidīti un negribēti asi.* Iemācies nu papriekš pāriet pāri pagalmam un atpakaļ!

JURIS. Jā, man vēl nav izdevies, bet es pamēģināšu.

Viņš nokāpj lejā, pirmo reizi pametot nojumes paaugstinājumu, un lēni dodas pāri pagalmam uz jūras pusi. Katrs solis prasa no viņa lielu piepūli.

RASMA, satrūkusies un apjauzdama, ka izdarījusi laimam ko grūti labojamu. Tālāk nevajag, ej atpakaļ... Juril Tu dzirdi?

Juris, sasprindzinājis visus savus fiziskos un garigos spēkus, dodas pāri pagalmam.

Netālu no akmens žoga viņš apstājas, Izstiepj pret jūru roku ar zvaniņu.

Rasma skatās, delnu mutei priekšā aizlikusi.

Lēnām sakrēslo skatuve.

Biklī skan zvaniņš.

Tad skatuve iegrimst tumsā. Zvaniņš nokrit zemē, ripo skanēdams, atsitās pret akmeni un aplūst.

Priekšskars

1972

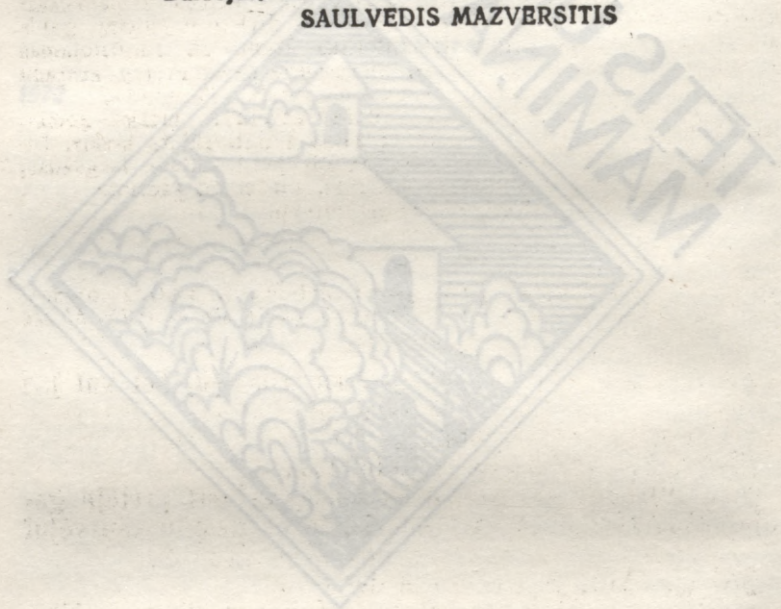
TETIS UN
MAMINA

...PĀSMA...
...Tālāk...
...Luga 2...
...Darbojas...
...ANDINA DUPURE...
...SAULVEDIS MAZVERSITIS...

Luga 2 cēlienos ar epilogu

**Darbojas) ANDINA DUPURE
SAULVEDIS MAZVERSITIS**

PIRMAIS CĒLIENS

Internātskola kādā Zemgales pili.

No ķīmijas kabineta ar starpsienu atdalītajā kambarītī palikušais kamīns rādās mazajai telpai nesamērīgi liels. Vēl te ir izlietne, galds ar ķebļiem, vairāki augsti laboratorijas skapji un pārvietojamās kāpnītes, un gotiskais logs biežajā mūra sienā paver skatam kastaņu gatvi, kas ved ārā uz šoseju kaut kur tālu līdzenumā.

Jaunais skolotājs Saulvedis Mazvērsītis mazgā kolbas, tērpies baltā uzsvārcī, zem kura redzams spilgti rūtots kreklis. Internātskola ir viņa pirmā darbavieta pēc Ķīmijas fakultātes beigšanas, un viņš izskatās stipri jaunāks par saviem 23 gadiem.

Kāds klauvē pie durvīm.

SAULVEDIS. Lūdzul

Ienāk Andīna Dupure, otra jaunā skolotāja šajā skolā šoruden. Tumšajā kleitīņā ar balto apkaklīti viņa izskatās pēc desmitās klases skolnieces.

ANDINA. Labdien! Piedodiet, ka traucēju, bet vai jūs gadījumā nebūtu biedrs Mazvērsītis?

SAULVEDIS. Gadījumā...

ANDINA. Tas ir, es gribēju teikt...

SAULVEDIS. Vai nu nāciet iekšā, vai arī pretējā gadījumā... bet taisiet ciet durvis, jo es nemīlu caurvējū!

ANDINA *ienāk, aizver durvis*. Man nepatīk!

SAULVEDIS. Oho? Un kas tieši?

ANDINA. Caurvējš, protams. «Man nepatīk caurvējš», latviski pareizi jāsaka, nevis «es nemīlu»,... Surpbraucot autobusā gandrīz uzmetās zosādā, kad viens tēvainis sacīja, no skata pilnīgi normāls: «Es mīlu frikadeļu zupu!»

SAULVEDIS. Es tomēr palūgšu atstāt manā ziņā, ko es mīlu vai nemīlu un kas man nepatīk.

ANDINA. Jūs esat ķīmiķis, bet reizē arī skolotājs, un kā skolotājam jums gan pienāktos...

SAULVEDIS *pārtrauc*. Bet kas jūs esat? Kaut gan, es nojaušu...

ANDINA. Es jūs tomēr atradu, tas šajā vecajā pilī nav nemaz tik vienkārši. Pa vienām kāpnēm augšā, pa otrām

Iejā, cauri tornim un pa galeriju, pasaulīt! Gaitenī priekšā krāsotāju sastatnes, atkal atpakaļ jāmetas... Jums jau te labi, spīd un laistās, bet, literatūras kabinets kāds izskatās, ja jūs redzētu! Stāvam abas ar direktori un nezinām, smieties vai... Jā, patiesībā mēs nācām uz šejieni, direktore gribēja mani ar jums oficiāli iepazīstināt, bet viņu aizsauca uz kopmītnēm, un es nolēmu pati uz savu galvu meklēt jūs rokā, un te es esmu... Mani sauc Andīna Dupure. *Sniedz Saulvedim roku.* Būsim pazīstami, ja jums nav iebildumu.

SAULVEDIS. Es atvainojos. *Norāda uz savām slapjajām rokām un turpina darbu.* Kā mani sauc, jums acimredzot teikuši, un iebildumi man ir lieli.

ANDINA. Tiešām?

SAULVEDIS. Ko lai dara!

ANDINA. Esmu pārsteigta.

SAULVEDIS. Gadās.

ANDINA. Vai iebildumi jums ir konkrēti pret mani vai principā?

SAULVEDIS. Ir vienādi, ir otrādi.

ANDINA. Savādi. Ne jums bija priekšstats, kāda es esmu, ne...

SAULVEDIS. Varēju apmēram iedomāties.

ANDINA. Un... atbilst?

SAULVEDIS. Diezgan tuvu.

ANDINA. Dodiet diviļi, es palīdzēšu.

SAULVEDIS. Jūs esat filoloģe.

ANDINA. Jā, no Liepājas Pedagoģiskā institūta, un jūs uzskatāt, ka filoloģes nevar laist klāt pie stikla traukiem?

SAULVEDIS. Pie traukiem varbūt varētu, es nezinu, bet runa ir par kolbām, mēģenēm un pārējo, kas pirmajā septembrī būs vajadzīgs pirmajiem laboratorijas darbiem ķīmijā.

ANDINA. Jūs arī esat uztraucies un nobijies?

SAULVEDIS. Es?

ANDINA. Neizliecieties. Vēl divas nedēļas — un plirkškēdams ies vaļā zvans uz pirmo stundu, es tagad jau drebu...

SAULVEDIS. Praksē nebijāt?

ANDINA. Tur jau klāt sēdēja skolotāji... Vai jums ķīmīķos arī bija pedagoģiskā prakse?

SAULVEDIS. Protams.

ANDINA. Tagad klāt vairs nesēdēs, tagad skolotāji esam mēs paši... Galva griežas!

SAULVEDIS. Kā kuram. Man negriežas.

ANDINA. Stāstiet... Un jūs patiešām nevēlaties kopā ar mani audzināt klasi?

SAULVEDIS. Nevēlos. Patiešām. Un neaudzināšu.

ANDINA. Kāpēc?

SAULVEDIS. Kārtējā kampaņa, kas drīz izgāzīsies.

ANDINA. Es nedomāju.

SAULVEDIS. Izgāzīsies, turklāt bez trokšņa, jo nebūs paguvusi pat ne kārtīgi iesākties.

ANDINA. Nu, es nezinu. Internātskolā mācās daudzi, kam ģimenes vietā ir klase, un vai tad nebūtu labi, ja katrai klasei būtu audzinātājs un audzinātāja, kā ģimenē ir tēvs un māte?

SAULVEDIS. Tēvs un māte, kā tad...

ANDINA. Kāpēc ne?

SAULVEDIS. Paskatieties taču uz mums abiem!

ANDINA. Uz mums?

SAULVEDIS. Devītajā klasē viņiem ir piecpadsmit sešpadsmit gadu, un viņi, tādus tēti un māmiņu ieraudzījuši, sāks skaļi smieties.

ANDINA. Nesāks vis.

SAULVEDIS. Uz ko saderam?

ANDINA. Nesāks, ja nesmiesimies mēs paši.

SAULVEDIS. Beigsim, labi? Es negribu — un punkts. Brīnos, kā direktore to nav ņēmusi vērā, jo es viņai teicu skaidri un nepārprotami.

ANDINA. Ko tieši?

SAULVEDIS. Ka es negribu.

ANDINA. Bet kāpēc?

SAULVEDIS. Ideja ir absolūti nereāla. Kaut vai tāpēc vien, ka tādu jauno skolotāju — vīriešu tikpat kā nav.

ANDINA. Diemžēl, un tie paši nedaudzie, kas ir, jau studiju gados iemācās staigāt ar degunu mākoņos, jo visi viņus apbrīno kā dabas retumus.

SAULVEDIS. Oho...

ANDINA. Pasniedzēji — tie pret viņiem izturas, goda vārds, kā pret vatē ievīstītiem embrijiem, nudien, kas cieši sargājami no tās vismazākās vēsmiņas... Ka jums ir bail no caurvēja, tas mani nepārsteidz...

SAULVEDIS. «Jaunkundz, ne tik fersonīgi!»

ANDINA. Citāts no latviešu pirmspadomju klasikas,

paldies, un vietā, atzīstu... Tikai tos divus, kas bija mūsu kursā, burtiski uz rokām nēsāja, un tomēr viņi nebeidza ne viens, ne otrs.

SAULVEDIS. Par ko tas liecina?

ANDINA. Labi, daudzas klases paliks bez audzinātāja — vīrieša, jums taisnība, tāpat kā bez tēva ir palikušas tik daudzas ģimenes, bet vai tāpēc vajadzētu atteikties no idejas, kas, manuprāt, ir lieliska?

SAULVEDIS. Kas tur nu tik lielisks!

ANDINA. Jaunā cilvēka personības veidošanās pa īstam iespējama ģimenē — tā ir mana pārliecība. Ja ir tēvs un māte, brāļi, māsas, vecmāmiņa...

SAULVEDIS. Ja ir! Bet ja nav?

ANDINA. Bet ja mūsu iespējās, saprotiet, ir — dot? Tiem, kam nav!

SAULVEDIS. Radīt mākslīgi? Vai tā nebūs visīstākā jūsu tikko minētā vīstīšana vatē un inkubēšana?

ANDINA. Nē.

SAULVEDIS. Bet kas tad?

ANDINA. Mājīgums.

SAULVEDIS. Kāda starpība? Apzīmējumā vienīgi.

ANDINA. Mājas pavarda izjūta, nu. Ideja par ogļīti pelnos... Uz visu dzīvi taču līdzī tam, kam atmiņas par virtuvi, kur kādreiz nevar ne apgriezties ziemas vakarā, kad sildīties sanāk visa ģimene, suņi, kaķi un vēl kādi ciemiņi un uz plīts vārās kartupeļi, un vecmāmiņa, zeķi adāma, atceras jaunību, kad...

SAULVEDIS. Pietiks. Domu saprotu.

ANDINA. Bērniem, kurus pametuši savējie, pie mums nav jāsalst fiziski, par to ir gādāts, bet...

SAULVEDIS. Labi, es saprotu. Labi. Pieņemsim. Divi skolotāji spēlēs viņiem vecākus, klasesbiedri būs brālīši un māsiņas, mīļo vecmāmiņu tēlos direktore pārmaiņus ar kādu no garderobes tantiņām... Bet cik ilgi? Viņi beigs skolu un aizies, drusku agrāk vai vēlāk, un tūlīt atklās, ka pasaulē tomēr ir vieni.

ANDINA. Blēņas.

SAULVEDIS. Izrādīsies turklāt vēl, ka skarabajai patiesībai viņi ir absolūti nesagatavoti, jo skolas gados mēs viņus būsīm vīstījuši rozā ilūziju vatē, ko neglābjami gabalos saraustīs pirmā nopietnā vēja brāzma...

ANDINA. Kādas blēņas!

SAULVEDIS. Pierādiet! Viegli pateikt — blēņas!

ANDINA. Skolotāji spēlēs vecākus — jūs teicāt...

SAULVEDIS. Teicu.

ANDINA. Nē. Viņi nespēlēs, viņi būs šo divdesmit četru devītās «b» klases skolēnu vecāki, un vai tad vēcāki, kad mēs no viņiem aizejam paši savā dzīvē — jūs un es, piemēram, vai tad viņi pārstāj būt mūsu tēvs un māte? Kādas muļķības! Vai tad brāļi un māsas, pēc jūsu domām, kļūst mums sveši, kad pārstājam kopā ar viņiem ēst pie viena galda brokastis?

Saulvedis piebida kāpnītes pie skapja, ņem vairākas kolbas, kāpj augšā. Izvieto kolbas plauktos.

Kad Saulvedis taisās kāpt lejā, Andina jau dodas pie viņa ar nākamajām kolbām, pēc tam atnes un sniedz traukus ar ķimikālijām un visu pārējo, kas remonta laikā bijis iznests ārā un tagad atgādāts atpakaļ un sakrauts uz galda.

Ja vajadzīgs, Andina vispirms trauku ar diviļi pārslauka.

Saruna tālāk risinās, abiem sadarbojoties — lietišķi un dabiski šajā situācijā, bez vārdiņiem «lūdzu», «paldies», «tagad to» vai tml.

SAULVEDIS. Pēc jūsu domām, iznāk tādad, ka mums par devītās «b» puikām un meitenēm būs jā rūpējas, kamēr šiem paliek sešdesmit?

ANDINA. Kāpēc sešdesmit?

SAULVEDIS. Tā saka, jūs neesat dzirdējusi? Vecākiem savi bērni tagad esot jāuztur līdz sešdesmit gadiem.

ANDINA. Zināms, un līdz septiņdesmit, un...

SAULVEDIS. Bet es, redziet, nevēlos.

ANDINA. Rūpēties par saviem bērniem?

SAULVEDIS. Par saviem es rūpēšos, esiet mierīga.

ANDINA. Interesanti, kāpēc jūs tādā gadījumā kļūvat par skolotāju, kam...

SAULVEDIS. Par skolotāju, pilnīgi pareizi. Par skolotāju, nevis par tēvu uzreiz divdesmit četriem... Interesanti, kā jūs varat neizjust starpību! Es viņiem mācīšu ķīmiju, es viņiem būšu klases audzinātājs — ja tagad šo klasi neatdos jums, pret ko man, starp citu, iebildumu nebūtu, pret šādu versiju... Es darīšu visu, kam esmu gatavojies universitātē, bet samesties kopā ar svešu jaunkundzi un tēlot piecpadsmitgadīgiem tēti un māmiņu — sirsnīgi pateicos! Es nevēlos — un punkts!

ANDINA. Pasakiet vēl vienreiz!

SAULVEDIS. Ko tad?

ANDINA. «Punkts!» Kopā tad būs trīs punkti, kas saucas...

SAULVEDIS. Nebūs te nekādi daudzpunkti, neceriet. Viens vienīgs apaļš, godīgs un galīgs punkts.

Kādu bridī abi strādā klusēdami. Tad Saulvedis pārtrauc un kāpņu augšā apsēžas.

Klausieties, un jums...

Andīna, ar divieli darbodamās, paskatās uz Saulvedi.

Piedodiet — kā jūs teicāt — kā jūs sauc?

ANDĪNA. Andīna.

SAULVEDIS. Klausieties, Andīna, — un jums neieņāca prātā, cik tas būtu stulbi? Divi audzinātāji...

ANDĪNA. Kāpēc stulbi?

SAULVEDIS. Es vēl aptvertu, ja kādā mazākā klasītē, pirmajā, otrajā, un ja tie skolotāji būtu vīrs un sieva, tas varētu izskatīties pat skaisti, es nesaku. Tas varētu izlikties pat aizkustinoši.

ANDĪNA. Ne tikai izlikties.

SAULVEDIS. Klausieties, man atausa...

ANDĪNA. Kas tad?

SAULVEDIS. Kā es agrāk neuzdomājos... Direktore ir gados, kad sievietes, es esmu novērojis, aizraujas ar citu cilvēku saprecināšanu, viņas kļūst taisni kā trakas, ja trāpās tāda iespēja un arī ja netrāpās, un nupat man pielēca, vai tikai te tas suns nav irdnē iekašāts... Nūdien! Cik labi, ka es atteicos, vai ne? Varu iedomāties, kāda jezga ietu vaļā pēc pirmā septembra, kas ap jums un mani savirpuļotu... Kāda smīkņāšana, kādas divdomīgas piezīmes uz visām pusēm, kādi mājiieni, kādi uzraksti uz tāfeles, anonīmas zīmītes un kas... Beigās nonāktu tik tālu, ka es gluži vienkārši būtu spiests jūs patiesi apprecēt!

ANDĪNA. Tas, protams, būtu briesmīgi.

SAULVEDIS. Vai ne? Bet jūs piekritāt... Tāpēc ka nepadomājāt! *Pieceļas, ņem cauruļvadus, ko Andīna beigusi slaucīt, liek vietā.* Tēvus un, galvenais, mātes, kas spēj atteikties no sīkajiem, kas pamet, atstāj... es viņus nekad laikam nespēšu saprast.

ANDĪNA. Bet ja izjūk ģimene? Ja divi vairs nemīl viens otru?

SAULVEDIS. Nu, tad ļaunums drīzāk rodas, ja viņi tomēr it kā bērnu dēļ paliek un turpina dzīvot kopā... Lai iet katrs uz savu pusi, lūdzu. Man nav nekādu iebildumu. Pie viena no abiem aug mazais, otrs atbalsta ma-

teriāli... Es runāju par tiem, kas atsakās pavisam. Vai nepietiek, ka viņi padara nelaimīgus savus bērnus? Nē, direktore grib nolikt pie viņu bērniem mūs un padarīt nelaimīgus vēl arī mūs... Kāpēc? Ar kādām tiesībām? Par kādiem grēkiem? Viņi aiziet svilpodami, kas viņiem daļas, bet mums jāuzņemas atbildība!

ANDINA. Bet ja par viņiem nemaz nedomā?

SAULVEDIS. Tas nav reāli.

ANDINA. Tas ir pilnīgi reāli. Ja domā vienīgi un tikai par bērniem. Par tiem divdesmit četriem, kas piecelsies un skatīsies uz mums abiem, kad mēs pēc pirmā zvana iesim iekšā klasē... Bērni nav vainīgi. Viņi ir nākuši pasaulē, viņi eksistē, un par viņiem mums arī ir jādomā, vienīgi par viņiem.

SAULVEDIS. Bet iedzimtība?

ANDINA. Kāda iedzimtība?

SAULVEDIS. Visādas sliktas īpašības. Visiem viņiem vecāki taču ir vairāk vai mazāk, nu...

ANDINA. Nelaimīgi cilvēki, es domāju. Daži sapratīs vēlāk, kad kļūs veci un vientuļi, es esmu lasījusi par tādiem atgadījumiem. Viena māte, piemēram, sameklējusi savu pieaugušo dēlu un pilnīgi vajājusi, krītot viņam publiskās vietās ap kaklu un lūdzot piedošanu, tā ka viņš sācis baidīties iet ārā uz ielas...

SAULVEDIS. Lūdzu!

ANDINA. Vai jums nemācīja, ka daudzas tā saucamās iedzimtās slimības...

SAULVEDIS. Mums, nu jā. Ķīmijas fakultātē.

ANDINA. Iedzimtās slimības, daudzas, attīstās tikai tad, ja bērns nokļūst līdzīgos nelabvēlīgos apstākļos... Atliek rūpēties, lai nebūtu tādu apstākļu, — un ir lielas cerības, ka...

SAULVEDIS. Tikai cerības?

ANDINA. Ja nu tiek radīts priekšstats par lielu ģimeni, kurā ir silti... Visiem, bērniem un viņu vecākiem... Vai jaunajam cilvēkam, zēnam vai meitenei, vienalga, nāks prātā pamest savu mazulīti nezin kur, kā to kādreiz izdarīja ar viņu pašu?

SAULVEDIS. Hipotēze, turklāt vārģa.

ANDINA. Es tā vismaz uzskatu. Jāpanāk, lai ikviens no divdesmit četriem ilgotos pēc tādas ģimenes, lai tā viņam rādītos sapņos...

SAULVEDIS. Tā tik vēl trūkal!

ANDINA. Kā?

SAULVEDIS. Izvirzīt šo jautājumu kā centrālo darbā ar pusaudžiem, es uzskatu, būtu neprāts.

ANDINA. Kāpēc?

SAULVEDIS. Piecpadsmiņgadīgā puikā vai skuķī speciāli kurināt interesi par ... Vai jūs domājat arī, ko iesakāt?

ANDINA. Es?

SAULVEDIS. Vai jūs kaut aptuveni aptverat, pie kā tas varētu novest? Vai jūs nezināt, kas ir pubertāte?

ANDINA. Bet ko iesakāt jūs?

SAULVEDIS. Normālu skolotāja attieksmi pret skolēniem, nepretendējot uz vietu viņu dzīvē, kuru drīkst ieņemt vienīgi vecāki.

ANDINA. Un tie, kam vecāku nav, — tie lai...

SAULVEDIS. Tie, jā. Tie lai pierod pie domas, ka vecāku viņiem nav, un lai rūdās.

ANDINA. Un tāds viedoklis ir skolotājam.

SAULVEDIS. Tieši tāds. Tad viņiem nebūs tik sāpīgi vēlāk.

ANDINA. Kā justos jūs, es labprāt paskatītos, ja šādu metodi piemērotu jums.

Kādu brīdi abi darbojas klusēdami. Šķind padodamie un preti saņemamie stikla priekšmeti.

SAULVEDIS. Vai direktore jums pat neieiminējās, ka es esmu atteicies?

ANDINA. Nē.

SAULVEDIS. Vairāk nekā dīvaini.

ANDINA. Viņa jautāja vienīgi, vai es būtu ar mieru.

SAULVEDIS. Jūs bijāt ar mieru.

ANDINA. Jā.

SAULVEDIS. Kāpēc?

ANDINA. Pats nupat sacījāt, vai neatceraties? Lai piespiestu jūs mani apprecēt.

SAULVEDIS. Jums nebija vēl ne jausmas, kas es tāds esmu.

ANDINA. Aptuveni zīmējās.

SAULVEDIS. Atbilst?

ANDINA. Nē.

SAULVEDIS. Jūs tātd esat dziļi vilusies.

ANDINA. Dziļi.

SAULVEDIS. Paldies.

ANDINA. Vesels!

SAULVEDIS. Nu, bet ja nopietni?

ANDINA. Izklausījās, ka es jokoju? *Pēc brīža.* Direktore nolika man priekšā klases žurnālu, lai es...

SAULVEDIS. Manas klases... Lieliski. Tālāk?

ANDINA. Jūsu un manējās, viņa sacīja. Mūsu klases tādad.

SAULVEDIS. Tālāk?

ANDINA. Par katru skolēnu viņa kaut ko pateica, par vienu plašāk un diezgan sīki, par otru tikai kādu vārdu... Cik daudz bēdu tādā vecumā, vai ne?

SAULVEDIS. Daudz.

ANDINA. Ipaši tam, nu, Olafam.

SAULVEDIS. Ipaši.

ANDINA. Bet vai tad mazāk Raitai un Vinetai? Katram gandrīz... Un nepārtraukti jādzird: laimīgā bērnība!

SAULVEDIS. Nevajag vispārināt. Mēs esam internātskolā.

ANDINA. Un tad?

SAULVEDIS. Kad esam slimnīcā, neviļus rodas sajūta, it kā visa pasaule būtu slima.

ANDINA. Jā, un direktore sacīja, ka visvairāk viņiem trūkstot ģimenes siltuma un ka vajadzētu, necenšoties, protams, pilnībā aizstāt ģimeni, jo tas jau nemaz nav iespējams... vajadzētu mēģināt klasi veidot pēc lielas ģimenes uzbūves principa...

SAULVEDIS. Konkrēti?

ANDINA. Vispirms — vecāki, es jau sacīju... Zināt, kas man ienāca prātā, kamēr viņa runāja? Cik es savā bērnībā esmu bijusi patiešām laimīga... Nopietni. Agrāk par to nebiju padomājusi, jo likās pats par sevi saprotams un loģiski, ka ir tētis un māmiņa, vecākais brālis un mazais brālītis, divas mazās māsiņas, abu vecāku vecāki, vieni Mazsalacā, otri Valmierā... Tā kā lielās ģimenēs auguši arī tētis un māmiņa, tad man ir piecas tantes un trīs onkuļi, bet, cik pavisam kopā skaitās brālēnu un māšīcu, es pat nepateikšu tā uzreiz, jāparēķina...

SAULVEDIS. Nemēģiniet man iestāstīt, ka visa šī kompānija dūdoja ap jums kā balodīši un nepārtraukti pūta virsū ģimenes siltumu.

ANDINA. Nē, nepavisam. Ne uz to pusi. Tētis ciest nevar Valmieras vecmāmiņas raksturu, mūžīgi par kaut ko ķildojas Mirdzīnas tante ar Kārļonkuli, visus piezobo mana krustmāte Karmena Limbažos... Ak kungs, kas

tikai neiet vajā, kad esam kopā kādos godos, no malas varētu pat likties, ka ... es nezinu ... Un tomēr! Un tomēr!

SAULVEDIS. Puslīdz nojaušu. Teorētiski.

ANDINA. Vai ne?

SAULVEDIS. Var būt un var iet visādi ...

ANDINA. Un kā vēl!

SAULVEDIS. Jā, es saprotu, bet nevar salt.

ANDINA. Tādā biežumā. Nuja.

SAULVEDIS. Nevar pārņemt pamestības sajūta.

ANDINA. Tāpēc direktores priekšlikums man likās saprotams un pieņemams. Gan par skolēniem, gan par jums runājot.

SAULVEDIS. Par mani? *Pārtrauc darbu.*

ANDINA. Viņa to visu taču iecerējusi, sākumā domādama par jums.

SAULVEDIS. Pirmā dzirdēšana.

ANDINA. Nu ko jūs!

Saulvedis nokāpj lejā un skatās meitenē.

Es laikam pateicu, ko nevajadzēja ...

SAULVEDIS. Jūs nepateicāt, jūs tikai iesākāt ... Turpiniet.

ANDINA. Es atvainojos, bet ... lai direktore pati jums pasaka. Es labāk iešu.

SAULVEDIS. Nekur jūs neiesiet. *Aizstājas priekšā durvīm.*

ANDINA. Laidiet garām!

SAULVEDIS. Nelaidīšu.

Andina aiziet līdz atvērtajam logam, paskatās ārā.

Otrais stāvs, tā ka ...

ANDINA. Klausieties ...

SAULVEDIS. Es klausos. *Pēc briža.* Klausos, tikai nekas gan nav dzirdams ... Kāds šai fiksjai idejai par diviem audzinātājiem būtu sakars ar manu necilo personu?

ANDINA. Tāds, ka ... patiesībā varbūt nekāds, bet ...

SAULVEDIS. Vai tā vecā dāma patiešām nolēmusi mani apprecināt?

ANDINA. Es patiešām apvainošos un visā nopietnībā, ja jūs vēlreiz ...

SAULVEDIS. Atsaucu. Punkts.

ANDINA. Sargieties!

SAULVEDIS. No jums?

ANDINA. Es tikai izskatos tāda, nu... bet patiesībā es...

SAULVEDIS. Izskatāties pēc aitiņas, bet patiesībā esat kaziņa?

ANDINA. Klausieties, jūsl!

SAULVEDIS. Lūdzu?

ANDINA. Man pietiek!

SAULVEDIS. Man arī, tā ka mēģiniet vien iespējami precīzi restaurēt, par ko jums ar direktori bija saruna.

ANDINA. Jums tas ir tik svarīgi?

SAULVEDIS. Ka man būtu absolūti vienalga, es vismaz neapgalvošu.

ANDINA. Nu... Ka pavasarī ar infarktu aizgāja tagadējās devītās «b» audzinātājs Niklāvs Rimša, jūs zināt?

SAULVEDIS. Zinu.

ANDINA. Ko tad lai es jums vēl stāstu?

SAULVEDIS. Direktore kā to komentēja?

ANDINA. Direktore?

SAULVEDIS. Jā.

ANDINA. Skolotāju Rimšu klase esot dievinājusi gan kā ķīmiķi, jo viņš visus spējis aizraut ar savu priekšmetu, gan kā audzinātāju; par ko citi kolēģi brīnījušies, tāpēc ka vecais virs bijis skarbs pēc dabas un liels īpatnis... Nu, un klasi pārņemt neviens neesot vēlējies, tāpēc uzkrāvuši jaunajam, kas pārņem kabinetu un priekšmetu, jaunajam ķīmiķim.

SAULVEDIS. Loģiski. Starp citu, līdz šim jūs man vēl neesat pateikusi nekā jauna.

ANDINA. Vai es būtu solījusi?

SAULVEDIS. Jūs teicāt, ka...

ANDINA. Es teicu, ka labāk būs, ja es iešu, un direktore pati lai jums...

SAULVEDIS. Ko viņa teica par mani?

ANDINA. Neko, neiedomājieties, un, ja arī būtu teikusi, es jums gan ietu atteikt bez viņas atļaujas... Viņa bija secinājusi tikai, un pilnīgi pareizi, manuprāt, ka klasē pēc tāda audzinātāja grūti būtu strādāt jebkuram, pat visizcilākajam pedagogam, jo skolēni nemitīgi salīdzinātu, jūs taču saprotat...

SAULVEDIS. Saprotu.

ANDINA. Bērēs esot raudājuši pat zēni, kas tagad it kā otrreiz kļuvuši bāreņi...

SAULVEDIS. Bāreņi kvadrātā.

ANDINA. Situācija, vai ne?

SAULVEDIS. Diez kas nav.

ANDINA. Tāpēc, par jums rūpēdamās, jo jums reizē nāksies iekarot autoritāti arī kā pasniedzējam... pēc tik brīnišķīga ķīmiķa... un kā jūs esat pārbijies, man varat nestāstīt. Ārprāts, vai ne?

SAULVEDIS. Jūs atkal jau spriežat par citiem no sava viedokļa.

ANDINA. Vārdu sakot, direktore izlēmusi devīto «b» apmulsināt un izsist viņiem pamatus zem kājām, atņemot jebkādu salīdzinājuma iespēju, jo divi audzinātāji vidusskolā — tas būtu kaut kas pilnīgi, nu, ārpus visa... Super... Skaidrs?

SAULVEDIS. Skaidrs.

ANDINA. Vēl viņa atcerējusies citur eksperimentāli pārbaudīto ideju par klases maksimālu tuvināšanu struktūrai, kāda eksistē ģimenē... Ārprāts, cik gudri es brīžam runāju, kad man uznāk, pilnīgi tikai ar svešvārdiem!

SAULVEDIS. Viss bija skaidrs, bet tagad klausieties, ko es teikšu. Atbraucu jūlijā un ķeros pie ķīmijas kabineta remonta. Vispirms atdalīju šo kambarīti.

ANDINA. Sabojājāt lielo, jādomā, skaisto telpu, un kāds te izskatās kamīns, kā iespiests!

SAULVEDIS. Kad pilī būs muzejs vai kas tamlīdzīgs, starpsienу varēs aizvākt, neko es sabojājis neesmu, bet ķīmijas kabinets kā viena liela istaba ar kamīnu nebija reāls. Paralēli remontam iekārtoju laboratoriju. Niklāvs Rimša, jādomā, bijis tik erudīts ķīmijā un tik talantīgs pasniedzējs, un to es saku bez ironizēšanas, ka viņam neko lielu nemaz nevajadzēja — tāfeli, krītu, spirta lampiņu...

ANDINA. Nu jūs pārspīlējat.

SAULVEDIS. Katrā ziņā ne sevišķi, un viss te bija tāds vecmodīgs, bez elegances un vēriena, paštaisīts... Jā, un paralēli tam visam kopā es vēl izstudēju skolēnu personiskās lietas, biogrāfijas laikam zinu no galvas, un izdomāju, apmēram kāda varētu būt platforma...

ANDINA. Platforma?

SAULVEDIS. Sākotnējā nostāja, pozīcija... Klausieties: klasē iekšā jāiet godīgi, bez kādiem superiem un krāpšanās. Skolotārs Rimša bija liels savas nozares speciālists, īsts meistars, jā, bet arī viņš kādreiz iesāka no nekā, tas ir, no pirmās stundas kādā pirmajā septembrī...

Es, ja ar skolotāju Rimšu salīdzina, esmu nulle, puteklis, bet, ja salīdzina ar jums, tas ir, ar viņiem, skolēniem no devītās «b», tad es esmu beidzis vidusskolu, viens, un četrus gadus mācījies Ķīmijas fakultātē, otrs, beidzot šo fakultāti ne gluži ar izcilību, tomēr... bet tas, protams, nav galvenais... Prakse Olaines ķīmisko reaktīvu rūpnīcā, arī tā... Vārdu sakot, te es esmu un tāds, kāds esmu. Lūdzu.

ANDINA. Vai dienīņ...?

SAULVEDIS. Kas ir?

ANDINA. Nē, nupat jūs mani pārbiedējāt galīgi...

SAULVEDIS. Kāpēc?

ANDINA. Tas viss izklausījās lieliski, man acīs sakāpa asaras, nopietni, tikai...

SAULVEDIS. Tikai?

ANDINA. Pēc tādas runāšanas internātskolas devītajā klasē jūs esat pagalam. Beigts uz vietas.

SAULVEDIS. Ejiet nu!

ANDINA. Ko tādu pateikt, es nezinu... Tā būtu, manuprāt, kapitulācija.

SAULVEDIS. Nestāstiet.

ANDINA. Mana vissvētākā nopietnība. Vai dienīņ!

SAULVEDIS. Pilnīgi atklāti, patiesi un no sirds ja cilvēkam kaut ko...

ANDINA. Skolēniem!

SAULVEDIS. Skolēni ir cilvēki. Ja viņiem atklāti pasaka, viņi...

ANDINA. Vai zināt, ko es jums iesaku? Nostājieties klases priekšā, ritmiski vēdiniet ar mutautiņu kā ar tādu baltu karogu un skaitiet «viens, divi, trīs, viens tāds īss» vai kaut ko uz to pusi... «Bur-bur-bur, mur-mur-mur...»

SAULVEDIS. Un... sagaidāmais rezultāts?

ANDINA. Rezultāts, nu, tas jau neatšķirsies... Rezultāts būs uz mata kā no jūsu aizkustinošās runas, bet efekts vismaz kaut kāds!

SAULVEDIS. Bet...

ANDINA. Mūsu pirmās darbavietas direktore, es tagad redzu, ir viena patiešām gudra persona, ar viņu mums laimējies, apsveicu! Lūdzu ņemt vērā, ka es esmu viņas pusē, un devītajā «b» klasē, tas man nupat kļuva pilnīgi skaidrs, mēs pirmajā septembrī iesim iekšā abi, kaut arī man kājas drebēs no bailēm, tas taču būs viens ārpriests...

SAULVEDIS. Kur kurais iesim vai neiesim pirmajā septembrī, to mēs vēl redzēsīm, bet...

ANDINA. Iespējams, ka es pat nevarēšu parunāt, man kādreiz tā ir gadījies, izmisums!

SAULVEDIS. Kad jūs ienācāt, es biju aizņemts, piedodiet... Iepazīsimies. Saulvedis Mazvērsītis.

ANDINA. Kā mani sauc, esmu jums teikusi jau divas reizes.

SAULVEDIS. Visas labas lietas esot trīs.

ANDINA. Andīna Dupure.

SAULVEDIS *sniedz roku*. Priecājos.

ANDINA. Es tāpat. Ārprāts, vai ne? Un smieties arī laikam nebūs brīv, kad gribēsies...

SAULVEDIS. Jautājums, vai maz gribēsies... *Dodas atkal augšā pa kāpnītēm.*

ANDINA *ņem divi, noslauka putekļus traukam ar ķīmikālijām, sniedz trauku Saulvedim*. Kas tas ir?

SAULVEDIS. Tas? CuSO_4 ar pieciem H_2O . *Cuprum sulfuricum*. Vara sulfāts, saukts arī vara vitriols.

ANDINA. Es atcerējos, pareizi. Tāpēc likās kaut kur manīts... Mēs vidusskolā audzējām kristālu.

SAULVEDIS. Internātskolā mēs arī audzēsīm.

Abi strādā.

OTRAIS CĒLIENS

Decembra vakars.

Ārā — zvaigžņota debess.

Pie loga stāv Saulvedis 16. gadsimta florencieša tērpā. Nemierīgajā gaismā, ko met kamīna uguns, plaiksnās telpas sienas, iekārtas priekšmeti, Saulveža dzeltenais vamzis un zilās bikses, un skan senatnīga mūzika, instrumenti — klavesīns, arfa, vēlāk vijole. Ienāk Andīna. Viņas garā, tumši sarkanā kleita un konusveida galvassega ar plīvuru tāpat ir no renesanses laikmeta.

SAULVEDIS. Mums jāiet?

ANDINA. Vēl ne, mans kungs, bet neuztraucieties, mūs pasauks.

Meitene apsēžas pie kamīna, un viņas tērps ugunīgi aizkvēlo.

SAULVEDIS. Visspožākais tagad ir Ziemeļu vainags.

ANDINA *neatskatīdamās*. Un Lira?

SAULVEDIS. Lira... Nav redzama.

ANDINA. Nemaz?

SAULVEDIS. Kāpēc tieši Lira?

ANDINA. Nu tad Kasiopeja... Cik labi, ka tu iekūril Zālē var nosalt.

SAULVEDIS. Vai nul

ANDINA. Paskaties uz manu dekoltē.

SAULVEDIS. Kas tagad tur zālē mēģina?

ANDINA. Alu cilvēki.

SAULVEDIS. Lūdzu. Ap vidu viņiem aptīta viena plika aitāda, vairāk nekā, bet par aukstumu sūdzies tu.

ANDINA. Es neesmu alu cilvēks.

SAULVEDIS. Zini, mūsu Askoldiņš un Lorijs ne iedomāties neiedomājas, ka faktiski demonstrē personisko līmeni.

*Andina klusēdama skatās liesmās,
Dzied vijole.*

Vai tev nešķiet, ka kolēģe Francmane savā režijā pārlietu aizraujas ar sižetiem un dzejoļiem? Saucas gabals tomēr «Kā mēs gērbjamies», nevis «Ko dzejnieki ir teikuši par visvisādām kļozītēm».

ANDINA. Labas dzejas nekad nav par daudz.

SAULVEDIS. Vai ne? Internātskolu Jaungada karnevālos it īpaši... Katrs klusībā to vien gaida, vai nebūs vēl kādi trīsdesmit septiņi dzejoļi pirms nākamās dejas.

Mūzika izskan un apraujas.

ANDINA. Kāpēc tu atļāvi Olafam aizbraukt, ja uz iesnieguma nebija mana paraksta?

SAULVEDIS. Vai tad tu neparakstīji?

ANDINA. Viņš tev neteica?

SAULVEDIS. Nē. Kāpēc tu neparakstīji?

ANDINA. Iesniegumā bija, ka sestdienas vakaru un svētdienu viņš vēlas pavadīt pie krustmātes Jelgavā.

SAULVEDIS. Un tad?

ANDINA. Salti meli.

SAULVEDIS. Kā tu zini?

ANDINA. Es zinu.

SAULVEDIS. Olafs pats tev ko stāstīja?

ANDINA. Nav svarīgi, viņš vai cits. Svarīgi ir, ka...

SAULVEDIS. Andīn, mēs norunājām, ka tu parakstīsi meitenēm, es — zēniem. Otrs tikai vizēs. Pieņems zināšanai.

ANDINA. Sāku šaubīties, vai tas bija pareizi.

SAULVEDIS. Tieši kas?

ANDINA. Devīto «b» mēs esam sadalījuši it kā divās apakšklasēs, jo par mūsu meitenēm tu neliecies ne zinis.

SAULVEDIS. Vajadzētu?

ANDINA. Mūsu ģimenē ar mani un ar māsām visvairāk noņēmās tētis.

SAULVEDIS. Māmiņa ko darīja?

ANDINA. Arī māmiņa, protams, bet tētis, kad bija galvenais agronoms, ņēma mūs līdzī braucienos pa brigādēm, mācīja atšķirt miežus no rudziem, apturēja gaziku pie ezera un peldēt mācīja...

SAULVEDIS. Labi, maināmieš. Ņem zēnus, lūdzu, bet es esmu ar mieru, ja tu tā vēlies, mācīt meitenēm peldēt.

ANDINA. Es runāju nopietni.

SAULVEDIS. Un es?

ANDINA. Arī tas nav pareizi, ka tu noskaņo zēnus pret dzeju.

SAULVEDIS. Es? Atkal kas jauns! Kur, kad, kā?

ANDINA. Nezinu, bet uz literāro pulciņu no devītās «b» nāk un garlaikojas vienīgi meitenes.

SAULVEDIS. Tu gribētu, lai nāk un garlaikojas arī zēni?

ANDINA. Ja viņi piedalītos vai vismaz atnāktu, diskusijai par dzejoļu krājumu «Acis» būtu bijis pavisam cits spriegums, cita jēga, cita nozīme. Runa taču bija par mīlestību šajā krājumā.

SAULVEDIS. Istaiz zelējamaiz temats meitenēm.

ANDINA. Iespējams, tikai vienas viņas neglābjami stieģ iekšā sentimentālismā.

SAULVEDIS. Kā mušas medū apmēram.

ANDINA. Bet zēni savukārt kļūst ciniski.

SAULVEDIS. Ar mūsējiem vai nebūs otrādi?

ANDINA. Otrādi?

SAULVEDIS. Vinetu labāk nepieminēsim, bet Raita un Nansija — arī ar viņām ja salīdzinātu, liela daļa zēnu izrādītos naivi čabuļi, es uzskatu. Bērni.

ANDINA. Tieši tāpēc tev vajadzēja viņus ietekmēt, lai viņi piedalās diskusijā un lai...

SAULVEDIS. Pagaidi... Tu uzskati, ka es viņus varu ietekmēt?

ANDINA. Un kā vēl!

SAULVEDIS. Esmu izmēģinājis visādi, gan ar labu, gan ar ļaunu, bet veltīgi, un man ir tāda sajūta, ka mūsu klase kļūst ar katru dienu trulāka.

ANDINA. Man tā neliekas.

SAULVEDIS. Man gan. Labāk es eju iekšā pie devītajiem «a», kur esmu tikai ķīmiķis un kur nav jādromā ne par viņu nesekmībām, ne kavēšanām, ne melošanām, ne bezjēgas kvernēšanām pie televizora tajā laikā, kad... un tā tālāk. Pūles kaut ko mainīt absolūti neko nav devušas, un tu vēl nāc un stāsti, ka es viņus esot noskapojis pret dzeju, par ko pat ieminējies neatceros... Kādā sakarā, nu padomā, es lai būtu ar šiem runājis par dzeju?

ANDINA. Nekusties, lūdzul! Paliec tā... *Pieceļas un dodas pie Saulveža, kas joprojām stāv pie loga.* Ievēro, kā tu esi sakrustojis rokas!

SAULVEDIS. Un tad?

ANDINA. Ar plaukstām uz pleciem... Kāpēc tu tā dari? Vai tam ir kāda nozīme?

SAULVEDIS. Nē. Tāpat, pilnīgi nejauši.

ANDINA. Nu padomā. Katru reizi, kad tevī kas nomāc vai kad tu nervozē, tu...

SAULVEDIS. Tiešām?

ANDINA. Pēdējā laikā it īpaši — un zēni arī sākuši, vairāki.

SAULVEDIS. Konkrēti?

ANDINA. Olafs. Es biju dzirdējusi, ka pie savas vienības radnieces Jelgavā viņš nedrīkstot ne rādīties, un tāpēc jautāju, vai kaut kas būtu mainījies, un Olafs man neko sakarīgu nevarēja paskaidrot, bet rokas uzreiz sakrustoja tieši tā... Vienīgi tikai...

SAULVEDIS. Tikai?

ANDINA. Vai nu zēnam ir platāki pleci nekā tev, vai arī, iespējams, nav tik garas rokas, bet..

Saulvedis dodas pāri telpai un apstājas pie kamīna.

Saulvedi, nu saproti taču beidzot, ka ietekmē nevis runāšana, bet rīcība! Tavas pamācības, kuras, starp citu... neapvainojies, lūzdu... kļūst aizvien īgnākas un tiek priekšā celtas aizvien skaļākā un kaut kādā tādā... spalīgākā balsī, viņi mierīgi laiž gar ausīm, bet nepārprotami piesavinās tavus žestus, tavu kaklasaites mezglu, tavu nevērīgo attieksmi pret dzeju...

SAULVEDIS. Nu, zini!

Tālākās sarunas laikā abi pārvietojas šurp un turp pa telpu, katrs savā pusē kāpnītēm, kas palikušas vidū.

ANDINA. Un tā nav, ka nekas nebūtu mainījies, nē, kaut kas jau tagad ir citādil

SAULVEDIS. Ko tu neteiksil

ANDINA. Citādi.

SAULVEDIS. Konkrēti?

ANDINA. Olafs varēja vienkārši aizbēgt no mēģinājuma un nelikties ne zinis, vēl nesen tas būtu bijis normāli, bet viņš savā vietā atsūtīja Loriju!

SAULVEDIS. Es Loriju kā alu cilvēku gribēju pašā sākumā, jo viņa zemā pierīte tam ir kā radīta, par varenajiem žokļiem nemaz nerunājot...

ANDINA. Saulvedī!

SAULVEDIS. Tikai Lorijs, redzi, kategoriski atteicās!

ANDINA. Es tev aizliedzu tā runāt par Loriju arī tad, kad viņa nav klāt, vai tu saproti?

SAULVEDIS. Man, redzi, Lorijs varēja atteikties, bet Olafam nevar!

ANDINA. Par savu ārieni neviens nav atbildīgs, par savu pieri, žokļiem un ausīm, un Lorijs, lai arī ne sevišķi apdāvināts...

SAULVEDIS. Pieklājīgi izsakoties!

ANDINA. ...nav slikts zēns, nē, tikai briesmīgi viegli aizvainojams, ko cenšas maskēt, pirmais smejojies par savām neveiksmēm. Un neaizmirsti, lūdzu, ka Lorijam esam tikai mēs abi. Mēs viņam esam gan skolotāji, gan vecāki, un vai vecāki drīkst atteikties no dēla tāpēc, ka viņam ir garš deguns un ka viņš nevar skaidri izrunāt burtu «r»?

SAULVEDIS. Vecāki atteikties nedrīkst, jo paši viņu tādu ir laiduši pasaulē, bet mēs? Ko mēs esam darījuši, lai tāds Lorijs te grozītos, vienos mūžīgos melos pīdamies? Kāpēc mums...

ANDINA *pārtrauc*. Decembrī tu gribi atsākt sarunu, kurai mēs punktu pielikām direktores kabinetā augustā.

SAULVEDIS. Direktore pielika, nevis mēs.

ANDINA. Tu piekriti.

SAULVEDIS. Kas cits man atlika!

ANDINA. Nav taisnība. Tu saprati, ka tā vajag. Tu biji ar mieru. Tu pats gribēji.

SAULVEDIS. Divus dučus bērnu.

ANDINA. Bērns ir... mīlestība, kas tapusi redzama, teicis kāds dzejnieks.

Saulvedis dodas augšā pa kāpnēm un paliek uz platformiņas stāvošs. Andina — pie loga — skatās viņā.

SAULVEDIS. Atkārtu, lūdzu!

ANDINA. Mīlestība, kas tapusi redzama.

SAULVEDIS. Bērns.

ANDINA. Ikviens cilvēks. To taču var teikt par mani, par tevi, par ...

SAULVEDIS. Tikai ne par mani.

ANDINA. Apsveicu.

SAULVEDIS. Pateicos.

ANDINA. No kurienes tad tu ... Es atvainojos, bet ...

SAULVEDIS. Mani vecāki viens otru ienīda.

ANDINA. Vēlāk varbūt, jā, bet ne jau ... ne jau ...

SAULVEDIS. No pirmā skata un uz mūžu, viņi paši man to ir neskaitāmas reizes pārstāstījuši. Kad nu es tomēr kaut kādā grūti izskaidrojamā kārtā piedzimis, abi nolēmuši uzpurēties manis dēļ un palikt kopā, to viņi man ir atskaņojuši trīsreiz dienā līdz manai pirmajai aizbēgšanai no mājām piecpadsmit gadu vecumā. Otrreiz aizgāju likumīgi un uz neatgriešanos, kad man palika astoņpadsmit.

ANDINA. Un viņi? Tavi vecāki ... Izšķīrās?

SAULVEDIS. Domāju, ka ne, jo visur, kur es strādāju vai mācījos, vadība laiku pa laikam saņēma vēstules ar viņu abu parakstiem. Brīdinājuma vēstules, saproti, jo viņi uzskatot par savu pienākumu darīt zināmu, ka es esot nepateicīgs, neapvaldīts, psihiski nelīdzsvarots, spējīgs piesavināties materiālās vērtības — par to liecinot gadījums ar ģimenes dārglietām, ko es it kā paņēmis, aizejot no mājām ... Un tā tālāk, un tā joprojām ... Kad rudenī man pielika klāt tevi, uzreiz bija skaidrs, ka vēstule pieņākusi arī šeit, tikai direktore nesaka ...

ANDINA. Tad tāpēc tu biji tik ...

SAULVEDIS. Arī tāpēc — un punkts. *Apsēžas uz kāpņu platformas.*

ANDINA. Punkts, kā tad ...

SAULVEDIS. Punkts.

ANDINA. Saulvedi, vai man tev jāsaka, cik ļoti es esmu sargājusies ko jautāt par tevi pašu, mēs runājām vienīgi par mūsu bērniem, par darbu ... Apsoli, ka tu man tomēr ...

SAULVEDIS. Neko es tev neapsolu, bet jautā. Lūdzu.

ANDINA. Kas notika laikā starp sesto stundu un mēģinājumu?

SAULVEDIS. Kam būtu vajadzējis notikt?

ANDINA. Tu aizgāji viens, atnāci pavisam cits... Vai tu domāji, ka es neredzu? Es tikai, kā parasti, klusēju, bet, kad tu ierunājies par sevi, pirmo reizi... kur es tev pilnas ausis esmu piedziedājusi par savu vecāku brīnišķīgo ģimeni... Saulvedi, es, protams, jutu, es nojautu, ka tu neesi audzis viegli, bet man nebija ne jausmas, ka...

SAULVEDIS. Kur tev lai būtu radusies! Un... neva-jag, lūdzu, ja?

ANDINA. Bet kas tad pēcpusdien notika?

SAULVEDIS. Nekas ārkārtīgs. Internātskolas ikdiena.

ANDINA. Nestāsti. Es uzreiz redzēju. Arī šeit tu stāvēji pie loga ar briesmīgi drūmu ģimi, kad es ienācu, un tad tikai sāki simulēt, ka lūkojies zvaigznēs... *Paskatās ārā.* Kur tev te ir Ziemeļu Vainags?

SAULVEDIS. Kur vienmēr decembra beigās ap šo laiku. Starp Herkulesu un Vēršu dzinēju, ieskaties.

ANDINA. Vai tas, kas notika, bija sakarā ar Olafu?

SAULVEDIS. Vispretīgākā man pie mūsējiem ir viņu nebeidzamā izmelošanās. Acīs skatīdamies, viņi var, tas viņiem nav itin nekas, arī ja pieker. Ak tā, skolotāj? Tiešām? Bet man likās... Un tā tālāk. Bez mazākās neveiklības sajūtas. Mierīgi.

ANDINA. Kurš tad šodien tev meloja?

SAULVEDIS. Šodien man, gluži otrādi, pateica patiesību.

ANDINA. Un tā tevi satrieca?

SAULVEDIS. Ne jau satrieca, bet es... kā tev lai pasaka...

ANDINA. Tu būtu bijis laimīgāks, ja atkal, kā parasti, samelojuši?

SAULVEDIS. Kas notiks tālāk, kad savas patiesības gāzīs ārā visi, es vienkārši nezinu. Ko es tad darīšu. Es, skolotājs Mazvērsītis, kas pats to no viņiem neatlaidīgi esmu prasījis. To patiesību un tikai patiesību.

ANDINA. Un Olafs, kā tu domā, — viņš tagad ir... tur?

Saulvedis spējā kustībā sakrusto rokas, ar plaukstām aptverot plecus.

Saulvedil

SAULVEDIS. Nu?

ANDINA. Tas mani biedē visvairāk, saproti? Ka viņš varētu būt tur, pie tiem dzērājiem un... atceries, direktore stāstīja, ar kādām grūtībām viņu no turienes izrāvuši, vienreiz, otrreiz... Varbūt vajadzētu ko darīt?

Mums, audzinātājiem! Tūlīt pat, negaidot rītul Meklēt rokā? Zvanīt kaut kur? *Dodas uz durvim.*

SAULVEDIS. Es nedomāju.

ANDĪNA. Bet ja nu Olafs...

SAULVEDIS. Olafs ir Jelgavā.

ANDĪNA. Tomēr pie krustmātes.

SAULVEDIS. Nē. Pie... pie kādas meitenes.

Andina apsēžas pie kamina un klusē, liesmās lūkodomās.

Skaidrs apmēram?

ANDĪNA. Tev vajadzēja man pateikt.

SAULVEDIS. Es netiku gudrs, ko un kā lai...

ANDĪNA. Nepārproti mani, lūdzu. Tev nevajadzēja man klāstīt, uz kurieni dodas Olafs, bet pateikt, lai es parakstu, neko viņam nejautādama, un es būtu parakstījusi. Turpmāk tu vienmēr tā darīsi, norunāts? Pateiksi, nevis liksi man...

SAULVEDIS. Andīn, saruna ar Olafu mani tādā mērā izsita no sliedēm, ka es neesmu attapies vēl joprojām. *Nolec no kāpnītēm un sāk atkal staigāt šurp un turp pa telpu.* Atceries, aizvakar es braucu uz mežniecību pēc Jaungada egles... Es sēdēju pie stūres, līdz bija Olafs un tas tavs dārgais Lorijs... Kad egle jau atradās kravas kastē, mēs vienā vietā notīrījām sniegu, sakūrām uguni un...

ANDĪNA. Paaicināt mani, lai es arī braucu, tev neienāca prātā?

SAULVEDIS. Prātā man neienāca, ka būs tik lieliski — viss balts, pasakaini piesniguši kokli, saule... Drusku vēl arī sniga — tādām atsevišķām, planējošām pārslām...

ANDĪNA. Beidz, citādi es sākšu raudāt.

SAULVEDIS. Cepām tur medniekdesiņas, runājāmies... Sie abi, Olafs un Lorijs, pēkšņi sāka man stāstīt — ne vaicāti, ne prasīti —, kā patiesībā bijis ar pārdurtajām riepām... Tu saproti? Daudz nopietnāk, nekā mums toreiz likās, un pavisam savādāk, es nudien satrūkos. Mēs, viņu meliem ticēdami, esam staigājuši te kā gar kādām apkrāsotām butaforijām, aiz kurām īstenībā notiek velns zin kas!

ANDĪNA. Ko tu viņiem sacīji?

SAULVEDIS. Aptuveni vari iedomāties. Ka es toreiz viņus iegāzu, labu gribēdams, un pats līdzīgi iegāzos... Ja es turpretim būtu zinājis, kas ir īstie vainīgie, es...

Un tā tālāk. Radīsies atkal sarežģīta situācija, es sacīju, meklēsim izeju kopīgiem spēkiem, lūdzu, bet tikai uz patiesības un savstarpējas uzticēšanās pamatiem... Lūdzu... Sie, zināms, piekrita.

ANDINA. Brīnišķīgi.

SAULVEDIS. Vai ne? Burvīgi.

ANDINA. Vai tad ne?

SAULVEDIS. Un kā vēl! Un nāk šodien pēc stundām pie manis Olafs, taisni tā, kā bija nolemts, un klāj vaļā — tā un tā, skolotāj, pie krustmātes Jelgavā — te ir rakstīts, jā, bet patiesībā, redziet, vienai pazīstamai meitenei dzimšanas diena, ielūgums arī no vecākiem...

ANDINA. Saulvedi, man... kā to nu saka, liels akmens novēlās no sirds... Esmu tik priecīga!

SAULVEDIS. Olafam ir sešpadsmit gadu. Vai es drīkstēju viņam atļaut?

ANDINA. Protams. Klases audzinātājam ir tiesības ne vien...

SAULVEDIS. Bet viņš taču paliks tur arī pa nakti!

ANDINA. Un tad? Vai tu domā, ka meitenes vecāku mājā neatradīsies saliekamā gultiņa vai matracītis, kur...

SAULVEDIS. Andīn! Tavs karātavu humors...

ANDINA. Kāpēc humors, un kāpēc karātavu? Nē, es nūdien esmu ārkārtīgi priecīga, jo biju paguvusi nezin ko jau safantazēt, aukstas kājas vienu brīdi palika... Vai tu viņam jautāji, ko viņš meitenei dāvinās?

SAULVEDIS. Vai tu...

ANDINA. Nu?

SAULVEDIS. Paklausies, Andīn, vai tu... vai tev...

ANDINA. Saulvedi! Ārprāts... Ja nu zēnam nebija ne kapeikas pie dvēseles? Tev noteikti vajadzēja pajautāt un aizdot, jo tas ir ļoti svarīgi, tu saproti, lai viņš starp citiem viesiem nejostos kā...

SAULVEDIS. Beidz, lūdzu! Beidz... Mēs stāvējām gaitenī pie loga, es skatījos iesniegumā un... Andīn, es lieliski sapratu, ka atļaut Olafam braukt es nedrīkstu, bet bija arī pilnīgi skaidrs, ka atļaut — redzi, tas nozīmētu nākamajā reizē atkal saņemt krustmātes vai citu kādu atiecīgu versiju, aiz kuras patiesībā slēptos velns zin kas...

ANDINA. Un tu atļāvi?

SAULVEDIS. Jā.

ANDINA. Un pareizi, nu. Mums taisni būtu jārūpējas un jādomā, lai mūsējie vairāk kontaktētos ar sava vecuma

zēniem un meitenēm, kas dzīvo ģimenēs, lai ciemotos... Saulvedi, es uzskatu, ka maz un pavirši mēs viņiem mācām visu to, ko ģimenē iemācās nemanot, — nu, kā pareizi sasveicināties, kā turēt nazi un dakšīņu, ko un kā dāvināt, kā pasniegt ziedus, kādus pasniegt, kam... Olafs diezgan mierīgi var sarokoties ar meitenes tēvu un tad tikai sākt skatīties pēc mammasl

SAULVEDIS. Par to nu es gan vismazāk uztrauktos...

ANDĪNA. Tev taisnība, iespējamas arī daudz nopietnākas kļūdas. Minēju pirmo, kas iekrita prātā... Vai tu esi ievērojis, kā viņi neprot iekļauties sarunā? Ar mums vēl tā, pieraduši pa šiem mēnešiem, bet svešu klātbūtnē... Es agrāk nebiju pat iedomājusies, kas tā ir par īpašu mākslas nozari — saruna. Izteikties pašam, uzklausīt otru...

SAULVEDIS. Galvenais. Uzklausīt otru! Tas diemžēl jāmācās arī dažam labam, augušam ģimenē.

ANDĪNA. Paldies par aizrādījumu.

SAULVEDIS. Nē, tā es... Es tikai gribēju teikt, ka saprotu — tu runā, lai izvairītos no sarunas par to, kas noticis...

ANDĪNA. Tu pieļauj iespēju, ka Olafs īstenībā atrodas pavisam kur citur?

SAULVEDIS. Nē. Olafs man pateica adresi, parādīja vēstuli... Viņš ir tur, Jelgavā. Par to es neesmu šaubījis ne mirkli.

ANDĪNA. Par ko tad?

SAULVEDIS. Man nebija tiesību atļaut sešpadsmitgadīgam zēnam pavadīt nakti pie... nu...

ANDĪNA. Kāpēc tu saki «pavadīt nakti»?

SAULVEDIS. Varētu teikt arī citādi, bet...

ANDĪNA. Zini, tev nepiestāv.

SAULVEDIS. Kas?

ANDĪNA. Tāds... uzspēlēts cinisms. Nepatikami klausīties un... pretīgi. Ej, lūdzu, projām.

Saulvedis atziet.

Skatēt sāk pirmītējā mūzika.

*Malka kaminā izdegusi, beidz kvēlot arī ogles, toties spēcīgi tezi-
mējas gotiskais logs, caur kuru iekšā krit mēness gaisma.*

*Andīna aizvelk kāpnītes līdz logam un kāpj augšā, garajā kleitā
pīdamās. Apsēžas. Skatās ārā, naktī.*

Saulvedis atgriežas.

SAULVEDIS. Alū cilvēki tūlīt beigs. Mums jāsāk.

ANDĪNA. Ej un sāk. Es neiešu.

SAULVEDIS. Andīn, bet...

ANDĪNA. Man nav vairs nekāda prieka.

SAULVEDIS. Francmanei ko lai es saku?

ANDĪNA. Izdomā kādus melus, jo patiesība tādiem kā tu ir par stipru.

SAULVEDIS. Vai drīzāk ne tādiem kā tu?

ANDĪNA. Hā!

SAULVEDIS. Tādiem, jā, kas novēršas, jo nespēj patiesībai acis skatīties.

ANDĪNA. Un tā būtu es?

SAULVEDIS. Kas runā par nezin ko, lai patiesība nebūtu jāsauc vārdā.

ANDĪNA. Precizēsim papriekš terminoloģiju, jo man rodas aizdomas, ka tava patiesība nav manējā.

SAULVEDIS. Patiesība vienmēr ir bijusi šķiriska.

ANDĪNA. Tavējā šoreiz nu gan ir... vienas vienīgas slimīgas iedomas.

SAULVEDIS. Kāpēc slimīgas, gluži otrādi.

ANDĪNA. Otrādi?

SAULVEDIS. Mana patiesība dievamžēl stāv ar abām kājām uz zemes, kamēr tavējā...

ANDĪNA. Vai tu tagad justos labāk, ja Jelgavas krustmātes versija būtu palikusi neatšifrēta? Tikai atklātil

SAULVEDIS. Protams, labāk.

ANDĪNA. Jo tādā gadījumā, lai notiktu kas notikdams, atbildētu Olafs, kamēr tagad viņš arī tevi padarījis līdzatbildīgu.

SAULVEDIS. Ne jau tas mani baida.

ANDĪNA. Kas tad vēl?

SAULVEDIS. Es pats nezinu... Andīn, es panācu, ka man vairs nemelos, un... pats satrūkos. Man tagad atklāsies, es to skaidri sapratu, daudz kas jauns mūsu devītajā «b» un ne jau vienīgi tādā plāksnē un rakursā kā ar Olafu... Ērtā virskārta, pa kuru mēs abi kopā ar viņiem brīžam jau tīri omulīgi peldējām, pašķirsies...

ANDĪNA. Un lieliski.

SAULVEDIS. Tu patiešām uzskati?

ANDĪNA. Patiešām.

SAULVEDIS. Un tu nebaidies?

ANDĪNA. Es? Nu...

SAULVEDIS. Andīn, mūs gaida.

ANDĪNA. Pasauks.

SAULVEDIS. Derētu atkārtot tekstu, man viss ir sajucis vienā putrā...

ANDINA. Sākumu tu zini precīzi. Ņemam to, pēc po-
lonēzes. *Nokāpj lejā.* Nu? Aiziet!

SAULVEDIS. «Lai spēlē mūzika!»

ANDINA. «Nē, negribul!»

SAULVEDIS. «Kā mēness maināt savu izskatu...»

ANDINA. «Mēs nedejosim, bet kā svešnieks rodiet
Še laipnu uzņemšanu — roku dodiet!»

SAULVEDIS. «Jums roku dot? Kāpēc?»

ANDINA. «Tāpat, uz šķiršanos...»

Nu deja beigta, es jums palokos...»

Reveranss, pēc kura Andina dodas uz durvim.

SAULVEDIS. Andīn...»

ANDINA *atskatās.* Nu?

SAULVEDIS. Nekas... Ejam.

ANDINA. Zini, ko es izdomāju? Ziemas brīvlaikā man
līdzī uz mājām brauks ne vien Velga un Baibiņa, par
kurām es vecākiem rakstīju, bet arī Lorijs.

SAULVEDIS. Pirms izlem, padomā...»

ANDINA. Par ko?

SAULVEDIS. Par Loriju... Varbūt tomēr labāk Olafu?
Kā tu pati sacīji, Olafam ir platāki pleci un...»

ANDINA. Saulvedi! Tu esi greisirdīgs?

SAULVEDIS. Ko tu vēl neizdomāsi!

ANDINA. Man bija tumša nojauta, saproti, ka tu esi
vienkārši greisirdīgs, bet tikai tagad es...»

SAULVEDIS. Vai zini, smieklīgi. Meitenes dēļ, kuru
neesmu ne redzējis?

ANDINA. Neesi ne redzējis, pareizi, pat vārdu nezin!

SAULVEDIS. Bet... loģika?

ANDINA. Olafs vēl nav nekas, viņš ir tikai augumā
par pārējiem lielāks pādevies zēns, atkarots dzērājiem
audžuvecākiem, un arī par skaistu viņu nez vai kāds
sauks, tādu sabozušos, it kā sevī ierāvušos... Tu, Saul-
vedi, toties, o! Tu esi par viņu sešus vai septiņus gadus
vecāks, tev ir augstskolas diploms un divi eleganti uz-
valki... Un kas tev ir jāpiedzīvo? Viņu, zēnu, tavu sko-
lēnu, aicina ciemos un gaida kāda meitene, viņu, nevis...»

SAULVEDIS. Andīn!

ANDINA. Atvaino.

SAULVEDIS. Tu taču to nedomāji nopietni?

ANDINA. Sagāzīsies apkrāsotās butaforijas, tu sacīji, pašķirsies virskārta... Lieliski! Uz zināsim beidzot, kādi mūsu bērni ir īstenībā, gaismā nāks dziļumi... No kā mums abiem būtu jābaidās, ja padomā? Ne no kā, ja vien mēs paši... nu... ja paši nestaigājam te nogrimējušies, butaforisku vairogu priekšā turēdami...

SAULVEDIS. Es tā tad, tu uzskati...

ANDINA. Un visu tu uztver tik smagi, katru sīkumu, ar aizdomām, ar... Nezin ko vienmēr iztēlodamies, katrā ziņā jau visļaunāko... Ja gribi zināt, es vairākkārt esmu bijusi ceļā pie direktores ar lūgumu, lai viņa tevi no manis atbrīvo...

SAULVEDIS. Kas tevi kavēja un turēja?

ANDINA. Tikai tas, ka viens tu salaistu dēļ galīgi...

SAULVEDIS. Man tagad būtu tev paldies jāsaka?

ANDINA. Saulvedi, kad tu kārtējo reizi kriti panikā, pēc Vinetas pieķeršanas zādzībā vai nelaimīgo pārdurto riepu dēļ, tu nedomā, arī man bija grūti un es tāpat ārprātīgi uztraucos...

SAULVEDIS. Neizskatījās.

ANDINA. Es saņēmu sevi rokās, tāpēc, jo es atcerējos māmiņu, kā viņa, parasti diezgan bailīga, pēkšņi lielā mierā un ar dzelžainu loģiku ikvienam pateica, kas viņam jā dara, kad mūsu mājā izcēlās ugunsgrēks...

SAULVEDIS. Tētis kur tad palika?

ANDINA. Tētis, viņš... viņš, redzi, darīja, ko lika māmiņa...

SAULVEDIS. Ahā.

ANDINA. Mēs abi, es tagad saprotu, esam vēl pārāk zaļi. Mācīt savu ķīmiju un latviešu valodu — tur mēs būtu tā kā drusku piešaudījušies, bet audzināt...

SAULVEDIS. Seši septiņi gadi tomēr laikam ir pārāk maza starpība.

ANDINA. Tev taisnība.

SAULVEDIS. Ar devītajiem vēl tā, bet, kad mēs komjaunatnes birojā sēžam kopā ar vienpadsmitajiem, es jutos vairāk piederīgs pie viņiem, nevis pie...

ANDINA. Nevis pie skolotājiem, pareizi, arī man brīžam ir bijusi tāda sajūta... Bet, ja īstie skolotāji vai nu svinīgi iziet pensijā cits pēc cita, vai aiziet pavisam, kā skolotājs Rimša, jānāk vien tādiem kā mums un jā dara... Māki, nemāki... Daril Mācies!

SAULVEDIS. Andīn, vai tu zini, ka vakar mūsējie... atceries, visi kopā pazuda... bija pie Niklāva Rimšas kapa?

ANDINA. Zinu, man pačukstēja Baibiņa... Desmit minūtes klusēdami esot stāvējuši...

SAULVEDIS. Kāpēc tu man neteici?

ANDINA, Un tu man kāpēc ne?

Bridī abi klusē, klavesīna skaņās leklaušdamies.

Saulvedi, mēs esam divi, turklāt dzīvi, pilni vislabāko nodomu, gatavi naktīs negulēt viņu dēļ, un... nekā. Viņi bēg no mums. Viņi iet uz kapsētu pie...

SAULVEDIS. No tevis jau nebēg.

ANDINA. Vai viņš bija bargs, es Baibiņai jautāju, un zini, ko viņa man atbildēja? — Jā, mums no viņa bija bail, bet viņam mēs visi bijām vienādi...

SAULVEDIS. Vārds vārdā kā Baibiņa pasaki, lūdzu.

ANDINA. «Viņam, skolotājam Rimšam, mēs visi bijām vienādi...» Cik nelāgi šodien tomēr iznāca ar Olafu, es nevaru nomierināties.

SAULVEDIS. Ko tad man galu galā vajadzēja darīt?

ANDINA. Mežā pie ugunskura jums sākās atklāta saruna, tu sacīji...

SAULVEDIS. Pieņemsim.

ANDINA. Nu redzi, un... viņš, protams, ir vecāks par saviem gadiem, jau ar pieauguša cilvēka domāšanu, tikai vēl ļoti bikls... Viņš tev uzticējās, atklāja tev noslēpumu, satraucošu, skaistu un kādu tikai, un, ko viņš no tevis dzirdēja, varu iedomāties, plus manu idiotisko pratināšanu...

SAULVEDIS. Man tā tad vajadzēja viņu apsveikt?

ANDINA. Zināms, un pajautāt, kā sauc meiteni, un dot kādus padomus, varbūt viņš tādās viesībās ir pirmoreiz mūžā, un pieteikt, ka rīt viņam noteikti vajadzēs tev visu izstāstīt...

SAULVEDIS. Visu...

Aiz durvīm klauvē.

ANDINA. Jā, mēs ejam! *Saulvedim*. Ja tu būtu nevis skolotājs, bet puika, es Olafam teiktu, lai viņš krauj tev pa tavu glīto, pareizi proporcionēto žokli. Tā, ka noklaukšķ, saproti?

SAULVEDIS. Un?

ANDINA. Un ... Daži izkustējušies ritenīši un zobrati, iespējams, nostātos savā vietā. *Aiziet.*

Saulvedis, rokas uz krūīm sakrustojis un plecus plaukstām aptoverts, stāv telpas vidū, un viņa dzeltenais vamzis vēsi luminiscē mēness gaismā.

Epilogs

Pagājusi ziema, ir aprīlis.

Andīna pie galda labo burtnīcas.

Aiz puspievērtajām durvīm rit ķīmijas stunda.

SAULVEDIS *neredzams*. Un tagad, pēc visiem likumiem, jāsāk būtu veidoties ziliem kristāliem. Cerēsim, ka ... bet vai nevajadzēja būt zvanam? Aizkavējušies ... Vara sulfāts jeb, citiem vārdiem, vara vitriols tātad ... Vai tas varētu būt, ka mans pulkstenis nav precīzs? Dīvaini ... Mēs runājām par ... Jā, gaisā vara vitriola kristālus ilgstoši uzglabāt nav iespējams, jo tie zaudē kristālisko ūdeni un pārvēršas baltā pulverī, kas ...

Atskan zvans.

Zvans tātad ... Vairāk stundu jums nav, tāpēc ķīmijas pulciņu palūgšu sanākt atpakaļ klasē tūlīt pēc starpbrīža. Pēcpusdien es nevaru, esmu aizņemts. Skaidrs? Norunāts. Mēģināsim novest līdz galam eksperimentu, ko iesākām pagājušonedēļ, daudz laika tas neprasīs. Pārējie arī var nākt, ja kādam interesē, bet var arī iet un skatīties, kā aug jauna zālīte, tas ir daudz interesantāk, vai ne? Diezgan esam cauru ziemu ņēmušies ... Stundu beidzul

Saulvedis ienāk baltajā laboratorijas uzsvārci un ar klases žurnālu, ko noliek Andīnai priekšā uz galda.

Zini, es nevarēju sagaidīt zvanu. Iedomājos, ka neesmu tevi redzējis četrdesmit piecas minūtes.

ANDINA. Lūdzu, netraucē!

SAULVEDIS. Es vēl neesmu attapies no mūsu brauciena ... Andīn, tu zini, cik gausi es iepazīstos ar laika biedriem, bet tavās mājās uzreiz jutos tā, kā nekad nebiju juties savējās ...

ANDINA. Neaizmirsti, ka es viņus par tevi biju informējusi vēstulēs.

SAULVEDIS. Liec nost tās nebeidzamās burtnīcas. Vai tev nav apnicis?

ANDINA. Saulvedil

SAULVEDIS. Iesim ārā. Dosimies projām un zudīsim Zemgales līdzenumā!

ANDINA. Tu viņiem sacīji, es dzirdēju, ka pēcpusdien būšot aizņemts...

SAULVEDIS. Protams. Es taču apsolīju parādīt tev nogāzi pie šosejas, kur uzziēdējušas māllepēs! Zini, es šurp-nākot ievēroju, ka cīruliši dzied vienādā augstumā no zemes. Tu neesi ievērojusi?

ANDINA. Nē.

SAULVEDIS. Visi vienādā augstumā. Bija tāds iespaids, it kā viņi virs tīruma veidotu griestus, saproti. Tādu caurspīdīgu plaknīti, bez kuras dziesma aizplūstu kosmosā, bet tagad tiek raidīta atpakaļ, mums...

ANDINA. Saulvedi, es tevi lūdzu, būsim vienu mazu britiņu nopietni...

SAULVEDIS. Es negribu. Man ir apnicis. Zini, šorīt atklāju, ka Zemgales līdzenums nav ne pelēks, ne garlaicīgs. Skats ir tikpat varens kā uz jūras, tādā pašā mērogā, tikai vējiņš nes virsū zemes smaržu, zini, un saule no velēnas velk ārā zāli, saproti, zaļu zālīti, bet cīrulišu griesti ir tik reāli, ka atliek kārtīgi atsperties un palēkties, hop, lai pie tiem pieķertos... Pieķertos, šūptos...

ANDINA. Pagaidi...

SAULVEDIS. Liec nost burtnīcas!

ANDINA. Viena tikai vēl palikusi neizlabota... Atstājies, ko tu dari! Tie ir mūsu devītās «b» sacerējumi!

SAULVEDIS. Kārtējā variācija, skaidrs, par tēmu «Mīlestība un draudzība starp zēnu un meiteni»... Pie kādām atziņām šie tagad nākuši, tavā vadībā tik ilgi trenēdamies?

ANDINA. Tieši tagad, aprīlī, paiet gads, kopš nav vairs viņu pirmā audzinātāja.

SAULVEDIS. Ak tā? *Kļūst nopietns.* Pareizi...

ANDINA. Es viņiem devu tematu «Kāds man ir palicis atmiņā skolotājs Rimša».

SAULVEDIS. Un?

ANDINA. Atkal nekā.

SAULVEDIS. Viņi neizsakās atklāti?

ANDINA. Nē, gluži otrādi. Pilnīgi atklāti, sirsnīgi.

SAULVEDIS. Bet? Un ko tu gaidīji?

ANDINA. Kādus pieturas punktus, saproti, kas ļautu beidzot tikt skaidrībā, ko vecais, vientuļais vīrs darīja, lai...

SAULVEDIS. Vienu pieturas punktu deva Baibiņa, atceries? «Viņam mēs visi bijām vienādi...»

ANDINA. Es nekad neticēju, ka vienādi mīļi varētu būt Aivars un Olafs. Vai vienādi vienaldzīgi... Arī taču nel!

SAULVEDIS. Olafs vedīšot uz mūsu Maija balli savu jelgavnieci... Zini, ko man tavs tētis atklāja? Andīn! Kāpēc tu man neteici, ka jums nebūt nebija viss obligāti vecākiem jāstāsta?

ANDINA. O, mums bija tāda... parole, vārds «derības»... Nedrīkstējām melot, tas skaitījās pilnīgi izslēgts, bet varējām pateikt, ja negribējās vai nedrīkstēja stāstīt, vārdu «derības», un tētis un māmiņa tālāk jautāt izbeidza...

SAULVEDIS. Vai nepamēģināsīm ar mūsējiem? Intrīģejoša metode... Bet pret to, ka visi mums nav vienādi, jācīnās.

ANDINA. Es jau cīnos... Jā! Un esmu konstatējusi, ka es, baidīdamās būt neobjektīva, sistemātiski lieku Vinetai labākas atzīmes, nekā patiesībā būtu pelnījusi šī slinkā, žēlīgi glūnīgā meitene ar liekulīgo balsi un ar...

SAULVEDIS. Andīn, vai tā esi tu? Nē, lai paliek pedagogija, mēs atkal tikai sastrīdēsimies, pietiek! Esmu izmēģinājis visu, kas bija manos spēkos, un rezultātā viņi mani pieklājīgi pacieš, tas ir viss, un paldies arī par to! Iesim projām, ārā, dabā!

ANDINA. Tūlīt būs zvans uz ķīmijas pulciņu.

SAULVEDIS. Ak, iepriekšējā reizē bez Aivara bija vēl Indulis un Skaidrīte, šodien atnāks viens pats Aivars...

ANDINA. Vai tev neliemas, ka Aivaram, Indulim un Skaidrītei mēs nodarām pāri uz Vinetas un Lorija rēķina?

SAULVEDIS. Paši sev mēs nodarām pāri, Andīn, tik neprātīgi viņu dēļ uztraukādamies, ar žagaru bunti vai ar kliņģeri viņiem kā maziņiem pakaļ skriedami, viņus no citu skolotāju taisnīgajām dusmām glābdami... Pietiek, pietiek, pietiek! Viņi ir viņi, mēs esam mēs... Tu esi... Andīn...

Atskan zvans.

ANDINA. Dzirdi, zvans!

SAULVEDIS. Nedzirdu!

ANDINA. Zvans, Saulvedi! Tūlīt ej iekšā pie viņiem!

SAULVEDIS. Pie kādiem viņiem? Kabinets ir tukšs kā izslaucīts.

ANDINA. Vismaz paskaties. Aizlaid mājās Aivaru.

SAULVEDIS. Aizies bez laišanas arī Aivars.

ANDINA. Un nestrīdies. Pats teici, pietiek! Ej un paskaties, kas tur notiek, bet es izlabošu pēdējo burtnīcu, Lorija.

SAULVEDIS. Kas tur ko labot, liec droši divnieku, un ejam!

ANDINA. Lorijam, ja gribi zināt, patiešām nav vēl īsta priekšstata par pieturas zīmēm, dažas no tām viņš pat uzskata par nevajadzīgām un arī garumzīmes daļēji, bet domas taisni viņa sacerējumos kādreiz ir ļoti neparastas.

SAULVEDIS. Tu šodien nemitīgi velc mani lejā no maņiem cīrulišu griestiem... Andin!

ANDINA. Dari, kas tev jādara, un man atļauj, bet pēc tam iesim, arī man gribas ārā... Lūdzu!

Saulvedis aiziet.

Andina lasa Lorija sacerējumu. Labo kļūdas. Paskatās uz vaļējo logu, aiz kura trillerē ciruši, taču piespiež sevi koncentrēties darbam. Ienāk Saulvedis. Rūpīgi aizver aiz sevis durvis.

SAULVEDIS. Andin... Tu neievēroji, durvis pirmīt bija ciet vai vaļā?

ANDINA. Un tad?

SAULVEDIS. Tu neievēroji?

ANDINA. Nē... Saulvedi, paklausies, ko raksta Lorijs: «Faktiski viņš nelikās par mums ne zinis.»

SAULVEDIS. Es nesaprotu.

ANDINA. Lorijs tā uzskata, nu. Ķa skolotājs Rimša neesot licies par viņiem ne zinis.

SAULVEDIS. Atklājums.

ANDINA. Vai ne? Un gandrīz visi pārējie, es tagad tikai aptveru, arī pasvītro, cik audzinātājs vienmēr bijis aizņemts, kā aizrāvēs ar māla trauku apdedzināšanu, kā taisījis modeļus, maketus... Bieži gājis uz kino, daudz lasījis... Dusmojies un necietis, ka viņu traucē mājās... Saulvedi! Tu saproti?

SAULVEDIS. Andin, man likās, ka durvis bija aizvērtas...

ANDINA. Vai tas tev ir svarīgi?

SAULVEDIS. Kad durvis ir ciet, kabinetā nedzird, ko šeit runā, es esmu pārbaudījis, bet ja ne... Andin, ja nu viņi...

ANDINA. Kādi viņi? Indulis un Aivars?

SAULVEDIS. Visa klase.

ANDINA. Nestāstī!

SAULVEDIS. Mūsu devītā «b», visi divdesmit četri. Sēž.

ANDINA. Kāpēc?

SAULVEDIS. Uz nodarbību atnākuši, uz eksperimentu... Andīn, man nav ne vismazākā noskaņojuma! Es nevaru!

ANDINA. Tu viņus atlaidi?

SAULVEDIS. Nē. Teicu, lai gaida.

ANDINA. Uz ko?

SAULVEDIS. Es nezinu... Uz tevi. Tu esi māmiņa.

ANDINA. Es viņiem... izsniegšu burtnīcas, labi?

SAULVEDIS. Bet lūdzu. *Velk nost balto uzsvārci.*

ANDINA. Tā būs arī saruna par Niklāvu Rimšu.

SAULVEDIS. Cik tu feliki Lorijam?

ANDINA. Par saturu četri.

SAULVEDIS. O!

ANDINA. Arī gramatikā jūtams progress, tāpēc es viņam šoreiz bez jebkādiem sirdsapziņas pārmetumiem un mierīgi lieku trīs ar mīnusu.

SAULVEDIS. Apsveicu.

ANDINA. Paldies. *Aizver burtnīcu, pieceļas.*

SAULVEDIS. Andīn, mums viss gāja otrādi...

ANDINA. Konkrēti?

SAULVEDIS. Nepaguvām vēl ne kārtīgi iepazīties, kad mums jau bija bērni...

ANDINA. Beidz, beidz...

SAULVEDIS. Andīn...

ANDINA. Ail! Papriekš vajadzēja salikt atzīmes žurnālā!

SAULVEDIS. *ņem žurnālu.* Es salikšu, kad tu viņiem nosauksi.

ANDINA. *ar burtnīcām uz durvju pusi ejot, apstājas.* Kāpēc viņi atnāca, tu saprati?

SAULVEDIS. Tāpēc, ka es viņiem pateicu, lai viņi labāk nenāk...

ANDINA. Pieņemsim, ka tāpēc... *Atver durvis un dodas iekšā ķīmijas kabinētā.*

Saulvedis seko viņai.

MĀCĪBU TRAUKSME

Trāģikomēdija 2 cēlienos

Darbojas: ALVILS KUKURZNIS
DIĀNA
MONTIS
ZIGETA
BĀRBULE
BENEDIKTS
DAKTERE JUMTIŅA
POPOLA
RAIBACĀNE
PIRMĀ SANITĀRE
OTRĀ SANITĀRE

PIRMAIS CĒLIENS

1. aina

Mājā, kuras dārzs robežo ar sanatorijas parku, iekārtota bibliotēka un lasītava slimniekiem. Viens no viņiem, Alvilks Kukurznis, savukārt ar dakteri ziņu iekārtojies divās pirmā stāva istabās, ko pagaidām vēl nav aizņēmuši grāmatu plaukti, un portatīvā rakstāmmašīna ar papīru kaudzīti līdzās uzskatāmi liecina par viņa intensīvo literāro darbību.

Pelēks aust ziemas dienas rīts.

Kādu brīdi neviena nav. Skan Jura Karlsona dziesma ar Ilzes Bindes vārdiem: «Negaisa laikā nedrīkst dziedāt un pie valēja loga stāvēt!» Nāk daktere Jumtiņa, sanatorijas galvenā ārste, baltā uzsvārcī. Viņai seko biedrenes no rajona izpildkomitejas — Pūpola koši sarkanā mētelī un jaunā, elegantā Raibacāne, tērpusies viscaur melnā.

DAKTERE JUMTIŅA. Biedri Kukurzni, kur jūs mums esat? *Apklusina radiotranslācijas skaļruni, iet pie vidusdurvīm, klauvē.* Atsaucieties! *Ieskatās otrā istabā.* Nav... Jādomā, pēc brokastīm būs devies rīta pastaigā pa mūsu parka celiņiem un nav vēl atgriezies... Te viņš mums, biedrene Pūpola, dzīvo tādos pieticīgos apstākļos. Zināt-nieks ar pasaules vārdu.

PŪPOLA. Es nu gan, jāatzīstas, dzirdu pirmo reizi... *Skatās savos papiros.* No tās otrās istabas, pēc plāna spriežot, it kā jābūt atsevišķai izejai uz gaiteni...

DAKTERE JUMTIŅA. Priekšā esam aizcēluši skapi.

PŪPOLA. Atcelsim un aizvāksim, skapis nav problēma. Biedrene Raibacāne, ja jūs neiebilstat, darīsim tā: četri vīrieši tur, vidējās durvis ciet, trīs sievietes šeit. Ak tā, tie divi bērni... *Skatās papiros.* Zēni, piecus un astoņus gadus veci... Var palikt pie sievietēm.

DAKTERE JUMTIŅA. Bet bibliotēka ar lasītavu, ko mūsu slimnieki tik labprāt apmeklē? Kā tad ar to?

PŪPOLA. Esiet mierīga, dakter. Rajona iestādes palīdzēs gan ar transportu, gan ar cilvēkiem, tā ka visas jūsu grāmatas drīz vien atradīsies galvenā korpusa zālē vai kur citur, pēc jūsu ieskata... Sākam, sākam! *Paskatās pulksteni.* Pulksten divpadsmitos nulle nulle mājai jābūt

tukšai, tīrai un ar deviņām saklātām guļvietām. Kur te jums ir tuvākais telefons? Jā, par milicijas posteņiem... Biedrene Raibacāne, es domāju, ka vajadzēs divus — vienu pie ārdurvīm un otru...

DAKTERE JUMTIŅA. Milicijas posteņi arī vēl!

PŪPOLA. Bet jums kā gribētos? Bez apsardzes?

DAKTERE JUMTIŅA. Atklāti ja runājam, man ārkār-tīgi negribētos traucēt Alvilu Kukurzni. Vai tad nu rajonā neatrastos telpas izolatoram — un daudz piemērotākas? Kukurznis mums ir no smagajiem, viņam jau pirms sa-vām nedēļām divām vismaz pienācās būt atpakaļ Rīgā un slimnīcā, kur tomēr pastāv iespēja pieslēgties pie māk-slīgajām sistēmām kaut vai, jo šajā viņa slimības stadijā sanatorija diemžēl vairs nav pati atbilstošākā ārstēšanās vieta, diemžēl, un...

PŪPOLA. Un tādu slimnieku jūs, daktere Jumtiņa, tu-rat šeit, tik tālu no galvenā korpusa? Es brīnos par jums. Ja nu kas notiek? Vai jūs apzināties atbildību, kādu esat uzņēmusies?

DAKTERE JUMTIŅA. Kā nu neapzināšos! Tikai ista-biņās, redziet, mums ir pa četrām un pa sešām gultiņām, un viņam nebija ne mazākās iespējas koncentrēties garī-gam darbam, saprotiet, tāpēc mēs izbrīvējam šo stūrīti, jo...

PŪPOLA. Daktere Jumtiņa, dārga ir katra minūte!

DAKTERE JUMTIŅA. Divu nedēļu laikā psihoterapija paveikusi brīnumus! Kopš viņš izrāvās no savas nomāk-lības, pārvarēja bezcerīgo noskaņojumu un apsēdās pie rakstāmmašīnas, analīzes sāka tik jūtami uzlaboties, ka...

PŪPOLA. Beigsim kavēt laiku debatēs par komforta pakāpi vienam atsevišķam slimniekam, ja runa varbūt ir par... par kaut ko jau daudz, daudz nozīmīgāku!

DAKTERE JUMTIŅA. Es jūs sparotu, bet...

PŪPOLA. Galvenajai ārstei nepieciešamības gadījumā nu gan vajadzētu prast elastīgāk pārslēgties uz domāšanu plašākās kategorijās, vai ne, biedrene Raibacāne? To Ku-kurzni — vai kā viņu sauc — mēs tūlīt pat aizvāksim, kur pienākas, tuvāk pie medicīniskā personāla un visa pārējā.

DAKTERE JUMTIŅA. Baidos, ka tas beigsies bēdīgi. Ja viņš tagad izsitīsies laukā no uzņemtā ritma, kas rada možu garastāvokli un palīdz organismam cīnīties pret sli-mību, es nūdien nezinu, vai...

PŪPOLA. Biedrene Raibacāne, jūs dzirdat? Mēs stāvam, pļāpājam, rit minūtes... Daktere Jumtiņa acīmredzot vēlas, lai pārejam uz citu toni, oficiālāku... Sanatorijas darba pamatā ir ministrijas izstrādāta un apstiprināta instrukcija...

DAKTERE JUMTIŅA. Protams, un...

PŪPOLA. Un pēc kura instrukcijas punkta, mēs abas ar biedreni Raibacāni labprāt vēlētos zināt, bibliotēkās atļauts pārņemt slimniekiem? Nu lūk... Telefons tād ir...

DAKTERE JUMTIŅA. Manā kabinetā tuvākais. *Dodas projām.*

Pūpola un Raibacāne seko viņai.

Pretī nāk Alvīls Kukurznis, cilvēks pāri piecdesmitiem, kaut arī pēc skata, kā daudziem tādiem kalsnējiem, viņam var dot levērojami mazāk.

ALVILS. Labrīt! Tik agri ciemiņi?

DAKTERE JUMTIŅA. Labrīt, biedri Kukurzni! Agri gan un ar ļauniem nodomiem... Gribam jūs pārvietot atpakaļ uz veco istabu.

ALVILS. Kāpēc?

DAKTERE JUMTIŅA. Redziet, kā to lai pasaka...

ALVILS. Man te ir labi. Manas rakstāmmašīnas klaboņa arī nevienu netraucē...

DAKTERE JUMTIŅA. Rajonā, redziet, patlaban iet vaļā visādas pārbaudes, arī pa medicīnas darbinieku operatīvātes līniju, saprotiet, un mums nu dažu stundu laikā jāpārvērš jūsu māja par izolatoru kādiem deviņiem rajona iedzīvotājiem, kas it kā būtu bijuši kontaktā ar saslimušu personu un it kā, nu...

PŪPOLA. It kā būtu varējuši inficēties...

DAKTERE JUMTIŅA. Jā, un tāpēc, saprotiet, jāizolē!

PŪPOLA. It kā jāizolē!

ALVILS. Mācību trauksme?

PŪPOLA. Sauksim to tā.

DAKTERE JUMTIŅA. Pēc kādām pāris dienām jūs varēsiet nākt atkal šurp un rakstīt tālāk, tikai atstāt gan tagad neko neatstājiet, ņemiet visu līdz.

ALVILS. Labi.

PŪPOLA. Nu lūk... Vai ne? Mēs ar biedreni Raibacāni ejam uz jūsu kabinetu, dakter, un sākam zvanīties.

DAKTERE JUMTIŅA. Lūdzu,

PŪPOLA. Neaizmirstiet tikai, ka laika patiešām nav vairs daudz un ka mēs jūs tur gaidām!

Pūpola un Raibacāne aiziet.

ALVILS. Ir nu gan... Biedrene Raibacāne, es domāju!

DAKTERE JUMTIŅA. Pirmo dienu vadošā darbā. Staigā līdzī vecākajai kolēģei, klausās un mācās.

ALVILS. Pirmo dienu darbā, bet saģērbusies kā uz apstāvēšanu.

DAKTERE JUMTIŅA. Nu ko jūs, ko jūs! Nē, patiešām... Ir meitenes, kas vienmēr pacentīsies atrast sev ko tādu īpašu, un viņai pietāv, jums vajadzēja pamanīt un novērtēt. Tādu... neikdienišķīgumu ikdienā, sacīsim.

ALVILS. Acis vien uzmetu, bet atmiņā jau skanēja pazīstams gabaliņš vijolei un ērgelēm no attiecīgā repertuāra... Dakterīt, es noklausījos.

DAKTERE JUMTIŅA. Kā tad tā?

ALVILS. Tepat jau biju, pie skapja.

DAKTERE JUMTIŅA. «Skapis nav problēma!»

ALVILS. Arī to dzirdēju un... visu!

DAKTERE JUMTIŅA. Un slikti! Tā jums nevajadzēja!

ALVILS. Ak, vai nu jūs man, dakterīt, ko jaunu atklāt par manu veselības stāvokli, bet...

DAKTERE JUMTIŅA. Klausieties, ko es jums sacīšu! Cerēdama, ka jums un mums tā izolatora būšana varbūt tomēr ies secen, es apzināti sabiezināju krāsas!

ALVILS. Par vieniem procentiem pieciem! Nevajag, dakterīt, es jūs ļoti lūdzu... Lai paliek, labi? Jums bija taisnība, tas ir, ka man tagad tikai jāraksta, jāraksta un jāraksta, un es jau esmu izdomājis, ko darīšu. Uz iepriekšējo istabu atpakaļ neiešu.

DAKTERE JUMTIŅA. Biedri Kukurzni!

ALVILS. Ko es traucēju vecos zēnus, lai viņi klausās savus iemīļotos diskus, uzrauj zoli un... ak tā, to jums nav brīv zināt, es neko neesmu teicis... Pagaidiet, dakterīt! Kuru katru brīdi no Rīgas pārbrauks kolhoza galvenā zootehniķe savā dienesta žigulī un pa ceļam pietās, jo apsoliņa atvest rakstāmpapīru... Došos viņai līdz!

DAKTERE JUMTIŅA. Tā tikai vēl trūka... Pilnīgi izslēgts, biedri Kukurzni! Ja jūs mums pulksten divos nebūsiat savā vietā ēdamzālē pie galdiņa...

ALVILS. Es būšu! Tas nav tālu!

DAKTERE JUMTIŅA. Un procedūru kabinetā tā kā lai būtu un uz vakariņām!

ALVILS. Lūdzu!

DAKTERE JUMTIŅA. Nakts jums visādā ziņā jāpavada sanatorijā! Šī prasība ir absolūti obligāta, jūs dzirdat?

ALVILS. Dzirdul! Zootehniķe caurām dienām braukā apkārt pa fermām un kur nekur, tā ka viņas istabā rakstīt varēšu vēl mierīgāk nekā šeit. Tas ir pavisam tuvu, vienās vecās mājās pie Rīgas ceļa. Nepilnā pusstundā kājām var aiziet.

DAKTERE JUMTIŅA. Un nepārpūlieties... Ja gadījumā sametas nelāgi, atcerēsities, kas jādara?

ALVILS. Jāraksta, dakterī, tikai jāraksta... Jūs laikam pat aptuveni iedomāties nevarat, kā es gaidu brīdi, kad sēdišos atkal pie mašīnas...

DAKTERE JUMTIŅA. Vai tas joprojām ir par lāzeriem?

ALVILS. Sen vairs ne.

DAKTERE JUMTIŅA. Par ko tad, ja drikstu zināt?

ALVILS. Par lāzeriem lai raksta citi... Es rakstu par kolektivizāciju vienā mazā Ziemeļkurzemes pagastā.

DAKTERE JUMTIŅA. Jūs!

ALVILS. Kur tie gadi, kā gaidu, vai neparādīsies kāds spēcīgs romāns un tieši par to, nevis tā tikai, apkārt vai vienkāršoti, kad sanāk vīri un sievas, pagasta izpildkomitejā sanāk, trūcīgā zemnieka mājeles priekšā mauriņā no metas vai Līgovakarā ap ugunsgrūdu kā Lielvārdē pie Edgara Kauliņa un nolemj sākt kopā...

DAKTERE JUMTIŅA. Tad man jums jājautā... es toreiz, četrdesmito gadu beigās, biju vēl maza un dzīvoju pie mammas Rīgā... vai tad tā nenotika? Vai tad nesasnāca un nenolēma?

ALVILS. Sanāca, kā nu bez tā, un nolemt arī nolēma, tikai tas viss notika nesalīdzināmi sarežģītāk, un pirms tam kas notika un pēc tam! Kā jau tādos lielu sociālu pārgrozību momentos, ārkārtīgi asi izpaudās gan tas pats šķiriskums, gan mūsu lauku cilvēka cēlums vai tam gluži pretējās īpašības arī, jā, un traģiskais brīžam gāja juku jukām ar kādām tikai ērmībām un ko visu... Otrus «Mērnieku laikus» varētu uzrakstīt...

DAKTERE JUMTIŅA. Vai nevarētu būt tā, es domāju, lai gan — ko nu es tur lielu saprotu un varu domāt... Vārdu sakot, vai nevarētu būt, ka tie, kas toreiz aktīvi darbojās, šodien vairs nevēlas par to...

ALVILS. Bet es vēlos!

DAKTERE JUMTIŅA. Jūs esat fiziķis, tāpat kā es esmu ārste, mums katram savs darbs darāms, un vēlēties mēs varam daudz ko, bet...

ALVILS. Par fiziķi es, dakterīt, kļuvu krietni vēlāk! Tajā laikā mani, pavisam vēl zēnu, piekomandēja palīgā tā pagastiņa partorgam...

DAKTERE JUMTIŅA. Nu, ja tā... Tad jau rakstiet mums tikai augšā to romānu!

ALVILS. Ko jūs, dakterīt! Romānu... Rakstu tāpat vien atmiņas, faktus cenšos restaurēt... Vienvakar nejauši ieslēdzu radio, kad gāja raidījums par tā mana kolhoziņa izaugsmi, un nedaudzie teikumi, veltīti dibināšanai, izskanēja tādā skaistfrāžainā neatbilstībā, ka... pēkšņi sapratu, ka man nav tiesību aizlaist nebūtībā, ko zinu... Man, kas biju aculiecinieks — un ne tikai! Uz mani taču pat šāva!

DAKTERE JUMTIŅA. Ko jūs sakāt!

ALVILS. Jūs teicāt par analizēm, ka tās uzlabojoties, bet pats jau manu, dakterīt, kā esmu pārvērties, domās dzīvodams jaunībā! Sirds pat šit straujāk, visās tajās pus-aizmirstajās situācijās iekšā metoties, un baigi brīžam, ziniēt, un auksti, bet citreiz karsti drebuļi skrien pār kauliem, iedomājoties vien, kā bija... Pat ēst sācis garšot, jā, kur pirms tam jebkurš ēdiens likās tīrie salmi! Apstāties tikai nedrīkstu, jūs pilnīgi pareizi pateicāt...

DAKTERE JUMTIŅA. Lai notiek, biedri Kukurzņil Brauciet pie zootehniķes, dodu jums savu svētību!

ALVILS. Paldies, dakterīt! *Ieskatās vienā no lapām, kas virspusē.* Ir epizode, kas saistās ar manu māti. Ne esmu stāstījis nevienam cilvēkam, pat sievai un meitai ne... Šorīt pamodies zināju, ka rakstīšu arī par to. Tautpīt pašam sevi — vai tas būtu godīgi? Ja jau reiz...

Nāk divas sanitāres ar nestuvēm.

Apstājas, redzēdamas Alvilu Kukurzņi kopā ar dakteri Jumtiņu pie galda.

DAKTERE JUMTIŅA. Kas tad nu?

PIRMĀ SANITĀRE. Labrīt, dakter!

DAKTERE JUMTIŅA. Labrīt!

PIRMĀ SANITĀRE. Dakter, tā dusmīgā ar to sarkano mēтели...

DAKTERE JUMTIŅA. Biedrene Pūpola?

PIRMĀ SANITĀRE. Nuja, laikam, un viņa mums uz-

kliedza, lai mēs ņemot nestuves un lai vācot prom no bibliotēkas slimnieku!

OTRĀ SANITĀRE. Mēs sapratām, ka ...

DAKTERE JUMTIŅA. Pavisam aplam esat sapratušas. Nu galīgi šķērsām, man jums abām jāsaka.

OTRĀ SANITĀRE. Bet viņa uz mums sabrēca, lai mēs nestāvot kā tādas aitas un lai ...

DAKTERE JUMTIŅA. Pietiks, pietiks ... Lieciet nestuves zemē un ņemiet biedra Kukuržņa gultasdrēbes un citas mantas, viņš jums pateiks, kuras.

*Sanitāres krauj uz nestuvēm segas un pārējo.
Kukurznis stūķē iekšā portfelī aprakstītās lapas.*

Nāk Raibacāne.

RAIBACĀNE. Piedodiet, biedrene Jumtiņa, ka es vēlreiz jūs traucēju ... Tūlīt būs klāt no profesionāli tehnikās vidusskolas un karavīri, jo ar transportu palīdzēs armija.

DAKTERE JUMTIŅA. Skaisti, un kas būtu jādara man?

RAIBACĀNE. Grāmatas mēs dosim ārā no rokas rokā, tāpēc es bērņus šeit sagaidīšu un, tiklīdz piebrauks mašīnas, organizēšu dzīvo ķēdi, bet jums tagad vajadzētu ... nebūtu slikti, es gribēju teikt, ja jūs varbūt tagad aizietu uz galveno korpusu un dotu savus norādījumus, kur un kā to visu izvietot.

DAKTERE JUMTIŅA. Ejam, meitenes!

*Sanitāres ņem nestuves ar mantām un aiziet.
Daktere Jumtiņa seko viņām.*

RAIBACĀNE. Vai es neesmu par traucēkli, biedri Kukurzni?

ALVILS. Nekādā ziņā, biedrene Raibacāne.

RAIBACĀNE. Paldies.

ALVILS. Piesēdieties, lūdzu.

RAIBACĀNE. Vai jūs mani tik tiešām būtu aizmirsis? Pirmīt vēl palika tāda vārģa, smilkstoša cerība, ka neieskatijāties ... To arī varētu saprast, jo brīdī, kad jāpamet ierastā vietīņa ...

ALVILS. Kur mēs ar jums būtu tikušies? Raibacāne, hm ...

RAIBACĀNE. «Visu augstu domu ērgļi viņa galvā perinājās ...» Ja jau esat aizmirsis, tad uzvārda dēļ savu zinātnieka pieri grumbās vis nerauciet. Uzvārds man ir no vīra.

ALVILS. Un... ko tad dara biedrs Raibacāns?

RAIBACĀNE. Nemāku pasacīt, esam šķīrušies. Viņa uzvārdu paturēju tāpēc, ka tajā ir savs šiks vai pat tāds kā viegls izaicinājums, ja vēlaties. Raibacāne — un katrs paskatās... Mans vecais uzvārds bija viena tīrā pliekanība, tik cildens.

ALVILS. Ja jūs pateiktu, es varbūt atcerētos?

RAIBACĀNE. Varbūt, bet es neteikšu.

Bet Alvils jau vairs nedzird. Viņš ņem baltu lapu, ieliek mašīnā, apsēžas un raksta.

Kādu brīdi klusumu traucē vienīgi taustiņu pieslienu straujās, nervozās kaskādes.

Tad Alvils, nejauši galvu pacēlis, atkal it kā ierauga un atceras jauno sievieti.

ALVILS. Piedodiet, vai... jūs man ko sacījāt?

RAIBACĀNE. Uguntiņa jūsu acīs manāma joprojām...

ALVILS. Uguntiņa...

RAIBACĀNE. Nē jau tāda, no lāzera stara uzplaiksnījuma, tā es varbūt vairs neteiktu, bet... nu... kādu dod laba, sausa kūdra!

ALVILS. Klausieties, biedrene Raibacāne!

RAIBACĀNE. Mūsu pirmā kursiņa kurators savā jaunības naivumā domāja, ka mums nekaitētu kaut ko sa-prast no fizikas, pieklājības pēc vismaz, un jūs, viņa ataicināts, lasījāt mums vairākas lekcijas par relativitātes teoriju, kvantiem, lāzeriem un šītiem, nu...

ALVILS. Esmu lasījis tādas lekcijas, jā. Diezgan daudz laikam. Un?

RAIBACĀNE. Un... Viss!

ALVILS. Piedodiet. Sāk atkal rakstīt.

RAIBACĀNE. Biedri Kukurzni!

ALVILS. Lūdzu?

RAIBACĀNE. Nedrīkst par relativitātes teoriju runāt tādā balsī, nedrīkst, un uz meiteni, kas nejauši apsēdusies pirmajā rindā, nedrīkst skatīties tādām acīm, it kā tas viss tiktu runāts viņai...

ALVILS. «Negaisa laikā nedrīkst dziedāt...»

RAIBACĀNE. Iepazināties, kad jūs atgriezāties no Ņujorkas. Es toreiz piepelnījos radio un jūs intervēju, vispirms lidostā... Patiešām neatceraties? Nē, es atsakos tam ticēt! Es neticū!

ALVILS. Neticiet, labi, bet... kam tieši?

RAIBACĀNE. Tam, ka jūs būtu varējis aizmirst Jaungada sagaidīšanu mežā pie eglītes, no kuras mēs purinājām nost sniegu, lai gan jūs neļāvāt, jo ar sniegu, saprotams, izskatījās neiedomājami gleznaini, bet svecītes lāgā negribēja degt, un mēs... Starp citu, Raibacāns arī tur toreiz bija, tāds pamaza auguma, plecīgs un blonds, ar ģitāru... Ak dievs, kāds viņš izrādījās muļķis vēlāk, pēc mūsu kāzām, kad sākām nopietni aprunāties par dzīvi!

Nāk Diāna tumšajā mētelī ar trim rakstāmpapīra pakām un sainīti.

DIĀNA. Labrīt! Te būs papīrs, Alvil, raksti nenorakstīdamies, un tas tev ir sūtījums no sievas, ņem. Es biju ieskrējusi pie viņas.

ALVILS. Paldies, Diān.

DIĀNA. Izskaties tā nekas šorīt... Ar pašsajūtu kā?

ALVILS. Tā...

Raibacāne aiziet.

DIĀNA. Kas tā tāda bija, es ienākdama pilnīgi satrūkos... Melna kā... Alvil! Par ko tu domā? Tu dzirdi, ko es tev saku?

ALVILS. Jā, protams... Diān, ņem mani līdzi!

DIĀNA. Uz kurienu?

ALVILS. Mani izliek, uz dažām dienām tikai, bet es nedrīkstu pārtraukt rakstīt...

DIĀNA. Es saprotu... Debestiņ, atskanējuši tādi vārdi pirms vieniem gadiem divdesmit pieciem, es būtu garšļaukus un pagalam...

ALVILS *nesaprot*. Kādi vārdi?

DIĀNA. Tie paši, kādi nu vēl citi... «Diān, ņem mani līdzi!» Jūs, zinātnieki! Mana istaba, saprotams, ir tavā rīcībā.

ALVILS. Paldies, Diān.

DIĀNA. Ērtības nekādas piedāvāt nevaru, būs kā jau vecā lauku mājā un vienā istabā, bet traucēt tevi neviens netraucēs.

ALVILS. Tas arī būtu galvenais, jo dārģa ir katra minūte, kā te sacīja... *Liek mašīnai virsū vāku.*

DIĀNA. Pusdienas es tev vedīšu no mūsu kolhoza ēdnīcas. Mums tur ir lieliski pavāri, tu redzēsi, tāpēc mājās gatavoju reti.

ALVILS. Ēdienreizēs čāpošu uz sanatoriju...

DIĀNA. Palīdzēt tev ko savākt?

ALVILS. Ņem, lūdzu, papīra pakas un dodies, es pats vēl te...

Nāk Pūpola.

Viņai seko sanitāres ar spaiņiem, birstēm un gridaslupatām.

PŪPOLA, *pulksteni skatīdamās.* Laika tikpat kā vairs nav, bet jūs vēl esat šeit!

ALVILS. Uzskatiet, lūdzu, ka tikpat kā vairs nav arī manis!

Pūpola ar sanitārēm pazūd otrās istabas durvīs.

Diāna ņem rakstāmpapīru un aiziet.

Sanitāres nes ārā krēslus, galdiņu, eglīti ar svecitēm. Atstāj priekšplānā un atgriežas otrā istabā.

Alvils velk mēteļi, ieskatās, pieiet pie galdiņa, sameklē sērkociņus un aizdedzina vienu svecīti.

Nāk Raibacāne.

RAIBACĀNE. Jums ir eglīte?

ALVILS. Dedzinājām drusku, ar ciemiņiem... Jūs esat ļoti pārvērtusies.

RAIBACĀNE. Atcerējāties?

ALVILS. Jūs bijāt...

RAIBACĀNE. Gaišmate, bet vai tas nu varētu maldināt vīrieti mūsdienās, kad sievietes savu matu krāsu maina pēc garastāvokļa?

ALVILS. Es nedomāju par jūsu matiem...

Nāk daktere Jumtiņa.

Man jāiet.

RAIBACĀNE. Visu labu jums! Paldies, ka tomēr atcerējāties.

Alvils, dakterei Jumtiņai sveicienu pamājis, ar rakstāmmašīnu un portfeli aiziet.

DAKTERE JUMTIŅA. Vai tad jūs abi mums esat, kā skatījos, pazīstami?

RAIBACĀNE. Bijām kādreiz, dakter, bet Alvils Kurznis man vēl aizvien ir gudrākais un labākais cilvēks pasaulē.

DAKTERE JUMTIŅA *klusī.* Kāpēc tad jūs neprotestējāt?

RAIBACĀNE. Es?

DAKTERE JUMTIŅA. Pārvietošana viņam tagad var izrādīties liktenīga! Neieklausijāties nemaz, ko es te runāju un runāju, lai arī veltīgi?

RAIBACĀNE. Ieklausijos, bet... tik nopietni?

DAKTERE JUMTIŅA. Diemžēl.

RAIBACĀNE. Bet, nu... biedrene Pūpola, viņa... viņa nešaubīgi it kā zin, kas jādara... Man vienkārši neērti iebilst pagaidām vēl...

DAKTERE JUMTIŅA. Jūs domājat, vēlāk būs ērti? Ne būs, biedrene Raibacāne, man jūs jāapbēdina. Iebilst nekad nav ērti. Ērti ir stāvēt, skatīties, kas notiek, un laiku pa laikam dziļdomīgi pamāt ar galvu.

Sanitāres berž grīdu.

Parādās Pūpola, skatās pulkstenī.

Deg svecīte.

Priekškars

2. aina

Tās pašas dienas pievakare.

Diānas istaba ir kādreizējais saimes gāls, saglabājusies pat vecā krāsns ar mūrīti.

Sarunājas Alvils un Diāna.

ALVILS. Redzi, Diān, pēc papīriem mani vecāki gājuši bojā kara sākumā, līdz šai dienai tā skaitās, jo uz mūsu būcenīti krita bumba. Taču māte bija palikusi dzīva, pamazām aizklidusi līdz jūrai un tur pa «Kurzemes katla» laiku strādājusi vienās mājās par kalponi, kamēr izgājusi pie saimnieka, atraitņa ar diviem bērniem... Otrā Latvijas malā, cits uzvārds... Vai man varēja nākt prātā, pagasta iedzīvotāju sarakstus pārbaudot, — man vai vispār kādam? Mirusī, kur tas laiks kā apraudātā, kopā ar tēti, māmuliņu...

DIĀNA. Kā tu tomēr uzzināji?

ALVILS. Nekā. Ieraudzīju. Pie vagoniem, kopā ar viesiem citiem. Sēdēja uz čemodāna, abi lielie bērni blakus, mazais... mans pusbrālītis... klēpī... Viņai tolaik bija pie četrdesmit, bet viņa izskatījās stipri jaunāka un sēdēja tur tik... mierīga, vienīgi par bērniem lietišķi norūpējusies... Es piegāju klāt... Diān, man grūti runāt, es rakstišu...

DIĀNA. Raksti, Alvil, raksti. Man arī laiks uz kori, es tevi netraucēšu.

Diāna aiziet.

Alvils raksta uz mašīnas. Tad pieceļas un kādu brīdi staigā pa istabu, taču viss ir iekšā darbā.

Atkal apsēžas, turpina. Atbalsta galvu rokās. Domā.

Ieskrīten Montis un Zigeņa, abiem ap divdesmit, arī izdre-

binājušies. Montis rauj Zigetu pie krāsns, abi silda rokas, tad skūpstās.

MONTIS. Beidzot ...

Alvils atskatās.

Montis viņu tikai tagad pamana un ir nepatikami pārsteigts.

Kas tad tas ... Ei, tu! Ko tu te dari?

ALVILS. Labvakar, es laikam neieklausījos, piedodiet ... Saimnieces nav mājās, viņa aizbrauca uz kora mēģinājumu, tā ka jums būs jāatnāk rīt ... *Turpina rakstīt.*

MONTIS. Paklausies, tu!

Alvils pārtrauc un atskatās.

Ka Diāna aizbrauca, es pats redzēju, jo to tikai gaidīju, bet pēc kora mēģinājuma viņa, ja gribi zināt, taisnā ceļā nesīsies uz Rīgu pie sava Otomāriņa, un es esmu ieradies, lai šajā istabā pavadītu nedēļas nogali.

ALVILS. Nekas neiznāks. Istaba ir atdota man, un es šobrīd nevaru ne pārtraukt darbu, ne arī kur aiziet.

ZIGETA *pagā atkal ciet virsjaku, zem kuras viņai dzeltena auduma bikškostims.* Monti, lasāties.

MONTIS. Lasīsies viņš!

ZIGETA. Monti!

MONTIS. Kuš! Meties nost, Ziget, un iekārtojies! *Noviež zemē pie krāsns pusemētelīti.* Sāc iejusties! Tūlīt mēs šeit būsim divatā ... Ziget, nu!

Alvils raksta uz mašīnas.

Paklausies, tu!

ALVILS *atskatās un nu jau ielūkojas Monti vēriņāk.* Šādā veidā jūs uzrunājat visus?

MONTIS. No vienas vietas, tā kā neuzskati sevi par izņēmumu un neviebies. Vai tad var būt vēl stulbāka atpalcība — redzēt vienu, bet runāt, it kā tev priekšā drūzmētos divi kā minimums? Angļi sen visiem saka «tu».

ALVILS. Precizēsīm. Viņi saka *you*, kas nozīmē «jūs».

MONTIS. Mani neinteresē, ko tas nozīmē, bet viņi to saka visiem, cilvēkus nešķirodami, un tā ir demokrātija.

ALVILS. Vieni cilvēki mēdz būt vecāki, otri jaunāki ...

MONTIS. Tur jau ir tas āķis! Dziļāk ja padomā! Tu esi par mani trīsreiz vecāks, ko tur lai dara, nu bēdīgi, bet vai no manas puses solīdi būtu, ja es to liktu manīt

un no tevis kā no praula norobežotos? Ziget, meties nost, tev sacīja!

ALVILS. Zigeta ir jūsu sieva?

MONTIS. Nu vai nav drausmīgi, kā jūs esat sapinušies un sevi sasaistījuši, jūs visi... Nāc pretī cilvēks — cilvēks! — bet jūs gudrojat, vai šim jāsaka «jūs» un jāklainās līdz zemei vai arī var mierīgi splaut virsū...

ALVILS. Kam tādas galējības tūlīt...

MONTIS. Pareizi! Apsverat katru vārdu un teikumul Logiem velkat priekšā dubultaizkarus, lai tikai kāds jūs nepamanītu, ak vai, bez drēbēm, plikus! Ārprāts! Uz jaunu meiteni paskatīties nedrīkstat, papīrs ar parakstiem un zīmogiem liek jums nakšņot kādā vienā zināmā gultā, nekur citur... Cilvēkam jāatraisās, jābūt brīvam, bet jūs? Vai tad jēga nav atraisītībā? Paklausies, ko es ar tevi te runāju... Tu iesi beidzot projām vai neiesi?

ALVILS. Nekur es neiešu.

MONTIS. Neiesi?

ALVILS. Tā ka būs vien jums pašiem jāiet un jāatraisās kaut kur citur.

Zigeta strauji dodas pie Alvila un grib ko teikt, viņa pat ir kā atvēzējās plaukai...

Alvila nopietnais skats meiteni tomēr apvalda.

MONTIS *skaļi iesmejas*. Nu, kā tev patika? Temperamentiņš, ko?

Zigeta apcērtas, metas pie Monta un enerģiski plaukā viņu pa abām ausīm.

Ziget, ko tu dari... Ziget!

ZIGETA. Par ko tu mani turi? Tu domā, es esmu no tādām?

MONTIS. Ziget... Nu izbeidz...

ZIGETA. No tādām, ja? Kam nav vajadzīgi logiem aizkari, ja? Še tev! Še tev!

MONTIS. Ziget!

ZIGETA. Ko katrs var apvainot, ja?

MONTIS. Pietiks, nu... Esi prātīga...

Nāc Benedikts, gadu 27.

BENEDIKTS. Labvakar! Kas te notiek?

MONTIS. Kas tev par daļu?

BENEDIKTS. Nu, nu, lēnāk...

MONTIS. Traktorists ar lielo burtul!

Zigeta apsēžas uz mūriša, raud.

Augstākās Padomes deputāts!

BENEDIKTS *Alvilam*. Diāna man kā tuvam kaimiņam uzticēja atbildību par ciemiņu, tāpēc sāku ieklausīties, kas te notiek...

ALVILS. Vai jūs, Benedikt, viņus pazīstat?

BENEDIKTS. Meiteni redzu pirmoreiz, tāda te vēl nav raudājusi, bet Montis, vai tad nezināt, ir Diānas dēls.

ALVILS. Kā, lūdzu?

BENEDIKTS. Dēls, nu!

ALVILS. Es nezināju, ka Diānai...

BENEDIKTS. Netika maniīts kādus mēnešus, un mēs ar Bārbuli, manu sievu, spriedām, ka pametis mūs pavisam, jo...

MONTIS. Nu tad noskumāt!

BENEDIKTS. ...jo viņa dīvānu, kas tepat aizkrāsnē stāvēja, Diāna iznesusi ārā siena šķūnī.

MONTIS. Ienesīs atpakaļ, kad vajadzēs! *Ari apsēžas uz mūriša, taču Zigeta no viņa atvirzās.*

ALVILS. Pieaudzis dēls... Ko dara?

BENEDIKTS. Kas šim jādara, tāpat vien dzīvo.

MONTIS. Tev atļauju neprasot. Tu! Ej atpakaļ uz savu aizgaldu!

BENEDIKTS, *balsi nepaceļot, taču tajā ieskanās metāls*. Mazlietiņ apdomīgāk izsakies, es palūgšu!

Nāk Bārbule. Jauna un gaišmate, zilā kleitā.

BĀRBULE. Pārnāku, skatos — auklīte projām, vīrs nezin kur, dēliņš kā bārabērns... Montis atgriezies? Pieļūko tu man, ka netraucē ciemiņam strādāt! Nemaz nesmīni, tava mamma Diāna kļūs traka aiz dusmām... Mūs ar Benediktu nobrīdināja, lai baramies čukstus un lai neplēšam traukus... Mīļie, par sanatorijas notikumiem ko runā, visi kā uzvilkti! Tā sievietē, par kuru ir aizdomas uz melnajām bakām, vakar atlidojusi no Indijas, un viņa, saprotams, aizvākta, bet izolatorā salikti visi no tās mājas līdz pēdējam, ieskaitot mazus bērņus!

ALVILS. Man teica, ka tā esot mācību trauksme.

BĀRBULE. Bet ko jūs būtu gribējis, lai jums saka? Vai mums tādās reizēs ko saka?

BENEDIKTS. Nav ko celt paniku.

BĀRBULE. Vēlāk, pēc nezin cik gadiem, — tad jau gaņ patiesība nāk gaismā! Ja kādam vēl ir kāda interese...

ALVILS. Daktare Jumtiņa, varu apliecināt, organizēja visu ar smaidu un tādā lielā mierā, ka ...

BĀRBULE. Ja būs vajadzīgs, daktare Jumtiņa, es arī viņu drusku pazīstu, vēl lielākā mierā izdarīs jums sekciju! BENEDIKTS. Bārbule!

BĀRBULE. Mācību trauksmes dēļ kāds pārvietos no vienas mājas uz otru tūkstošiem grāmatu, man lai nestāsta! Armija bija izsaukta, proftehskolā atceltas stundas ... Lai nu labāk nestāsta, miglu acīs pūzdam!

MONTIS. Kas ar to kopīgs viņam?

BĀRBULE. Drošības dēļ turies tālāk, ko var zināt! Starp citu, kāpēc tu esi šeit?

MONTIS. Es ... Tā ir Zigeta, mēs šorīt iepazīnāties un visu dienu esam ceļā, lai gan veicām piecdesmit kilometrus, maksimums. Vai tu, Bārbul, neuzvāritu mums tēju? Diezgan pretīgi izdrebinājāties, ārā pie sala ... Gribējām apmesties viesnīcā, bet vai Padomju Savienībā ir viesnīcas, kurās var apmesties? Nabagmājas, ne viesnīcas ... Paklausies — ko tu tur klapē, Diānai atkal mūžīgos pārskatus par dzīvsvaru pieaugumiem un, kā nu bija, izslaukumiem? To tu vari darīt arī rīt!

ALVILS. Nesakiet man «tu», man nepatīk.

BĀRBULE. Teikt «jūs» viņam ticība neatļauj!

ALVILS. Varam vispār nesarunāties.

MONTIS. Nu, lai iet viens tā sauktais kompromiss, jūs jau no tādiem sastāvat ... *Pieiet pie galda.* Drikst ielūkoties, Jūsu Jūsība?

ALVILS. Ielūkojieties.

Montis ņem vienu no lapām, lasa.

Benedikt, jūs esat Augstākās Padomes deputāts?

BENEDIKTS. Rajona padomes.

ALVILS. Laukos strādāju pašā kolektivizācijas sākumā, par to es rakstu, bet pēc tam nav gadījies vairs pa istam pabūt ne kolhozā, ne padomju saimniecībā ...

BENEDIKTS. Kā tad tā?

ALVILS. Studēju Rīgā, aspirantūrā mācījos Maskavā un Novosibirskā, gads aizgāja Amerikas Savienotajās Valstīs, Itālijā biju ... Protams, es lasu un televīzijas pārraidēs skatos, bet nav tas, kas būt aktīvi klāt, pašam piedalīties, izjust uz savas ādas ...

BENEDIKTS. Nav gan, jādodomā ...

ALVILS. Ja tagad rakstīdams atceros ...

MONTIS. Saubos, vai jums drukās. *Noliek lapu.*

ALVILS. Kāpēc šaubāties?

MONTIS. Izteicienu dēļ, ne pēc būtības, jo pēc būtības tas pats vien ir. Kārtējais, no sērijas.

ALVILS. No kādas sērijas?

MONTIS. No tās pašas. Cik tagad ir labi, jo toreiz, pēckara gados, bija daudz sliktāk.

ALVILS. Vienā ziņā toreiz bija daudz labāk, jo bez darba nebija domājams, tāda iespēja nepastāvēja, un visi strādāja, mācījās ...

MONTIS. Kas no tā bija par labumu?

ALVILS. Liels ...

MONTIS. Tālāk būtu jājautā, kāds un kam, bet man ir pilnīgi vienalga un gribas ko karstu ... Bārbul, vai tad nevarētu?

BĀRBULE. Nāciet abi uz virtuvi, sagrašināsim! *Aiziet.*

Montis un Zigeta seko viņai.

ALVILS. Kādas bija problēmas toreiz, es zinu, taču patlabanējās man saplūst kopā, neprotu izdalīt galvenās ...

BENEDIKTS. Es strādāju par traktoristu, manas problēmas skaidras, bet vispārīgi ir ko padomāt, uz priekšu jā skatās.

ALVILS. Piemēram?

BENEDIKTS. Par to pašu dabu kaut vai, ūdeņi lai nepiesārņojas un lai neiet bojā koki! Cilvēki tāpat sākuši piesārņoties viens otrs, lauž tehniku, nelabu galu ņemdami ...

ALVILS. Un ... vēl kādas lielākas problēmas?

BENEDIKTS. Šitās vai tad nebūtu? Problēmas, ka tikai nu, pēc manas saprašanas! Ir vēl citas, vai par visām var izstāstīt ... Kādreiz, piemēram, bijām aizrāvušies ar individuālā sektora apkarošanu. Vai, kā mēs vicojām pa divgovniekiem un citiem tādiem tur! Tagad tikpat aizrautīgi ņemamies, katrai ģimenei lai būtu sava piemājas zemīte, savi lopiņi, cik tik var izmitināt, sava trušīšu būdiņa, vistiņa ar gailīti ...

ALVILS. Jums arī ir?

BENEDIKTS. Nav, ja neskaita kaķīti, kas mums ir kopā ar zootehniķi. Sievu ņemu no pilsētas, viņa jau ... kur nu! Kolhoza grāmatvedībā strādā, bet pietiek kaimiņtantes melnraibajai gotiņai pagrasīt ar ragiem uz viņas pusi, lai jau ... *Atmet ar roku.*

ALVILS. Un... kolhozs? Liels un bagāts?

BENEDIKTS. Bagāts, jā, bet par lielumu ir dažādi uzskati. Nesen apvienojāmies ar lielāku, daudzi bija pret... Mazās saimniecības nenāk cauri, fakts, es piekritu, bet kur ir robeža? Viens kolhozs pa visu rajonu? Jēga taču zūd!

ALVILS Kam?

BENEDIKTS. Visam kam, pēc manas saprašanas. Saimniecībai jābūt taisni tik lielai, ne mazākai un arī ne lielākai, lai tajā varētu pastāvēt viena vidusskola!

ALVILS. Loģiski. Bērniem taču...

BENEDIKTS. Bērņus varētu vadāt, citur tā dara... Skolotāji lai būtu vistiešākajā tuvumā — tas ir galvenais! Labi speciālisti no visām nozarēm! Ap vidusskolu, dabiski, veidojas vietējais kultūras centrs, ierodas ciemiņi, nāk un iet visāda informācija... Vidusskola, tā sakot, apsmadzeņo, vai jums neliekas? Par «Lāčplēsi» kādreiz runā, kā tad viņi, arī nav liela saimniecība, bet viņiem ir Lielvārdes vidusskola! Mēs bijām uz Andreja Pumpura muzeja svētkiem septembrī un noskatījāmies vien tikai!

Nāk Bārbule.

BĀRBULE. Ed šie tur taisni kā pie bada.

BENEDIKTS. Neskaiti nu, siev, kumosus. Lai ēd, cik lien iekšā!

BĀRBULE. Vai man žēl, lūdzu! Skatos tikai un brīnos.

BENEDIKTS. Mazais gul?

BĀRBULE. Tāpēc nācu, lai tu viņu paauklē... Esi tik mīļš! Tēviem tāpat vajagot piedalīties audzināšanā!

BENEDIKTS. Ko tu pa to laiku darīsi?

BĀRBULE. Patērzēšu ar ciemiņu.

BEDEDIKTS. Kā tad, kā tad...

BĀRBULE. Tu tikai drikstēsi?

BENEDIKTS. Atgriezies Diāna, tad mēs ar tevi dabūsim... Neļaujām cilvēkam strādāt!

ALVILS. Gan jau...

BENEDIKTS. Nerunā gari, siev! *Aiziet.*

ALVILS. Un... jūs patiešām tā satraukuši notikumi sanatorijā?

BĀRBULE. Neejiet šovakar atpakaļ uz turieni, es jūs ļoti lūdzu... Nekādā gadījumā neejiet! Ja jūs paliksiet pie sava, ka istaba ir atdota jums, viņš neko nevarēs padarīt un būs spiests vienkārši aizvērties kopā ar visu to, kā viņu tur...

ALVILS. Ja viņš ir Diānas dēls un te dzīvo...

BĀRBULE. Viņš te nedzīvo! Es viņu aizdzinu!

ALVILS. Jūs?

BĀRBULE. Rudenī jau... Ak, es gaidīdama nevaru sagaidīt, kad gatava būs jaunā māja un mēs tiksīm no šejienes ārā!

ALVILS. Tur nebūs nevienas tik lielas istabas...

BĀRBULE. Toties būs ērtības, siltais ūdens un pārējais un varēs aizslēgt aiz sevis durvis, lai tādi kā Montis sēž kāpņu telpā, ja vēlas!

ALVILS. Jums bail no Monta?

BĀRBULE. Bail man nav ne no paša velna, bet ja...

ALVILS. Bet ja ragus preti griež balta ar melniem plankumiem govīs?

BĀRBULE. Benedikts paguvis, ir nu arī... To pasaciņu es sacerēju viņam, lai neblenž uz tukšo kūti ar tādām žēlabainām acīm un lai veltīgi nefantazē, ka no turienes kādreiz varētu atskanēt «mū-mū», «mek-mek» vai pat «ruk-ruk»... Iedomājieties, lūdzu, manu situācijul! Visi darbā, es viena mājās ar mazo... Uz aku pēc ūdens jāiet? Jāiet, un Montis to tikai gaida, lai slātu līdzī un skaidrotu, ka cilvēkam pienākoties būt brīvam saskaņā ar savu būtību un tā tālāk, nav jau ko atkārtot tās blēņas... Uz virtuvi jāiet, pusdienas jāgatavo, un Montis, nezinādams, kur likties aiz gara laika, priekšā un runā, vilks viņu būtu apēdis... Labi, jūs sacīst, lai runā, nav ko ņemt galvā... Jebkura meitene, kas nav nākusi pasaulē šķība un greiza, bet kaut cik pie normas, no šitādiem runātājiem un roku palaidējiem atgaiņāties iemācās jau skolā, obligāti... Tikai šeit, redziet, tas viss ar laiku kļuva vienkārši bīstami, jo Benedikts, tā viņš izskatās mierīgs, vai ne, bet dusmās var būt neapvaldīts... Traks!

ALVILS. Vai nu?

BĀRBULE. Ja Benedikts gāžas ārā no engēm, lai dievs nedod!

Nāk Diāna.

DIĀNA. Labvakar! Alvil, kā tu jūties?

ALVILS. Nekas...

DIĀNA. Bārbule tev kavē laiku?

BĀRBULE. Koris jau beidzās, tik ātri?

DIĀNA. Dirģentam Rīgā jābūt, sēž ārā mašīnā un

brauc man līdzi. Pa ceļam aizvedīsim Alvilu uz sanatoriju.

BĀRBULE. Viņš paliks tepat.

DIĀNA. Nakti palikt ārpus sanatorijas viņš nedrīkst. Debestiņ, kā sanatorija nupat izvirzījies! Uzmanības centrāl Koristi — tie jau, nu! Kā viens bišu spiets dūca... Par skaistuli no Indijas, par melnajām bakām ko kurais saklausījies, par izolatoru, kam visapkārt apvilkšot dzeloņdrātis... Mūsu agronomītes brālēna pirmā sieva it kā ievietota...

ALVILS. Baumas, Diān. Iztaisījuši nezin ko no parastas mācību trauksmes.

BĀRBULE. Lai nu nestāsta!

DIĀNA. Dodamies, Alvil!

BĀRBULE. Bet viņš man apsolīja, ka paliks, jo...

DIĀNA. Beidz, Bārbull!

ALVILS. Varbūt tomēr, Diān...

DIĀNA. Kāpēc?

ALVILS. Jūtos noguris.

BĀRBULE. Vai ne? Un pa tumsul!

DIĀNA. Es nūdien nezinu. Dakterei tu solīji, ka...

ALVILS. Aiziešu uz brokastīm. Neko lielu neuzrakstīju šodien...

DIĀNA. Kāds traucēja?

ALVILS. Nu, tā... Nē...

DIĀNA. Vai! Tu neesi vakariņojis!

ALVILS. Negribas.

DIĀNA. Jāēd, Alvil, tā nevar!

BĀRBULE. Es pabarošu, par to tu, Diān, bēdā vismazāk... Mannā putru ar zemeņu ievārījumu ēdīsiet? Ēdīsiet, skaidrs! Vecāmamma saka, mirdams var ēst! *Aizsteidzas.*

DIĀNA. Kas tevi traucēja, kaimiņi? Es Benediktam speciāli...

ALVILS. Diān, es nezināju, ka tev ir dēls.

DIĀNA. Tiešām?

ALVILS. Varbūt tu man kādreiz esi teikusi, bet...

DIĀNA. Debestiņ, vai visu var atcerēties... Pie taviem apgriezieniem! Drīzāk jābrīnās, kā tu vēl zināji, kas es tāda esmu un kā mani sauca!

ALVILS. Piedod, lūdzu.

DIĀNA. Tāpēc es skatos... *Paceļ nomesto pusmētelīti un pakar pie krāsns.* Kur tad ir?

ALVILS. Virtuvē.

DIĀNA. Iepazināties?

ALVILS. Viņš ieradās ar meiteni un gribēja palikt.

DIĀNA. Ar kādu meiteni?

ALVILS. Ar Zīgetu.

DIĀNA. Pirmoreiz dzirdu... Kas jauns atkal... Alvil, nu vienas briesmas! Nopietni... Soruden viņā samilējās Bārbule, tās man bija vienas šausmas...

ALVILS. Bārbule? Benedikta sieva?

DIĀNA. Katra būtu laimīga ar tādu vīru, un mazais, mats matā Benediktā atsities, viņiem arī aug jaukiņš... Domāju, ka nabaga Bārbule pati pārbijās, kad saprata, droši vien tā jau bija, un Montis pazuda... Kāpēc tad nu tagad ieradies? Kas jauns atkal...

ALVILS. Un... Benedikts?

DIĀNA. Benediktam ne jausmas... Benedikts ir no labākajiem rajonā un labi nopelna, bet nostrādājas jau nu arī pamatīgi, īpaši rudenos uz kombaina, un tad tās mūžīgās braukšanas un iešanas pa sabiedrisko līniju... Tā jau pie mums ir: kas jau velk, kam jau atbildības sajūta, tam jau krauj virsū... Mājās kādreiz pārnāk tāda mērā nodzenāts, ka...

ALVILS. Neko nemana, tu gribēji teikt?

DIĀNA *atskatās uz durvīm*. Uzmanīgāk, es tevi gan lūzdu... Nekas jau nav noticis.

ALVILS. Pēc tavām domām.

DIĀNA. Nu nē, tad es zinātu.

Ārā, nepacielīgas rokas darbināts, spalgi ieskanas Diānas mašīnas signāls.

Mans diriģentiņš, debestiņ... Skrienu, skrienu jau!

ALVILS. Es būtu aizgājis, Diān, bet uz kuriem, ar rakstāmmašīnu... Man šovakar nav kur palikt, saproti, bet jāraksta ir šovakar, neatliekami jāraksta! Baidos, Diān, ka sanervozēšos.

DIĀNA. Nekur tev nav jāiet, dzirdi? Par to tu pat nedomā! Es Montim pateikšu, lai viņš neiedrošinās tevi traucēt, un rīt ap kādiem desmitiem vai vienpadsmitiem būšu klāt pati... Vai tev no Rīgas ko atvest?

ALVILS. Puķkāpostus...

DIĀNA. Tavs ēdiens, neesmu aizmirsusi... Tagad gan ir ziema... Labi, es mēģināšu sazvanīt kādu siltum-nīcu... Solīt nesolu, bet...

Alkārtojas signāls, vēl nepacielīgāks.

Ak vai, ak vai, kā nu steidzas... Gandrīz kā dziesmā jāteic: «Mīļais, nesteidzies!»

ALVILS. Nekavējies manis dēļ, Diān.

DIĀNA. Vajag arī tajā dzīvē gadīties, Alvil! Ja tu nebūtu aizsūtīts tieši uz to pagastu, neviens neko nezinātu vēl šodien un vispār neuzzinātu...

ALVILS. Neviens jau arī nezina, tikai mēs abi ar tevi...

DIĀNA. Tev taisnība... Parunāsimies rīt, labi? Mani mājinieki tevi tagad vairs netraucēs, esi mierīgs un strādā! Es viņiem pateikšu, Montim un visiem viņiem, tu dzirdi? Alvil!

ALVILS. Jā, protams...

DIĀNA. Atā! Līdz rītam!

ALVILS. Līdz rītam, Diān..

Diāna aizsteidzas.

Alvils iekārtojas pie galda, taču neraksta, bet atbalsta seju rokās un paliek tā nekustēdamies.

Nāk Montis. Paņem savu pūsmētelīti.

MONTIS. Nosūdzētājs...

Alvils palūkojas viņā.

Nerādās nemaz, ka ar jums sastāvētu tik bēdīgi... Diāna pārspilē, vai ne? Tā viņa dara, uzpūš katru mazāko nieku par nezin ko... Paklausieties — varbūt jūs tomēr esat pārdomājis pa šo laiku un aiziesiet ar labu, ko?

ALVILS. Nē.

MONTIS. Tādā gadījumā uz jūsu sirdsapziņas gulēs divas jaunas dzīvības, kas šajā ledainajā naktī varbūt aizies bojā šķūnī...

ALVILS. Labi.

MONTIS. Kā jūs teicāt, vai es nepārklausījos?

ALVILS. Ejiet bojā, neko labāku ja nevarat izdomāt.

MONTIS. Kādam tie jūsu aprakstītie papīri briesmīgi vajadzīgi, jūs domājat? Kāds varbūt noilgojies, jūs uzskatāt, pēc jūsu apelējušajām atmiņām par nezin kādām vecām nepareizībām? Pašiem savu pietiek un pāri paliek!

Nāk Bārbule, nesdama Alvila vakariņu paplāti. Noliek uz galda.

BĀRBULE. Lūdzu, te būs.

ALVILS. Paldies.

MONTIS. Nupat man atausa... Ak tā? Ak tad Bārbule savu maigo ķepiņu pielikusi?

BĀRBULE. Ej projām, pēc iespējas drīzāk un tālāk!

MONTIS. Ak tad uzdarbojusies gan, ko... *Iesmejas un aiziet.*

BĀRBULE. Paldies jums, ka jūs tomēr palikāt...
Ediet, lūdzu! Vairāk neviens te nenāks.

ALVILS. Jūsu vecāsmammašs gardums...

BĀRBULE. Jočīgi, vai ne, bet es, kad man bija kādi pieci gadi, patiešām domāju, vecomammu saklausījusies, ka mirt ir ēst mannā putru ar zemeņu ievārijumu...
Ediet!

ALVILS. Paldies.

BĀRBULE. Ja ko vajag, sauciet.

ALVILS. Norunāts.

Bārbule aiziet.

Alvils pievēršas rakstāmmašīnai.

Klaudz taustiņi.

Vārdus nerazdams, Alvils pieceļas un, domās iegrimis, staigā pa istabu. Kad viņš patlaban dodas durvju virzienā, iekšā nāk Raibacāne, joprojām viscaur melnā tērpusies, un nes vāzi ar trim baltām lielziedu krizantēmām.

Abi lēnām dodas pretīm viens otram.

Reizē apstājas.

Alvils aizver un atkal atver acis, jo vienu mirkli viņam liekas, ka viņš redz parādību... Taču nē, tā patiešām ir Raibacāne...

RAIBACĀNE. Piedodiet man, lūdzu, bet es nevarēju neatnākt... Nevarēju, nu. Piedodiet.

ALVILS. Viss kārtībā, jo tikpat jau...

RAIBACĀNE. Kas «tikpat jau»?

ALVILS. Nekas...

RAIBACĀNE. Daktare Jumtiņa bija tik satraukta jūsu dēļ un es tāpat, ka par abām aiztelefonējāmajiem līdz kolhoza kantorim, kur mums pateica, kādā virzienā meklēt galveno zootehniķi... Jums te ir labi?

ALVILS. Protams. Vai tad nejūtat? Tādā mājā, ar krāsni un vēl ar mūrīti!

RAIBACĀNE. Jūs mani nomierinājat.

ALVILS. Vai ne?

RAIBACĀNE. Rīt gan noteikti atnāciet uz sanatoriju, jūs gaidīs.

ALVILS. Es būšu.

RAIBACĀNE. Atnesu jūsu mīļākās puķes... *Liek krizantēmas uz galda.* Vāzi iedeva kaimiņi un ūdeni arī ielēja, tā ka...

ALVILS. Paldies jums. Kas notiek manā vecajā mītnē?

RAIBACĀNE. Nemaz nezinu. Mēs ar biedreni Pūpolu

tikai atbrīvojām un sakārtojām telpas, tad nāca citi... Domāju, ka notiek parastās mācības. Vieni izliekas par bīstamiem slimniekiem, otri... «Mācībās grūti, viegli kaujas laukā,» laikam skanēja tas nobanalizētais teiciens — vai uz to pusi... Galvenais, ka jums, neskatoties uz visu, te ir labi. Kāda bija diena, ražīga?

ALVILS. Ļoti!

RAIBACĀNE. Cik labi!

ALVILS. Tā ritēja kā viens vienīgs bezgalīgs, gan ar daudziem palīgteikumiem pa vidu, teikums, kam trūka vēl tikai izsaukamās zīmes galā, un šī izsaukamā zīme tad nu būtu jūs, jo jūsu parādīšanās ir kronis visam! Bez kādām šaubām! Spēcīga izskaņa, fināls! Bravo!

RAIBACĀNE *piesardzīgi*. Tiešām?

ALVILS. Izsaukamā zīme, kronis un fināls!

RAIBACĀNE. Nu, ko... Neesat noskaņojumā...

ALVILS. Gluži otrādi! Diametrāli pretēji! *Dzied.* «Negaisa laikā nedrīkst dziedāt un zem ozoliem stāvēt!» Dziediet līdzil Krizantēmas, jā... Kas ir, tas ir... «*Of course,*» — kā būtu teikusi Klēra no septītās laboratorijas... Nav otra tik valdzinoša aromāta visu piecu kontinentu kalnos, pie upēm un jūras līču piekrastēs, tik smalka, tik vēsa, tik atturīga un tik noturīga... Trakam jāklūst... Jāmetas četrpāpus un jākauc... kā sunim...

RAIBACĀNE. «... un, putru nebeiguši lakt, tie purnus pacēla un kauca aiz lielām skumjām visu nakt'...» Ar apostrofu, atskaņas dēļ...

ALVILS. Lakt, visu nakt'... Un kaut'...

RAIBACĀNE. O, to es saprotu! Es arī varētu!

ALVILS. Labāk ne... Nevajag! Pamodīsies kaimiņu dēliņš, sāks raudāt...

RAIBACĀNE. Vai jūs esat bijis Japānā?

ALVILS. Nē, bet Ceilonas jeb, kā mēs tagad sakām, Srilankas valsts senajā galvaspilsētā Kandijā tiku redzējis templi, kurā atrodas šķirstiņš ar Budas zobu... Atslēgt varot ar četrām atslēgām, no kurām katra glabājo ties pie sava cilvēka, tā ka visiem kopā jāsanāk, tad tikai...

BENEDIKTA BALSS. Laiks tā kā būt!

ALVILS. Nebiedējiet mūs, Benedikt...

BENEDIKTS *parādās*. Es nebiedēju. Viešņu mēs ielaidām uz desmit minūtēm, un tas arī bija tikai tā, izņēmuma kārtā, jo Diāna mums kategoriski aizliedza.

RAIBACĀNE. Arlabvakaru!

ALVILS. Paldies par apciemojumu...

*Raibacāne aiziet.
Benedikts seko viņai.*

Benedikt!

BENEDIKTS. Lūdzu?

ALVILS. Ar mani nav labi...

BENEDIKTS. Ko es varētu darīt?

ALVILS. Nezinu... Ak tā, man ir... Atnesiet ūdeni...

Benedikts aiziet.

Alvils portfelī sameklē medikamentus.

Atgriežas Benedikts kopā ar Bārbuli, kas nes glāzi ūdens.

BĀRBULE. Tā melnā jūs satrauca, vai ne? Es jau paredzēju, ka tā notiks, un sūtīju Benediktu, lai viņš...

BENEDIKTS. Dod glāzi!

BĀRBULE. Ņemiet, ņemiet!

Alvils, vairākas tabletes mutē iemetis, uzdzer ūdeni.

Visu dienu jums bija tik labi, jūs tik labi jutāties... Ir tādas sievietes, kas uztrauc jau ar savu klātbūtni, es esmu novērojusi, un ja vēl sāk nezin ko runāt...

ALVILS. Jums taisnība, ir tādas...

BĀRBULE. Es noprasīju par izolatoru, bet gaidi, ka šī tev teiks... Ejam, Benedikt.

BENEDIKTS. Ciemiņš varbūt vēlas, lai mēs pakavējamies?

ALVILS. Nē, kāpēc tad...

BENEDIKTS. Ja nav labi!

ALVILS. Būs atkal, es ceru... Benedikt, vai jūs neieskatītos manās piezīmēs?

BENEDIKTS. Ja jūs tikai negribēsiet, lai es pēc tam ko tādu prātīgu pasaku...

ALVILS. Tomēr.

BENEDIKTS. Nebūs pa spēkam.

ALVILS. Daudz esat jau pateicis... Ieskatieties nu vien. *Dod manuskriptu.* Tas ir sākums.

BENEDIKTS. Lai notiek!

BĀRBULE. Nāc!

BENEDIKTS. Ja jums ko ievajagas, sauciet vai duciet pie sienas, mēs dzirdēsim. Nekautrējieties.

*Alvils pamāj.
Benedikts un Bārbule aiziet.
Bārbule panākas atpakaļ.*

BĀRBULE *čukstus*. Vēlreiz paldies, ka palikāt, tikai, lūdzu, lūdzu, nenovēlieties!

ALVILS. Mēģināšu turēties...

BENEDIKTA BALSS. Bārbull!

BĀRBULE. Es nāku! *Alvilam*. Ja kas tāds gadītos, es to šausmīgi pārdzīvotu, jo vainīgā taču būtu es... *Aizskrien*.

*Alvils apsēžas pie mašīnas.
Mēģina rakstīt.*

Priekšgars

OTRAIS CĒLIENS

3. aina

Nākamās dienas priekšpusdiena.

No Rīgas atgriezusies, iekšā nāk Diāna. Novelk mēteli. Pārskata un piekārto istabu.

Nāk Benedikts ar Alvila manuskriptu.

BENEDIKTS. Labrīt, Diān! Tu tā esi?

DIĀNA. Es pati, labrīt!

BENEDIKTS. Man rādījās, ciemiņš pārnāk.

DIĀNA. Viņš tev iedeva palasīties?

BENEDIKTS. Pats, jā... *Noliek manuskriptu uz galda.*

DIĀNA. Kas tās par puķēm?

BENEDIKTS. Mārtiņrozēs.

DIĀNA. Kur tādas te radās, es tev prasul!

BENEDIKTS. Atnesa viena vakar. Teica, no sanatorijas.

DIĀNA. Kāda?

BENEDIKTS. Tāda, vai es daudz pētīju... Melnā mētelī gandrīz līdz zemei...

DIĀNA. No tās jāuzmanās, es uzreiz redzēju, tā ir bīstama. Jau pa pēdām izsekojusi un klāt... Ar puķēm... Nevajadzēja laist iekšā, vai es tev nepiesacīju?

BENEDIKTS. Bet ja no sanatorijas!

DIĀNA. Benedikt, nu un... kā tad ir? Tu izlasīji, visu?

BENEDIKTS. Sorīt, kā pie sestdienas, agrāk piecēlies... Jā. Diezgan traki viņam gājis toreiz.

DIĀNA. Ko es teicu?

BENEDIKTS. Diezgan traki.

DIĀNA. Un tev arī liekas, ka nupat būtu pienācis laiks to visu celt atkal augšā? Zosāda metas ...

BENEDIKTS. Kāpēc?

DIĀNA. Par māti kaut vai ...

BENEDIKTS. Par kuru? Kas noslēpās kūtsaugšā?

DIĀNA. Tad nē jau, par viņa paša māti ... Ak tā, šeit vēl nevarēja būt, to viņš tikai vēl rakstīs ... Izsūtījis pats savu māti, tu padomā!

BENEDIKTS. Ko tu nu stāsti!

DIĀNA. Tikai lai paliek stingri starp mums, norunāts? Apstākļi tādi sagadījušies, viņš nav zinājis, bet fakts paliek fakts, un pēc tam visu mūžu klusējis un dokumentos uzdevis, ka māte kopā ar tēvu nobombardēti, kad sācies karš ... Labi, to visu var saprast, kas cits viņam atlika, ja viņš tajos gados gribēja studēt, vai tad bija kāda cita izeja? Vai nu — vai nu. Bet kāpēc tagad par to jārunā?

BENEDIKTS. Labāk vēlu, viņš raksta, nekā ...

DIĀNA. Muļķības! Es esmu dziļi satraukta, Benedikt, man tev pavisam atklāti jāsaka. Lai Alvils raksta, viņš ir smagi slims, un tad kaut kur jāpiesaistās ar domām, lai nesajuktu prātā. Visas tās operācijas, lai dievs nogriež ... Bet atstāt to tā nevar. Kaut kas ir jāizdomā.

BENEDIKTS. Es nesaprotu, Diān.

DIĀNA. Ko tu nesaproti?

BENEDIKTS. Kas būtu jāizdomā un kāpēc. Cilvēks rakstīdams atceras, kā toreiz bija un notika ...

DIĀNA. Bet ja tas cilvēks ir pazīstams pasaulē, ja viņš ir nezin cik grāmatu sarakstījis un nezin ko tikai atklājis savā tajā zinātnē ... Nu vienas briesmas! Par meitu būtu atcerējies, par znotu ... Abi ir juristi, un tu domā, ka viņu darbu tas viss nevar liktenīgi ietekmēt?

BENEDIKTS. Tagad tā vairs neskatās.

DIĀNA. Neskatās, neskatās, kamēr paskatās ... Gribēju ieskriet pie Alvila sievas, meitenes gados es pie viņas mācījos klavierspēli un vienu laiku pat dzīvoju viņu mājā, taču apsvēru, ka tas neko nedotu. Viņu laulība nav nekāda laimīgā un joprojām pastāv vienīgi tāpēc, ka Alvils ir pienākuma cilvēks ...

BENEDIKTS. Lai pats izšķir, Diān. Gan savus personiskos jautājumus lai izšķir, viņam labāk redzams, gan pārējos.

DIĀNA. Domā, viņam trūkst ienaidnieku? Ne vienam vien acis iespīdētos, jau padzirdot tikai ilgus gadus Al-

vils ieņēma vadošu posteni, un tad jau, debestiņ... Vi-
siem nekad labs nebūsi... Tu redzēji, Benedikt, kādu
man tagad opozīciju uzrikojusi Esmeralda? Kopš es val-
des sēdē skaidri un gaiši pateicu, ka tādu jauno speciā-
listi pie lapsām turēt nevar, viņa nedomā vis par sava
darba stila uzlabošanu, bet aģitē pret mani fermās!

BENEDIKTS. Tur, tajās fermās, gan arī agrāk sprieda,
vai tu ar savu otro dzīvi Rīgā pārāk neaizraujoties...

DIĀNA. Tie nu būs mani personiskie jautājumi!

BENEDIKTS. Ja gadoties kas ar govīm, grūti esot tevi
sameklēt...

DIĀNA. Vai viņi, Benedikt, tur ko nejauc? Uz mana
žiguļa sāniem zilais krusts pagaidām vēl nav uzlīmēts,
ja tā uzmanīgāk apskatās, un saucos es galvenā zooteh-
niķe, nevis ātrā veterinārā palīdzība! Ir taču starpība...
Kad man būs jaunajā mājā dzīvoklis, Otomārs Pekainītis
brauks pie manis.

BENEDIKTS. Pavisam?

DIĀNA. Tad redzēs. Esmeralda, ko tu neteiksi... Nu
nē! Vai nu viņa, vai es. Soliste... Ar diriģentiņu tā salē-
cāmies vakar, ka es šo pusceļā tik tikko neizsēdināju uz
šosejas. Kāda var būt soliste, ja nepazīst notis, un kā
viņa ģērbjas — kā viena lauku sieval!

BENEDIKTS. Vai tad nav arī?

DIĀNA. Agrāko laukul! Neieskatījies varbūt, kādas
gada pārskata ballē bija slaucējas, vakarkleitās ar de-
koltē līdz... Debestiņ... Par ko mēs runājām... Ak tā,
jā... Benedikt! Mums, ja mēs vēlam Alvilam labu, kaut
kas ir jādara!

Nāk Alvils.

Taisni kā pieminējām, labrīt... Ar to pašu miļo vese-
libu kā?

ALVILS. Tā... *Vilkdams nost mēteļi, ierauga uz galda
savu manuskriptu.* Izlasījāt, Benedikt?

BENEDIKTS. Nupatās.

DIĀNA. Varu tevi iepriecināt arī es, Alvil... Rīt būs!

ALVILS. Kas?

DIĀNA. Kas, viņš prasa... Tu dzirdi, Benedikt? Kur es
balsi esmu pazaudējusi, no kādiem sešiem rītā jau pa
telefonu klaigādama, kamēr dazvanījos līdz īstajam nu-
muram... Paziņū paziņas augšā uztriecu, katram viss
no sākuma jāstāsta par tevi un par taviem puķkāpostiem
ziemas vidū...

ALVILS. Tāpat vien ieminējos vakar, un tu, Diān, ņēmi nopietni?

DIANA. Tu dzirdi, Benedikt? Cita manā vietā tagad... Labi, labi... Pagaidām man vienā mājā iedeva puķkāpostu konservus, laikam bulgāru, esot tā nekas... Sagatavot varbūt tev uz otrajām brokastīm?

ALVILS. Ja pārāk neapgrūtina...

DIANA. Rēķinā būs iekšā, esi mierīgs! *Aiziet.*

ALVILS. Paguvāt, tātad...

BENEDIKTS. Nemaz nezināju, ka gājis tik traki. Es piedzimu, kad jau bija kolhozi.

ALVILS. Un... vecāki? Nestāstīja?

BENEDIKTS. Stāstīja, nestāstīja... Nezināt, kā ir ar tādiem stāstiem? Pa vienu ausi iekšā puišelim, pa otru ārā... Ipaši ja skolā māca ko citu... Vecāki vairāk pieminēja pirmo gadu grūtības. Strādāt vajadzējis, ka vai nu, bet nopelnīt neko neesot varējuši, tā ka brīžam baigi drūmā jušana nākusi virsū. Kamēr mazpamazītiņām tikuši uz cieta ceļa, dabūjuši, tā sakot, pamatu apakšā, bijis grūti, kā pa vieniem nebeidzamiem dubļiem vilkuši. Ne ko ēst, ne ko mugurā ģērbt brīžam neesot bijis. Bērni uz skolu gājuši ar koka tupelēm.

ALVILS. Es tad biju projām, Rīgā.

BENEDIKTS. Par to es lasīdams domāju.

ALVILS. Un... ko tieši? Sakiet vien visu, man tas ir svarīgi...

BENEDIKTS. Domāju, izārdījāties un aizbēgāt.

ALVILS. Mans aicinājums bija...

BENEDIKTS. Fizika, jā? Astronomija?

ALVILS. Protams,

BENEDIKTS. Tam nu es ticu tā, ne visai...

ALVILS. Neesat varbūt dzirdējis, ka es...

BENEDIKTS. Esmu dzirdējis, kurš tad Latvijā nav dzirdējis... Es pat jūsu kosmosa lekcijas ar lielu interesi televīzijā klausījos, visu cienību! Cepuri nost! Bet... vai tas jums nesākās vēlāk, Rīgā? Vai toreiz, četrdesmit devītā gada Kurzemē, jūsu vienīgais aicinājums nebija, es atvainojos, cik vien var drīzāk ņemt vāgu no paša dibinātā kolhoza?

ALVILS. Jūs domājat?

BENEDIKTS. Tiešos vārdos jūs to tā nerakstāt, tikai nu — «zēns aiziet tālēs zilajās, ka papēži vien cilājas»... Es atvainojos...

ALVILS. Turpiniet, Benedikt.

BENEDIKTS. Tāpat esmu sarunājis te...

ALVILS. Nu lūdzu.

BENEDIKTS. Ne jūs viens aizbēgāt, aizbēga daudzi, un tie, kas palika, mīlam atvadu sveicienam dzirdēja — «vienam tēvam bij trīs dēli, divi gudri, trešais kolhoznieks»... Bet no viņiem, no tiem, kas palika, taču gaidīja un prasīja, dzelžaini, citu jau nebija, un viņi tad nu vilka atspērušies, kamēr izvilka... Viņiem palīdzēja, saprotams... Kā tikai atguvās rūpniecība, laukos nonāca un pēc būtības izšķīra tehnika... Tā bija?

ALVILS. Pieņemšim. Koncentrēti, dažos teikumos ja...

BENEDIKTS. Tā. Labi. Un tagad nākat jūs, kas grūtajā laikā laidāties, un... skaidrojat, kā būtu vajadzējis, kādas kļūdas tikušas pieļautas, kādas nelikumības... Pareizi, viss ir pareizi, jums jau ir taisnība, bet vai jūs pats toreiz, tajos apstākļos, tieši tajā situācijā, būtu varējis rīkoties arī kā savādāk?

ALVILS. Visai maz ticams... Lai gan, šodien ar laika distanci notikumus analizējot...

BENEDIKTS. Nuja, nuja! Ar distanci! Tikai tur jau tā lieta, ka distances nebija, nekādas... Tāpat kā tagad nav... Kur tu spruksi? Kā ir, tā grozies!

ALVILS. Tagad viss ir citādi.

BENEDIKTS. Pat salīdzināt nevar, bet vai trūkst problēmu? Tas pats siens kaut vai! Mūsu īsajā Latvijas vasarā, kad diena tev paiet, ka tu ne apskatīties nedabū, un vakar lietūs gāza kā ar spaiņiem, bet šodien atkal jau pērkons nāk virsū... Nav tik vienkārši. Ar visiem miltiem un granulām, ar visiem skābsieniem, ar visiem talciniekiem no pilsētas...

Nāk Diāna.

DIĀNA. Vai tu, Alvil, esi ar mieru pārceļties uz virtuvi, vai man atnest šurp?

ALVILS. Atnes, lūdzu.

DIĀNA. Par to nāks klāt speciāla piemaksa... Vēlāk nesūdzies, ka netiki brīdināts! *Aiziet.*

ALVILS. Pabrokastoju aiz tīrās pienākuma apziņas satorijā. Biezpiens ar krējumu priekšā uz galda, olu kul-tenis un kakao glāze vai kādi aizpērnie salmi — visviens...

BENEDIKTS. Vai tā var būt, ka negaršo itin nekas?
ALVILS. Tuvu tam... Vajadzēs jums, Benedikt, neuzkrietoši nākt man palīgā pie tiem kāpostiem, Diāna lai neapvainojas. Viņa tik ļoti nopūlējusies.

BENEDIKTS. Diāna ir malacis, par Diānu nav ko. Visu dabūs gatavu. Aizjņņos kā vells ar vējlukturi savā žigulī, saimniecībai ja vajag vai tāpat pa teritoriju, fermas mums izkaisītas... Nuja. Atkal problēma. Laba speciāliste, patiešām, ko slaucējas gaida un klausu, iecienīta, zin savu lietu un korī dzied, un... dēls kāds izaudzis? Vai tā nav problēma?

Nāk Diāna, nesdama pārsegtu bļodiņu un rūgušpiena krūzi.

DIĀNA. Lūdzu pie galdal

ALVILS. Paldies, Diān.

DIĀNA. Ēd!

BENEDIKTS. Kā tu viņam, Diān, kā telēnam... «Ēd!»
Lai stāv. Kad jau gribēs...

DIĀNA. Atdzisis taču!

ALVILS. Pareizi... *Piespiež sevi nogaršot atnesto cie-nastu, viegli viņam nenākas... Lieliski, nūdien... Jan-vāri...*

DIĀNA. Ko nu, konservi... Rīt būs pavisam citi puķkāposti, svaigi, ar rīvmaizi pārkaisīti un nobrūnīnāti! Mmmmm... Paēd, Alvil, un strādā. Es braukšu ciemos pie agronomītes, varēsim abas atkal mierīgi paklačoties tā pēc sirds patikas...

BENEDIKTS. Esmeraldu tikai atstājiet dzīvu, skatieties! Kas man citādi vadīs komjauniešu reidu par gatavošanas pavasara sējai?

DIĀNA. Es arī gribētu zināt, kas tev to vadīs...

BENEDIKTS. Nu, sargieties! Lielās politikas taisītājas abas divas! Ja kas, man būs orientācija, no kurienes pūš...

DIĀNA. Lai tev ir... Jāpasmaida, nūdien! Cilvēkēdājas mēs nekad neesam bijušas, bet kārtībai ir vai nav jābūt? Ipaši jaunās lai pierod, ko viņas domā! Pēc tam mēs ar Inesīti...

BENEDIKTS. Pēc tam... Skaidrs...

DIĀNA. Nepiesienies pie vārdiem, lūdzul Iesim abas uz kormēģinājumu, Alvil, tā ka mājās pievakarē ieskriešu, pa ceļam uz Rīgu. Strādā vesels!

ALVILS. Padarbošos.

DIĀNA. Jā, mēs ar Benediktu spriedām, vai tavā darbā nederētu ko īsināt... Kā tu pats uzskati?

ALVILS. Tu lasīji?

DIĀNA. Nē jau, pa kuru laiku... Tāpat tikai... Ir taču fakti, vai ne, no kuru pieminēšanas nekas īpašs nav gaidāms, vienīgi nepatīkšanas, un vai tad gudrāk nav nemaz nepieminēt?

ALVILS. Vēsturiskā kopaina nebūs pilnīga...

DIĀNA. Nu tad liela muiža! Kas šajā pasaulē ir pilnīgs, tu man pasaki! Atradis... Ideāls tikpat paliks neaizsniegts.

ALVILS. Bet pēc tā jātiecas...

DIĀNA. Tiecies, lūdzu, tikai ar prātu! Debestiņ... Vai man tevi būtu jā māca, zinātņu doktorul!

ALVILS. Benedikt!

BENEDIKTS. Katram savs jādara, es domāju...

DIĀNA. Būs, protams, tā, kā tu pats izlemsi, bet mēs, labu tev vēlēdami...

Nāk Raibacāne.

RAIBACĀNE. Labdien jūsmājās!

DIĀNA. Sveicināta! Lūdzu, lūdzu tālāk!

RAIBACĀNE. Injekciju māsiņa sanatorijā teica, jūs neesot paņēmis šo te... *Sniedz Alvilam sainiti.* Uz palodzes bija palicis...

ALVILS. Vai, paldies... Tādu gabalu nācāt?

RAIBACĀNE. Pastaigādamās.

DIĀNA. Laiks pastaigām šodien kā radīts, vai ne?

RAIBACĀNE. Jā!

DIĀNA. Vējš plosa un rausta, no augšas brīžam sniegš kopā ar lietu nāk virsū!

RAIBACĀNE. Pat krusal!

DIĀNA. Šoseja tāda, ka uz vienām bremsēm, tik sliedena...

RAIBACĀNE. Dievinu tādu laiku!

DIĀNA. Ejiet nul!

RAIBACĀNE. Daba, atklātu valodu runādama, valdomīgi liek mums apliecināt savu esamību iepretim viņai un iekšā viņai!

DIĀNA. Tas jau gan...

RAIBACĀNE. Mana vismīlākā rakstniece Sei-sjona-gona, tāpat kā dainu sacerētāji, ikvienā gadalaikā redz skaisto. Pat rudens vakars, kad savās ligzdās atgriežas nosalušas vārnas, viņai šķiet skumji valdzinoša burvī-guma pilns...

ALVILS. Nemaz pēc desmitā gadsimta...

DIĀNA. Labi, ka tev, Alvil, atradās, ko piebilst, jo mēs ar Benediktu, kā jau laucinieki, palikam vaļā mutēm, Sjongongas vārdu vien dzirdēdami...

RAIBACĀNE. Viņas vienīgā prozas grāmata ietekmē-jusi visu vēlāko japāņu literatūru, un viņu pazīst ne tikai Japānā, bet, kāds bijis viņas vārds, neviens nezina...

DIĀNA. Pati vai tad nepateicāt?

RAIBACĀNE. Sei-sjona-gona? Iesauka, nekas vairāk. «Sei» ir pirmais no diviem hieroglifiem viņas tēva dzim-tas uzvārda rakstībā, un «sjonagon» — «jaunākais pa-domnieks», kā imperatora galmā varētu būt saucies tēvs vai pat brālis. Vārds palicis nezināms.

ALVILS. Gluži kā jūsējais.

RAIBACĀNE. Neatceraties...

DIĀNA. Raibacāne, es sapratu!

ALVILS. Uzvārds, Diān, uzvārds... Kā bija vārds?

RAIBACĀNE. Lai paliek nezināms, ja neatceraties, un beidzot man būs kas kopīgs ar japāņu rakstnieci, kuru ik jaunu rudeni pārlasu!

DIĀNA. Jāapsveic gandrīz...

RAIBACĀNE. Staigāju kādreiz ar vienu tās zemes de-legāciju pa Brīvdabas muzeju, un viņiem patika, japāņi prot novērtēt īsto, nemāksloto, tāpēc arī jūsu māja viņiem patiktu. Zēl vienīgi, ļoti zēl, ka ar viņoto šiferi tik neglābjami sabojāta ārpuse.

BENEDIKTS. Kur lai mēs remontam būtu ņēmuši dakstiņus, interesanti gan, un kas mums tos uzliktu? Dzīves nebija caurā jumta dēļ, puva kopā bēniņi...

ALVILS. Kas bij agrākie saimnieki?

DIĀNA. Ne jausmas.

BENEDIKTS. Viena vecenīte, kamēr nenomira, dzīvoja, bet arī laikam ienācēja. Malku negādāja, kurināja nost saimniecības ēkas, izņemot kūti ar siena šķūni, kur turēja kaziņas... Nolaida visu līdz pēdējam, šajā istabā ar iz-dauzītiem logiem mitinājās sikspārņi un pa dēļstarpām auga zāle, bet ko viņai var pārnest, vecenīte...

DIANA. Pagaidi, Benedikt... Burbuļmāte?
BENEDIKTS. Tā viņu apkārtņē sauca. Ja tikai nebūs tāpat kā ar japāņu rakstnieci — pseidonīms...

DIANA. Ak tad te viņa dzīvoja!

ALVILS. Satriecoši...

DIANA. Kas, Alvil?

ALVILS. Cik īsa ir mūsu atmiņa...

DIANA. Pietiek, ko atcerēties, un pāri paliek arī bez visām tādām burbuļvecenītēm un viņu kaziņām... Āzītis viņai, stāstīja, bijis apmācīts suņa vietā sargāt māju...

BENEDIKTS. Vienreiz nejauki sabadījis pastnieci, pie gala gandrīz, un Burbuļmātei pašai vajadzējis staigāt pēc pensijas. Sodū arī dabūjusi laikam...

DIANA. Vai viņa ulmaņlaikā vēl negāja par bērnu saņēmēju?

BENEDIKTS. Tu man prasi?

DIANA. Pirms pirmā kara, muižā par moderniekiem abi ar vīru kad strādājuši un pašai dēls piedzimis, īstais tēvs esot bijis jaunais grāfs...

RAIBACĀNE. Jaunais grāfs, ak dievs, un Burbuļmāte...

DIANA. Toreiz! Meita kā liepa varbūt bija...

BENEDIKTS. Mamma stāstīja, viņas bērnībā ar buramvārdiem ārstējusi un zīlējusi uz kārtīm, tik aizraujoši izskaidrodama, ka no tālienes braukuši... Par maksu prasījusi sudraba vienlatus, divlatus un pieclatus... Dēlu es vēl redzēju, viņš mūsu skoliņā bija par apkalpotāju. Tāds kluss, vārdu nevarēja izteikt, un nezina kas uznāca — un nodzērās, tā ka māte palika te viena. Ģimenes viņam laikam nebija.

DIANA. Vai vēl nestāstīja, kā pa miglu sāku atcerēties, ka pēc Burbuļmātes aiziešanas meklējuši naudu, tā paša grāfa dotos zelta rubļus? Skopa esot bijusi, īsta rausēja un krājēja... Šeit, šajā mājā! Vai tad tiešām būtu meklējuši?

BENEDIKTS. Ej nu pasaki. Grīda vietām bija uzlauzta, izraknāts arī...

RAIBACĀNE. Varbūt meklējumus vajadzētu turpināt? Pods ar zelta rubļiem, tur! No otra poda, te, birst ārā sudraba lati...

DIANA. Liecieties nu mierā, satracināsiet vēl...

RAIBACĀNE. Kaktā aiz vērbaļķa — gredzens ar

dārgakmeni, ko jaunais grāfs no Barselonas pārveda, mauru juveliera darbs ...

DIĀNA. Beidziet, jums sakal Gredzenu jaunais grāfs veda jaunajai grāfienei, nevis tēva muižas moderei kādai tur ...

BENEDIKTS. Modere — vai tā nebij, kas tagad galvenā zootehniķe?

DIĀNA. Benedikt, pietiks ... Es braucu projām. *Mētelī vilkdama, Raibacānei.* Varu aizvizināt, ja kur ...

RAIBACĀNE. Paldies, iešu kājām. Pa taciņu, cauri mežam un kalnā, kur esot apkārtnes augstākā vieta, man teica.

DIĀNA. Nē, nu ... tādā laikā! Aizvēju katrs normāls kad meklē!

RAIBACĀNE. Man patīk vējā. Koki taču vējā dzīvo, izpaužas, parāda, ko var! Ozols tā, bērzs citādi, apse ... Priedes, egles — tām sava gudrība ... Rāmā saulrieta stundā koki ir garlaicīgi.

DIĀNA. Lūst nost gan arī kādreiz no tās lielās dzīvošanas tajā vēju stundā ...

RAIBACĀNE. Un lai! Ja nav spēka turēties pretī!

BENEDIKTS. Tur, kur jūs nonāksiet, ir skatu tornis, bet nekāpiet. Tagad nedrīkst.

RAIBACĀNE. Derētu gan paskatīties uz jums visiem no augšas.

BENEDIKTS. Vai to jūs nedarāt jau tāpat, uz līdzenas grīdas stāvēdama?

RAIBACĀNE. Negribēju nevienu apvainot ...

BENEDIKTS. Neviens arī neapvainojās ...

ALVILS. Burbuļmāte postīja un kurināja nost, bet ... kas tad uzcēla, kas iekopa, kas iestaigāja taciņas starp ēkām? Ābeļdārzu iestādīja nogāzē, ziemeļos lapegles ... Kas tie varēja būt par cilvēkiem?

BENEDIKTS. Neprasiet nu.

DIĀNA. Pārāk sen atpakaļ tas viss bijis.

RAIBACĀNE. Šeit, tā saucamajā saimes galā, dzīvoja divas vai pat trīs kalpu ģimenes ar maziem bērniem, vairāki neprecējušies puīši un meitas ... Ganiņš, kuram nolika salmu maišeli pārgulēšanai zemē pie krāsns vai kādu segu ...

ALVILS. Šeit ... Šajā pašā istabā, kur tagad viena vieniņa Diāna dzīvo ...

RAIBACĀNE. Neticami, vai ne? Tik daudz cilvēku, un

viņi tad nu iestaigāja tās taciņas — uz aku, uz kūti, uz klēti, uz pirtiņu lejā pie diķiša ar vitoliem... Iegra-
vēja...

DIĀNA. Kā jūs to visu tā zināt, pirmoreiz kāju pār
sliexsni spērusi?

BENEDIKTS. Otroreiz, Diān! Vakarovakaru tu neskaiti?

RAIBACĀNE. Brīvdabas muzejā var redzēt, kā tas iz-
skatās, un Blaumaņa Brakos arī. Katrai ģimenei viena
liela, plata gulta. Sieva gulēja, vīrs, bērni... Mazākais
bērns blakus gultai šūpulīti...

Diāna aiziet.

BENEDIKTS. Man laiks pie saviem sestdienas darbiem.

ALVILS. Benedikt, Diāna nedaudz kļūdījās, biedrenes
Raibacānes apmeklējuma kārtas skaitli nosaucot, un jūs
tūlīt uz vietas enerģiski labojāt... Vai vajadzēja? Pirmo-
reiz Raibacāne te iegriezusies, otroreiz, vai tas šajā ga-
dījumā tik būtiski?

BENEDIKTS. Nu... Ja vispār piemin!

ALVILS. Ja vispār piemin...

BENEDIKTS. Nuja. Tā, kā bija, tad vajag!

ALVILS. Bet, es kad mēģinu, jūs iebilstat...

BENEDIKTS. Vai es būtu iebildis?

ALVILS. Es tā sapratu.

BENEDIKTS. Pateicu tikai, ko lasīdams domāju. Jūs
jau pats vēlējāties dzirdēt.

RAIBACĀNE. Jūs runājat par šo darbu?

ALVILS. Joprojām par to pašu.

RAIBACĀNE. Un... es ja mazlietiņ iemestu aci?

ALVILS. Tagad nē, gribas padarboties... Joprojām,
neraugoties uz pirmo lasītāju ne pārāk labvēlīgajām at-
sauksmēm...

RAIBACĀNE. Tagad nē, bet kad?

ALVILS. Ejiēt un skatieties, kā cīnās koki. Atpakaļ-
ceļā vēlreiz ienāciet.

BENEDIKTS. Trešoreiz, tā kā pasakās.

ALVILS. Manis nebūs, uz mani sanatorijā gaida pro-
cedūras un pusdienas, un jūs varēsiet siltā istabā atvilkt
elpu. Pasēdīet, atvelciet elpu, palasieties...

RAIBACĀNE. Būšu klāt kā nagla.

ALVILS. Nešaubos.

RAIBACĀNE. Jūs tomēr esat un esat viens briesmek-
lis, dārgo Alvil Kukurzni... Kā jūs izturaties pret mums,

sievietēm! Vai jūs to darāt apzināti, vai jums tas tā iznāk pats no sevis, vairāk vai mazāk neviļus?

ALVILS. Kas tad?

RAIBACĀNE. Diānai jūs nesmalkjūtīgi atgādinājāt, ka viņa ir palikusi viena savā lielajā istabā, bet man Benedikta klātbūtnē aizrādāt, ka es skrienu jums pakaļ...

ALVILS. Vai tad es...

RAIBACĀNE. Jūs pats! Diāna pazuda, līdz sirds dziļumiem sāpināta un ar valgām acīm, un man kas atliek? Savu kāju vairs nespert pār šī nama sliksni?

ALVILS. Speriet nu vien droši...

RAIBACĀNE. Es vēl padomāšu.

ALVILS. Diāna patiešām ņēma ļaunā?

RAIBACĀNE. Patiešām, un es no savas puses arī piemetu kā tāda negudra...

ALVILS. Ko tad?

RAIBACĀNE. Tā jūs it kā dzīvotu līdzī visam, kas ap jums notiek, bet palaikam tomēr atslēdzaties, man rodas tāds iespaids... Esam jūs pagalam nogurdinājuši, jādūmā?

ALVILS. Par ko jūs piemētāt Diānai?

RAIBACĀNE. Par platajām gultām visai ģimenei... Neko ļaunu nedomādama, protams, bet vai tad mūsdienu sieviete var mierīgi klausīties par apstākļiem, kādos dzīvojuši viņas priekštece? Saspīestībā, bez ērtībām, un tik agri jāceļas, sievietei agrāk par visiem, lai uzliktu katliņu un pakurtu apakšā uguni, un visa tā ekspluatācija uz lauka un pa kūti līdz vēlai tumsai... Kamēr mēs, savos žiguļos sēdēdamas, traucam kā brīvi putni gan šurp, gan turp...

BENEDIKTS. Jums arī ir žigulis?

RAIBACĀNE. Man piedāvā norakstītu poliklīnikas volgu, varbūt ņemšu... Traukšos kā brīva kaija...

BENEDIKTS. Melna...

RAIBACĀNE. Balta, Benedikt! Tad es būšu balta...

BENEDIKTS. Labi esat izdomājuši, jo uz balta īpaši izceļas benzīna un eļļas traipi...

RAIBACĀNE. Staigāšu lāsumota! Palieciet sveiki, mani kungī, un nekādā gadījumā neuzskatiet, ka esat tikuši no manis vaļā! *Aiziet.*

Alvils apsēžas pie rakstāmmašīnas, ieliek ballu lapu.

BENEDIKTS. Arī es vairāk netraucēšu.

ALVILS. Rakstišu tālāk, Benedikt.
BENEDIKTS. Rakstiet — un tā, kā pats gribējāt. *Aiziet.*

Alvils raksta, bet gausi, vilcinādamies.

Priekškars

4. aina

Pavēla pēcpusdiena.

Pie galda sēdēdama, Alvila Kukuržņa manuskriptu lasa Raibacāne. Mēteli viņa ir novilkusi un pārlikusi pār krēsla atzveltni, bet tērs tāpat ieturēts melnos toņos.

Kuras krāsns, metot uz sienas sarkanus atspulgus.

Nāk Montis.

MONTIS. Vēl viņš nav parādījies?

RAIBACĀNE. Nē, un... netraucē mani, lūdzu, es lasu...

MONTIS. Neapnik?

RAIBACĀNE. Nē...

MONTIS. Kad būs atpakaļ, viņš neteica?

RAIBACĀNE. Klausies, nu cikreiz var... Kad būs, tad būs.

MONTIS. Kas tu viņam esi? Ko?

RAIBACĀNE. Nekas...

MONTIS. Stāsti kādam citam, ne man...

RAIBACĀNE. Ko tad tu prasi? Ja zin!

MONTIS. Mūžīgi jāmaskējas, mūžīgi jāvelk priekšā dubultaizkari un jā sarežģī, kur viss ir vienkāršāks par vienkāršu... Viņa dēļ tu esi pēc kapu tantiņas iztaisījusies?

RAIBACĀNE. Ak dievs...

MONTIS. Vienreiz es vēl nākšu, es tevi brīdinu, un tā būs beidzamā reize! *Aiziet.*

Raibacāne lasa.

Nāk Bārbule. Satrūkusies apstājas, Raibacāni viņa te nav cerējusi ieraudzīt...

BĀRBULE. Vai, kā es satrūkos... Piedodiet... Te bija Montis?

RAIBACĀNE. Nezinu, kā sauc, bet viens te bija...

BĀRBULE. Diānas dēls!

RAIBACĀNE. Ļoti iespējams... *Lasa.*

BĀRBULE. Mūsējie, kas lasījis, kas ne, izsaka par to rakstu dažādas domas un pat nervozē, daži... Jums kā liekas?

RAIBACĀNE. Raksts, kā to lai pasaka, nu... var būt ārkārtīgi noderīgs vēsturniekiem, man vismaz tā liekas, kas pētīs laikmetu.

BĀRBULE. Vai nu nav izpētījuši!

RAIBACĀNE. Gan ir, gan nav...

BĀRBULE. Diāna saka, bumba ar laika degli...

RAIBACĀNE. Kādas blēņas, ne uz to pusī!

BĀRBULE. Jūs esat pārliecināta?

RAIBACĀNE. Pilnīgi. Vai Diāna ar to bumbu nedomāja ko citu?

BĀRBULE. Ko tad?

RAIBACĀNE. Vai es zinu...

BĀRBULE. Sito pašu raksta gabalu vien domāja.

Nāk Alvils.

ALVILS. Labvakar! *Bārbulei.* Mani meklējat?

BĀRBULE. Nē, tāpat vien ienācu... *Pamana puspievērtās krāsns durtiņas.* Domāju, krāsni vai nevarēs jau aiztaisīt, bet vēl par agru, vēl kuras... *Aiziet.*

Alvils novelk mēteļi. Lēnām dodas uz gultu. Atlaižas pusguļus.

RAIBACĀNE. Sakiet — vai jūsu māte bija skaista?

ALVILS. Bērniem grūti objektīvi vērtēt vecākus, tie atrodas pārāk tuvu, ir pārāk pierasti un zināmi, bet es tomēr domāju, ka... jā, skaista... Laikam taču... Viņai bija... zaļas acis un... brūni, viegli iesarkani mati...

RAIBACĀNE. Nav pareizi, ka jūs viņu apšņukstat un žēlojat, jūs kaut ko neesat sapratis. Viņa zināja, ko dara.

ALVILS. Jūs domājat?

RAIBACĀNE. Iziedama par sievu pie saimnieka — pašas kara beigās! Nu protams! Es nemūžam nenoticēšu, ka tad vēl varēja pastāvēt ilūzijas par vecajiem laukiem, jūs pats rakstāt... Galīgi aprobežotam vajadzēja būt, lai cerētu, ka tāpatīnās vien uz priekšu turpināsies lielie zemes īpašnieki, bet viņu tīrumos vagas dzīs kalpi un ap viņu kūtīm tekalēs kalpones... Kādas blēņas! Skaistā, zaļacainā rudmate zināja, ko dara, jo viņai bija pilnīgi vienalga! Viņa mīlēja to cilvēku!

ALVILS. Jūs domājat?

RAIBACĀNE. Jums, es te skatos, patiek politekonomijas terminoloģija... Nu tad lūdzu: viņa dēļ jūsu māte ne

tikai savu šķiru būtu aizmirsusi... Zinādama, ko dara, viņa gāja uz visu, tā es to saprotu, un dalījās ar sava bērna tēvu viņa liktenī! Milēdama un milēta!

ALVILS. Jūs domājat?

RAIBACĀNE. Veltīgi jūs sev pārmetat, pilnīgi veltīgi, ka nekļūpāt iekšā barā, neķērāt un negrābāt māti aiz stērbelēm un nerāvāt atpakaļ, nekad viņa to nebūtu jums ļāvusi, nekad un neparko... Ak dievs, tāda mīlestība! Redzot visas tās pusjūtas un nejuatas, kas arī saucas šajā vārdā...

ALVILS. Pagaidiet, jūs mani samulsinājat...

RAIBACĀNE. Izdevās?

ALVILS. Neko tādu es nebūtu...

RAIBACĀNE. Tāpēc ka jūs esat vīrietis un rēķināt. Sieviete iet caur dzīvi citādi.

ALVILS. Rēķinu?

RAIBACĀNE. Pašam neliekas? Vai tad es jums biju vienaldzīga, nemēģiniet apgalvot...

ALVILS. Nemēģināšu...

RAIBACĀNE. Tiešām?

ALVILS. Nē...

RAIBACĀNE. Nu, paldies, ka pateicāt... Cik jūs izskatījāties sabijies tajā neaizmirstamajā cerīņu un lakstīgalu naktī, kad pametāt mūs visus dārzā un rēķinādams iebēgāt pa savām ozolkoka ārdurvīm! Bija, bija ko rēķināt... Ieņemamais postenis, sabiedriskais stāvoklis, ģimene...

ALVILS. Montis, Diānas dēls, uzskata, ka no tā visa cilvēkam vajagot atraisīties, lai brīvi varētu sekot katrai iedomai...

RAIBACĀNE. Nu, ja vēl viens nācis klāt ārā uz šosejas bez bremsēm, tad tas ir Montis...

ALVILS. Jūs viņu pazīstat?

RAIBACĀNE. Bija te ienācis, prasīja pēc jums un runāja muļķības... Es nu iešu. *Velk mēteli.* Atpūties.

ALVILS. Visu labu!

RAIBACĀNE. Jūs savas jūtas normējāt, kā jau pienākuma cilvēkam klājas, un es arī neveiksmīgi pamēģināju, bet ciest no tā visa cieta nabaga Raibacāns, kurš, pavisam godīgi ja ņem, nūdien ne pie kā nebija vainīgs...

Raibacāne aiziet.

Alvils piever acis.

Uz sienas raustās atspulgi no krāsns.

Nāk Montis.

MONTIS. Aizvilkās beidzot... Man pie jums ir lūgums.

ALVILS. Nu?

MONTIS. Ejiet projām.

ALVILS. Es nevaru paiet.

MONTIS. Kā tā — nevarat! Jūs atnācāt, es redzēju!

ALVILS. Ar pēdējiem spēkiem.

MONTIS. Neizliecieties... Ja nevarat paiet, brauciet. Diāna būs klāt no kora un aizvedīs pa ceļam uz savu Rīgu.

ALVILS. Kam jums tas ir vajadzīgs?

MONTIS. Kam... Vakar jūs man izjaucāt, skaidrs, un tagad Zigeta ārā gaida autobusu, jo mums bija skandāls... Otru nakti pavadīt svešā virtuvē uz raskladuškas viņa nav ar mieru!

ALVILS. Tikai tāpēc?

MONTIS. Jums tas ir «tikai»...

ALVILS. Monti, klausieties...

MONTIS. Dzirdēt negribu! Man viss bija izdomāts, viss... Nekas cits uz Bārbuli ja neiedarbojas, varbūt vilks greizsirdībaņa, es nospriedu, un precīzi... Vai, kā pielēca...

ALVILS. Par ko jūs tagad runājat?

MONTIS. Pieņemsim, ka tāpat tikai skaļi domāju, uz jums tas neattiecas... Jūs brauksiet uz sanatoriju?

ALVILS. Es sāku saprast...

MONTIS. Jā vai nē?

ALVILS. Nē.

MONTIS. Skaidrs... Ar jums jārunā citādi... *Pieiet pie galda, paņem manuskriptu un dodas uz krāsns pusi.*

ALVILS *pieceļas gultā sēdus.* Ko jūs gribat darīt?

MONTIS. Pālieciet, kur esat! Jūs dzirdat? *Atver krāsns durtiņas.* Viens solis uz manu pusi — un tas viss ielidos krāsni!

ALVILS. Nevajag, es jūs lūdzu!

MONTIS. Paverieties vien, sākumiņš kā uzšvirkst... *Met krāsni lapas, kas virspusē.* Ievadiņš, cik toreiz bija slikti... Nu traki... Brauksiet?

ALVILS. Ja tas vēršas pret Benediktu...

MONTIS. Par Benediktu nav runa.

ALVILS. Runa ir par viņa ģimeni.

MONTIS. Kas jūs esat, ģimeņu sargātājs? Ģimene varbūt izjuks pati no sevis pēc kāda laika, ja neklemmēsies

kopā... Jūs tikai vienā eksemplārā sitāt, bez kopijas, vai ne? Vienā pašā eksemplāriņā, ko?

Alvils pieceļas.

Sēdiet, jums saka! Sēdiet, jeb...

Alvils apsēžas.

Re, vēl viena epizodīte skurstenī aizlido... Sakiet taču, ka jūs brauksiet projām! Apturiet mani — dzirdat?

ALVILS. Kāds jūs esat nelietis!

MONTIS. Ak tā gan?

ALVILS. Īsts nelietis.

MONTIS. Kas jums beigu beigās ir dārgāks — kāda tur Benedikta apšaubāmā ģimenes laime vai šie papīri?

ALVILS. Klausieties...

MONTIS. Izšķirieties ātrāk, pirms projām nav Zigeta! Nu? Ko jūs klusējat? Valodu esat zaudējis?

ALVILS. Ar jums tālāk sarunāties atsakos.

MONTIS. Ak tā gan?

ALVILS. Ja es uz kādu paļaujos, tad tas ir Benedikts, un arī ar jums viņš tiks galā, nemaz nepriecājieties.

Nāk Diāna.

DIĀNA. Labvakar! Ko tad jūs abi, nolēmāt taupīt elektrību? Nav nemaz slikti pēc senlatviešu parauga krāsns gaismā vakarēt... Nu nemaz nav slikti!

Ne Montis, ne Alvils neko nesaka.

Diāna velk nost mēteli.

Monti, autobusā nupat iekāpa un aizbrauca Zigeta... Kā tu viņu vienu palaidi un pat nepavadīji? Sastrīdējāties? Man jau tā meitene diez ko nepatika, starp mums ja runājam, bet...

MONTIS. Beidz! *Nikni met krāsni atlikušās manuskripta lapas, izšaujas dzirksteles...*

DIĀNA. Ko tu dari! Montil! Māju tu gribi nodedzināt? Vai tā drīkst apieties ar krāsni!

MONTIS. Trūkst vārdu aiz sašutuma...

DIĀNA. Par ko?

MONTIS. Par ko... Par to! Diān, vajag drusku naudas, ceļam.

DIĀNA. Uz kurieni tad taisies braukt?

MONTIS. Pie Konrāda.

DIĀNA. Brauc vesels, ko citu lai es tev saku... *Sameklē somā un dod Montim naudu.*

Montis aiziet.

Konrāds — tas ir mans bijušais vīrs, Monta tēvs. Uz kādu laiku būs miers... Ja tikai nesākuši dzert abi kopā atkal! Vienas briesmas un šausmas... *Ielūkojas Alvilā, kurš guļ ar aizvērtām acīm.* Alvil! Tu slikti jūties?

ALVILS. Diān, paskaties, lūdzu, tur... krāsnī... vai viss ir sadedzis?

DIĀNA *pieiet, skatās.* Viss gan. Vēl ir oglītes, bet drīz varēs taisīt ciet, lai tev pa nakti būtu silti. Ārā vējš pavisam nelabi jau gaudo... Alvil!

ALVILS. Nu?

DIĀNA. Papīri, ko Montis te iemeta... tu viņam liki Iedevi, lai iznīcina?

ALVILS. Apbrīnojami, es domāju, ar kādu vieglumu tie, kas paši neko nedara, var iznīcināt otra darbu...

DIĀNA. Es nesaprotu... Pats uz savu galvu viņš krāsnī iemeta, ar tevi nesaskaņodams?

ALVILS. Runāsim par ko citu.

DIĀNA. Un tu sēdēji un skatījies!

ALVILS. Diān...

DIĀNA. Jā, nu... Ko tad... Gar sanatoriju braukdama, apstājos pie tavas mājas, izkāpu... Koki locījās vējā līdz zemei, kādi zari pat krakšķēdami lūza vienai no lielajām apsēm, bet logi visi tumši, durvis noslēgtas, neviena cilvēka... It kā nekas nebūtu bijis, nekāda ne mācību trauksme, ne...

ALVILS. Nebij arī varbūt...

DIĀNA. Taisni vai salēcos, kad ķerkdama pārnesās vārna, un taisijos ātrāk projām... Korī šodien cita tematika valdīja, par skaistuli no Indijas neviens pat neiemīnējās... Sprieda par jauno priekšsēdētāju, visi ieinteresēti, kā ies, kāda būs sadarbība, kāda kārtība... Sieva šim esot izpletņu lēcēja!

ALVILS. Diān, tu biji simpātiska meitene, pie mums kad dzīvoji un vēlāk, Jelgavā kad mācījies un parefam iebrauci... Benedikts sacīja, tu esot lieliska speciāliste... Kāpēc tev tā neveicās pašas dzīvē?

DIĀNA. Un tev?

ALVILS. Man?

DIĀNA. Nedomāju, Alvil, ka taisni es nu būtu tā lielākā neveiksmīniece uz pasaules.

ALVILS. Viena lapiņa palikusī...

DIĀNA. Kur?

ALVILS. Rakstāmašīnā... Pabeigt vajadzētu, pavilkīt apakšā svītru un parakstīties...

DIĀNA. Atpūties labāk.

ALVILS. Diān, tu raksti uz mašīnas?

DIĀNA. Ne jau diez kā, bet...

ALVILS. Es tev diktēšu.

DIĀNA. Zini ko, Alvil, es rakstīšu papriekš ar zīmuli un vēlāk pārrakstīšu, labi?

ALVILS. Paskaties, lūdzu, kāds ir pēdējais teikums.

DIĀNA. «Māte gan smaidīja, gan slaucīja asaras.»

ALVILS. Vairāk gan smaidīja, aiz prieka, jo atcerējās mani kā mazu zēnu un turēja par... bojā gājušu — tāpat kā es viņu... Nepazina uzreiz... Raksti, lūdzu. Tu raksti?

DIĀNA. Ko tad?

ALVILS. Pareizi... Tā. Es gribēju kaut ko darīt... lai gan nezināju, ko īsti... bet viņa man aizliedza, punkts... Pats vēl tikai ieķībelēšoties, viņa sacīja... Par viņu lai nebēdā, viņa esot strādnieka cilvēks ar rokām un nepazudīšot...

DIĀNA. Tik ātri es nevaru!

ALVILS. Es lai mācoties, viņa sacīja, jo tas, ko cilvēks iemācoties, viņam paliekot, bet mantu lai nekrājot, manta izputot... «Paskaties, kas te palicis pāri no vīra lielās mantas!» viņa smiedamās sacīja...

DIĀNA. Kas tev notika?

ALVILS. Māmulītei bija... maz laika, tikai kādas minūtes, un viņa... dažos teikumos pateica svarīgāko, pēc viņas domām, bet es... izrakstījos tik plaši, ne gala, ne malas nebija, kamēr... nekā vairs nebija...

DIĀNA. Alvil! *Pieceļas, velk mēteli.* Es tevi aizvedīšu uz sanatoriju. Līdz mašīnai aiziesi?

ALVILS. Baidos, ka ne...

DIĀNA. Mēs par abiem ar Benediktu aiznesīsim.

ALVILS. Brauc viena... Tur būs daktare, viņa...

DIĀNA. Nu pareizi... Benediktam es pateikšu un durvis atstāšu vaļā, labi? Ja kas, tu pasauc, viņš dzirdēs...
Alvill

ALVILS. Jā, es tad saukšu ... Paldies, Diān!
DIĀNA. Gaidīl Aizsteidzas.

Istaba lēni satumst.

Skanēt sāk silli, sirsnīgi sievietes smieklī.

Atspīdumā, ko met krāsni kvēlojošās ogles, parādās abas santāres ar nestuvēm. Aiz viņām uzplauksnās daktere Juntīņa baltajā zsvārcī, Pūpola savā sarkanajā mētelī un jaunā, elegantā Raibacāne, tērpusies viscaur melnā, un tepat ir arī Diāna, Montis ar Zīgetu, Bārbule, Benedikts... Visti viņi smejas un runā cits caur citu, un tur skan gan vārds «māte», gan citi vārdi, un Alvils Kukurznis pieceļas un dodas viņiem pretim, un tad satumst pavisam.

Priekšskars

Daugaviešu ciema Avotiņos

1979

CENTRIFUGA

ALVASS, H. un tad senāns... Paldies, Diāna!
DIANA. Gaidi! Aizpildās.

Drāma 3 cēlienos

Darbojas: IRMA
SERGEJS
VILNIS
NEZE
MARUSJA
NIKOLAJS
LAIMGAITA
KĀRLIS
GOTHARDS

PIRMAIS CĒLIENS

1. aina

Proscēnijs, taču mums jāiedomājas, ka atrodamies starp divām senu kāpu rindām, apaugušām ar priežu mežu. Aiz vienas kāpas šalc Baltijas jūra, bet no otras, augstākās, skatam atklājas bezgalīgais Kurzemes līdzenums dienvidos no Ventspils ar atsevišķiem māju puduriem, Kuldīgas šoseju pie apvāršņa un Ventu, kas lēzenos krastos plūst uz Ventspili un jūru.

Seit, ieplakā, gan dzirdama vienīgi jūras šalkšana un kaiju spalgās balsis.

Uz celma sēž Sergejs, gērbies puskažociņā. Gadu viņam nedaudz pāri trīsdesmitiem.

Pa taciņu aiz celma šurp un turp staigā Irma mētelī, cepurē un ar lietussargu, paņemtu katram gadījumam. Irmai gadu 48, bet tā neizskatās, vismaz patlaban viņas un Sergeja gadu starpību īpaši nejut.

Salc jūra.

Kliedz kaijas.

SERGEJS. Irma!

IRMA. Nu?

SERGEJS. Vai nepietiks varbūt?

IRMA. Vēl drusku pagaidīsim.

SERGEJS. Mēs gaidām jau gandrīz veselu stundu...

IRMA. Vēl drusku, Sergej. Pacieties.

SERGEJS. Vai tā zīmite ir pie tevis?

IRMA. Jā.

SERGEJS. Parādi.

Irma pasniedz.

«Šodien pulksten divpadsmitos atnāciet uz veco šūpoļu vietu, tas ir ārkārtīgi svarīgi...» Divpadsmitos mēs arī atnācām, bet nu ir bez ceturkšņa viens... Govis kas tev slauks pusdienas reizē, cūkēdienu kas vārīs?

IRMA. Pagaidīsim līdz vieniem.

SERGEJS. Nav ne paraksta, ne... *Lasa.* «Un vēl kas: nevienam ne vārda!»

IRMA. Tā bija kļūda, ka es pateicu tev un...

SERGEJS. Vai es varēju laist tevī vienu?

IRMA. Būtu teikusi, ka eju uz jūrmaļu pastaigāties, jo tādā pirmspavasara vētru laikā jūra met ārā dzintaru...

SERGEJS. Ticētu jau nu kāds... Pastaigāties! Te vēl nekas, ieplakai pūš pāri, bet klajumā vējš gāza no kājām nost, un pie jūras — tur jau, es pat iedomāties nevaru, kas darās...

IRMA. Labi, Sergej, mazlietiņ vēl pakavēsimies un iesim atpakaļ uz mājām.

SERGEJS *atdod zīmīti*. Provokācija, vairāk nekas. Ja nu mājas kāds aptīra? Vai nav dzirdēts? Izvilināja tevi un mani laukā, bet paši...

IRMA. Ej nu, tu, fantazētāj! Otrā galā palika mūsu īrnieku ģimene, pie klētsdurvīm būdā Reksis...

SERGEJS. Aploksni, tu teici, svešs puika iedeva?

IRMA. Es taisni kā smēlu no akas ūdeni, kad piebrauca. Jautāju, vai nav vajadzīga atbilde, bet viņš sacīja, ka ne, un laidās ar savu divriteni mudīgi projām Ventspils virzienā.

SERGEJS. Kāpēc šo vietu tā sauc?

IRMA. Par veco šūpoļvietu?

SERGEJS. Nuja.

IRMA. Agrāk viss ciems te pulcējās pa Lieldienām. Tur tajās divās priedēs — tajās ar žuburiem, redzi? — puīši iekāra šūpoles. Meitām vajadzēja gādāt par krāsotām olām, un tad šīs nu centās cita citu pārspēt toņu spilgtumā vai ar kādiem neredzētiem rakstiem, lai gan krāsoja arī sīpolmizās vai bērzu lapās no vecām pirtsslotām... Sievas — tās cienīgi nāca ar groziem, kur zem drāniņas smaržoja speķa pīrāgi, sklandrauši vai saldā plātsmaize ar drupačām, kas nu kurai bij izcepies, bet vīri kabatās slēpa pudeles... Šūpojās tad te visi, runājās, cienājās, dziesmas dziedāja, gāja arī rotaļās kādreiz... Okupācijas laikā jau nekas tamlīdzīgs nenotika un šajos pēckara gados arī vairs ne, tāpēc tu neesi redzējis un pat iedomāties nevari, cik jauki var būt tādi svētki pirmoreiz ārā pēc garās, drūmās ziemas! Bērni skraidīja un skaļi klaigāja aiz prieka, rēja suņi...

SERGEJS. Bet kāpēc te, nevis turpat ciemā?

IRMA. It kā tu nu nezinātu, cik vēss un vējains mūsu Kurzemes līdzenumā ap Ventu nāk pavasaris... Te neviens vējš neķer, uz mata kā tagad, martā... Puisis, meitu līdz koku galotnēm uzšūpojis, kādreiz pat nometa svārkus un palika vienā krekļā, tik silts bija, diena ja iekrita saulainai!

SERGEJS. Es tikai nesaprotu, kāds tam visam varēja būt sakars ar Kristus augšāmcelšanos.

IRMA. Nekāds.

SERGEJS. Vai Lieldienas jums nav «voskresēņije», «augšāmcelšanās»?

IRMA. Baznīcā, bet ne jau pie šūpolēm. Te izpaudās, manuprāt, atskaņas no pagāniskajiem pavasara saulgriežiem, ko senlatvieši svinēja, kad diena ar nakti bija vienā garumā, un šūpojās laikam, lai palīdzētu saulei šajā krīstiskajā brīdī, lai uzšūpotu to augšā, saproti?

SERGEJS. Apmēram.

IRMA. Mūsu ciemnieki, jādodomā, šūpoles te kāra jau tad, kad ciems vēl bija īsts zvejniekciems un atradās nevis tur, kur tagad, klajumā, bet viņā pusē kāpām, pie jūras.

SERGEJS. Zini, kas man nāk prātā, kad tu tik metodiski izskaidro kādus notikumus vai parādības? Ka tava istā vieta tomēr ir un paliek skola, nevis...

IRMA. Beidz, Sergej, un nesāpini manu sirdi! Aizmirsu pateikt par bēro zirgu, lai tu paskaties — vakar, braucot no pienotavas, man likās, ka vaļīgs kļuvis pakavs labajai priekšējai.

SERGEJS. Paskatīšos.

IRMA. Vistām derētu uznaglot jaunas laktas, vairākas ir jau atkal aizlūzušas, kā es šorīt ievēroju, un aitu aizgaldā — tur...

SERGEJS. Irma!

IRMA. Nu?

SERGEJS. Tur, aiz priedītēm, redzi? Kāds slēpjas...

IRMA. Patiešām...

SERGEJS. Sauc, lai nāk šurp!

IRMA. Nenāks, jo es neesmu viena... Ej, lūdzul

SERGEJS. Neiešu.

IRMA. Nu tad... pagaidi tepat, labi?

SERGEJS. Uzmanies, Irma! Lai saka skaidri, ko viņam vajag, un lai... pie visiem velniem lai vācas!

IRMA. Gaidi! *Aiziet.*

Salc jūra.

Kliedz kaijas.

Sergejs sēž, skatās, klausās.

Irma atgriežas.

Sergej, vai tu viņu sazīmēji?

SERGEJS. Nē.

IRMA. Nevienai dzīvai dvēselei nedrīkst būt ne jaumas, ka viņš te ir bijis... Ej tagad uz mājām, iekurini plīti un uzliec katlu ar ūdeni. Es arī ilgi nekavēšos, bet noklausīšos, kas viņam sākams, un...

SERGEJS. Viņam... Kas tas par viņu?

IRMA. Lūdzu, Sergej, un nemēģini mani iztaujāt vai strīdēties pretī!

SERGEJS. Komandir v jubke... *Pieceļas un aiziet, jūtami piekļibodams.*

Uz celma apsēžas Irma.

Parādās Vilnis žokejcepurē un ar uzsīstu mēteļa apkakli. Gadu viņam varētu būt aptuveni kā Sergejam vai drusku mazāk.

VILNIS. Skolotāj, kāpēc jūs nenācāt viena? Es tūlīt būtu gājis projām...

IRMA. Ja nu man sametas bail pēdējā mirklī? Iet uz satikšanos ar pilnīgi svešu cilvēku, mežā!

VILNIS. Jums — un bail, nestāstiet! Ja jums nebij bail trīsdesmitajos gados ar skolniekiem vēstures stundās runāt par savām studijām Petrogradā un par revolūciju, tad...

IRMA. Vilni, Vilni... Toreiz es biju jaunāka...

VILNIS. Tas nav nemaz tik briesmīgi sen atpakaļ... Vai Sergejs pazina mani?

IRMA. Nē.

VILNIS. Jūs esat pārliecināta?

IRMA. Cik tad viņš tevi vispār ir redzējis, un tu stāvēji aiz prieditēm, ēnā... Pat es pazinu, tikai kad sasveicinājāties, bet... ko tu gribēji man teikt? Maz ticams, ka tu varētu likt savai bijušajai klases audzinātājai aukstā marta dienā skriet uz mežu kādu nieku deļ!

VILNIS. Skolotāj, jūs taču zināt, ka pirmie kolhozi Latvijā ir jau nodibināti?

IRMA. Zinu.

VILNIS. Tagad sāksim pie mums...

IRMA. Un... tu būsi priekšsēdētājs?

VILNIS. Kā jums to lai... Redziet, skolotāj...

IRMA. Nāk prātā, kā visa klase ap tevi kā ap centru griežas mūsu neaizmirstamajā ekskursijā uz Dundagu, kur tu biji izkārtojis vakarēšanu pie ugunsкура un, kamēr mēs dziedājām tautasdziesmas, sameklēji mums naktsmājas... Labi tev ieredzēja arī skolotāji, lai gan atzīmes tev vienmēr tik labas nemaz nebija... Vilni! Ja tu būsi priekšsēdētājs, es iešu pie tevis par dravniecīl Nē,

nopietni! Reiz nu man nezin kāpēc netiek ļauts atgriezties skolā, tad vienīgais darbs laukos, kas mani patiešām aizrauj, ir darbs pie bitēm. Ar saviem desmit namiņiem es varētu likt pamatus kolhoza dravai, stingri zinātniski nostādītai — tu nedomā, man ir diploms par biškopības kursu beigšanu Bulduros pie Dindoņa un speciālā literatūra trijās valodās!

VILNIS. Skolotāj, bet...

IRMA. Nu? *Pieceļas*. Atdošu visu, kas būs vajadzīgs, zirgus, govīs, cūkas, aitas, inventāru, un strādāšu tikai dravā. Sapnis! Sergejam ar viņa pirmskara Novgorodas tehnikumu arī, jādromā, kolhozā, ko darīt, atradīsies...

VILNIS. Salieciet nepieciešamāko koferī, skolotāj, un Sergejs vakarā lai aizved jūs uz staciju.

IRMA. Uz staciju?

VILNIS. Rītvakar būs jau par vēlu. Brauciet projām, skolotāj! Pati brauciet! Neko jūs nezināt, neviens neko jums nav teicis... Atcerējāties, ka sen neesat bijusi pie radiem Rīgā, un...

IRMA. Kas notiks ar Sergeju?

VILNIS. Nekas. Ja jūs būtu reģistrējuši laulību, tad vēl tā, bet tagad... Sergeju neaiztiks.

IRMA. Vilni! Par aktīvu darbošanos padomju skolā vācu okupācijas iestādes man atņēma skolotājas tiesības. Ar vīru mēs tad jau bijām izšķīrušies, un es atgriezos mājās pie vecākiem. Kur citur es lai būtu palikusi? Nomira tēvs, pēc tam māte, un...

VILNIS. Es zinu, skolotāj, es to visu lasīju jūsu iesniegumā Tautas izglītības nodaļai, un arī par «Kurzemes katlu», kad vienu jūsu mājas galu aizņēma vācieši no aerodroma, bet ir vēl citi iesniegumi, ko parakstījuši ciema trūcīgie zemnieki, un... es viņiem neticu, skolotāj, es... es ticu jums, bet... nāk atpakaļ Sergejs, es pazīdu... Uz redzēšanos, skolotāj...

IRMA. Paldies tev...

Vilnis pazūd.

*Irma atver lietussargu un liek tam griezles ap kāta asli.
Parādās Sergejs.*

SERGEJS. Viena kaija kļiedza tik baigi, taisni kā cilvēks, un es nācu atpakaļ...

IRMA. «Zilgana bumba griežas un virpuļo virs manas galvas, griežas un virpuļo...» *Saloka lietussargu. Tu*

zini, kas ir visjaunākais notikums, Sergej? Rudaušu Kārli ņēmuši un ieskaitījuši trūcīgajos zemniekos!

SERGEJS. Vistipiskāko budzi! Tas bija viņš?

IRMA. Tad nē, jel... Kārlis, redzi, okupācijas laikā atbalstījis karagūstekņus...

SERGEJS. Kārlis?

IRMA. Jā, un palīdzējis Nikolajam bēgt pie partizāniem, par to pats nokļuvis gestapo moku kambaros!

SERGEJS. Skaidrs...

IRMA. Ciet viņu taču saņēma toreiz, to Rudaušu Kārli! No mājām izlika, govīs un zirgus rekvizēja vācu armijai... Nu redzi, un tāpēc viņš tagad nu var sacerēt iesniegumus trūcīgo zemnieku vārdā un var izteikties...

SERGEJS. Jo tevī un manī neviens neklausās, pierādījumu trūkst, un nevar izteikties Nikolajs, kura nav...

IRMA. Kāpēc tu domā, ka nav? Tevī pēc kara paglāba ievainojums, bet vai daudzi citi no taviem likteņa biedriem par padošanos gūstā netika nosūtīti taisnā ceļā uz Ziemeļiem, neko lielu nepētot, kādā veidā katrs tur padevās vai nepadevās?

SERGEJS. Atraktīt var arī no Ziemeļiem. Kādu ziņu dot mums ar tevi... Vai tad tu tici, ka Nikolajs, dzīvs būdams...

IRMA. Iesim, Sergej. Kamēr es izslaukšu govīs un pagatavošu mums pusdienas, tu pārkal bērī, jo vakarā tev vajadzēs mani aizvest uz staciju.

SERGEJS. Kur tu taisies braukt?

IRMA. Uz Rīgu pie radiem.

SERGEJS. Nupat izdomāji?

IRMA. Jāapciemo taču kādreiz, tik ilgi neesmu bijusi... Sergej, vai tu atceries, kā es tevi četrdesmit pirmā gada rudenī vedu mājās no tās šausmīgās karagūstekņu nometnes? Tu biji tik vājš, ka mājinieki sprieda — vācieši jūs laikam sākuši pie saimniekiem izdot, lai pašiem nebūtu jānoņemtas ar apbedīšanu...

SERGEJS. Atceros, nebaidies... Visu atceros, bet visvairāk pēdējo ziemu...

IRMA. Jā, tas bija nevis Kurzemes, bet gatavais raganu katls, patiešām... Kā mēs palikām dzīvi? Kā mēs izturējām?

SERGEJS. Es tā jūtu, ka par slepeno sarunu, kas te notika, tu esi nolēmusi man nestāstīt...

IRMA. Vēlāk, Sergej, bet nu gan jāiet. Varu iedomāties, cik nikni pie tukšajām silēm kviec patlaban cūkas...

Iesmejas. Es tevi toreiz atvedu no nometnes, lai tagad būtu, kas mani pašu aizved uz staciju... Nāc, Sergej. Pa ceļam es tev atgādināšu, kā bija, un tu man atgādināsi, labi? Mēs tik maz esam ko pārrunājuši beidzamajā laikā, ar darbiem kaudamies...

Priekšskats

2. aina

1944. gada vēls rudens.

Veca Kurzemes māja, ko divos galos dala t. s. dižais skurstenis — telpa ar atklātām pavarda ugunsvietām.

Saimnieku gala plašās dzīvojamās virtuves kaktā stāv gulta Sergejam. Vēl te ir pavards ar malkas kasti, lauku amatnieka darināta bufete, galds, krēslī, zems galdiņš veļaiņai centrifūgai.

Ir pāri pusdienlaikam. Pie galdiņa sēž Marusja, gadu 22, un maļ pienu. Krējums plūst kanniņā, vājšpienam nolikta slauktuve.

Agrākajā saimes galā apmetusies vācu kara aerodroma tehniskās apkalpes grupa. No turienes skan mutes harmonika, skaļumā pārspēdama centrifūgas monotono dūkoņu, jo durvis uz kopēju priekšnamu laikam palikušas vaļā.

Marusja beidz. Brīdi klausās meldijā. Pieceļas.

MARUSJA *sauc.* Saimniec, es beidzu!

Nāk Irma, nedaudz pāri četrdesmitiem, stalta, enerģiska.

IRMA. Visu izmali?

MARUSJA. Visu. Izņemot, ko savās rīklēs salies šie, muzikanti!

IRMA. Klusāk, Marusja, es palūgšu...

MARUSJA. Vai šie saprot latviski?

IRMA. Vājšpienu pielej klāt cūkēdienam un nes prom uz kūti!

Irma sāk jaukt laukā centrifūgas virsdaļu, kas pēc katras maļšanas rūpīgi mazgājama.

Skan mutes harmonika.

Marusja uzmet plecos vatnieku, ņem abus cūkēdiena spaiņus un aiziet.

Irma, lielo piena tvertni atvienojusi un uz galda uzlikusi, krauj tajā sīkākās agregāta detaļas.

Parādās Nēze, tīdamās pelēkā villdrānā. Gadu viņai ap 70.

NĒZE. Spēlē savu blumīzeri, prūši nolādētie... *Pēdējā vārdā uzsvars uz otrās zilbes!* Kas viņiem... Kā tu, Irma, vari dzīvot ar viņiem zem viena jumta?

IRMA. Dzīvoju...

NĒZE. Sen kā?

IRMA. Nesen, jo pirmajos kara gados vāciešiem Ventspilī nekāda aerodroma nebij, ciems tajā klajuma stūrī gājēja govīs...

NĒZE. Tad šie būtu lidotāji?

IRMA. Nē, pie motoriem kas darbojas, mehāniķi un... visādi tur. Saimes galā viena sabombardēta ģimene no Pārventas agrāk mitinājās, tos izsvieda, un žēl, viņi mums labprāt nāca palīgā gan siena laikā, gan pie labības...

NĒZE. Dod man to centrifūgu, es nomazgāšu.

IRMA. Kas vēl nebūs, krustmāt! Ciemos atnākusil Būtu pagulējusi pēc tik gara gabala kājām! Vai tad nu vismaz līdz Ventspilij kāds no radu vīriešiem nevarēja ar zirgu atvest?

NĒZE. Ies jau tev vizināt... Nav man vajadzīgi ne viņi, ne viņu zirgi. Pa saviem Popes un Akmeņdziru mežiem simtiem verstu esmu nostaiģājusi, sēnes un ogas lasīdama, un svilpodama izgāju cauri arī Ventspilei, ja nerēķina nīkšanu pašā Ventas vidū uz tilta, kur žandarmi glūnēja pasēs un braucējiem vēl pētīja, vai nav kas tāds maišelos vai zem deķa čubās, bakstīja un gramstīja... Vienīgi tajā jūsu klajumā kad iznācu, nu, es tev teikšu... Ellē iekšā! Vējš taisni ģīmī, suņa modē kaukdams un līdz kaulam ķerdams... Ne velti tava nelaikā māte drīz pēc kāzām atmuka pie mums atpakaļ, vīram bij jābrauc meklēt rokā...

IRMA. Nespried pēc vēla rudens, krustmāt. Vasarā arī klajumam piemīt savs jaukums, kāda nav citur, un tik tuvu jūra...

NĒZE. Nezinu, man nepatīk. Pie mums ap mājām, laukiem un pļavām «oši, kļavi, ozoliņi, visi mani bāleliņi»... Egles ar biežiem zariem, zem kuriem glābiņu meklēt, kad no debesīm baltu gāz zemē... Nav jāskatās un jāklausās prūšos kā pie jums te, jo mūsu mežos viņi šo to ir piedzīvojuši un mīlāk nerādās nekā rādās... Kur tad Sergejs — prom vai pagalam?

IRMA. Nesi aizmirsusi, kā palīdzēji ārstēt... Tepat vien ir tas tavs Sergejs, tikai pagasta klaušās ar abiem zirgiem šodien. Ceļus izdangā bruņmašīnas, bet grants jāved un jālīdzina ciemam!

Atgriežas Marusja, viņa ir ļoti satraukta un ar troksni ielidina kaklā cukēdiena spaiņus.

Marusja! Kas tad nu?

MARUSJA. Viena es uz kūti vairs neiešu, saimniec!
Kopā ar jums tikai...

NĒZE. Uzmācās, nolādētie?

Marusja iešņukstas.

Es viņiem pateikšu vienu vārdu, sātaniem! *Dodas uz durvīm.*

IRMA *aptur.* Kādā valodā, krustmāt?

NĒZE. Vai nav vienalga? Suns arī tāpat zinās, ko ēdis...

IRMA. Ej nu vien atpakaļ uz istabu un sildies pie mūrīša. Varbūt kumelišu tēju uzliet pret saaukstēšanos? Cukura mums nav, bet ir liepziedu medus. Ja tu būtu redzējusi, kā šovasar ziedēja abas mūsu lielās liepas, it kā nebūtu ne kara, ne... bites arī rāvās kā negudras pat tad, kad krita bumbas un šāva zenītartilērija... Uzliet, saki?

NĒZE. Par nāvi nenāktu...

Irma sāk darboties pie pavarda.

Marusja beidz novākt un mazgāšanai novieto centrifūgas iekārtu.
Atkal skan pieklususi mutes harmonika.

IRMA. Marusja, cik es tev neesmu teikusi, lai tu pa māju staigā satuntuļojusies, bet tu ko dari? Te tev balta apkaklīte blūzei vajadzīga, te mati nezina kā ondulējami...

MARUSJA. Ne jau viņu dēļ...

IRMA. Bet viņu deguna priekšā, patīk tev vai nepatīk, un viņi ir jauni vīrieši...

MARUSJA. Riebekļi!

IRMA. Ne viņu dēļ tu saki? Kur tad ir tas, kura dēļ tu...

MARUSJA. Nav svarīgi... Tas vai cits, bet... cilvēks, nevis...

IRMA. Paklausies, Marusja! Vai tu mazlietiņ par agru nesāc aizmirst, ka esi atraitne?

MARUSJA. Ir pagājuši jau trīs gadi, kopš viņi nogalināja manu vīru un citus, kas palīdzēja mūsējiem...

NĒZE. Kā tad tu šite gadījies?

MARUSJA. Sievas nosūtīja darbos uz Vāciju, bet mani, tā kā biju stāvoklī, pa ceļam pameta Latvijā, lai nosprāgstu... Jau trīs gadi pagājuši vienās šausmās, bet man pašai vēl nav pilni divdesmit trīs... Vai tad kā atraitnei man viss mūžs jādzīvo?

NĒZE. Dažādi var... Es, par piemēru, esmu nodzīvojusi...

MARUSJA. Cik jums bija, kad...

NĒZE. Vairāk nekā tev, kādi trīsdesmit... Salaulājušies mēs ar viņu netikām, jo ne viens, ne otrs negājām baznīcā, bet laulāja tos laikus vienīgi mācītājs... *Aiziet.*

MARUSJA. Pilnīgi viena viņa dzīvo tajā mežā?

IRMA. Viņas tēva mājas 1906. gadā nodedzināja soda ekspedīcija, atjaunot tās vairs neatjaunoja, un viņa mītīnās bijušajā pirtiņā, kas vienīgā no ēkām bija palikusi pāri. Nostāk, pie upītes, un tāpēc! Apšuvusi ar dēļiem, uzlikusi jaunu jumtu, iekšā plītiņa, krāsniņa... Dzīvo!

MARUSJA. Es nomirtu, ja piekļautu pie durvīm... Dienā jau, ne vēl pa nakti!

IRMA. Mūsu dzimtā sievietēm vienmēr vajadzējis būt ar veselīgiem nerviem, mēs vienkārši neesam varējušas atļauties, jo...

Pie durvīm kļauvē.

Iekšā!

Marusja pazūd.

Iekšā, lūdzul *Herein!*

Nāk Laimgaita, eleganta tumšmate četrdesmitajos.

LAIMGAITA. Labdien! Kāds pie jums miers un kāds jauks mājīgums pēc tā mežonīgā jūras vēja... Plosās kā... Teicu arī vīram, lai nāk apsildīties vismaz, bet viņš, kā ieraduzīja vāciskos uzrakstus, tā ne par ko... Gaidīšot aizvējā pie klēts...

IRMA. Kur Silvestram pēkšņi radušies tādi aizspriedumi pret vāciešiem?

LAIMGAITA. Ne jau pēkšņi...

IRMA. Vai viņš Rīgā nestrādāja tieši pie...

LAIMGAITA *pārtrauc.* Strādāja, pilnīgi pareizi, bet tikai tik ilgi, kamēr mēs vēl ticējām viņu solījumiem un Latvijas vietai jaunajā Eiropā... Kas no tā palicis pāri? Atdot krieviem Rīgu — vai var būt vēl lielāka nekrietnība un nodevība? Pēc visa! Cik daudz laika pagājis, vairākas nedēļas, bet es vēl joprojām drebu, iedomājoties vien tikai...

IRMA. Piesēdīet, Laimgait. Atvelcieties.

LAIMGAITA. Paldies, Irma, uz īsu brīdi. *Novelk mē-teli, pārmet pār krēsla atzveltni, apsēžas. Tas nebūt nav nekāds vakartērps, kas viņai mugurā, taču visa viņas āriene un izturēšanās ir asā kontrastā ar vienkāršo lauku istabu.* Rīgas mums vairs nav, bet par vadošo kultūras un māk-

slas dzīves centru pilnīgi negaidīti izvērtusies Ventspils. Par Latvijas galvaspilsētu, nūdien! Redzot vienkop tik daudz rakstnieku, dzejnieku, mūziķu, aktieru, mākslinieku un pazīstamu sabiedrisko darbinieku, situācija vairs nešķietas absolūti bezcerīga, un, kad pa Hitlerštrāsi, es jau nezinu, kā pie jums Ventspilī agrāk sauca to ielu... kad pretī nāk Kārlis Skalbe, sirdī ielīst «Kaķīša dzirnaviņu» mīļums un aicinājums nevis naidoties, bet saprast citam cītu, atbalstīt, būt palīdzīgiem... Vienvakar kinoteātrī dziedāja Alīda Vāne, galvenokārt no Verdi operām itāļu valodā, tas bija kas neaizmirstams. Pēc viņas, otrajā daļā, jauns tenors sāka ar satriecošu dziesmu, nu to, ar lielā Raiņa vārdiem, «Mums visiem vienas sāpes un vienas cerības», un mēs raudājām nekautrēdamies, visi... «Mums visiem vienas sāpes dēļ mīlās tēviņas, un redzēt viņu zeļam mums vienas cerības... Un redzēt viņu zeļam caur mūsu ciešanām — tā būs mums salda alga par to, ko atdevām...» Jā... Irma, pirms jūs pārtraucāt un aizgājāt strādāt par skolotāju, mēs Rīgā bijām studiju biedrenes Juridiskajā fakultātē... Vai varu runāt ar jums atklāti?

IRMA. Man tagad būtu... es nezinu, jāsolās nevienam nestāstīt?

LAIMGAITA. Piedodiet, dieva dēļ... Pat ja nebijis itin nekā cita, jūs esat latviete, senas lauku sētas saimniece mūsu mīļajā Kurzemē, un tas vien jau... Piedodiet, piedodiet! Vārdu sakot, mēs ar Silvestru braucam projām. Ja neietiksim kādā no zvejnieklaivām uz Zviedriju, lai gan mums ir puslīdz apsolīts, piedalās arī rakstnieki... ja neizdosies tomēr, būs jāpakļaujas valdošās varas rīkojumam un jākāpj iekšā kuģī, jo bēgļus Ventspilī neatstās, esam brīdināti...

IRMA. Kuģī, tas nozīmē — uz Vāciju?

LAIMGAITA. Briesmīgi, vai ne?

IRMA. Daudzās Vācijas pilsētās gaisa trauksmes signāli skanot katru dienu...

LAIMGAITA. Jā, un tomēr, tomēr, tomēr, tomēr paliek kaut vai vārga, dreboša cerības liesmiņa, ko sargāt pret likteņvēju, ka izraisimies ārā pasaulē, bet kas gaida šeit? Bet nu sekos praktiskā puse... Jūsu kaimiņš un mana vīra brālēns beidzot ir ar mieru mums to ceļam nepieciešamo žāvēto gaļu pārdot — par zeltu vai dārglietām... Trūkst vārdu, protams... Papriekš viņam esot vajadzējis tikt pie veterinārdaktera zīmes kreislandvirtam, ka cū-

kas nevis nokautas, bet pašas nobeigušās kādā tur sērgā un apraktas, pārkaisot ar kaļķiem, un tāda zīme vien ko nemaksājusi, kad mājlopi tik stingrā uzskaitē, tāpēc savas reihsmarkas, kā viņš ne pārāk smalkjūtīgi atļāvās izteikties, mēs varot uzspraust vienā vietā uz nagliņas...

IRMA. Tāds viņš mums reiz ir, tas Rudaušu Kārlis...

LAIMGAITA. Vīra brālēns! Trūkst vārdu... Viss vēl būtu labi, ja viņš savu preci atvestu uz Ventspili, taču tas esot jādara mums... Viņš, redziet, nevar, bet mums ar Silvestru jāvar! Nācu pēc padoma pie jums, Irma...

IRMA. Nezinu gan, ko ieteikt. Visur posteņi, kontroles...

LAIMGAITA. Jā, mūs arī apturēja... Vai jūs neko uz pilsētu nevedat?

IRMA. Reizi nedēļā pienu.

LAIMGAITA. Uz kurieni tieši?

IRMA. Uz pienotavu «Ropa», centrā.

LAIMGAITA. Un... aptur un pārbauda?

IRMA. Protams. Kādreiz pat liek pacelt kannai vāku, vai iekšā tiešām ir piens!

LAIMGAITA. Bet ja nu... ja nu piens būtu tikai pa virsu, bet kannas dibenā vēl arī kas cits? Piens, zināms, aizietu bojā, un risks ir milzīgs, bet parādā mēs nepalīktu. Irma! Nu padomājiet!

Nāk Sergejs kažokā un ziemas cepurē, slīprt pieklibodams.

SERGEJS. Labdien! *Velk nost kažoku.*

LAIMGAITA. Sveicināti...

IRMA. Tik agri?

SERGEJS. Pabeidzām un mūs palaida. *Pakar kažoku un cepuri pie sienas virs savas gultas.*

IRMA. Tava pusdienu tiesa vēl nebūs atdzisusi, paskaties cepeškrāsnī... Es atvainojos, Laimgait!

LAIMGAITA. Lūdzu, lūdzu!

Sergejs mazgā rokas.

Irma pārbauda, vai ievilkušās kumelītes, un sameklē krūzīti, karotiņi, medus burciņu.

Jums ir medus? Medus!

IRMA. Pēdējais, zālēm... Sergej, ciemos atnākusi mana krustmāte, gadiem neredzēta!

SERGEJS. Krustmāte Nēze?

IRMA. Viņa tevi arī nav aizmirsusi... Mēs jau padomā, tā ka ienesišu viņai tikai kumelišu tēju ar medu,

saukstējusies laikam ceļā, un tu arī ņem savu zupas
bļodu un nāc, varēsiet parunāties!

Irma, visu vajadzīgo uz paplātes salikusi, aiziet.

Sergejs izņem no cepeškrāsns rūpīgi pārsegto bļodu un seko Īmai.

Laimgaita pieceļas, satīnas šallē, uzvelk mēteļi.

Irma atgriežas.

LAIMGAITA. Vai tas bija gūsteknis? Krievs?

IRMA. Jā.

LAIMGAITA. Tik pareizā latviešu valodā izteicās...

IRMA. Iemācījies. Nokļuva pie mums kara sākumā, pa-
gājuši vairāk nekā trīs gadi...

LAIMGAITA. Esiet piesardzīga, ja man atļauts dot
jums padomu... Vislabākais būtu, ja vācieši tagad vāktu
savus gūstekņus atpakaļ uz nometnēm, kur apkārt tomēr
dzeloņdrātis un kaut kāda uzraudzība, es Rudaušu Kārlim
arī sacīju... Viņi jūt, ka drīz būs zirgā, un kļūst bīs-
tami!

IRMA. Viņi ir dažādi — tāpat kā mēs...

LAIMGAITA. Nu, ziniet! Rudaušos arī viens ir, ukrai-
nis... Es saku Kārlim, ka par tik dārgu cenu pirkt kaķi
maisā nevar pat no brālēna, un mēs ejam uz pirtspriekšu
nogaršot, tur viņam esot paslēpts pats visapetītīgākais
šķiņķa gabals... Laužam augšā grīdas dēļus, rokam...
Tukša kastel!

IRMA. Ko jūs sakāt!

LAIMGAITA. Kā izslaucīta!

IRMA. Un... paņēmis būtu Nikolajs?

LAIMGAITA. Es atteicos no jebkādas jaukšanās pa
vidu un tāpat vīram neļāvu. Kārlis pats lai tiek galā!
Pēc tam mēs gājām uz citu slēptuvi, aiz malkas grēdām,
un tur bija... Irma! Kā tad paliek? Jūs padomāsiet?

IRMA. Padomāšu...

LAIMGAITA. Paldies jums! Es saprotu, ka lēmuma
pieņemšanai ir nepieciešams laiks, un es dodu jums to!
Rīt Kārlis būs Ventspilī. Uz pēcpusdienu solījās iegriez-
ties arī pie mums, pasēdēsīm, palauzīsīm galvas... Ja ne-
radīsies drošāks variants, klauvēsim atkal pie jūsu dur-
vīm...

IRMA. Bet lūdzu, lai gan...

LAIMGAITA. Es saprotu, saprotu, saprotu... Nevar
taču tā uzreiz! Un tomēr es uz jums ļoti palaujos šajā
grūtajā brīdī, tāpat kā Silvestrs, ja vien viņš nebūs ragā
sasalis tur ārā, bet pats vainīgs... Uz redzēšanos!

IRMA. Uz redzēšanos!

Laimgaita aiziet.

Irma nekustīgi stāv istabas vidū.

Ieskanas, bet tūlīt apraujas mutes harmonika.

Nāk Sergejs ar bļodu, ko noliek uz pavarda malas.

SERGEJS. Paldies par pusdienām!

IRMA. Vesels!

SERGEJS. Kāpēc jūs nepiedāvājāt viņai medu?

IRMA. Nebij pelnījusi.

SERGEJS. Viņa gaidīja, ka jūs piedāvāsiet...

IRMA. Viņai? Istu liepziedu medu? Tā būtu apgrēcība...

SERGEJS. Kāpēc?

IRMA. Aptuveni zinot, kas ir viņas vīrs, man negribas pat ne domāt, no kurienes nāk zelts, par ko viņi abi pārķ Rudaušu Kārļa žāvēto cūkgaļu...

SERGEJS. Vai tad viņš pārdod?

IRMA. Jā, par zeltu, un atklājies, ka viens šķiņķa gabals nav tur, kur nolikts...

SERGEJS. Tikai viens?

IRMA. Sergej!

SERGEJS. Nu?

IRMA. Cik jūs paņēmat?

SERGEJS. Mēs?

IRMA. Jūs ar Nikolaju...

SERGEJS. Mēs neesam ņēmuši, neuztraucieties!

IRMA. Nepūt man miglu acīs...

Pie duroim klauvē.

Iekšā!

Nāk Nikolajs, gadu 29.

NIKOLAJS. Mans saimnieks sūta jums atpakaļ labības maisus, ko aizņēmās.

IRMA. Paldies, Nikolaj. Nomet tepat kaut kur, Sergejs vēlāk noliks klētī... Marusja!

Parādās Marusja.

Mums laiks uz kūti! Ņem slauktuvi un dodas projām. Apstājas. Sergej, iedezini lampu, slēgus es aiztaisīšu... Aiziet.

Marusja ņem otru slauktuvi un seko.

Durois viņu aiztur Nikolajs.

NIKOLAJS. Kāpēc tu neatnāci? Es gaidu, gaidu...

MARUSJA. Vari gaidīt līdz pastardienai...

NIKOLAJS. Tu mani gribi novest tik tālu, ka es tevis dēļ pakaros?

MARUSJA. Karies, ja neko labāku nezini! Laid garām! *Aiziet.*

Sergejs, petrolejas lampai cilindru noņēmis, ar sērkokociņiem rokā gaida, līdz aizvērsies slēgi, jo stingri jāievēro noteikumi par aptumšošanu.

NIKOLAJS. Tevī, Serjoža, ieķērusies...

SERGEJS. Sāc atkal veco dziesmu...

Iestājas pilnīga tumsa, slēgi ir ciet.

Sergejs iedezina lampu un uzliek cilindru.

NIKOLAJS. Viņa pati man acīs pateica, goda vārds, ka tu viņai esot viss, bet es — nulle... Uzmanies, brāļ! Kad viņa noprātīs, ka tu neliecies par viņu ne zinis tāpēc, ka pats esi līdz ausīm ieķēries saimniecē...

SERGEJS. Koļa!

NIKOLAJS. Vēl jau nav nopratusi, tikai es, jo es tev redzu cauri... Uzmanies! Jau tā jums jādzīvo zem viena jumta ar ienaidnieku, tikpat kā uz pulvermucas, bet viss ciems var uzsprāgt gaisā no eksplozijas, kas te ies vaļā, ja tevis dēļ plēsties sāks divas bābas...

SERGEJS. Zini ko?

NIKOLAJS. Zinu... Viena ir piecreiz smukāka un simtpiecdesmitpiecreiz gudrāka, bet otra divreiz jaunāka... Labi, nekaitināšu... Tavu radioinformāciju, tā kā vakar netiku ārā no mājas, aizgādāšu pēc pusnakts...

SERGEJS. Būs novecojusi.

NIKOLAJS. Jā, droši vien brīva ir vēl kāda pilsēta, bet es? Skaldū malku, it kā tāpat jau nebūtu septiņām zīmēm uz priekšu saskaldīts...

Ieskanas mutes harmonika.

Tu zini, ko vajadzētu? Paņemt mūsu trīs rokasgranātas un laist iekšā pa logu tur tajā galā... Apklustu vienreiz!

SERGEJS. Apklusinātu pēc tam pārāk daudzus, lai būtu vērts. Kas tad viņi ir — sīka tehniskās apkalpes vienība...

NIKOLAJS. Bet bumbvedēji, ko viņi apkalpo, lido pāri fronteī un gāž mūsējiem nāvi uz galvas virsū... Nogaļina, saproti?

SERGEJS. Koļa, ja mēs tagad...

NIKOLAJS. Nebaidies, tik traks es neesmu... Mums,

brālīt, savs uzdevums veicams, un ne tev, ne man, paldies dievam, logiem nav restes priekšā un uz nakti saimnieki neslēdz ciet durvis kā tiem tur, lielajās mājās gar Ventu!

Harmonika aplust.

Mandolīnas žēl... Manējais nemanot pienāca, izrāva no rokām un trieca pret malkas kluci, jo kara laikā, kad valdot sēras, neklājoties trinkšķināt... Viņam sēras, bet par ko lai sērotu es, ja Ukraina skaitās pilnīgi atbrīvota jau kopš astotā oktobra? Nemitīgi gan jādomā, kur tēvs ar māti, kur sieva, meitiņa... Vai nu sveiki un veselī, vai arī... Saproti, Serjoža? Mandolīna mierināja, māmuliņas iemācītā dziesma deva cerības...

Piekļauvē un, negaidot acinājumu, iekšā nāk Kārlis, spēcīgs vīrs gadu 45.

KĀRLIS. Saimniece mājās?

SERGEJS. Kūti.

KĀRLIS. Pagaidīšu.

SERGEJS. Lūdzu.

KĀRLIS, *mēтели nost vilkdams*. Ko tad tu, Nikolaj? Darbi visi apdarīti?

NIKOLAJS. Es taisni kā atvadījos, saimniek.

KĀRLIS. Vadies, vadies...

Nikolajs pamāj ar roku Sergejam un aiziet.

Lielu vaļu jums dodam... Pat pārāk lielu!

Sergejs klusē.

Nāk Irma.

IRMA. Ciemiņu diena mūsmājās šodien...

KĀRLIS. Labvakar!

IRMA. Labvakar, Kārlī! Sergej, tu ej palīgā Marusjai nogāzt no kūtsaugšas lejā sienu, viņa pa tumsu baidās... Zirgus pabaro un padzird!

Sergejs paņem cepuri un aiziet.

Piesēdi, lūdzu!

KĀRLIS. Paldies... Nu, ko tad izdomāji?

IRMA. To pašu vien jau...

KĀRLIS. Nē?

IRMA. Nē.

KĀRLIS. Un... nepārdomāsi?

IRMA. Mans vīrs, kad šķirāmies, teica, ka es vispār

neesot piemērota ģimenes dzīvei, jo neviena vīrieša pašlepnums necietīšot manu neapvaldāmo tieksmi rīkot, kārtot un komandēt...

KĀRLIS. Tavs vīrs bija plānā galdiņa urbējs. Mani tu nekomandētu.

IRMA. Kārli, es nezinu, ko par tevi lai... Nu padomā, Kārli! Brīdī, kad fronte pāršķēlusi uz pusēm Latviju, tu nāc un...

KĀRLIS. Visīstākajā brīdī, Irmiņ! Fronte ir apstājusies, bet ne uz ilgu laiku, tā nāks un atnāks arī pie mums, drusku agrāk vai vēlāk, un vai par to, kas t a d notiks, nav jādomā t a g a d?

IRMA. Ir jau, bet precēties! Mums!

KĀRLIS. Kāpēc ne?

IRMA. Smiesies...

KĀRLIS. Lai pamēģina!

IRMA. Nē. Tu dzirdi, Kārli? Nē!

KĀRLIS. Man, kad viņi ieradīsies, būs sieva, pie padomju varas tā izcēlusies un uzdarbojusies, ka jau pašā okupācijas sākumā viņu ar dzišanu izdzina laukā no skolas, lai nebojā latviešu bērnus...

IRMA. Un man kas būs?

KĀRLIS. Tev būs vīrs! Vīrs, pie kura sāniem tu varēsi justies droša, jo nevienš nedrīkstēs teikt par tevi sliktu...

IRMA. Piemēram?

KĀRLIS. Kāpēc vācieši apmetās tieši pie tevis, prasīs, un nekur citur ciemā?

IRMA. Tāpēc, ka tuvu pie aerodroma, lielas istabas, dakstiņu jumts... Kārli! Tu tātad piedāvā man aprēķina laulības?

KĀRLIS. Nē, Irmiņ... Jaunības dienās tu biji mana pirmā lielā aizraušanās... Pirmā mīlestība, varētu pat teikt... Jā! Tu biji pārākā par visām te, kā no bildes izkāpusi... Lieldienās es uzšūpoju tevi tik augstu, ka jebkura cita būtu blāvusi kā kaujama, bet tu smējies un sauci: «Vēl! Augstāk!» Vējš norāva tavu lakatiņu, mati sitās man acīs...

IRMA. Vai tad tu tas biji? Savādi... Šūpošanos atceros, bet ka tas būtu bijis tu... Patiešām?

KĀRLIS *pēc brīža*. Ventspils ģimnāzija — tā tevi samaitāja... Ģimnāzija, Pēterburga, Rīga... Lakatiņš, kā gāja pa vējam, tā aizgāja, parādījās nezin kādas smalkas cepures... Kas priekš tevis vairs bijām mēs, prastie zemnieku puīši tepat no ciema... Ar advokātu apprecē-

jies, uz ārzemēm braucāt, uz Berlīni nezin kādas darīšanas kārtot, kamēr pie varas nenāca Hitlers... Kur nu ir advokāts?

IRMA. Arī tava ģimene pajuka...

KĀRLIS. Kad māte zilu zēveli splauj! Nu jau vairs ne, kur nu — gadi un smagie darbi pie zemes pieliekuši, bet agrāk, patī redzēji un dzirdēji... Saime cikreiz pa gadu mainījās, vienīgi no Latgales vēl varēja sarunāt, bet arī tie muka prom, krustus mezdami... Engēlis ar spārniem nebūtu izturējis, ne vēl Tonija, bikla un no kalponēm, kas māti, bagāto Tārgales saimniekmeitu, īpaši ērcināja un tracināja...

IRMA. Gandrīz vai zēl tevis metas...

Nāk Sergejs.

Viņam seko Marusja ar slauktuvēm.

Marusja, pienu izkās dižajā skurstenī, tur ir kāstuve, un kannu ieliec kubulā ar ūdeni, lai ātrāk atdziest!

Marusja aiziet.

KĀRLIS. Parunāsimies vēl... *Uzvelk mēteļi.* Arlabvakaru!

IRMA. Staigā vesels!

Kārlis aiziet.

SERGEJS. Tas nav labs cilvēks.

IRMA. Kā tev lai pasaka, Sergej... Bija kādreiz tāds... stalts, gaišs un kautrīgs puisis ar zilām liela bērna acīm, bet... dzīve!

Nāk Nēze.

NĒZE. Irmai es ciemakukuli jau iedevu, bet tev, Sergejiņ, esmu dūraiņus noadījusi... *Sniedz cimdu pāri.*

SERGEJS. Vai, paldies, krustmāt Nēze... Skaisti! Pie sienas zem stikla jātur, izstādē, nevis...

NĒZE. Valkā nu vien! Dubulti, ar oderi...

IRMA. Koši...

NĒZE. Manī jau vēl tek lībiešu asinis, vairāk nekā tevī, Irma, kas esi manas māsasmeita, un lībietēm — tām latviešu pelēkie toņi neko vis nepatīk. Viņām vajag, melns lai būtu, sarkans, dzeltens, lillā...

SERGEJS. Liels, liels paldies! *Uzvelk, iemēģina.*

NĒZE. Par knapu nebūs? Bez pielaikošanas, tad jau...

SERGEJS. Taisni kā vajag! Nav man tikai ko jums uzdāvināt...

NEZE. Redzēt tevi dzīvu un atkopušos — tā man ir labākā dāvana!

Atgriežas Marusja.

Vai Kurlais Ādams arī vēl ir dzīvs?

IRMA. Dzīvs gan, tikai viens palicis tajā savā būdā.

NEZE. Apciemot gribētos... Kopā bijām Piektajā gadā Ventspilē, bet manu Ērmani uzrādīja prūši un savaņģoja un nošāva dragūni, kamēr Ādamam izlaimējās pamukt...

IRMA. Tu nūdien esi saaukstējusies, vaigi deg... Es atnesīšu termometru.

NEZE. Savu mūžu bez tāda esmu iztikusi, nav vaja dzīgs. Sadzeršos vēl pirms miega to pašu kumelišu tēju un rit kājošu atpakaļ uz mājām, pie Ādama pa ceļam iegriezdamās.

IRMA. Kur tev jāskrien? Padzīvo pie mums!

NEZE. Nevar, gaida.

IRMA. Kas tad tevi gaida?

NEZE. Gan jau ir kāds... Pat vairāki, ne viens vien...

Pie durvim klauvē.

IRMA. *Herein, bitte!*

Nāk Gothards, vācu armijas formas tērpā, alumīnija kanniņu nesdams. Gadu viņam 37.

GOTHARDS. *Guten Abend!*

NEZE. Ne skatīties negribas uz tādiem...

GOTHARDS. *Was sagt die Grossmutter?*

IRMA. *Guten Abend...* Atgulies vēl līdz vakariņām, krustmāt, izdomāsim tev kādas zāles...

Nēze, pie sevis bubinādama, atziet.

Irma ņem Gotharda kanniņu, noliek uz sola, lej tajā pienu no lielās kannas.

Wie geht es, Gotthard?

GOTHARDS. *Ich war heute in Windau, und...*

IRMA darbodamās. *In Wentspils, Gotthard! In Wentspils...*

GOTHARDS. *Entschuldigung! In Wentspils, ja gewiss, freilich! In Wentspils, und es war fast ähnlh wie in meiner lieben Geburtsstadt Wismar...*

IRMA Marusjai un Sergejam. Ventspils viņam lieko ties līdzīga viņa dzimtajai Vismārai, arī pie Baltijas jūras...

GOTHARDS.

*Am grauen Strand, am grauen Meer
und seitab liegt die Stadt;
der Nebel drückt die Dächer schwer
und durch die Stille brausst das Meer
eintönig um die Stadt.*

Übersetzen Sie, bitte!

IRMA. Pelēkas jūras pelēkā krastā nomaļus guļ pilsēta... Migla smagi spiež namu jumtus, un cauri klušumam apkārt pilsētai vienmuļi šalc jūra.

GOTHARDS.

*Es rauscht kein Wald, es schlägt im Mat
kein Vogel ohn' Unterlass;
die Wandergans mit...*

IRMA. *Ein Moment, Gotthard...* Seit nav tādu, nu, zaļu mežu, kuros maijā bez mitas dziedātu putni...
Weiter, bitte!

GOTHARDS.

*Die Wandergans mit hartem Schrei
nur fliegt in Herbstesnacht vorbei;
am Strande weht das Grass.*

IRMA. Tikai gājputni, mežazosis, skarbi kliegdamas, lido pāri rudens naktī, un kāpās vējā plīv zāle... nē, smilgas laikam!

GOTHARDS.

*Doch hängt mein ganzes Herz an dir,
du graue Stadt am Meer!
Der Jugend Zauber für und für
ruht lächelnd doch auf dir, auf dir,
du graue Stadt am Meer!*

IRMA. Taču mana sirds pieder tev, pelēkā pilsēta pie jūras... Jaunības burvība aizvien vēl joprojām...
lächelnd?

GOTHARDS. *Ja, von «lachen»!*

IRMA. Smejoties... nē, labāk: smaidot... Jaunības burvība vēl joprojām smaidot klājas pār tevi, tu, pelēkā pilsēta pie jūras...

Pie durvīm klauvē, tas ir kas līdzīgs Morzes ābecel.

GOTHARDS *ņem kanniņu ar pienu. Besten Dank, Frau Irma... Auf Wiedersehen! Aizsteidzas.*

MARUSJA. Būtu mierīgi turpinājies sēdēt tajā savā Vācijas pilsētā pie jūras, ja tā viņam ir tik dārgal

IRMA. Vai to pašu viņš nevarētu sacīt tev par tavu dzimto ciemu Baltkrievijā?

MARUSJA. Man? Viņš? Ko jūs runājat, saimniec, vai jūs no prāta ejat laukā? Mani taču ar varu atdzināt!

IRMA. Varbūt arī viņu...

MARUSJA. Vai tad drīkst salīdzināt?

IRMA. Labi, Marusja, nesalīdzināsim... Es nemācēju tā uzreiz precīzi pārtulkot, un jūs abi, iespējams, neuztvērāt, bet dzejolis bija skaists, Teodora Storma, ja atmiņa neviļ, un tik tiešām varētu būt rakstīts arī par mūsu Ventspili starp diviem pasaules kariem... Tālā Latvijas malā kaut kur tur, pelēka, saimnieciski pierimusi un pieklususi, arī īstas garīgās rosmes pamaz... Jūra — tā toties šalc dienu un nakti, lielo rudens vētru laikā draudīgi dārdēdama...

SERGEJS. Ko nozīmēja klauvējiens?

IRMA. Gothardam pie mums ļauj nākt pēc piena, bet ne ielaisties kādās runās, un klāt laikam oberleitnants Breitvizers. Nesadomājis tikai šeit gāzties iekšā atkal! Tas nu vienreiz ir tips, no kura es vēlētos atrasties, cik vien var, pa gabalu, un viņi tur, otrajā galā, arī...

MARUSJA. Kāds viņš, tādi viņi... Izskatās tikai kā cilvēki, bet patiesībā? Pēc tā, ko es esmu redzējusi un piedzīvojusi, ar izskatu un laipnībām man acis neaizmālē... «*Guten Morgen, liebes Fräulein Marusja!*» Klausīties riebjas...

Ieraudas bērns.

Ja man nebūtu mazs bērns, es viņiem ko tādu nostrādātu, ka... *Aiziet.*

SERGEJS. Marusja nīst viņus visus un man arī vajadzētu, jo viņi ir ienaidnieki, vai ne?

IRMA. Taču jau.

SERGEJS. Bet manī nav naida, piemēram, pret Gotardu... Slikti, vai ne?

IRMA. Neesi jau vairs frontē, kur ienaidnieks jānogalina, lai tas nenogalinātu tevi un tavējos, vienkārša matemātika... Te, ne tik ļoti saspringtos apstākļos, tu sāc ielūkoties viņos tuvāk, pārsteigts atklādams, ka viņi ir dažādi...

SERGEJS. Kā šķiras ienaidnieci man vajadzētu nīst arī jūs, bet es jūs...

IRMA. Sergej! Mēs nolēmām par to nekad vairs...

SERGEJS. Neko mēs nenolēmām! Jūs man sacījāt, bet tas vēl nenozīmē, ka ...

IRMA. Sergej!

SERGEJS. Sākumā es jums biju pateicīgs par izglābšanu no drošas bojāejas noietnē, tad sāku jūs apbrīnot, pēc tam ...

IRMA. Būtu labāk padomājis, ka ap to laiku, kad tu Novgorodā nāci pasaulē, es Ventspilī jau biju beigusi ģimnāziju ... Nē, kur nu, Petrogradā es jau ...

SERGEJS. Un tad? Un kas par to? Man jūs esat jauna, skaista un vienīgā, ko es ...

Pie durvīm klauvē.

IRMA. Ej otrā istabā — dzirdi? *Sauc. Wer da?*

NIKOLAJS. Tas esmu es! *Ienāk.* Saimnieks mani at-sūtīja pie jums ar maisiem, lai pa to brīdi manā kaktā iz-darītu kratīšanu ...

SERGEJS. Atradis kaut ko?

NIKOLAJS. Diemžēl ...

SERGEJS. Runā taču, ko tu te ... Koļa!

NIKOLAJS. Lapiņas par stāvokli Kurzemes frontē, ko man vajadzēja atstāt kāpās tranšeju racējiem ... Uzgājis pagalvja salmos un paņēmis, visas!

SERGEJS. Pagalvja salmos, Koļa, vai tev ... es ne-zinu ...

NIKOLAJS. Šurpnākot tikai nobāzu, lai nebūtu kabatā, jo maz ko var sagaidīt no jūsu vāciešiem ar viņu slaveno oberleitnantu?

IRMA. Tās pašas lapiņas, Nikolaj, ko Sergejs vakar pierakstīja no radio ziņām?

NIKOLAJS. Jā, bet es salasāmāk pārrakstīju, tā ka rokraksts ir mans, varat neuztraukties ...

SERGEJS. Pa purnu gribi, ja?

NIKOLAJS. Gāz!

SERGEJS. Uzprasīsies, kamēr ... *Irmai.* Es atvaino-jos.

IRMA. Kārlis rīt brauks uz pilsētu un, kā man šķiet pēc sarunas ar Laimgaitu, taisnā ceļā uz komandantūru. Arī tāpat būtu aizbraucis, bez visām jūsu lapiņām, bet tagad — ar trumpļa dūzi rokā!

NIKOLAJS. Jābēg ...

IRMA. Uz kuriem?

SERGEJS. Līdz krustmātes Nēzes mežiem ja varētu aizkļūt ...

IRMA. Cauri visai Ventspilij un pāri tiltam — ideja, neko teikt... *Staigā pa istabu turp un atpakaļ.* No ciema aizbēgt nav iespējams — to jūs abi zināt labāk par mani. Vienā pusē klajumam jūra ar tranšejām un blindāžām pa visām kāpām, otrā pusē Kuldīgas ceļš un Venta, ziemeļos Ventspils... Uz dienvidiem varbūt, uz Zlēkām?

SERGEJS. Tikai ne tur...

IRMA. Pirmais postenis apturēs... *Paliek stāvot.* Nikolaj!

NIKOLAJS. Es klausos...

IRMA. Žigli uz mājām un gulēt, lai nerodas aizdomas! No rīta dari visu, kas tev parasti jādara. Ja liks, iejūd zirgu, piebrauc saimniekam pie durvīm ratus... Kad viņš būs projām, pats izdomā, kā tikt līdz beidzamajai siena kaudzei, kas vēl palikusi mūsu pļavā un ko Sergejs rit vedīs mājās...

NIKOLAJS. Kāpēc tik sarežģīti? Tūlīt nevar?

IRMA. Lai Kārlis tūlīt vai no rīta sacel trauksmi? Domāt vajag... Uz Ventspili viņam jāaizbrauc pārliecībā, ka tu mājās mierīgi skaldi malku, bet tev jātiek līdz siena kaudzei.

SERGEJS. Pa lielo novadgrāvi daļēji var, saliecies ja iet, jo malas ir augstas, neredzēs, un ūdens vietām tikai, kur dziļāks. Pa pļavu gan lišus jālien...

NIKOLAJS. Un... tālāk?

IRMA. Vispirms tik tālu, tālāk pēc tam... Mugurā sa-velc visu iespējamo, bet no tā, kas tev nepieder, gan neko neņem. Pietiek jau ar tiem šķiņķa gabaliem, lai...

NIKOLAJS. Ko jūs par tiem zināt? Pateica Sergejs?

IRMA. Laimgaita. Pircēja no Rīgas.

NIKOLAJS. Ā, tā blondā čūska! Tā jau ir viena...

IRMA *pārtrauc.* Arlabunakti! Tu, Sergej, paskaties, vai ārā nav kādi vācieši.

*Sergejs dodas uz durvīm.
Nikolajs seko viņam, taču apstājas.*

NIKOLAJS. Jūs esat pārāk sliktās domās par mani...

IRMA. Nekavējies, lūdzu, tas var kļūt bīstami!

NIKOLAJS. Vienam pašam gandrīz vajadzēja apstrādāt un nožāvēt trīs milzīgus veprus... Ja es nebūtu «vaņģe-nieks», kā mani saukā vecā saimniece, man pienāktos arī kāds atalgojums, pareizi? Nu, un mēs aprēķinājām, cik liels tas varētu būt, un vienu kastī, par ko saimnieks teica,

ka to ceļšot ārā pēc kara, es pirtspriekšā zem grīdas iegremdēju tukšu... Šķiņķi mēs sagriezām sīkos gabaliņos un pamazām vien iesūtījām iekšā nometnē, kur mūsējie sāk krist no kājām, jo darbs jūras krastā, varat iedomāties... Pa garo dienu izsaldē līdz iekšām, un par tām zupām nerunāsim, no kā tās viņiem vāra, no ūdens visvairāk jau...

IRMA. Arlabunakti, Nikolaj! Paldies tev, ka pastāstīji... Ej nu tagad. Ātri!

NIKOLAJS. Arlabunakti!

Abi ar Sergeju aiziet, bet Sergejs tūlīt ir atkal atpakaļ.

SERGEJS. Nebij neviena... Jūs sadusmojāties?

IRMA. Par šķiņķi? Nē. Nikolajs man tikai pēkšņi kļuva saprotamāks un tuvāks, jo es pati viņa vietā, atklāti ja man tev jāsaka, bez kādiem sirdsapziņas pārmetumiem droši vien būtu pievākusi vēl vairāk.

SERGEJS *atlaižas gultā*. Es uzreiz aptvēru, kur jūs viņu gribat slēpt...

IRMA. Nu?

SERGEJS. Labības šķūnī zem salmiem, medus kambarī...

IRMA. Vēl vakar, pēc kārtējās burkas četrāpus lizdama, nopriecājos, cik labi mēs kulšanas talkā izdomājām un iekārtojām to slēptuvīti... Ilgi viņš tur palikt nevarēs, tūlīt jau gudrosim, ko un kā, bet pieļaut, ka rīt viņu aizved, mēs nedrīkstam.

SERGEJS. Nikolajam ar viņa pavirši apārstēto tuberkulozi jau nometne būtu tas pats, kas nāve, nerunājot nemaz par pratināšanu vai par...

IRMA. Nerunā... Protams!

SERGEJS. Bail nebūs, kad atklāsies un sāks meklēt?

IRMA. Pie mums, es pieņemu, vispār nemaz nemeklēs. Pilna māja vāciešu, nāk un iet, brauc, redz...

SERGEJS. Var tomēr gadīties, ka...

IRMA. Nē. Bēglim, loģiski ja spriež, trakam vajadzētu būt, lai te slēptos... Te, pie mums! Tagad!

SERGEJS. Loģiski ja spriež, bet...

IRMA. Ieročus gan aizvāc — dzirdi? Jau šonakt pat satin brezentā un kāpu smiltīs ieraus! Lai nebūtu te nekādu ne rokasgranātu, ne... Dzirdi? Dārzā kad atrada patronas, ar manu nepabeigto juridisko izglītību pietika, lai izgrozītos, bet otrreiz negribas...

SERGEJS. Par Nikolaju neko nedrīkst zināt Marusja. Viņa ir muļķe un var...

IRMA *pārtrauc*. Sergej, Sergej! Marusjai tikpat kā nav skolas un bijuši drausmīgi pārdzīvojumi tādos jaunos gados, tāpēc arī viņa brīžam... bet teikt neteiksim, tev taisnība. Lai lieki nesanervozējas.

SERGEJS. Karš drīz beigsies...

IRMA. Mūsu mazais karš, protams, izrādīsies bijis niecīgs un neievērojams pret to, lielo, un mums varbūt pārmetīs, ka mēs varējām darīt vairāk, bet mēs darām, kas ir mūsu spēkos, un ar rītdienu pie visām tūkstoš rūpēm klāt nāks vēl vienas, pašas lielākās mums abiem ar tevi patlaban, Sergej... Vai, mēs taču neesam vakariņojuši! *Sauc*. Marusjal

Klusums.

Marusja, vai tu tur esi?

MARUSJA *iznāk, žāvājas*. Aizsnaudos... Kas jādara?

IRMA. Vakariņas jāgatavo... Kā būtu ar kartupeļu biežputru? Sergej!

SERGEJS. Var.

IRMA. Iekur plīti un uzliec katlu ar ūdeni!

SERGEJS. Var...

IRMA. Marusja nomizos kartupeļus. Es arī nākšu palīgā, tikai vēl paskatišos, kā klājas krustmātei. *Aiziet*.

MARUSJA. Tev droši vien sāp kāja, bet viņa ne pagalēties neļauj... Komandē tikai!

SERGEJS. Mizo kartupeļus, tev teica, un... nejaucies! Pats zināšu!

MARUSJA. Es arī plīti iekurināšu un ūdeni uzlikšu, atpūties... Visu dienu tu esi smagi strādājis, Serjoženka, bet gaidi, ka tevi pažēlos, labu vārdiņu pasacīs vai ko... Izliekas jau laipna un ēst arī dod, bet dziļāk ja ņem? Budzene! Trīs govīs, divi zirgi... Šitādā mājā pie mums Baltkrievijā pirms revolūcijas dzīvojusi viena bagāta muižniece, kolhozs klubu ierīkoja...

SERGEJS *pieceļas gultā sēdus*. Zini, beidz!

MARUSJA. Kā viņa ķīķinās ar garo Gothardu, kā skaļi smejas par viņa humoriem un aprīno visādus tur dzeļus... Viņa taču tajā Gothardā ir samīlējusies!

SERGEJS. Nemuldi!

MARUSJA. Pa gabalu redzams. Kāda jums Novgorodā ir upe?

SERGEJS. Pie Ilmeņezera dzīvojām.

MARUSJA. Mūsu ciems bija pie Ullas, kas ietek Dau-
gavā... Mājās gribas, pie mātes... Pie savējiem...
SERGEJS. Tev vienai laikam... Atradusies!

Ieskanas mutes harmonika.

*Tai pievienojas vātrākas citas, un mūzika skan vācu armijas parādes
soļa ritmā, braši un moži, it kā viss būtu vispilnīgākajā kārtībā.
Sergejs un Marusja klausās, uz duroju pusi lūkodamies.*

Priekšskars

OTRAIS CĒLIENS

3. aina

Turpat, nedēļu vēlāk.

Irma darbināšanai uzriko centrifūgu.

Nāk Sergejs.

SERGEJS. Radio derētu paklausīties, kas pa šo nedēļu
noticis pasaulē.

IRMA. Jā, mēs neko nezinām... Mājās viens pats Got-
hards, tā ka mierīgi, un es pastāvēšu pie loga sardzē.

SERGEJS. Aiziešu tikai vēl uz šķūni pēc pakaišiem...

IRMA. Cepeškrāsnī paskaties...

*Sergejs izņem pārsegtu bļodiņu un salin brezentā segā, ar ko no
šķūņa uz kūti nes salmu nastas.*

Nikolajs man vakar rādījās pārlietu sanervozējies.

SERGEJS. Viens pats, tumsā...

IRMA. Mēģini viņam iestāstīt, lai par mums nerūpējas
un mūsu dēļ lai sevi nemoka, gan jau mēs kaut kā...
Tagad, kad apkārt jau nedēļa un lielā pēdu dzišana pa
malu malām pieklususi, varam gudrot par tālāko.

SERGEJS. Krustmāte Nēze ko tagad saka?

IRMA. Beidzot laikam jūtas atveseļojusies, jo aizgāja
apciemot kurlo Ādamu... Viņas visjaunākā ideja ir tāda:
es lai jūdzot zirgu un vedot viņu atpakaļ uz Akmeņ-
dzirām, bet patiesībā man blakus sēdēšot Nikolajs viņas
drēbēs un ar viņas dokumentiem!

SERGEJS. Ideja nav zemē metama.

IRMA. Prasa lielu gatavošanos. Parūka vajadzīga,
grims... Varētu jau sameklēt, pagastmājā pirms kara
spēlēja teātri... Parunā ar Nikolaju, ko viņš saka.

SERGEJS. Jūs būtu ar mieru?

IRMA. Jā.

SERGEJS. Bīstami.

IRMA. Vai tā kā patlaban nav vēl bīstamāk?

SERGEJS. Ja braukt kopā ar Nikolaju varētu es! Tikai ne jūs, jo jūs man esat...

IRMA. Sergej!

SERGEJS. Labi, labi... Citādi kā jāizdomā, kaut arī krustmātes Nēzes ideja nav slikta...

Aiz sienas teraudas bērns, Marusja klusina...

IRMA. Sergej, kas uznācis Marusjai? Sorīt man patēica, ka govīs turpmāk vairs neslaukšot, jo tas viņai kā bēglei neesot jādara, un atteicās arī no brokastīm.

SERGEJS. Vai pirmā reize, kad uznāk?

IRMA. Bet ne tādā izkāpinātā veidā, un neēdis paliek mazais... Zini ko? Ienes tu krūzi piena, no tevis ņems! Maize viņai vēl ir skapītī.

SERGEJS. Var mēģināt. *Paņem un aiziet.*

*Dzirdams troksnis, pret grīdu atsitās un saplīst krūze...
Sergejs atgriežas.*

Lūdzu! *Ņem divi, slauka seju.*

IRMA. Kaut kas tur ir tāds...

SERGEJS. Nomierināties. Uznāk, pāriet... Esam redzējuši! *Ņem brezenta saini un aiziet.*

Irma salej centrifūgas tvertnē plenu, uzstāda kanniņu krējumam un slauktuvi vājpienam, apsēžas un sāk griezt rokturi, pamazām uzņemdama vajadzīgo ātrumu.

Parādās Marusja. Stāv, skatās.

Dūc centrifūga.

Irma, sānīs paskatījusies, pamana stāvētāju.

MARUSJA *skaji*. Uz šķūni neiesiet?

IRMA. Kā tu teici?

MARUSJA. Uz šķūni, es teicu!

IRMA *pārtrauc griezt, pieceļas*. Uz šķūni?

MARUSJA. Ejiet vien, es pagriezīšu!

IRMA. Es tevi nesaprotu... Kāpēc man būtu jāiet uz šķūni?

MARUSJA. Tāpēc, ka Sergejs jau aizgāja...

IRMA. Aizgāja pēc salmiem, kūtī govīm pakaiši vajadzīgi... Kāpēc man arī vēl būtu jāiet?

MARUSJA. Neizliecieties, pavedējal!

IRMA. Marusja!

MARUSJA. Marusja, Marusja..., Izliekas vēl te... It

kā es vakar pa logu nebūtu redzējusi, kādi jūs abi no turienes izlidāt, ar salmiem aplipuši...

IRMA. Marusja, es aizliedzu tev...

MARUSJA. Neko jūs man nevarat ne atļaut, ne aizliegt, jūs dzirdat? Es viņu mīlu, jo man viņš ir viss, bet jūs viņu aizvilcāt uz šķūni...

IRMA. Paklausies, Marusja...

MARUSJA. Jūs varbūt teiksiet, ka viņš aizvilka jūs? Nekrietnāl Jūs, kas varētu būt viņam māte vai... vai vecāmāte! Kāpēc viņš ir tik drūms?

IRMA. Sodien?

MARUSJA. Vispār!

IRMA. Tu pie mums dzīvo jau divus mēnešus... Vai viņš tev nav stāstījis par Taņu?

MARUSJA. Vai tad viņš ar mani sarunājas?

IRMA. Sergejs, kad sākās karš, bija nupat kā atgriezies no dienesta un gatavojās kāzām ar Taņu, jaunu skolotāju, bet Taņa gāja bojā pašā pirmajā uzlidojumā. Taņa, viņas tēvs un māte, Sergeja vecāki... Viņš tajā brīdī bija kara komisariātā un aizskrēja atvadīties, bet atrada... pati vari iedomāties, ko...

MARUSJA. Es viņam palīdzētu aizmirst un viņš man palīdzētu, jo gan jau būtu mani iemīlējis, nejaukusies jūs te...

IRMA. Ko tu man galu galā pārmet? Ka es būtu panākusi to, pēc kā tu visu rudeni veltīgi esi nocīnījusies, pučēdāmās un matus cirtodama?

MARUSJA. Ak tā?

IRMA. Neizdevās, ko? Dumīķīte, tu! Nelīdzēja ne tava jaunība, ne...

MARUSJA. Ak tā jūs tagad runājat? Es klusētu un neiteiktu ne vārda, ja es nezinātu, ka jūs Sergeju nemīlat... Garo vācietī, to jūs mīlat, savu dievekli, bet ar to ielaiscieties baidāties, jo labi zināt, kas gaida vācu brūtes, kad atnāks mūsējie... Nu, es jums rādīšu! Pateikšu Gothardam, lai viņš arī aiziet kādreiz uz to šķūni un paskatās!

IRMA. Marusja, tu esi... tu esi zaudējusi prātul Marusja, paklausies, ko es tev...

*Pie durvīm klauvē,
Marusja pazūd.*

Lūdzu!

Nāk Laimgaita.

LAIMGAITA. Iegriezos tikai uz brīdi, labdien, lai pateiktu paldies par jūsu gatavību izlīdzēt, Irma, un lai atvadītos. Silvestrs palika gaidot uz ceļa... Jā... Rīt kāpjam kuģi un braucam uz Vāciju...

IRMA. Jūs par Zviedriju runājat...

LAIMGAITA. Uz Zviedriju rakstnieki aizbrauca bez mums. Nēma un aizbrauca vienā tumšā naktī, elementāri... Bez mums, jo Silvestrs, redziet, vācu varas gados esot sakompromitējies... Un viņi paši, savas grāmatas un grāmatīņas rakstīdami? Ar ko — ar ko gan viņi būtu par mums labāki? Lai viņi, rakstnieki, varētu mierīgi rakstīt, publicēties un saņemt honorārus, vai kādam nebija jāstrādā arī tur, kur strādāja Silvestrs? Prasīja laikam Silvestram? Norīkoja — un bija jāstrādā!

IRMA. Zāvētās gaļas transports kā atrisinājās?

LAIMGAITA. Nekā.

IRMA. Bet Kārlis taču...

LAIMGAITA. Rudaušos mums Kārļa māte nupat sacīja, lai vairs necerot, jo līdz ar gūstekņa pazušanu viss esot mainījies. Atbildot saimnieki! Gaļu grūdišot projām, lai glābtu paši savu ādu, Kārlis Ventpilī vedot sarunas un drīz būšot mājās, bet mēs nolēmām negaidīt. Kāda jēga, ja rīt viņam jālerodas gestapo?

IRMA. Saņēmis paziņojumu?

LAIMGAITA. Tā mēs sapratām, lai gan tuvāk nejaudājām, kāda mums daļa... Vai es toreiz jau nebrīdināju tieši no gūstekņiem, un vai man neizrādījās taisnība? Nevis vākt atpakaļ nometnē, kā es toreiz ierosināju, bet šaut nost viņus vajadzētu! Aiz žēlastības pieņēmām, jo neviens no viņiem, badā panīcis un utu apsēsts, taču nebija darba darītājs! Aiz tīrās līdzcietības pievācām, aiz humānisma, bet viņi jau tagad ko strādā, Latvijas maizē atēdušies, un par ko vēl nekļūš, kad klāt būs krievi? Par pirmajiem nodevējiem un uzrādītājiem... Zemcilvēki — tiktāl es esmu vienisprātis pat ar vāciešiem, mūsu tautas sensenajiem ienaidniekiem... Dzīvojiet vesela, Irma! Dievs lai jums palīdz!

IRMA. Jums arī...

Laimgaita aiziet.

Nāk Nēze.

Jau mājās, krustmāt?

NEZE. Pastāvēju dižajā skurstenī, kamēr aiziet...

IRMA. Es atkal stāvēju šeit, klausījos un domāju, vai tiešām mēs bijām studiju biedrenes, bet bijām taču...

Nēze velk nost mēteli, noraisa lakatu, apsēžas.

Kā tevi Ādams sagaidīja?

NEZE. Ārkārtīgi jau, tikai no skaļās runāšanas pieguru, jo ausis viņam bija vēl vairāk aizkrikušas... Tincinājuši viņu par dēlu, par mazdēliem... Zaldātiņi, nu jau Rīgā varbūt...

IRMA. Mani skolniecīni...

NEZE. Kad sūrojās, ka neesot ar ko pacienāt, cēlu laukā no ķoča savu ciemakukuli viņam, kortelīti un bļodiņā sēnes. Uzliku vārīties kartupeļus, silts kļuva no mūrīša, paēdām abi un iedzērām... Dziesmu vēl dziedājām, «Ar kaujas saucieniem uz lūpām»...

IRMA. Ista balle jums bijusi...

NEZE. Un kāda vēl! Par vecajiem laikiem pārrunājām... Jā... Kamēr es noridāju galdu, Ādams atļaidās gultā atpūsties un klusām nomira, es pat nepamanīju...

IRMA. Krustmāt... Pavisam, beigts?

NEZE. Pavisam. Apmazgāju sava Ērmaņa tuvāko jaunības draugu un cīņubiedru, saģērbu...

IRMA. Vienal

NEZE. Cik tur tā svara, sakaltis kā žagars... Jā dod ziņa pagasta vecākajam, lai norīko, kas apbedī. Zārks, to man pats Ādams pateica, esot gatavs un stāvot augšā uz bēniņiem.

IRMA. Esi gan tu, krustmāt... Mūs būtu pasaukusi, cik te tālu...

NEZE. Pagulēšu, bet miegs diez vai nāks. Jādomā būs par visu ko, jāatceras... *Aiziet.*

Nāk Sergejs.

SERGEJS. Nikolajs darīšot, kā mēs likšot.

IRMA. Krustmāte pārnāca...

SERGEJS. Redzēju... Aprunāsimies?

IRMA. Lai drusku atpūšas! Kurlais Ādams nomiris, viņa viena mazgājusi un gērbusi...

SERGEJS. Kaut kas traks...

IRMA. Vai ne? Viņas gados...

SERGEJS. Nu tad... radio paklausāmieš varbūt, kamēr miers un klusums?

IRMA. Mēģini... *Nostājas pie loga, skatās ārā.*

Sergejs izvelk no pagultes primitīvu radiouztvērēju, darbināmu ar

paštalsitām baterijām. Ieslēdz. Sākumā skan vienīgi sprakšņi,
pēc tam maršs.
Kluso klauvējienu pie durvīm nedzird ne Irma, ne Sergejs, un istabā
pēkšņi parādās Gothards.

GOTHARDS. Oho, Musikl Erlauben Sie, Frau Irma?
Paklanās.

Irma, satrūkusies un apjukusi, pieņem aicinājumu, un abi dejo kaut
ko vidū starp polku un fokstrotu.

Irmas apjukums ilgst tikai mirkli, nu viņa atkal valda pār sevi,
smaida... Negaidītā pagriezienā iesmejas, Gothards arī...

Sadrūmis skatās Sergejs...

Maršs beidzas.

Apraujas arī deja.

Skat diktora balss: «Uzmanību, runā Rīgai! Turpinām ziņas. Kur-
zemes frontē ienaidnieks joprojām izmisīgi pretojas Sarkanās Armijas
triecieniem. Pretošanās ir bezcerīga, taču var ietilgt, jo 34 divīzijas,
koncentrētas samērā nelielajā teritorijā starp...»

IRMA. Sergej!

Sergejs attopas un izslēdz.

Danke schön, Gotthard...

GOTHARDS. Es war wunderbar, Frau Irma! Kurz,
aber... Klusi viņai kaut ko stāsta.

Sergejs noslēpj uztvērēju atpakaļ pagultē,
Gothards aiziet.

SERGEJS. Tad tāpēc, skaidrs...

IRMA. Kas?

SERGEJS. Uz deju lūgt es jūs nevarēšu nemūžam...

IRMA. Galva noreiba...

SERGEJS. No tādas dejas, ar tādu partneri...

IRMA. No tā, ko viņš man pateica... Sergej, klausies!
Radušās laikam tomēr kādas aizdomas, jo vakarā, kad
satumsis, kopā ar oberleitnantu Breitivēru klāt būs kra-
titāji...

Bridi valda klusums, tad Sergejs dodas pāri istabai pie Irmas.

Abi skatās viens otrā.
Sergejs apskauj Irmu,
Nāk Nēze.

Krustmāt! Dodas pie Nēzes. Nikolajs jāved projām ne-
kavējoties!

NĒZE. Vedam, ja jau jāved...

IRMA. Bet... kā? Kādā veidā?

NĒZE. Tāpat vien, ratos.

IRMA. Jā, un pirmajā dokumentu pārbaudē...

NEZE. Man ir priekš Nikolaja pase.
IRMA. Pase?
NEZE. Ko tu brīnies? Kurlajam Ādamam jau vairs ne-
vajadzēs, un es paņēmu.
IRMA. Krustmāt, bet...
NEZE. Nu, nu.
IRMA. Trīsdesmit un septiņdesmit!
NEZE. Vai Nikolajs nebūs noaudzis ar bārdu pa šīm
dienām?

SERGEJS. Skuvies nav tagad.

NEZE. Bidelētos kviešu miltus lai iekaisa un ierīvē,
matos arī... Mugurā, Irma, lai uzvelk tava tēva veco ait-
ādas kažoku, galvā derētu zaķene pāri ausīm un līdz
uzacīm...

IRMA, *ārā pa logu paskatījusies*. Rudaušu Kārlis pie-
brauc, istā brīdī... Sergej, dodies un darbojies. Te būs
milti... Dvieli paņem!

*Sergejs pazūd.
Aiziet arī Nēze.
Pie durvīm klawvē.*

Iekšā, lūdzul

Nāk Kārlis.

KĀRLIS. Labdien, Irma! Iegriezu tavā sētsvidū pa ce-
ļam no Ventspils...

IRMA. Ko tu tur darīji?

KĀRLIS. Tāpat vien šo to...

IRMA. Es jūtu, ka pamazām sāku pagurt, un vai tu
zini, no kā? No kara... Maļ mūs kā centrifūgā, tikai tur
ir vienkāršāk — vājpiens vai krējums, viens no diviem...

KĀRLIS. Nākusi pie manis par sievu, būtu vieglāk...
Arī ciema ļaužu runas pierimtu, jo tagad vieni, redzi,
domā, ka tu salaižot ar vāciešiem, jā, bet otri — tie ir
svēti pārliecināti, ka ar savu klibo gūstekni...

IRMA. Un tu tomēr būtu ar mieru mani precēt? Tādul

KĀRLIS. Ja es to darītu, Irmiņ, viņi saprastu, ka visas
tās runas bijušas vienas tukšas tenkas!

IRMA. Nez vai...

KĀRLIS. Man draud briesmas, Irmiņ. Lielas.

IRMA. Vai tu esi vainīgs, ja aizbēg Nikolajs?

KĀRLIS. Viņa istabas logam vajadzējis būt aizresto-
tam, durvīm pa nakti zem atslēgas... Kur tās restes un
atslēgas ir Sergejam, es gribētu redzēt...

IRMA. Cik tālu Sergejs ar savu kāju varētu aizsoļot?

KĀRLIS. Gan jau nekur tālu aizsoļojis nav arī Nikolajs... Paskaties, ko es uzgāju viņa pagalvja salmos! *Sniedz Irmai papīra lapiņu žūksnīti.* Neesmu nevienam rādījis, bet man pašam jau ar krievisko ne visai, kā tu zini, un vēl ja rokrakstā... Vai nav gadījumā kādi pieturas punkti par bēgšanu?

Irma paņem, pāršķirsta un, pirms Kārlis pagūst viņu aizkavēt, telt-dina žūksnīti pavardā, kur tas vienā acumirkli uzliesmo un sadeg.

To es tev neaizmirsīšu... Pēdas gribi slēpt? Zini tā-tad, uz kuru pusi putniņš aizlaidies?

IRMA. Liecies nu mierā, Kārli, un par lapiņām nesaki nevienam ne pušplēsta vārdal!

KĀRLIS. Kāpēc?

IRMA. Ja man nāksies apliecināt, kas tajās bija rakstīts, es, protams, apliecināšu...

KĀRLIS. Kas tad tur bija?

IRMA. Taisni pabrīnījos... Visam ciemam zināms, ka tavi trīs barokļi nobeigušies ar liesas sērgu, aprakti un pārkaisīti ar kaļķiem, bet rakstīts bija, ka...

KĀRLIS. Nelietis! Ak tad šitā! Baro tu viņu, apgērb...

IRMA. Vēl jau tur bija par tevi, tikai es tālāk nelasīju, jo kļuva kaut kā tā...

KĀRLIS. Vai mēs viņus kādam prasījām, tos gūstekņus? Vai mēs gājām, vai mēs lūdzām? Paši vācieši uzgrūda kaklā, piespiedu kārtā pa mājām sadalīja... Pamēģinājuši toreiz mēs ar tevi atteikties un neņemt!

Parādās Marusja.

MARUSJA. Vai jums, Rudaušu saimniek, nav vajadzīga kalpone?

KĀRLIS. Kā ēst vajadzīga.

MARUSJA. Nemit man!

KĀRLIS. Tevi?

MARUSJA. Šeit dzīvot es vairāk nevaru...

IRMA. Marusja!

MARUSJA. Nevaru, un viss. Man pietiek.

IRMA. Es saprotu, bet...

MARUSJA. Rudaušu saimniek!

KĀRLIS. Manis dēļ kaut vai tūlīt uz vietas brauc līdzī, ja vēlies! Savāc mantas un...

MARUSJA. Mantu man nav daudz: maiss ar drēbēm, soma un bērns.

KĀRLIS. Palīdzēt iznest?

MARUSJA. Pati pa otrām durvīm iznesīšu, caur verandu.

KĀRLIS. Norunāts... Dzīvo vesela, Irmīņ! Ne tu gribi mani saprast, ne ar savu gaišo galvu man palīdzēt, un es tā cerēju... *Aiziet.*

IRMA. Ka tikai tu, Marusja, nepārsteidzies...

Nāk Sergejs.

MARUSJA. Paldies par visu, un... sveikil!

SERGEJS. Kur tad nu?

MARUSJA. Kas tev par daļu?

IRMA. Rudaušos viņa dzīvos... Marusja! Reihsmarkas es tev jau piedāvāju, tu atteicies... Ko man tev iedot uz atvadām?

MARUSJA. Neko.

IRMA. Kas mums ir klētī, tu zini...

MARUSJA. Neko, es teicul Varēšu stāstīt mūsējiem, kad viņi atnāks, kā mani Latvijā bez algas nokalpināja budžil!

SERGEJS. Budžiem, tev par zināšanu, govju nav trīs, bet desmit — divpadsmit, un gūstekņiem un bēgļiem viņi putru vāra lielajā cūkēdienkatlā, vājšpienu atšķaidīdami ar ūdeni...

IRMA. Medu varbūt vēlies mazaļam? Ir liepziedu, ir...

MARUSJA. Itin neko es no jums nevēlos! Jūs sabradājāt manu mīlestību, un vai to var piedot? *Aiziet.*

IRMA. Skumji. Es vakar domāju, ka viņa jau gul, bet viņa pa logu redzējusi, kā mēs nākam no šķūņa... Piesardzīgākiem jābūt.

SERGEJS. Es jums teicu, kas viņa ir. Muļķe.

IRMA. Padomā labāk, Sergej, kā viņa jūtas. Tik tālu no dzimtās puses, pilnīgi svešos ļaudīs, viena, nelaimīgi iemīlējusies... Bērns vēl uz rokām... Man raudāt grības!

SERGEJS. Jums? Kaut kas jauns...

IRMA. Kopš tu mani pazīsti, neesmu varējusi atļauties, tāpēc, un tagad jau...

SERGEJS. Tagad jau nu vismazāk...

IRMA. Tev taisnība... Ventspilij izbraukšu cauri ar lepni paceltu galvu un mūsu triju dokumentus visur uzrādīšu ar smaidu, pievienodama citātus no vācu literatūras klasiķu darbiem, ko viņi varētu būt mācījušies

skolā... Iedarbojas, esmu pārbaudījusi. «Gegrüsset seid ihr, edle Herrnt!» Aizkustina pat..

SERGEJS. Nikolajs, tikko viņa saimnieks būs projām, caur dārzu nāks šurp. Vēl segā savistīsies, lai izskatās, ja kāds pamana, ka nāk krustmāte Nēze.

IRMA. Un... zirgs un rati?

SERGEJS. Vāgūzī. Ratos ieliku āboliņu visā garumā, arī zem sēdekļa, lai viņš var izlaisties guļus un nomaskēties, kamēr jūs tiksiet ārā no ciema...

IRMA. To tu labi esi izdomājis... Pirms Ventspils nosēdināsim vidū starp krustmāti un mani... iedosim rokās grožus, pātagu...

Pie durvīm piedauza ar dūri.

Gotharda balss: «Alarm!»

Dzirdami steidzīgi soļi, aizkrit ārdurvis...

Gaisa trauksme... Tūlīt sāks gaudot sirēnas Ventspilī...

Tieši tā arī notiek.

Lūdzul!

SERGEJS. Brauciens jāatliek...

IRMA. Priekšdarbiem toties visīstākais brīdis, jō pat Gothards, no kura nav jābaidās, sēdēs patvertnē...

Nāk Nēze, gatava ceļam.

Jau? Tu sakarsīsi, krustmāt!

NĒZE. Vai tad nebraucam?

IRMA. Braucam, tikai jāpagaida, līdz beigsies gaisa trauksme. Trauksmes laikā nedrīkst ne braukt, ne iet, ne... Vai, man taču arī jāsapošas! *Aiziet.*

NĒZE. Sergej, tu viendien par rokasgranātām ieminējies... Ir vēl kāda?

SERGEJS. Nu... trīs pēdējās, teiksim.

NĒZE. Kur?

SERGEJS. Dižajā skurstenī.

NĒZE. Vienu dod man.

SERGEJS. Jums?

NĒZE. Paglabāšu ķoci... Droši dod! Irma tikai lai nepamana, uztrauksies... Sacīt arī nesaki viņai!

SERGEJS. Vai jūs, krustmāt Nēze... mēcēsiet?

NĒZE. Ja vajadzēs, mēcēšu.

Sergejs iziet un tūlīt atgriežas ar granātu, ko aldod Nēzel, bet pats metas uz otru istabu sagaidīt un ielaist Nikolaju.

*Saut sāk vācu zenitartilērija tepat netālu, aerodroma malā.
Nēze paslēpj granātu groza dibenā starp dziļas kamoliem.
Nāk Nikolajs, viņš patiešām izskatās nosirmojis.*

NIKOLAJS. Labdien, krustmāt Nēze...

NEZE. Sveiks, Ādamiņ... Iegaumē, ka tevi sauc par Ādamu Kadiķi un ka tev ir maitāta dzirdel! Bet nu izskaties arī, ja man tev jāteic...

NIKOLAJS. Pēc spoka?

NEZE. Pēc Ādama... Labi, ka ciemā par viņa aiziešanu vēl nav zināms. Lai paguļ mierīgi šonakt vecais draugs, ļaunu prātu viņš par to uz mums neturēs, un rīt atgriezīsies Irma, tad jau... Pase arī būs atpakaļ vietā...

Nāk Irma, ceļam saposustes.

IRMA. Zenitartilērija noklusa... Bumbu sprādzienus laikam nedzirdēja?

NIKOLAJS. Pārlidoja mūsu izlūki, es domāju...

IRMA. Trauksmi drīz vajadzētu atsaukt... Nē, tevi taču ne pazīt nevar!

NIKOLAJS. Vai pareizāk nebūtu, ja es brauktu viens pats?

IRMA. Pietiks par to, Nikolaj!

NEZE. Vai tev ir kāda sajēga, kur jābrauc, un vai tu domā, ka tevi tur jau tā uzreiz ņems pretī?

Nāk Sergejs.

SERGEJS. Zirgu piesēju dārzā, tā ka rati ir pie paša jūsu istabas loga.

IRMA. Stāvi postenī, Sergej!

Sergejs pieiet pie loga, skatās ārā,

Krustmāt, te tev būs medus pods un...

NEZE. Paldies, nav vajadzīgs. Nācu jūs apraudzīt, nevis mangodama!

IRMA. Krustmāt!

NEZE. Liec projām, neņemšu. Cikreiz jāsaka? Mani mežs baro, jo pret sēnēm, ogām, riekstiem vai ārstniecības augiem visur var iemainīt maizi, sviestu, speķi...

IRMA. Tad jau iznāk, ka mums arī tavi ciemakukuļi jādod tev atpakaļ... Sergej! Kur palika rakstītie dūraiņi? Dod šurp!

NEZE. Stāvi nu rāma...

IRMA. Tu drīkstēsi, bet mēs ne? Ņem, krustmāt... Medus uztur kārtībā smadzenes, kas savukārt regulē un kārtībā tur visu pārējo cilvēkā...

NIKOLAJS. Apsēdīsimies pirms ceļa...

Visi apsēžas — it kā jau ratos,

Apsēžas pie loga arī Sergejs.

Patiesi mierīga ir vienīgi Nēze, pārējie diezgan neveiksmīgi cenšas izlikties par tādiem... Runā, bet pēkšņi visi reizē tramīgi pagriežas pret troksnīti aiz durvīm, klausās... Skatās ārā pa logu...

NĒZE, medus podu grozā iekārtodama. «Bitīt, tavu čaklumiņu, tavu lielu gudrībuņu...»

IRMA. Bites pasaulē parādījušās miljoniem gadu pirms mums, cilvēkiem, un paguvušas izkopties līdz pilnībai, bet daudz kas par viņām mums vēl aizvien nav zināms...

SERGEJS. Kas tad?

IRMA. Nu, ir zināms, piemēram, kā viņas pavēsti saimei par jaunām nektāra atradnēm, izdejojamas uz aizvaskotajām kārēm astoņniekus... Tajos ietverts gan virziens, gan attālums, gan atradnes lielums — vai uz tūrieni jādodas tūkstošiem bišu vai pietiks ar pāris simtiem... Ārā viss mierīgi, Sergej?

SERGEJS. Neko neredz...

IRMA. Bet tagad iedomāsimies, ka bites nolemj spie tot... Uz kuriem? Jāizsūta izlūki, pie mums tos sauc par okškeriem. Kam uztic šo atbildīgo uzdevumu, kas un kādā veidā? Labākajiem, gudrākajiem? Varbūt paši piesakās? Grūti iztēloties, grūti aptvert... Un tālāk, pēc kādām pazīmēm viņi vadās, jauno mājvietu izvēlēdamies? Kā noskaidro domstarpības, ja priekšlikumi ir dažādi? Kā novērš iespēju smagi kļūdoties, kas jaunajai saimei var būt liktenīga?

NIKOLAJS. Vai bites karo?

IRMA. Gadās, ka viena saime pēkšņi kļūst agresīva, pārstāj pati vākt nektāru un uzbrūk citām, lai laupītu, bet citas tad cīnās līdz pēdējam, jo atkāpšanos vai nodevību nepazīst...

NIKOLAJS. Daba vispār nepazīst nodevību, cilvēks tikai...

SERGEJS. Cilvēks tev nepieder pie dabas?

NIKOLAJS. Pieder, bet...

IRMA. Tas, kurš uzbrūk, laupa un slepkavo, nepieder, jo ir pretdabisks, un neko daudz labāks nav nodevējs...

SERGEJS. Pa ciema ceļu tuvojas mašīnal

Vist sarosās, pieceļas.

IRMA. Nikolaj, gērbies un uz ratiem! Sergej, palīdzil
Pie loga palikšu es...

Nikolajs un Sergejs aiziet.

Irma skatās ārā.

NEZE. Es arī iešu. Ratus viņi, nolādētie, no šejienes
neredz... Ja nāks iekšā, aizkavē ar gudrām runām, tu
jau māki, bet es pa rijas ceļu braukšu projām...

IRMA. Labi, krustmāt...

Nēze aiziet.

Irma skatās ārā.

Nāk Sergejs.

Mašīna apstājās pie bunkura, divi izkāpa un runā ar
Gothardu...

SERGEJS. Visur tas Gothards...

IRMA. Sergej, klausies uzmanīgi...

SERGEJS. Es klausos...

IRMA. Ja es neatgriezšos, visādi var gadīties... vārdu
sakot, ja fronte tuvosies un vācieši nolems iznīcināt no-
metni, Gothards to zinās un izdomās, kā pateikt tev, lai
tu savukārt...

Gaudot sāk sirēnas.

Atsaukums, beidzot... Pazudusi drīzāk tā mašīnal

SERGEJS. Jūs nedrīkstat neatgriezties...

IRMA. Mašīna brauc projām... Laiks arī mums! Pa
ceļam piestāsim Mazmangaļos, un es palūgšu meitenes,
lai vakarā nāk tev palīgā izslaukt govīs. Vēl kādās mā-
jās varbūt iegriezīsimies, jo ir svarīgi, lai pēc iespējas
vairāk ciemnieku redz, ka ratos sēžam tikai mēs divas
ar krustmāti... Gaidi mani atpakaļ, Sergej!

SERGEJS. Gaidīšu...

Irma noskūpsta viņu.

Kā lai es varētu jūs negaidīt?

IRMA. Nu, dzīvo vesels un saimnieko te! *Strauji aiz-
iet.*

*Sergejs pieiet pie loga un noskatās, kā Irma, Nēze un āboliņā legul-
dītais un paslēptais Nikolajs aizbrauc.*

*Klusl ieskanas mutes harmonika, tā ir «Loreleja», dziesma ar Helnes
vārdiem.*

Sergejs apsēžas pie centrifūgas galdiņa un sāk griezt rokturi, pamazām uzņemdamas ātrumu, jo piena tvertni var atslēgt vaļā tikai tad, ne ātrāk.

Pieaugošajā centrifūgas dūkoņā harmonika vaļs nav dzirdama. Parādās Marusja, viņa ir skrējusi un acimredzot ļoti salraukta.

MARUSJA. Sergej!

Sergejs atskatās, pārtrauc, pieceļas.

Nosit mani, ko es esmu izdarījusi... Dzirdi? Sit nost kā traku suni...

SERGEJS. Muldi kā... un kāda tu izskaties!

MARUSJA. Skrēju, kritu... Kur saimniece?

SERGEJS. Ak tad atkal jau vajadzīgal!

MARUSJA. Kur viņa ir?

SERGEJS. Viņas nav.

MARUSJA. Serjoža...

SERGEJS. Nav, nu! Aizveda uz Akmeņdzirām krustmāte Nēzi!

MARUSJA. Ko es esmu izdarījusi...

SERGEJS. Ko tad?

MARUSJA. Viņš teica: «Par to es tev, Marusja, uzdā viņāšu zīda kleitu.» Vai tu domā, ka es, idiote, sapratu? Vēlāk tikai, kad biju iekārtojies...

SERGEJS. Vai tu vari vai nevari sakarīgi pastāstīt, kas notika?

MARUSJA. Viņš man prasīja, Rudaušu saimnieks, kā pēc es... un es izstāstīju par jums abiem, kā jūs abi katru dienu pa šķūni... Teicu, man apriebās... Mani māca, kā jāuzvedas atraītnē, bet pati ko dara?

SERGEJS. Nosist tevi, muļķe, būtu par maz...

MARUSJA. Kad biju iekārtojies un padomājusi, aukstas kājas palika... Eju iekšā pie viņa un prasu: par ko? Zīda kleitu par ko man... Par to, atbild, ka es viņu esot izglābusi, jo viņam pašam jau radušās aizdomas, vai tikai Nikolajs neesot pie mums nolīdis un vai mēs viņu neslēpjot un nebarojot vāciešiem degungalā...

Iešņukstas. Teicu, ka es Nikolaju ne acīs neesmu redzējusi, bet viņš atbildēja, ka jūs abi ar saimnieci man laikam neuzticoties un ka neviens, ja ir silta māja, ziemas laikā neies mīlēties šķūnī... Serjoža! Lai Koļa tūlīt bēg projām, tūlīt... Jeb vakarā varbūt, kad satumsīs... Es tā skrēju... Rudaušu saimnieks rīt brauks uz Ventpili, un ja Koļa...

SERGEJS. Apklusti, muļķe! Nekāda Koļas nav!
MARSJA. Tu melo!

SERGEJS. Nav un nekad nav bijis, tu dzirdi? Vai tad tu ko manīji?

MARSJA. Es jau teicu, ka ne... Viņam teicu, Rudausim...

SERGEJS. Viņam saki un visiem, kas interesējas. Navl Skaidrs?

MARSJA. Serjoženka, viņš, tas Rudausis...

SERGEJS. Nu?

MARSJA. Man bail no viņa... Es gribu atpakaļ...

SERGEJS. Kas tevi dzina projām? Muļķe! Šķūnī zem salmiem mēs ierikojām slēptuvi medum, lai kāda revīzija atkal neuznāk un nepievāc, un vakar atkausām vaļā eju, lai izraktu dažus podus, krustmātei Nēzei vienu, pašiem... Mēģini tikai plāpāt, patiešām nositišu! Nevienam nav jāzin!

MARSJA. Es saprotu...

SERGEJS. Sēsties ratos, brauc uz Rudausiem, ņem savu maisu un bērnu... Tu kā bēgle esi pierakstīta šeit, šajās mājās, nevis Rudausos, un nevienam nav nekādu tiesību tevi aizturēt!

MARSJA. Paldies tev, Serjoženka...

SERGEJS. Kamēr es jūgšu zirgu, izmal pienul

MARSJA. Izmalšu...

Sergejs aiziet.

Marusja apsēžas, sāk griezt rokturi. Kad vajadzīgais ātrums sasniegts, atslēdz piena tvertni. Vājiens plūst slauktuvē, krējums — kanniņā.

Marusja strādā.

Centrifūgas dūkoņa, skaļumā pieaugdama, saplūst kopā ar gaisa trauksmes sirēnu gaudošanu, kas atkal jau skan šurp no Ventspils.

Priekšskats

4. aina

Sešdesmito gadu vidus.

Proscēnijs. Aiz rakstāmgalda sēž Vilnis. Mēs viņu nepazīstam, jo redzējam isu bridī, mēteļa apkaklē ierāvušos, un viņš kļuvis arī jūtami vecāks.

Nāk Irma. Viņai drīz būs 65, bet dot varētu savus gadus desmit mazāk.

IRMA. Labdien, biedri Bērziņ! Jūsu sekretāre teica, ka jūs esot ļoti aizņemts, taču bija tik laipna un ielaida... Nebaidieties, ilgi neaizkavēšu! Man izpildkomitejā citi jautājumi kārtojami, bet uz jūsu durvīm izlasīju, ka te sēž viens no biedriem, kas atbild par lauksaimniecību Ventspils rajonā, un nodomāju, reiz jau... *Nem laukā no somas medus burciņu, liek Vilnim priekšā uz galda.* Lūdzu! Viršu medus, no pirmā šārudens ienesuma... Ne-taisos jūs piekukuļot, varat būt mierīgs, jo nekas man no jums nav vajadzīgs, un es pat neteikšu, kā mani sauc, bet vienīgi palūgšu nogaršot un atmiņā salīdzināt ar to dīvaino substanci, kuru kā medu pārdod veikalos un tirgū! Jūs teiksiet, ka sūdzības nav ienākušas, un jums būs taisnība, jo cilvēkiem vienkārši trūkst iespējas salīdzināt... Tad nu, lūdzu, salīdziniet!

Vilnis pieceļas.

Neuztraucieties, es jau eju, eju... *Dodas uz durvīm. Apstājas, atskatās.* Un vēl par ko padomājiet... Nezinu, kā tas ir rajonā, bet vismaz tajā kolhozā, kurā es dzīvoju, pašā Ventspils pievārtē, nav nevienas nopietni ņemamas un uz zinātniskiem pamatiem nostādītas dravas, jo manus trīs namiņus tā saukt būtu pāragri... Sakiet — vai jūs nebiedē augļu dārzu un vispār kultūraugu raža nākotnē, ja paliksim bez apputeksnēšanas? Vai jūs zināt, ka ar divām bišu saimēm uz vienu hektāru āboliņa pietiek, lai iegūtu vairāk nekā 300 kilogramu sēklu? Neskatieties mani ar tik platām acīm, bet padomājiet! Uz redzēšanos! *Iet projām.*

VILNIS. Skolotāj...

Irma apstājas, ieskatās.

Jūs mani patiešām nepazināt?

IRMA. Vilni, tu? Vai dienīņ... *Iesmejas.* Ne prātāl! Un uzvārds «Bērziņš» Latvijā ko izsaka — to pašu, ko «cilvēks»...

VILNIS. Vai jūs atkal dzīvojat savās tēva mājās?

IRMA. Kopš pavasara, kad izgāju pensijā.

VILNIS. Kur jūs, skolotāj, strādājat?

IRMA. Skolāl! Mācīju krievu bērņus vienā mazā pil-

sētiņā uz Volgas krasta, netālu no Gorkijas. No 1953. gada rudenis līdz 1965. gada pavasarim ...

VILNIS. Viršu medu nogaršosim kopā ar kafiju, es taisni kā palūdzu uzvārit ... Jūs dzerat kafiju?

IRMA. Labprāt.

VILNIS. Piesēdīet, lūdzu! *Aiziet.*

Irma apsēžas krēslā, kas domāts apmeklētājiem.

Vilnis tūlīt ir atpakaļ ar paplāti, uz kuras sakārtots viss kafijas dzeršanai nepieciešamais. Noliek Irmai un sev pa apakštasītei un krūzītei, ielej.

Medus jāliek klāt vai tāpat ar karotīti jāēd?

IRMA. Gaumes lieta.

VILNIS. Brīnišķīgs!

IRMA. Viršu medum piemīt savas īpatnības, bitēm to ziemas barībai daudz atstāt nevar, un no šūnām medsviedē arī gaužām grūti nāk laukā, jāņem un jāizspiež, bet man garšo. Rūgtens mazliet, jā, bet klāt nāk rudenīga meža svaigums un elpa ... Pietiek ar vienu mazu tējkarotīti, lai acu priekšā parādītos zili violets viršu lauks starp augstiem priežu stumbriem ... Vai tevi negaida apmeklētāji?

VILNIS. Nav patlaban neviena, kādu brīdī mūs netraucēs ... Paldies, ka atnācāt, skolotāj!

IRMA. Ne jau pie tevis, Vilni ...

VILNIS. Pie manis nebūtu nākusi?

IRMA. Citādi kaut kā ...

Abi saskatās un iesmejas.

Esmu pa vasaru savedusi kārtībā visus vecos namiņus un pasūtīnājusi jaunus. Kad saimju skaits būs desmit, dāvināšu kolhozām kā pamatu īstai dravai un pati arī iestāšos kolhozā. Tad tu redzēsi, kas ir un ko spēj dot biškopība! Tāda pa īstam, nodrošināta ar visu nepieciešamo, ar nektāraugu — māteres, citronmētras un citu — sējumiem, ar transportu, kas vajadzīgā mirklī ātri var aizgādāt no liepām pie āboliņa vai pie viršiem ...

VILNIS. Vai jūs toreiz, četrdesmito gadu beigās, braucāt tieši uz Gorkijas apgabalu?

IRMA. Nē. Braucēju uz savu jaunības pilsētu pie Nevas, kur dzīvoja mana draudzene Julianna, pārcietusi Leņingradas blokādi — vienīgā no visas ģimenes ... Ārstēju viņu ar medu, ko sūtīja Sergejs, pati strādāju pilsētas at-

jaunošanas darbos Vasilija salā... Ar lāpstu, Vilni, ar
fačku... Skvērā pie Vara jātnieka arī mans darbs iegul-
dīts! Nu, un... kad Juliannas vairs nebij, aizbraucu uz
Ukrainu pie Nikolaja vecākiem, strādāju kolhozā un va-
karos stāstīju viņiem par dēlu, bet viņi vēlējās, lai stāstu
vēl un vēl, tāpat kā Nikolaja sieva un meita, kad ieradās
ciemos no Harkovas... Pie Volgas es 1953. gada rudenī
nokļuvi nejauši, sadomājusi pa veco Ņižņijnovgorodu pa-
staigāt. Novadpētniecības muzejā iepazinos ar cilvēku,
kas teicās esam skolas direktors, iebraucis meklēt vācu
valodas un ģeogrāfijas pasniedzēju... Vēlāk, pēc
marksisma-ļeņinisma vakara universitātes beigšanas Gor-
kijā, es tajā skolā mācīju arī bioloģiju un, kad sākās ka-
bineti, iekārtoju viņiem tur un vadīju bioloģijas kabi-
netu... Paldies tev par kafiju, Vilni. *Pieceļas.* Nu gan
iešu.

VILNIS. Mājās gaida Sergejs?

IRMA. Nē... Nē. Negaida. Sergejs atgriezās savā
Novgorodā pie Ilmeņezera, apprecējās un audzināja jau
divus dēlus, kad pēkšņi no jauna sevi lika manīt smagais
ievainojums, un nav vairs arī Sergeja...

Irma nāk uz priekšu, un cita nekā vairs nav, tikai viņa.

Savādi, es kādreiz domāju, ka dzīvi palikuši un reāli
eksistē gan Kārlis tepat mūsu ciemā, gan Laimgaita viņ-
pus Atlantijas okeāna...

*Aiz Irmas viegli iegaismojas lielā lauku istaba, tieši tāda pati, kāda
bija kara laikā.*

Ar vienu no viņiem es varētu tikties kaut šodien un
otrai aizrakstīt vēstuli, taču nejūtu ne mazāko vēlēšanos
to darīt, un viņi savukārt, paldies dievam, netraucē
mani...

Istaba satumst.

Toties ap mani ir tie, ar kuriem kopā mēs izkarojām
mūsu mazo karu, tik nenozīmīgu pret to, lielo, un to-
mēr...

Istaba atkal iegaismojas.

Vienā pusē parādās Sergejs, Nikolajs un Marusja.

Savās durvīs stāv Nēze.

No priekšnama puses nāk Gothards.

*Visi tuvojas Irmai un paliek stāvoņi aiz viņas, bet Irma, iztēlē viņus
redzēdama, skatās mūsos.*

Mēs darijām, kas bija mūsu spēkos, vai ne? Es varbūt
izturējos pārāk skarbi pret jums, skarbs bija laiks, vairāk
varbūt vajadzēja pažēlot un apmīlot, bet tuvāku cilvēku
par jums man nav bijis... Jūs palīdzējāt, kad gāja grūti,
un palīdzēsiet, ja ies atkal...

Priekšskars

1984

SNIEGOTIE KALNI

Mēs darījām, kas bija mūsu spēkos, vai ne? Es varbūt
izturējos pārlietišķi pret jums, šķarbs bija laiks, varbūt
varbūt vajadzēja pašārstēt un ārstēt, bet tuvāku cilvēku
par jums man nevajadzēja. Tāpēc paldies, kad gāja grūti
un paldies, ja es atkal...

*Drāma 3 cēlienos pēc Li Čžuna
un Fena Czicaja noveļu motīviem*

Darbojas: MEISTARS
MEISTARA SIEVA
MAZDĒLS
MĀCEKLIS
BIJUŠAIS DIREKTORS
DIREKTORA VIETNIEKS
MEITENE, viņa meita, no vecākiem atteikusies
ARHITEKTS
ARHITEKTA SIEVA
KAIMIŅI KOPMITNE
PROJEKTESANAS INSTITŪTA DARBINIEKI

PIRMAIS CĒLIENS

1. aina

Kopmītnes tipa vairākstāvu nams pilsētas nomalē. Ik stāvā plašs gaitenis, gar kuru rindojas istabas, katrai ģimenei sava. Pagalmu norobežo blīvs dēļu žogs ar vārtiem.

Ir 20. gadsimta sešdesmito gadu otrā puse. Nama iedzīvotāji — tuvējās rūpnīcas strādnieki, inženiertehniskais personāls un administratīvie darbinieki ar sievām un bērniem — visi tērpušies tumšzilās, garās biksēs un tādos pašos svārkos ar aizpogājamu apkakli. Dažās istabās dzīvo arī projek-tētāji, celtnieki un citu profesiju pārstāvji, taču viņu nav daudz un ārēji viņi neatšķiras no kaimiņiem.

Pagalma laudis iet, nāk, apstājas, sarunājas, iet atkal tālāk savās rudens rīta gaitās.

Pa vārtiem iekšā nāk meistars ar slotu rokā.
Viņam seko māceklis.

MEISTARS. Tepat jau būs...

MĀCEKLIS *apskata*. Nams tā nekas, mūsējais ir drū-māks... Un pagalms, futbolu var spēlēt!

MEISTARS. Istabu tev ierādīs mana sieva, ko ievēlē-juši kopmītnes komitejā.

MĀCEKLIS. Meistar, bet kāpēc jūs slaukāt ielu kopā ar tiem diviem? Es, vai zināt, satrūkos ne pa jokam...

MEISTARS. Slauku, nu! No laika gala esmu pasācis agri celties un kustēties, nevis...

MĀCEKLIS. Jā, es saprotu, meistar, bet tos divus, di- rektoru un viņa vietnieku, taču patrieca no posteņiem un tagadiņ pārāudzina darbā, kamēr jūs...

MEISTARS. Es esmu par sevi, redzi, un viņi atkal par sevi. Un man patīk, ja ielas ir tīras, bet kritušās lapas guļ kaudzītēs...

Nāk meistara sieva.

Tas ir mans māceklis, kuram piešķirta brīvā istaba. Tu ierādi viņam.

MEISTARA SIEVA. Ierādīšu, ierādīšu. Kur tad mantas, kur māte, kur māsiņas un brāliņi?

MĀCEKLIS. Nemaz nebiju gatavojies celties pāri tik

agri, domāju — vakarā... Nācu vienkārši garām un apstājos: mans meistars ar slotu rokā! *Iesmejas. Zili brīnumil!*

MEISTARA SIEVA. Vai ne?

MĀCEKLIS. Apstulbul!

MEISTARA SIEVA. Vai ne? Un ko es tev esmu sacījusi un saku, vecais āpsi? Tagad, kad tikai «melnajai bandai» par sodu liek slaucīt ielas! Kur tu lien?

MEISTARS. Katram jātur kārtībā savs pagalms un...

MEISTARA SIEVA. Kur ir tava šķiriskā pozīcija? Kāpēc tu nenorobežojies no mūsu ienaidniekiem? Kas tevi traucē no rītiem ilgāk pagulēt? Neesi pelnījis?

MEISTARS. Neesmu radis...

MEISTARA SIEVA. Tāds kā... Zini, ar ko tas var beigties?

Meistars atmet ar roku un aiziet.

Tagad, kad «Norādījumos» teikts: «Cīnīties pret visu, ko aizstāv ienaidnieks!»

MĀCEKLIS. «Neko — sev, visu — tautail!»

MEISTARA SIEVA. Vai ne?

MĀCEKLIS. Jūsu vīrs skaitās vislabākais meistars rūpnīcā, un es lepojos, ka mācos tieši pie viņa. Tāpēc jau uztraucos.

MEISTARA SIEVA. Atstāj to man.

Nāk arhitekts ar sievu, 175 cm garu; citu sieviešu vidū, kas paltaban atrodas pagalmā, viņa izskatās kā dzērve starp vistām. Pats arhitekts ir maza auguma, 158 cm. Sieva nes tukšu grozu, vīrs — lietussargu. Abi, cieši kopā un tikai viens otru redzēdami, aiziet pa vārtiem.

Viņiem pakaļ nolūkojas, smīkņā un sačukstas kaimiņienes un kaimiņi.

Redzēji?

MĀCEKLIS. Jokains pāris... Kas tie tādi bija?

MEISTARA SIEVA. Es arī būtu gribējusi zināt...

Mūsu kopmītnē viņi trīs gadus jau dzīvo, bet par sevi vien, mēs viņiem bijuši nebijuši... Uz jautājumiem neatbild... Kā viņi varēja saiet kopā? Apprecēties kā vārēja! Tāda gara maikste ar šitentādu strupuli! Kaut kas tur nav un nav kārtībā, es mūsējiem saku... Pagaidiet vien, es saku, un mutes jums paliks vaļā, kad gaismā nāks, kas tur slēpjas...

Piesardzīgi pa vārtiem iekšā nāk bijušais rūpnīcas direktors un bijušais viņa vietnieks, abi ar slotām,

«Melnā banda» arī, atminies vien, visu rūpnīcu izrikoja un izkomandēja, un kas atklājās? Nenobrīnīties! Kapitālisma ceļu gājuši!

MĀCEKLIS. Revizionistil

Direktora vietnieks zemu paklanās.

MEISTARA SIEVA. Inteligēntiel Dodas iekšā namā.

Māceklis seko.

DIREKTORS *klusī.* Meistar!

Vārtos parādās meistars.

Uz vienu vārdu...

MEISTARS. Nu?

DIREKTORS. Nebeigsi varbūt, ko?

MEISTARS. Jūsu vietā nestrādāju.

VIETNIEKS. Garāmgājēji apstājas, izsaka piezīmes...

MEISTARS. Jums jāklausa?

DIREKTORS. Ej, lūdzams, un atpūties, pirms mēs te neesam dabūjuši pa kaklu...

VIETNIEKS. Mēs nekurnam, jo revolucionārās masas pāraudzina mūs darbā, to var saprast, un zināmā mērā tas varbūt pat ir skaisti, bet, ja tu nāc un... neapvainojies, bet...

DIREKTORS. Uzraugi mūs, ja vēlies!

VIETNIEKS. Pārbaudi! Norādi uz trūkumiem kaut vai!

DIREKTORS. Liec, lai strādājam ātrāk!

MEISTARS. Ātrāk jūs, tādi večuki, nemaz nevarat...

VIETNIEKS. Mēs?

DIREKTORS. Nevaram?

VIETNIEKS. Mēs tev tūlīt pierādīsim, ka varam arī ātrāk, bet tu paziņo viņiem un apliecinī, ka redzēji! Citādi, nudien, rokas nolaižas... Mēs, protams, nekurnam, nē, bet...

DIREKTORS. Vakarā mums tāpat jau pie kritikas sienas sevi skaļi jānosoda divasundas un pēc tam trīs stundas jāatmaskojas rakstveidā...

MEISTARS. Nu tad... jūs slaukiet ielu kvartālam garšo malu, bet es — gar to...

VIETNIEKS. Nav slikts variants, direktor?

DIREKTORS. Neredzēs kopā vismaz!

VIETNIEKS. Vissirsnīgākais paldies tev, meistar!

MEISTARS. Ir nu gan par ko...

VIETNIEKS. Un kā vēl!

Direktors aiziet turpināt darbu.
Vietnieks, atskatīdamies un vairākkārt paklanīdamies, seko.
Meistars aizsmēķē cigareti.
Nāk viņa mazdēls.

MAZDĒLS. Sveiks, vecotēv! Ko tu dari ar slotu?

MEISTARS. Ko jums visiem vajag no tās slotas?

MAZDĒLS. Tāpat vien pavaicāju...

MEISTARS. Tāpat vien... Kurš tikai nāk, tas... Slotas un slotas!

MAZDĒLS. Es pēc zābakiem atnācu, vecotēv, jo mūsu vienība drīz laikam dosies ceļā!

MEISTARS. Uz kurieni?

MAZDĒLS. Uz Sniegotajiem Kalniem, jādomā! Vismaz man ļoti gribētos, lai mēs uz turieni dotos. Vienmēr esmu sapņojis tur nokļūt, tu taču zini... Sniegotajos Kalnos...

MEISTARS. Ko jūs tur darīsiet?

MAZDĒLS. Vispār tas skaitās noslēpums, jo mūs neinformē, bet man visviens, ka tikai tur, augšā... Projām no mūsu apnikušā līdzenuma... Lai gan, ja spriež pēc tā, kā mūs gatavo un ka tajās vienībās, kuras, jādomā, dosies uz Sniegotajiem Kalniem, ieskaita vienīgi pašus uzticamākos, no ģimenēm ar visnevainojamāko sociālo izcelsmi, var iet visādi...

MEISTARS. Daudz gudrāks netiku...

MAZDĒLS. Kā lai tev... Sniegotajos Kalnos, saproti, vēl aizvien saglabāties daudz kas no feodālisma, saindēdams un sagandēdams pat...

MEISTARS. Zini ko? Ej iekšā pie vecmāmiņas!

MAZDĒLS. Feodālisma paliekas, ja tām pievienojas satrunējusī buržuāziskā ideoloģija un revizionisms, var nodarīt lielu ļaunumu ne vien Sniegotajiem Kalniem, bet visai zemei!

MEISTARS. Vecmāmiņai pastāsti, viņa interesējas...

MAZDĒLS. Par ko tu esi uz mani dusmīgs, vecotēv?

MEISTARS. Es neesmu...

Mazdēls dodas iekšā.

Meistars nogaida, kamēr viņš pazūd, un, slotu paņēmis, aiziet pūvārtiem.

Nāk un iet cilvēki savās gaitās.

Atgriežas arhitekts ar sievu, grozā viņai dārzenus.

ARHITEKTA SIEVA. Atpūtīsimies brīdi... Noliec grozu un apsēžas uz sola.

ARHITEKTS *pacilā grozu*. Nudien smags... Kāpēc tu neļāvi man?

SIEVA. Tāpēc, ka... grozu vienmēr esmu nesusi un nesīšu es, pastnieka meita! Norunājām taču!

ARHITEKTS. Pie dēla iesim tūlīt vai vēlāk?

SIEVA. Man aiztaupījies mazliet sīrupa, izcepšu rausi... Vai tu esi padomājis, ka mūsu dēlam drīz būs pieci gadi?

ARHITEKTS. Jā, un esmu filmiņu sagādājis, lai viņu šodien nofotografētu!

SIEVA. Paldies tev, kāda laba doma! Mums nav nevienas viņa kartītes!

ARHITEKTS. Viņš piedzima sešdesmit pirmajā, kad naivi prātojām, atceries, ka grūtāk klāties vairs nevar...

SIEVA. Pie maniem vecākiem viņam tagad ir visdrošāk, zinu, tomēr skumstu... Tā gribētos pie mums mājās! Vai tad tev ne?

ARHITEKTS. Nē... Nē. Viņam tur ir labi, un vai mēs neesam pie viņa reizi nedēļā?

SIEVA. Esam jau...

ARHITEKTS. Cep rausi! Es ielikšu aparātā filmiņu, lai neaizmirstas.

Pa vārtiem ienāk meitene. Paklanīdamās sveicina.

Sen nebijām tevi redzējuši!

MEITENE. Mans tēvs pārbijās!

ARHITEKTS. Tu atteicies no viņa...

MEITENE. Vienīgi tāpēc, ka viņš lika... Nu kāpēc viņš ir tik bailīgs? Viņu noteikti rehabilitēs, agrāk vai vēlāk, jo viņš, kaut arī bija rūpnīcas direktora vietnieks, cēlies no vienkāršiem ļaudīm un nevienam nav darījis pāri!

ARHITEKTS. Es arī domāju, ka viņu drīz iecels atpakaļ, tikai ne tāpēc...

MEITENE. Bet... kāpēc?

ARHITEKTS. Daudzi cehi vairs nestrādā, tajos notiek vienīgi sapulces, taču rūpnīca daļēji tomēr vēl darbojas un šo to ražo, un nupat aptvēruši, man stāstīja, ka tavš tēvs viņiem bijis vienīgais ar augstāko speciālo izglītību, kas kaut ko sapratis no ražošanas tehnoloģijas.

MEITENE. Bija vēl daži.

ARHITEKTS. Bija, bet kur ir? Nav... Viņš toties ir, tepat, ar slotu rokā, un gaida, kad pasauks...

MEITENE. Drebēdams kā...

ARHITEKTS. Nepārsteidzies nosodīdamal Tiktāl novest var katru.

MEITENE. Arī jūs?

ARHITEKTS. Arī mani — un kā vēl ...

SIEVA. Nē!

ARHITEKTS. Nu, nu ...

MEITENE. Es nenācu ne pie tēva, ne pie mātes, kas ir vēl bailīgāka un kristu ģiboni... Nācu pie jums, jo mūsu vienībā man nav ar ko dalīties domās...

ARHITEKTS. Tik traki?

MEITENE. Viņi visi ir tādi muļķi!

ARHITEKTS. Nu, nu, nu!

MEITENE. Neko viņi nav lasījuši, neko, tāpēc viņiem vienalga, bet kā es lai varu mierīgi klausīties — es, protams, klausos, bet kā jūtos! — ja par melnas indes pilnām, smirdošām un nezin kādām vēl apsaukā manas mīlākās grāmatas! Gan mūsējās, gan angļu, amerikāņu, krievu un citas, ko jūs man devāt, kad es gadu gandrīz nogulēju uz gultas! Es no tām esmu uzzinājusi par pasauli un par cilvēkiem vairāk nekā no stundām skolā...

ARHITEKTS. Slimības laikā par tavu skolu, dabiski, kļuva grāmatas ...

MEITENE. Un mūzika ... Atceraties plati, ko jūs man uzdāvinājāt uz Jauno gadu? Tur ir viena tāda vieta, asaras sakāpj acīs, kad beidz vārities elle un Frančeska stāsta par savu traģisko mīlestību ... Caurcaurim sapuvusi, mums oficiāli paziņoja. Pretīga! Buržuāziskais individuālisms!

ARHITEKTA SIEVA *pieceļas*. Atvaino mūs, meitene, bet mums ...

ARHITEKTS. Ejam, jā ... Dažas grāmatas, jādomā, tomēr atstās?

MEITENE. Tikai dažas, jo pilnīgi pietiekot ar Vadoņa «Norādījumiem». Tajos esot atrodams viss katram cilvēkam nepieciešamais, mums paziņoja. No galvas mācāmies.

Nāk meistara mazdēls, kopā sasējis un pār plecu pārmelis zābakus.

MAZDELS. Vai tavai vienībai nav jābūt Senajā Namā?

MEITENE. Ir, un vakar arī bijām. Ar bibliotēku iepazīnāmies, ko sāksim revidēt.

MAZDELS. Viena diezgan atbaidoša būšana, es tev teikšu.

MEITENE. Bibliotēka?

MAZDELS. Senais Nams.

MEITENE. Ko tu runā!

MAZDELS. Vai tad ne?

MEITENE. Man ārkārtīgi patika! Lielajā zālē tā siena pretim durvīm, ar putniem starp lotosa ziediem un lapām, man likās tik skaista, ka elpa aizrāvās! Un iekšējais pagalmiņš ar dīķīti starp akmeņiem — tas man atgādināja, zini...

MAZDELS. Senais Nams, redzi, kā feodālisma celtnu palieka mūsu pilsētas teritorijā ir mums ideoloģiski nepieņemams un vispār nav vajadzīgs!

ARHITEKTS *piesardzīgi, nespēdams tomēr novaldīties.* Vai tad cēla feodāļi?

MAZDELS. Cēla... nē, bet arhitekti, mākslinieki un citi, kas par naudu pārdeva savu talantu feodāļiem, lai tie ar šīs celtnes palīdzību vēl rafinētāk varētu apspiest masas!

MEITENE. Iekšā es tur vakar biju pirmoreiz, bet no ārienes apbrīnoju kopš bērnības — tāpat kā visi. Vai Nama uzliktās jumtgales nav mūsu pilsētas silueta vainagojums? Un augsto sienu mirdzošais baltums, un jumtu sarkanums, kad riet saule, un...

MAZDELS. Atradusi, par ko sajūsmināties!

MEITENE. Arī tev agrāk patika! Toziem, kad sakrita neparasti daudz sniega, tu man teici, ka Senā Nama jumti esot mūsu Sniegotie Kalni!

MAZDELS. Toreiz es vēl nezināju, ko zinu tagad.

MEITENE. Ko tad?

MAZDELS. Ka bijušās partijas komitejas kadru darbinieki, strādādami Senajā Namā, kļūs par «melno bandu» un būs jāpāraudzina.

MEITENE. Senais Nams vainīgs?

MAZDELS. Arī! Ja viņiem savā laikā būtu uzcēluši jaunu namu, brīvu no feodālisma ideoloģijas...

MEITENE. Kā šī kopmītne — tādu varbūt?

Arhitekta sieva ar grozu dodas iekšā.

ARHITEKTS. Mūs gaida... *Seko viņai.*

MEITENE. Vai tu patiešām visu, ko mums vienībā stāsta, ņem nopietni?

MAZDELS. Nopietnāk vismaz nekā stulbahā skolā, kas bija apnikusi līdz pēdējam. Vienībā jāatceras tikai citāti,

un atcerēties nav grūti, sevišķi visi reizē ja runā. Vai arī ja dzied, Paši no sevis paliek prātā, bez domāšanas var.

MEITENE. Es nevaru...

MAZDĒLS. Ko tu nevari?

MEITENE. Bez domāšanas... Es domāju.

MAZDĒLS. Kāpēc? Ja galvenais ir jau ģeniāli noformulēts un gatavs! Es arī domāju, bet tikai par to, ka piepildīsies mans senais sapnis un es nokļūšu Sniegotajos Kalnos, kur uz katra soļa gaida kas jauns un no kurienes uz pasauli var paskatīties no augšas! Uz neciešami garlaicīgo, pliekano līdzenuma pasauli, saproti? Un žēl man ir, ka šeit paliksi tu... Cita nekā man nav žēl šajā pelēcībā!

MEITENE. Vienīgie kultūras centri tur vēl aizvien esot klosteri... Tur, augšā! Kultūras, zinātnes, mākslas centri...

MAZDĒLS. Diemžēl, bet to mēs nokārtosim.

MEITENE. Ko jūs darīsiet?

MAZDĒLS. Mums pateiks... Fantastiski skaisti esot rīti, kad lejā vēl tumšs, bet augšā saulē mirdz sniegs...

MEITENE. Kā toziem rītos uz Senā Nama jumta...

MAZDĒLS. Nesalīdzini, sērkociņš pret bambusu birzli!

MEITENE. Vai tu zini, ka ģenētiku atklājis mūks Mendelis Brinnā, kas tagad saucas Brno? Viņam klosterī bijis dārziņš, kur auguši zirņi, un viņš...

MAZDĒLS. «Mēs nedrīkstam pieļaut, ka ceļā uz nākotni...»

MEITENE *pārtrauc*. Bez citātiem, lūdzu... Var? Tāpat jau no rīta līdz vakaram un no vakara līdz...

MAZDĒLS. Atradusi, ko aizstāvēt! Mūkus... Vai tu esi kādu redzējusi?

MEITENE. Nē, bet es esmu lasījusi, ka zināmā vēstures posmā viņi... nu, kā viduslaikos Eiropā...

MAZDĒLS. Sniegotie Kalni neatrodas Eiropā, un vai patiešām atbalstāmas būtu drēgno viduslaiku paliekas? To tu man neiestāsi!

MEITENE. Neko es netaisos tev iestāstīt, es tikai jūtu, ka tu esi kļuvusi...

MAZDĒLS. Kāds tad? Nu? Saki!

MEITENE. Savādāks... Un es arī, jāpieņem, esmu kļuvusi, ja varēju mierīgi atteikties no tēva un mātes, vistuvākajiem cilvēkiem... Kas ar mums notiek?

MAZDĒLS. Ar mums?

MEITENE. Tu nejūti? Iespējams, ka paies kāds laiks —

un nejutīšu arī es, bet pagaidām vēl... un man, zini, bail!

MAZDELS. No kā? Jā, tur esot ūdenskritumi, tādi, nul Sniegs augšā kūst, ūdens ar milzīgu troksni gāžas lejup un rauj līdzī visu, kas maisās pa kājām...

Pa vārtiem ienāk bijušais direktors un bijušais viņa vietnieks ar slotām.

Pārgurušais direktors ievēlās namā.

Vietnieks, meiteni pamanījis, apstājas.

Meitene dodas pie viņa.

Uz sola apsēžas mazdēls.

VIETNIEKS *satraukts, klusi.* Kāpēc tu vēl esi šeit? Vai es tev neteicu, lai tu... Māte tevi redzēja?

MEITENE. Nē.

VIETNIEKS. Neiedrošīnies viņai rādīties, es tevi jau brīdināju! Viņa nezina, ka tava atteikšanās no vecākiem bija diplomātiska rakstura...

Meitene strauji dodas iekšā.

Ceļu aizšķērso vietnieks.

Neiedrošīnies, es teicu!

MEITENE. Nabaga māte, viņa domā, ka es patiešām...

VIETNIEKS. Lai domā! Galvenais mums šobrīd ir, ka tevi ieskaitīja vienībā, nevis... pati labi zini, kur varēja ieskaitīt...

Pa vārtiem ienāk jauns strādnieks, viens no kopmītnes ledzīvotājiem, un sniedz vietniekam prāvu aploksni.

Man?

Strādnieks pamāj.

Vietnieks, zemu paklanīdamies, paņem.

Strādnieks ieiet namā.

Vietnieks atplēš aploksni. Izņem lapu. Ieņukstas.

Nav nekā jauna, nepavisam arī ne, tu nebaidies... Meitiņ... Aiz prieka raudu...

MEITENE. Aicina atpakaļ darbā?

VIETNIEKS. Beidzot! Vērā ņēmuši pašatmaskošanos un sevis nosodišanu, sociālā izcelšanās pārbaudot atrasta par nevainojamu, vienībā ar aktivitāti izceļas meita... Raudādams aiziet.

Meitene atgriežas pie mazdēla. Apsēžas.

MAZDELS. Vai tu rīkojies prātīgi, pēc publiskas atteik-

šānās no vecākiem nākdama pie viņiem ciemos? «Tilti uz pagātņi bez žēlastības jāsagrauj un jānodedzina!»

MEITENE. Citāts numurs... tāds un tāds... Es nenācu pie viņiem.

MAZDĒLS. Pie kā tad tu nāci?

MEITENE. Pie tevis ja nu?

MAZDĒLS. Nestāsti! Kā tu zināji, ka ...

MEITENE. Ja nu zināju?

MAZDĒLS. Es, protams, esmu priecīgs, ka mēs tiekamies ...

MEITENE. Es arī... Nē, pie tevis es nenācu un pat neiedomājos, ka tu varētu te atrasties, bet priecīga tomēr esmu, kas ir, kas ir! Noliegt nebūtu godīgi!

MAZDĒLS. Ļoti priecīga?

MEITENE. Ļoti. Tas ir, nu ...

MAZDĒLS. Nekāpies atpakaļ! Reiz esi pateikusi ...

MEITENE. Un tu? Arī ļoti?

MAZDĒLS. Kāpēc «arī»? Es pateicu pirmais ...

MEITENE. «Priecīgs» tu tikai pateicī!

MAZDĒLS. Jā, bet domās es ...

MEITENE. Vai es būtu kāda domu lasītāja?

Ārā nāk meistara sieva ar mācekli.

MĀCEKLIS. Teicama istaba, patikama, nav vārdam vietas. Paldies jums! Ne sienas un griesti jākrāso, ne grīda jāmazgā ...

MEISTARA SIEVA. «Melnajiem bandītiem», kas tur mītinājās, mēbeles konfiscēja un pašus nosūtīja uz pāraudzināšanu, stingro, bet es agrāk nelaidu projām, kamēr spīdēja un laistījās!

MĀCEKLIS. Liels paldies!

MEISTARA SIEVA. Ko viņi iedomājas, frankcio... funkcionālisti tādi! Bez darba? Citi viņu vietā mūžīgi tikai lai?

Pāri pagalmam, cieši kopā un tikai viens otru redzēdami, dodas arhitekts un viņa sieva.

Nē, tu paskaties uz šiem diviem ...

MĀCEKLIS. Jokaini ... Taisni vai smieklis nāk ...

MEISTARA SIEVA. Kur tādi rodas? Labi, to vēl varētu saprast, bet kā atrod viens otru, kā saiet kopā ...

Arhitekts ar sievu pazūd aiz vārtiem.

Nekas, nekas, lai papriecājas vēl savā konspirācijā! Gan

es izdibināšu, kur tas suns aprakts... *Ierauga uz sola mazdēlu un meiteni.* Ko jūs abi te darāt, es gribētu zināt! Kas tev, mazdēliņ, var būt runājams ar šķiras ienaidnieka meitu?

MAZDELS. Vai viņa no sava tēva neatteicās?

MEISTARA SIEVA. Atteicās vai neatteicās, bet...

MEITENE. Mans tēvs, es atvainojos, nav šķiras ienaidnieks, bet rūpnīcas direktora vietnieks!

MAZDELS. Tiešām?

MEITENE. Jā!

MEISTARA SIEVA. «Melnais bandīts»!

MEITENE. Nē! Viņu rehabilitēja!

MEISTARA SIEVA. Pa kuru laiku?

MEITENE. Kamēr jūs bijāt iekšā!

MEISTARA SIEVA. Pat ne uz īsu brītiņu tu, cilvēks, nevari...

MĀCEKLIS. Es nu došos.

MEISTARA SIEVA. Gaidīt gaidām tevi un tavējos pie mums! Jūs būsiēt, es tā jūtu, spēcīgs papildinājums kopmītnes revolucionārajām masām!

MĀCEKLIS. «Tikai uz priekšu pa nosprausto taisno ceļu, bez inteligentiski mikstčaulīgās apkārtnatīšanās!»

MEISTARA SIEVA. Ceļu apgaismos citāti!

Māceklis aiziet.

Ak tad par direktora vietnieku atkal jau uzkalpojies tētiņš, skaties vien... Un tu pati ko nu darīsi, izkliegsies un skaļi nosodījusi? Ņemsi savu atteikšanos atpakaļ?

Meitene neatbild.

Meistara sieva, neapmierināti purpinādama, atgriežas namā.

MAZDELS. Apsveicu! Varbūt tevi tagad ieskaitīs mūsu vienībā, kas ir visuzticamākā? Es parunāšu... Kopā ar tevi Sniegotajos Kalnos — tas būtu... es nezinu, vairāk nekā sapnis... Parunāt?

MEITENE. Parunā...

Savās gailās pāri pagalmam, tāpat kā visu laiku, nāk un iet cilvēki.

Priekšgars

2. aina

Nākamās dienas agrs rīts.

Pirms došanās uz darbu grupa strādnieku, pagalmā sapulcējušies, sarunājas.

BALSIS.

- Ir nu gan cilvēks tas meistars...
- Nudien!
- Varbūt klusībā smejas par mums?
- Vecais buivols!
- Ņemam priekšā, lai paskaidro!
- Tūlīt pat!
- Es kategoriski atsakos!
- Kāpēc?
- Es nepiedalos! Viņš tomēr ir labākais rūpnīcā, apbalvots ar... kā to nu sauca...
- Kā sauca, nav svarīgi, bet vai tas dod tiesības...

Nāk direktora vietnieks.

- Direktora vietnieks nāk!
 - Viņam pajautāsim!
- VIETNIEKS. Kāpēc satraukums valda mūsu kopmītnes pagalmā?

BALSIS.

- Meistars atkal jau slauka ielul!
 - Jūsu bijušo gabalu!
 - Palīdz direktoram!
 - Mēs vakar brīdinājām, bet viņš...
- VIETNIEKS. Nepievērsiet uzmanību! Sādi sīkumi, manuprāt, pašreiz nav tukšas olu čaumalas vērtī!

BALSIS.

- Kā to ņem...
- Itin kā mierīgi slauka kritušās lapas, bet patiesībā...
- Vai patiesībā tā jau nav politika?
- Blēņas!
- Nekādas blēņas!
- Demonstrācija tā ir, tikai pret ko un par ko?
- Tas prātu izkūkojušais vecis taču jauc divus pretunu tipus!

VIETNIEKS. Es parunāšu ar viņu.

BALSIS.

- Taisni šodien, kad organizējam rūpnīcas aģitbrigādi, lai sniegtu atbalstu plašajām «kreiso» masām...

— Jā, un meistarū bijām nodomājuši iecelt par vadītāju!

VIETNIEKS. Pagaidām vajadzētu atturēties ...

BALSIS.

— Slotas dēļ tikai?

— Vai tas būtu taisnīgi?

— No šķiru cīņas pozīcijām pareizi vai tas būtu?

— Neaizmirstiet, ka meistars līdz dibenam tukšojis bēdu un ciešanu kausu vecajā sabiedrībā!

— Kurš cits, ja ne viņš, varētu vest beidzot pie prāta devītās kategorijas neliešus — inteligentus, kādi sastopami arī pie mums?

— Ne tikai profesoru vidū un tipogrāfijās!

— Kur nul!

— Pa mūsu cehu viens grozās!

— Vai tas neesi tu pats?

— Es?

— Viņš tas nevar būt, jo nemāk lasīt!

— Beidziet! Ko darām ar meistaru?

— «Norādījumu» citātus viņš arī nespēj paturēt prātā ...

— Pat ne septiņus galvenos ...

— Meistars tomēr ir meistars!

VIETNIEKS. Protams! Pamatu licējs rūpnīcai, ilggadējs strādnieks ar īstu strādnieka rūdiķumu, kurš turklāt nerada nekādas šaubas ne pēc savas sociālās izcelšanās, ne pēc darba rādītājiem, taču iesaistīt viņu agitbrīgādē un vēl par vadītāju, manuprāt, nevajadzētu.

Atskan protesta rūkoņa.

Pagaidiet! Strādnieku šķira vada un vadīs, bet mūsu vīsādi citādi cienījamajam meistaram, kā man ir zināms no personiskās pieredzes, diemžēl trūkst vadītāja dotību, un nerēķināties ar to mēs nevaram!

Pa vārtiem ienāk meistars ar slotu, ko pieslien pie žoga.

Uz darbu dodamies, meistar!

MEISTARS. Dodamies, kā ne ...

BALSIS.

— Uz rūpnīcu dodamies!

— Pareizi, nekāda darba jau nav ...

— Mehāniskais cehs nestrādā trešo mēnesi!

— Mūsējais ceturto!

— Nositam tikai laiku!

- Algu maksā, pārtikas produktus izsniedz...
- Vēl viņiem nav labi!
- Vai laukos nebij otrādi?
- Jāstrādā no gaismas līdz gaismai, bet, ar ēšanu kā bij, aizmirsies?

VIETNIEKS. Katra strādnieka pirmais pienākums pašreiz ir astoneš būt pie darbgalda un savest to priekšzīmīgā kārtībā atbilstoši «Norādījumiem»! *Dodas projām.*

Visi seko viņam.

*Kāds no strādniekiem pieiet un kaut ko pačukst.
Vietnieks apstājas.*

Tu, meistar, vari palikt mājās! Dibināsim šodien agitbrigādi, tā ka... atpūties! *Aiziet līdz strādniekiem.*

*Kad neviens vairs nav, meistars apsēžas uz sola.
Pa vārtiem iekšā nāk mācekļi ar vairākiem saiņiem, ko noliek zemē.*

MĀCEKLIS. Labrīt, meistar! Man iedeva brīvdienu, lai pārvācos, bet jums?

MEISTARS. Man arī...

MĀCEKLIS. Klausieties, meistar, — kāpēc viņi negrib ieskaitīt jūs agitbrigādē? Vairāki, kurus nupat satiku, brīnījās, un es arī brīnos... Lai nu kam tur pienāktos būt, bet jums, ar jūsu izcelšanos! Ar jūsu popularitāti starp strādniekiem!

MEISTARS. Ko es tur darītu, tajā agitbrigādē?

MĀCEKLIS. Nu kā! Jūs... vai dienīņ! Viens mans draugs vakar pārnāca ar zobu pastas tūbiņu! Viņš saka — nu varen! Ko tikai nedabū redzēt: gan kadru darbiniekus, kas agrāk vieglajās mašīnās braukāja, gan profesorus, smirdošās autoritātes! Vispār visādus šitādus, bariem! Un kā viņi klausu, vai dienīņ! Uz vārda! Pavēli ko pavēlēdams, izpildīs, ka vai nu! Par neklausīšanu ne runas nevar būt! Sakliedz tu uz šiem — jau dreb vienās šausmās, izlamā kārtīgi, piesper ar kāju pie zemes — jau skrien aiz pārbīļa uz mazo mājiņu! Vai tas nav ko vērts? Kad tu jūti, kāds tev ir spēks un vara! Pār šiem, tādiem!

Meistars, valodu zaudējis no dzirdētā, paceļ acis pret debesīm un sastingst.

Draņķība gan visāda jālasa, tas nu tā... Uz galdiem gar kritikas sienu šie tur veseliem blāķiem kraujot tikai un kraujot rakstiskos pašatmaskojumus, zvērestus, solī-

jumus laboties un ko tur, rakstīt nelieši māc, tiec viņiem līdzi ar lasīšanu... Nekas, meistar, tiksim! Mums ies labi!

MEISTARS. Mums?

MĀCEKLIS. Nu kā! Drīz formēs otru agitbrigādi, un mēs abi tad iestāsimies. Es skaļi lasīšu priekšā citātus, jūs izstāstīsiet par pārdzīvotajām ciešanām pie vecās varas un pie visiem šītiem, nu, sapuvušajiem...

MEISTARS. Netikšu galā...

MĀCEKLIS. Jūs? Meistar! Baidāties, ka nevarēsiet parunāt, tribīnē uzkāpis?

MEISTARS. Ko nu par bailēm, runājis esmu ne reizi vien, tikai te ir kas cits...

MĀCEKLIS. Kas tad?

MEISTARS. Te, redzi, pirms runāšanas jāelso un jāgaudo, bet es pie asaru lējējiem nepiederu... Tāds, kāds nu esmu...

MĀCEKLIS *skaļi iesmejas*. Esat gan jūs, meistar... Šitādu kaut ko! *Paņem mantas un dodas iekšā. Atskatās.* Būs labi, meistar! *Pazūd.*

Meistars pieceļas, paņem slotu un iziet pa vārtiem.

Pagalumā iznāk meistara sieva ar grozu, viņa dodas iepirkties.

Vārtos sastopas ar mazdēlu.

MEISTARA SIEVA. Kur tu tik agri?

MAZDĒLS. Vecmāmiņ, palīdzi...

MEISTARA SIEVA. Runā!

MAZDĒLS. Ja mani nelaiž uz Sniegotajiem Kalniem, kam vairs ir kāda jēga? Šajā līdzenumā pie upes, kas nevis plūst, bet velkas kā slimis bruņurupucis! Šajā pelēkajā pil-sētā!

MEISTARA SIEVA. Kas tevi nelaiž uz tiem Kalniem?

MAZDĒLS. Vecaistēvs! «Melnās bandas» līdzjutējs un atbalstītājs!

MEISTARA SIEVA. Es paredzēju, ka labi nebeigsies...

MAZDĒLS. Kāpēc tu neprotestēji?

MEISTARA SIEVA. Tu nezini, cik viņš var būt spītīgs? Ja ko ieņem, tad... Ar «melno bandu» viņam neesot nekā kopīga, viņš vienkārši gribot no pieciem līdz astoņiem, kad sākas darbs, pastrādāt, jo darbā nekāda strādāšana vairs nenotiekot, sapulces tikai, bet viņš bez strā-

dāšanas nevarot... Vecais muļķis! Sabojāt dzīvi paša miesīgajam mazdēlam!

Pa vārtiem ienāk pieci steidzīgi projektēšanas institūta darbinieki. Runā galvenokārt viens, viņu sauksim par pirmo.

PIRMAIS. Vai jūs būtu meistara sieva?

MEISTARA SIEVA. Tā kā būtu... *Saskatās ar mazdēlu.*

PIRMAIS. Un tu? Mazdēls?

MAZDELS. Jā.

PIRMAIS. Palieciet pagaidām uz vietas. Sapratāt?

Abi pamāj.

Kurā istabā dzīvo arhitekts?

MEISTARA SIEVA. Kāds arhitekts?

PIRMAIS. Tāds... neliels, galvastiesu garāka sieva...

MEISTARA SIEVA. Ak tas... Lūdzu, lūdzu! Pirmais stāvs pa labi, trešā istaba... Arhitekts?

PIRMAIS. Projektēšanas institūta galvenais arhitekts šobrīd vēl...

MEISTARA SIEVA. Un... viņa sieva?

PIRMAIS. Kopētāja. Vai tad jūs nezinājāt?

MEISTARA SIEVA. Nē.

PIRMAIS. Dīvaini... *Kopā ar pārējiem institūta darbiniekiem dodas uz namu.*

MEISTARA SIEVA. Lūgtin lūdzam! Trešās durvis tūlitiņās pa labi! Trešās!

Visi pieci pazūd.

Nu tad vienreiz! Beidzot sagaidīju! Es jutu... Es teicu, visiem!

MAZDELS. Vecamtēvam būtu pateikusi, lai beidz slaucīt ielas!

MEISTARA SIEVA. Pateikšu, nebaidies! Slotaskātu sa-lauzišu pret viņa spītīgo pakausi, ja arī tagad vēl nemietīs mierul!

Divi institūta darbinieki, katrs pie savas rokas turēdami, ved ārā arhitektu, kurš pretojas.

Trīs pārējie nelaiž pie viņa sievu.

Arhitekts beidzot tiek savaldīts. Darbinieki nostāda viņu meistara sievas un mazdēla priekšā.

PIRMAIS. Jautājums meistara mazdēlam: vai tu vakar izpaudi šim cilvēkam valsts noslēpumu?

MAZDELS. Es nesaprotu...

PIRMAIS. Ko tu viņam teici par Seno Namu?

MAZDĒLS. Teicu, ka ... Senais Nams celts feodālismā un ideoloģiski mums nav pieņemams ...

PIRMAIS *arhitektam*. Viņš tā teica?

Arhitekts pamāj.

MĀCEKLIS. Vai tad tas ir noslēpums?

PIRMAIS *sauc*. Ievest meiteni!

Vēl divi darbinieki ievēd pa vārtiem rūpnīcas direktora vietnieka meitu.

Jautājums meitenei: ko tu vakar teici arhitektam?

MEITENE. Par ko?

PIRMAIS. Par Seno Namu!

MEITENE. Es teicu, ka ... nu, ka mēs tur bijām, ka revidēsim bibliotēku ...

PIRMAIS. Vairāk neko viņam arī nevajadzēja ... Aizvest viņu!

Darbinieki, kas atveda meiteni, izved arhitektu, kurš vairs nepretojas, pa vārtiem.

Pārējie cenšas nelaist līdz vīram arhitekta sievu, taču veltīgi, viņa izlaužas un pazūd.

Pagalnā pa šo laiku sapulcējušās mājsaimnieces ar groziem, pēc iepirkumiem dodamās un notiekošā ieinteresētas.

MEISTARA SIEVA. Ejiet, ejiet projām, ziņkārīgās ža-gatas! Nav ko staipīt kaklus!

PIRMAIS. Pālieciet pagaidām! *Mazdēlam un meitenei*. Saņēmis no jums informāciju, ienaidnieks tūlīt devās uz Seno Namu un sāka fotografēt, atmaskodams sevi pilnīgi, jo aizdomās mēs viņu turējām jau sen. Atlika noskaidrot, ar ko viņš pirms tam bija runājis, liecinieku netrūka, revolucionārās masas kopmītnē ir modras, un tā nokļuvām līdz jums abiem ... Jautājums meistara mazdēlam: kāpēc tu tieši vakar ierosināji, lai meiteni pārskaita uz jūsu vienību?

MAZDĒLS. Vakars rehabilitēja viņas tēvu.

PIRMAIS. Tas mums ir zināms, bet viņa, no tēva publiski atteikusies, tika par to cildināta pat laikrakstos un būtu varējusi pāriet no vienas vienības uz otru arī agrāk. Kāpēc tu tieši vakar izvirzīji šo priekšlikumu?

MAZDĒLS. Tāpēc, ka ...

PIRMAIS. Droši! Nu?

MAZDĒLS. Mēs mīlam viens otru.

Pagalms nošalc izbrinā.

PIRMAIS *meitenei*. Vai tā ir?

MEITENE. Jā.

PIRMAIS. Meistara sieva, aiciniet kopā masal! Noturēsim sapulci!

MEISTARA SIEVA *metas pie kaimiņienēm*. Nāciet tuvāk, žiglil! Uz sapulci nāciet! Ko jūs vēl kavējaties?

BALSIS

— Kur tad bij izlikts?

— Pirmoreiz dzirdul!

— Mēs neesam saposušās!

— Ar visiem groziem?

MEISTARA SIEVA. Nāciet, kādas esat! Grozus zemē nolieciet... Ātrākl!

Sievietes puslokā sastājas ap abiem jauniešiem un ap institūta darbiniekiem.

PIRMAIS. Desmittūkstošreiz desmittūkstoš gadu Dižajam Vadonim, mūsu Saulei!

VISI. Desmittūkstošreiz desmittūkstoš gadul!

OTRAIS. «Cīnīties pret visu, ko aizstāv ienaidnieks!»

VISI. «Cīnīties pret visu, ko aizstāv ienaidnieks!»

TREŠAIS. «Izravēt indīgās nezāles, pirms tās atplaukst ziedos un nogatavina sēklas!»

VISI *atkārto*.

PIRMAIS *izņem no kabatas laikrakstu*. Ievadrakstā teikts: «Pašreizējā posmā jebkura mīlestības fetišizācija ir kaitīga. Ja mīlestību sāk atzīt par lielāko laimi, var zaudēt interesi par sociālismu un aiziet pa buržuāziskā individuālisma slidenā ceļul!»

INSTITŪTA DARBINIEKI. Kauns!

SIEVIETES *nedroši, paklusi*. Kauns...

Institūta darbiniekiem tagad katram rokā pa lapal ar tekstu.

OTRAIS. Citā laikrakstā lasām: «Mācīsimies no jaunā strādnieka, kura vārds aizskanējis tālu! Uz savu darbvietu — noliktavu — viņš aiznesis gultu un darbā pavada dienas un naktis, neejot uz māju pie ģimenes!»

INSTITŪTA DARBINIEKI. Desmittūkstoš gadu viņam!

Sievietes saskatās.

MEISTARA SIEVA. Desmittūkstoš! Ko jūs klusējat?

TREŠAIS *lasa*. «Kauns tiem, kuri, ļaudamies buržuāziskajām sentimentalitātēm, grauj sabiedrības pamatus, deģenerējas un neglābjami ieslīgst revizionisma pūstošajā purvā!»

INSTITŪTA DARBINIEKI. Kauns un negods!

CEFURTAIS *lasa*. «Tā saucamie mīlētāji, ignorēdami Vadoņa idejas, savā cinismā aiziet pat tik tālu, ka apprecas!»

PIEKTAIS *lasa*. «Tekstilfabrikā, kuras vārdu neminēsim, no 230 jaunajiem strādniekiem un mācekļiem 40 ir vai nu iemīlējušies, vai jau draudzējas ar kādul Bet vienā brigādē no 14 jauniešiem iemīlējušies deviņi!»

OTRAIS *lasa*. «Esmu iemīlējis asenizatora darbu,» raksta kāds students, kurš arī kādreiz aizrāvās ar tā saucamo mīlestību, taču savu kļūdu nožēloja un kopā ar biedriem devās uz laukiem. Sākumā viņi, būdami vēl bez īsta rūdījuma un strādādami mēslu bedrē, inteligentiski pieprasīja lāpstas, bet vēlāk, jaunāko Vadoņa izteikumu aizrauti un sajūsmināti, sāka bedres saturu grābt ārā ar rokām!»

PIRMAIS. Ko teiks meistara mazdēls?

Mazdēls klusē.

Mēs gaidām!

MEISTARA SIEVA. Ko stāvi kā stabs? Runā! Kritizē sevi! Atsakies no viņas, sērdzīgās! Norobežojies! Nu? Par vecotēvu stāsti, par manām ciešanām pie agrākās varas!

MAZDELS. Es nosodu sevi par to, ka biju pļāpīgs.

PIRMAIS. Un tu, meitene?

MEITENE. Es arī... Runāju un nepadomāju, ka saprast varbūt var citādi...

PIRMAIS. Un tas būtu viss?

Abi klusē.

Pamaz, bet — kā zināt... Sapulce beigusies! «Neko — sev, visu — tautai!»

VISI. «Neko — sev, visu — tautai!»

Projektēšanas institūta darbinieki steigšus atstāj pagalmu. Saņukstēdamās aiziet arī mājsaimnieces ar groziem.

MEISTARA SIEVA. Dieniņ, dienīņ... Kas nu ar mums tagad notiks? Ko?

Pa vārtiem nāk meistars ar slotu.

Nē, jūs paskatieties uz viņu! Pat darba laikā jau, ne tikai...

Meistars dodas iekšā namā.

Apstājies! Pagaidi! Vai tu maz apjēdz, ko tu esi ievā-
rījis? Viņa dēļ mēs te ... Kurls' esi kļuvis?

Abi pazūd.

MAZDELS. Es vēl neesmu attapies ...

MEITENE. Es arī ne ...

MAZDELS. Bija tomēr jūtams, ka īsti droši viņi nav,
jo ar mūsējiem tā apieties nedrīkst, bet, tā kā nedevu
preti, laikam noprata, ka drošs neesmu arī es ...

MEITENE. Kāpēc tu?

MAZDELS. Par mani pienākusi denunciācija, ka ve-
caistēvs, lai gan pats to noliedzot, aiz līdzjūtības no
rītiem darot darbu, kas jādara slimajam direktoram, bi-
jušās partijas komitejas biroja loceklim, vienam no rūpnī-
cas dibinātājiem ... Nu, bet mūsu vienībā tādiem nav
vietas, tas ir, kam ģimenē kāds sadarbojas ar «melno
bandu», un Sniegotie Kalni man tādā gadījumā jāaiz-
mirst. Tāpēc jau es atskrēju ... Kad viņi te iesāka, es
domāju, ka būs par to, un visu laiku gaidīju, bet viņi kā
pagriezta!

MEITENE. Tev jātiek uz Sniegotajiem Kalniem! Ar
mani vai bez manis, vienalga ... Ja reiz ir sapnis un tik
skaists, tam jāpiepildās!

MAZDELS. Varbūt nebija labi, ka es pateicu? Par
mums abiem! Es aptuveni zināju, kas varētu sekot, bet
tas likās mazāk bīstami nekā ...

MEITENE. Paldies tev, ka tu pateici. Lai notiktu kas
notikdams, es to nekad, nekad neaizmirsīšu.

MAZDELS. Veikli gan sasaistīja mūs ar to arhitektu,
kas, izrādās, bijis ienaidnieks ...

MEITENE. Padomā tikai, mēs esot viņam izstāstījuši,
ka Senais Nams celts feodālisma laikā un ka tajā atro-
dās bibliotēka ... Jāsmejas! Vai tad ir pilsētā kāds, kas
to nezina? Katrs bērns!

*Pa vārtiem ienāk māceklis ar saiņiem, ko noliek zemē. Nāk
šurp pie mazdēla un meitenes, nopieltns.*

MĀCEKLIS. Meitene lai iet projām!

Meitene paskatās mazdēlā.

MAZDELS. Ej, lūdzu ...

Meitene iet pāri pagalmam un paliek stāvoļ pie žoga.

MĀCEKLIS. Man, bez tēva augušam, meistars bija
tēva vietā, tāpēc sāp sirds viņa dēļ ...

MAZDELS. Ielu slaucīšana viņam ir...

MACEKLIS. Blēnas! Turi muti un klausies ar abām, ja? Tu un meitene plāpādami esot šķiras ienaidnieka uzmanību pievērsuši akcijai pret Seno Namul

MAZDELS. Vai tad ir akcija?

MACEKLIS. Ir vai nav, ko es tur zinu, bet šis no jums nopratis, ka ir it kā... Reiz jūsējie interesējas, reiz aiztikt sāk bibliotēku — vai nav dzirdēts? Nu, un safo-
tografējis, lai bildes vismaz paliek, ja kas, un paziņojis uz ārzemēm... Vienu vārdu sakot, viņu atmaskojuši un nosodīs, tepat šajā pagalmā laikiem, bet tava uzvedība pie nosodišanas izšķirs, ko darīs ar tevi — atstās vienībā vai prom uz pāraudzināšanu... Ar meiteni tas pats dievs... Tā ka tu skaties! Gāz viņam virsū, tam nelietim! Jums taču mācā! Saprati?

Mazdēls pamāj.

Un muti nepalaid — ne es tev ko teicu, ne tu no manis ko dzirdēji... Noliegšu visu un vēl ko tādu tev sābrūvēšu, ka... Meistara tikai žēl, tāpēc! *Ar saiņiem pazūd namā.*

Atgriežas meitene.

MEITENE. Ko viņš gribēja?

MAZDELS *pēc briža*. Tu varbūt domā, ka es tāpat tikai pateicu, bet es tevi patiešām mīlu...

MEITENE. Es tev ticu...

MAZDELS. Skatījos uz tevi, kā tu tur stāvēji pie žoga, tik... nu, tāda, un... man gribējās skriet pāri pagalam pie tevis un saukt — bēgsim... Bēgsim!

MEITENE. Uz kuriem?

MAZDELS. Pareizi, nav jau... Domāsim labāk par Sniegotajiem Kalniem... Varbūt mums tomēr laimējas? Par spīti visam... Varbūt tomēr?

Priekšskars

OTRAIS CĒLIENS

3. aina

Pagājusi nedēļa.

Vakars.

Kopmītnes komitejas locekļi pārkārto pagalmu kritikas un ciņas sapulcei, kas notiks naktī. Atvesti podestī, no tiem veido paaugstinājumu, Pāri pagalam nostiepta virve, pie kuras piekar

četras piecsimtvalu spuldzes, sasaistītas ar kabeli. Citas virves paredzētas plakātiem un lozungiem.

Vispārējās rosības centrā nepārprotami ir meistara sieva. Nāk projektēšanas institūta darbinieks, kuru saucām par otro, nesdams papīra rulli. Aptur mācekli.

OTRAIS. Kur te ir meistara sieva, kas jums vada kopmītnes komiteju?

MĀCEKLIS. Apsardzes priekšniece viņa mums tagad skaitās!

MEISTARA SIEVA. Tepat jau esmu!

OTRAIS. Apsveicu ar augsto amatu!

MEISTARA SIEVA. Centīšos un pūlēšos!

OTRAIS. Tad nu tā: jāizkar būtu plakāti, kuros izteikts kopmītnes iedzīvotāju vienprātīgais sašutums par arhitekta rīcību.

MEISTARA SIEVA. Dodiet šurp, izkārsim uz to labāko! Vai ir arī citāti?

OTRAIS. Protams!

MEISTARA SIEVA. Un arhitekts ko tad, joprojām neatzīstas?

OTRAIS. Nevienā punktā, jau veselu nedēļu. Ne arhitekts, ne viņa sieva.

MEISTARA SIEVA. Nu vai nav nelieši!

OTRAIS. Tāpēc jau mēs tik lielas cerības liekam uz šo kritikas un cīņas sapulci kopmītnē un uz revolucionārajām masām, jo mūsu projektēšanas institūtā traucētu inteligentiskums... Visādā ziņā jāpanāk, lai viņi apliecina, ka vākuši ziņas par slepeniem objektiem, pārkopējuši projektus sūtīšanai uz ārzemēm, paši bēgšanai uz ārzemēm gatavojušies...

MEISTARA SIEVA. Ko jūs sakāt!

OTRAIS. Lielu naudu viņi tur saņemt, pārdodamies imperiālistiem un revizionistiem. Bagāti kļūtu, miljonāri!

MEISTARA SIEVA. Un pirktu visu, ko vien sirds kāro, un ēstu!

OTRAIS. Protams!

MĀCEKLIS. Nu vai nav kaujami!

OTRAIS. Senajam Namam apkārt ložņājuši gan fotografēdami, gan fasāžu garumu ar soļiem noteikt mēģinādami, gan...

MEISTARA SIEVA. Jūs jau tad pateiksiet!

OTRAIS. Pateiksim, protams! Faktiski viss jau ir zināms līdz vissīkākajām detaļām, bet viņi noliedz... Neatzīst itin neko!

MEISTARA SIEVA. Lai parādās man te...

OTRAIS. Mēs uz jums ļoti palaujamies!

MĀCEKLIS. Mēģināsim attaisnot!

MEISTARA SIEVA. Darīsim visu! *Atritina rulli, sadala saviem palīgiem plakātus. Pati patur vienu, ko ar veļas knaģiem stiprina klāt virvei.*

OTRAIS *čukst.* Otrādi, otrādi...

MEISTARA SIEVA. Otrādi?

MĀCEKLIS. Dodiet man...

OTRAIS. Vai tad viņa...

MĀCEKLIS. Pa nosprausto ceļu viņa iet taisnāk nekā dažs labs, kas lasa un raksta, ka vai nul!

OTRAIS. Notiek arī tā...

MĀCEKLIS. Un kā vēl!

Abi ar meistara sievu viņi piestiprina plakātu, lielu un spilgtu

KUR BIJĀM MĒS, KĀD KOPMITNE IEPERINĀJĀS
ODZES?

MEISTARA SIEVA. Vai tad pie agrākās iekārtas man, vienās bēdās un trūkumā dzīvojot, bija iespējams mācīties?

Pamazām, kamēr rit sarunas, uz nostieptajām virvēm parādās pārējie plakāti un lozungi:

STRĀDĀT BEZ ENTUZIASMA — KAUNSI!

NOST AR MUIŽNIEKIEM, KULAKIEM, KONTRU
UN TIEM, KAS IET PA KAPITĀLISMA CEĻU!

NEKĀDU CILVĒCISKU JĒTU PRET ŠĶIRAS
IENAIDNIEKIEM!

ATMĀSKOSIM ELEMENTUS, KAS ROZAINĀS KRĀSĀS
ATTELO FEODĀLI BURŽUĀZISKO DZĪVĪ!

CINISIMIES PRET VISU, KO AIZSTĀV
IENAIDNIEKSI!

IZSVĒPĒT LAPSEŅU PŪŽŅUS!

NOST AR MIKSTČAULIGO IECIETĪBU PRET
DEVĪTĀS KATEGORIJAS NELIESIEM —

INTELIĢENTIEM!

CIK ILGI ĻĀUSIM TRAKOT SKORPIONIEM?

IZBEIGT APMELOJUMU KAMPAŅU UN VAJĀSANAS
PRET MASĀM, KAS KRITIZĒ REVIZIONISMA
LĪDZSKREJEJUS!

UZ PRIEKŠU PA NOSPRAUSTO CEĻU!

OTRAIS. Mums ir zināms, ka kopmītnē dzīvo vairāki pāraudzināmie «melnie bandīti»...

MEISTARA SIEVA. Tikai viens tagad! Bijušais rūpnīcas direktors! Pārpulējās, saslima un guļ uz gultas!

OTRAIS. Vienalga, jāpatur acīs, jo ienaidnieks nekavēsies izmantot pat vismazāko modrības trūkumu no mūsu puses.

MEISTARA SIEVA. Nolikšu kādu, lai stāv klāt.

OTRAIS. Un pie vārtiem vajadzētu, vislabāk sievietes, kas ir acīgākas.

MEISTARA SIEVA. Būs!

OTRAIS. Tā kā iespējamās provokācijas, jāsatavojas uz visu. Nekādā ziņā pa sapulces laiku pagalmā nedrīkst iekļūt nezināmas personas no ielas!

MEISTARA SIEVA. Neiekļūs, neiekļūs!

MĀCEKLIS. Lai tikai mēģina! Sastapsies ar tādu idejisko pretdarbību, ka savu vārdu un adresi neatcerēsies...

Pa vārtiem lietišķā steigā iesoļo pirmais.

PIRMAIS. Viss kārtībā?

OTRAIS. Domāju, ka jā.

PIRMAIS. Varam sākt?

OTRAIS. Varam.

PIRMAIS. Ejiet un dodiet rīkojumu vest šurpl!

Otrais aizsteidzas.

Meistara sieva, aiciniet ārā pagalmā masas!

MEISTARA SIEVA. Tūlitiņās! Pazūd namā.

PIRMAIS. Palūgšu uz brīdi mācekli un meistara mazdēlu — ja viņš ir atnācis...

MĀCEKLIS. Ir! Aiziet.

Vakara krēslā grimstošais pagalmā pamazām pildās ar kopmītnes iedzīvotājiem, kurus izriko un izkārtō meistara sieva.

Vairāki pusbalsi lasa plakātu tekstus.

Iznāk arī meistars, viņš apsēžas pagalma stūrī uz balņa gala, ko šeit izmanto žagaru kapāšanai.

Katrā pusē vārtiem nostājas pa sievietei ar sarkanu apsēju ap roku — tādu pašu, kāds ir meistara sievai.

Nāk māceklis un meistara mazdēls.

Pirmais paaicina viņus sānis.

PIRMAIS. Klausieties uzmanīgi un lieciet vērā, ka runāt ar arhitektu ir veltīgi, tāpēc trieciēna smaile būtu vēršama pret sievu. Viņa nevar nezināt, kaut arī ietiepīgi

apgalvo pretējo, kur noglabāts sains ar slepeno objektu projektu kopijām un aprakstiem.

MĀCEKLIS. Vai dzīvoklis ir pārmeklēts?

PIRMAIS. Pat grīdas dēļus izcilājām. No sienām noplēsām tapetes.

MĀCEKLIS. Zemē aprakuši?

PIRMAIS. Iespējams, bet kur?

MĀCEKLIS. Noprasīsim...

PIRMAIS. Nekrietno klusēšanu salauzt var vienīgi revolucionāro masu entuziasms.

MĀCEKLIS. Ies vaļā, ka nu!

PIRMAIS. Paldies par pārliecību un možumu!

MĀCEKLIS. «Neko — sev, visu — tautai!»

Pulciņš mums pazīstamo projektēšanas institūta darbinieku kopā ar vairākiem enerģiskiem jauniem cilvēkiem ved pa vārtiem arhitektu un viņa sievu.

Pagalma visi aplust un pievēršas ienācējiem.

Arhitektam aizvadītā nedēļa nav bijusi viegla, viņu tikko var pazīt. Kaktā viņam uzkāruši dēlii ar uzrakstu, bet iztālēm salasāms vienīgi vārds «KAUNS».

Abus aizved līdz pagalma vidum un liek viņiem nostāties uz paaugstinājuma. Sievai tas izdodas pašai, vīrs paklūp, viņu pieceļ kajās un uzrauj augšā.

Iedegas visas četras piecsimtvatu spuldes, un nekustīgi stāvošo cilvēku ēnas uz nama pelēkās sienas iezīmējas desmitkārtīgā palielinājumā.

MĀCEKLIS. Gaišs kā stadionā pa futbola mača laiku!

PIRMAIS. Nodevēji, kas savus nekrietnos nodomus perināja tumsā, redzami kā uz delnas!

MĀCEKLIS. Kauns viņiem!

PIRMAIS. Sākam sapulci, veltītu kritikai un cīņai!

MEISTARA SIEVA. Pagaidiet! Pagaidiet... Revolucionārajām masām aizmugures rindās nav redzama tā nelieša seja... Es jau izdomāju, kas jādara! *Viņa, cauri cilvēkiem lauždamās, aizsteidzas un tūlīt ir atpakaļ ar tukšu koka kasti, uz kuras liek pakāpties arhitektam.*

Vīrs un sieva abi nu ir tā kā vienāda auguma, bet vai kādam no klātesošajiem tas vairs interesē un vai kāds par to iedomājas?

PIRMAIS. Desmittūkstošreiz desmittūkstoš gadu Visdiženākajam cilvēkam pasaulē, kas droši ved mūs pa nosprausto ceļu pretim laimei!

VISI. Desmittūkstošreiz desmittūkstoš gadu!

Pirmais norāda uz vienu no plakātiem.

INSTITŪTA DARBINIEKI. «Nost ar mīkstčaulīgo

ieciētību pret devītās kategorijas neliešiem — intelligen-
tiem!»

Pirmais norāda uz citu.

«Cik ilgi ļausim trakot skorpioniem?»

PIRMAIS. Cik ilgi ļausim, es jautāju! Vai neesam ļāvuši jau pārlietu ilgi? Vai sen jau pilns nav jebkuras pacietības mērs? Mūsu priekš taču stāv cilvēks, kurš pat nav pelnījis, ka viņu tā sauc, jo daudz atbilstošāks būtu vārds...

MĀCEKLIS. Riebeklis gatavais!

PIRMAIS. Zemiski izmantodams dienesta stāvokli, viņš gadu gadiem vācis materiālus par slepenajiem objektiem, lai nosūtītu tos uz ārzemēm, bet tagad nekaunas nirdzīgi apgalvot, ka nekādu slepenu objektu mūsu pilsētā neesot... Par ko viņš mūs uzskata, par muļķiem? Par nai-
viem bērniem, kas nezina, ka imperiālisti un revizionisti gatavi ar zeltu atsvērt informāciju pat par jauncelāmu laikrakstu kiosku, caur kuru masās vēl operatīvāk nokļūs Vadoņa idejas? Vai tad tās viņiem neliek drebēt šausmās?

MĀCEKLIS. Un kā vēl!

PIRMAIS. Projektu kopijas kopā ar sīkiem paskaidrojumiem iesaiņotas ūdeni necaurļaidīgā materiālā, par to mums ir pilnīgi precīzas ziņas, un mēs zinām arī, ka saiņa nokļūšanu ārzemēs aizkavējuši revolucionāri noskaņoti darbinieki institūtā, bet mēs nezinām, kur sainis noslēpts... Jautājums arhitekta sievai, visu kopmītnes kaimiņu klātbūtnē un vārdā: kur ir sainis?

Sieva klusē.

OTRAIS. Vai tu pati nebiji tā, kas saini noslēpa?

Sieva noraidoši purina galvu. Viņa ir patiesa, bet ko gan palleban nozīmē patiesums?

TREŠAIS. Kaut vai kaimiņu priekšā būtu beigusi izlikties un melot, kad viss nācis gaismā!

CETURTAIS. Noslēpt saini varēji vienīgi tu, jo tavu vīru mēs neizlaidām no acīm kopš brīža, kad radās aizdomas!

PIEKTAIS. Varbūt atzīsies tomēr?

Sieva atkal noraidoši papurina galvu, nav viņai ko atzīties.

PIRMAIS. No kā, kur un kad jūs saņēmat ūdensdrošo materiālu iesaiņojumam?

OTRAIS. Kāpēc jums tas vispār bija vajadzīgs, reiz jūs abi noliedzat, ka saini gribējāt sūtīt ar zvejniekiem pa upi?

TREŠAIS. Nosauc nu labāk zvejnieku vārdus!

CETURTAIS. Nosauc adresi pilsētā pie jūras, no kurienes sainim vajadzēja ceļot tālāk uz ārzemēm!

PIEKTAIS. Kāda bija parole?

PIRMAIS. Kurai no ārvalstīm jūsu vīrs gatavojās pārdot Senā Nama fotouzņēmumus?

OTRAIS. Atzīsties! Vai tu joprojām ceri, ka mēs ticēsim viņa meliem par vēlēšanos nofotografēt jūsu dēlu?

TREŠAIS. It kā ceļš no šejienes pie dēla vestu gar Seno Namu! Katrs tev pateiks, ka iziet var arī daudz taisnāk!

CETURTAIS. Kāpēc jūs noslojāt gar visu Senā Nama fasādi, ja tagad apgalvojat, ka mērīt to jums neesot bijis ne prātā? Jūs taču melojat, acīs skatīdamies!

PIEKTAIS. Ja cilvēkam zināms viņa soļa vidējais garums, pēc soļu skaita noteikt fasādes parametrus ir tīrais nieks!

OTRAIS. Esi godīga!

TREŠAIS. Domā par kaimiņiem, kuri tevis dēļ atraujas no pelnītās atpūtas un rīt nespēs ar pilnu atdevi mesties iekšā darbā!

CETURTAIS. Atzīsties! Pie kā un kur atrodas sainis?

PIEKTAIS. Arī bez tevis uzzināsim, neiedomājies, bet mēs gribam, lai pasaki tu patil!

Sieva klusē, viņa pat pārstājusi purināt galvu.

Projektēšanas institūta darbinieki saskatās.

Kopmītnes temītnieki čukstot apmainās domām. Kaut kas te nav un nav tā, kā vajadzētu...

Pirmais pasauc sānis mācekli.

PIRMAIS. Ko jūs man apsolījāt? Kur paliek entuziasms?

MĀCEKLIS *samulsis*. Es šeit esmu jauns, nedēļu tikai kā, un jūtu, ka mani atbalsta vēl ne pārāk...

PIRMAIS. Nepļāpājiet, bet rīkojieties!

MĀCEKLIS *noklepojies, nedroši*. Mēs, kopmītnes iedzīvotāji, esam dziļā sašutumā pār to, ka mūsu vidū neatmaskota tik ilgi varējusi uzturēties tāda sieviete... Ar viņu solīdi, bez lamāšanās vai cita kā tamlīdzīga, runā gudri, pārbaudīti un idejiski cilvēki, bet viņa? Ne atbildēt neatbild... Būtu kaunējusies! Vai tad tik grūti atzīties?

Pagalmā valda klusums.

Pirmais dod zimi jauniešiem, kas ieradās kopā ar institūta darbiniekiem.

JAUNIESI *cits caur citu.* Kauns! Kauns melei un noziedznieka atbalstītājai! Noklusētājai kauns! Kauns indīgajai nezālei mūsu vidū!

Tālāk iniciatīvu pārņem jaunieši, acīm redzami ne pirmoreiz šāda rakstura sapulcē piedalīdamies. Viņi skaļi pieprasa, lai arhitekta sieva atzīstas gan projektu kopiju saīņa slēpšanā, gan sakaros ar ārzemju izlūkdienestiem, gan Senā Nama fotografēšanā kopā ar vīru, gan citos noziegumos, kuriem ar konkrēto situāciju šķietami it kā nebūtu pat nekāda sakara, piemēram, lozungu notriepšanā ar darvu, lai izjauktu demonstrāciju pret mīlestības jūtu fetišizētājiem, un tā tālāk. Aizvien vairāk satracinādamies, viņi pārmaiņus lec augšā uz podestiem, kliedz, draud, vicina dūres sievietes acu priekšā.

Kopmitnes iedzīvotāji neuzkritoši, bet noteikti virzās no paaugstinājuma uz pagalma malām.

Jauniešu aktivitāte, masās atbalsi nerazdama, arī sāk apsīkt. Viņi pārtrauc un skatās uz pirmo, gaidīdami norādījumus.

PIRMAIS. Jautājums arhitekta sievai: vai viņa, visas kopmitnes vienprātīgo nosodījumu sāpīgi pārdzīvodama, varbūt ir pārdomājusi un mums pateiks, kur atrodas saīnis?

Sieva papurina galvu.

OTRAIS. Nekaunība visaugstākajā pakāpē!

TRESAIS. Kur paliek elementārā pieklājība pret kolektīvu?

CETURTAIS. Atklāta nīrgāšanās!

PIEKTAIS. Vai tiešām mēs mierīgi ļausim, lai viņa spļauj mums virsū?

Pirmais dod zimi jauniešu grupīnai, kas vēlreiz metas pie sievietes un cenšas piespiest viņu atzīties, bet jau atslābināti, bez istas pārliecības.

PIRMAIS. Apvaidiet uz brīdi savas taisnīgās dusmas!

Jaunieši atkāpjas.

Pirmais tuvojas arhitekta sievai.

Strādnieku šķira, ņemot vērā jūsu grūto bērnību nabadzīgā lauku pastnieka ģimenē, dod jums pēdējo iespēju kopā ar dēlu iet tālāk pa nosprausto ceļu, atsakoties un norobežojoties no vīra!

Sieva klusē.

OTRAIS. Atsakies!

TRESAIS. Nosodi viņul!

CETURTAIS. Vēl neesi apjēgusi, kas viņš tāds ir?

PIEKTAIS. Nodevējs!

PIRMAIS. Jūs atsakāties no viņa?

*Sieva noraidoši purina galvu.
Balsu murdoņā šalc pagalms.*

Un tas ir viss, ko jūs varat teikt strādnieku šķirai?

Sajā brīdī pagalmā izvelkas direktors naktskreklā un apakšbikses, ļoti slims, tikko uz kājām turēdamies.

Visi aplust. Ilgus gadus šis cilvēks piederējis pie vadošajiem pilsētā, lielai daļai klātesošo bijis augstākā priekšniecība, respektējams un cienijams...

DIREKTORS, *pēdējos spēkus sakopojis, spalgā veca vīra balsī.* Kas tā par strādnieku šķiru, interesanti būtu zināt, kuras vārdā jūs uzstājaties? Visas valsts mērogā ja runājam, tad 80 procentus tautas sastāda zemniecība, bet mūsu rūpnīcā vienīgais īstais strādnieks ir meistars, ar kuru kopā ieradāmie no galvaspilsētas! Pārējie visi taču ir zemnieki, atbēguši no laukiem, kad te uzcēlām rūpnīcu, bet tur sākās bads!

Klusums.

PIRMAIS *attapies.* Aizbāzt muti zvēriskā niknumā bez bremsēm palikušajam «melnajam bandītam»!

DIREKTORS. Kas jūs tādi esat? Kur ir jūsu pilnvaras? Ar kādām tiesībām jūs te...

*Direktora spēki ir galā, viņš saņemst.
Divi institūta darbinieki saņem viņu zem padusēm un velk uz vārtiem.
Vārtos viņš atgūstas, pieķeras pie staba, mēģina piecelties.*

Klaigājat tikai savas iemācītās frāzes, paši bez bremsēm braukdami, un uzdotaties par nezin ko, bet patiesībā esat...

PIRMAIS. Aizvākt!

*Direktoru aplusina un aizvelk.
Pagalms klusē.*

Jūs dzirdējāt? Redzējāt, kāda inde pil no vecā skoriona?

MĀCEKLIS. Ja jau pat tādi lien laukā no šķirbām, lai aizstāvētu šo, vai maz vairs tālāk jāpētī, kas par putnu ir šis?

Pirmais enerģiskā žestā norāda uz vienu no plakātiem.

MĀCEKLIS un DAŽI DARBINIEKI. «Cīnīsimies pret visu, ko aizstāv ienaidnieks!»

PIRMAIS. Kurš stāvēja sargpostenī pie izdzimtena?

Klusums.

Meistara sieva, jūs norīkojāt! Kurš tas bija?

MEISTARA SIEVA *apskatās un paceļ roku ar izstieptu rādītāja pirkstu.* Tas!

TAS. Jā, bet viņš gulēja bez samaņas, un es...

PIRMAIS. Viņš simulēja!

TAS. Nē! Es pārbaudīju! Man pat izlikās, ka viņš ir jau miris!

PIRMAIS. Vienalga! Kas jums atļāva pamest posteni?

TAS. Iznācu uz īsu brīdi, jo...

PIRMAIS. Zaudēt modribu — kauns! Prom!

Divi aizved apjukušo puist.

Nožēlojamais mēģinājums izjaukt sapulci, profams, ar lielu negodu izgāzās, jo revolucionārās masas varenā vēzienā aizslaucīja no ceļa jau dzīvu pūt sākušo pagātnes palieku!

MĀCEKLIS. Atkritumu bedrē vieta šitādam!

PIRMAIS. Vispirms gan jānoskaidro, ar ko viņš saistīts un no kā saņēmis norādījumus!

OTRAIS. Noskaidrosim!

TREŠAIS. Dabūsim rokā!

CETURTAIS. Iespējams, ka tepat kopmītnē...

PIEKTAIS. Vairāk nekā iespējams!

PIRMAIS. Sargposteni pie vārtiem, jūs dzirdat?

ABAS SIEVIETES. Dzirdam!

PIRMAIS. Pagalmu atstāt nedrīkst neviena dzīva dvēsele! Sapatāt?

ABAS. Sapatām!

MEISTARA SIEVA. Skatieties jūs man!

PIRMAIS. Lai izkļiedētu šķebīgo smaku, kādu uzdvesa anahroniski senilais puveklis, dosim vārdu jaunatneil Mūsu vidū ir meitene, aktīva vienībniece, no kuras šķietamais arhitekts centās uzzināt valsts noslēpumus, uz mirkli viņu pat apmulsinādams ar savu demagoģiju. Runā, meitene! Pasaki viņam visu, kas tev ir sakāms!

Meitene vilcinās.

VIETNIEKS *viņai aiz muguras, čukstus.* Ej taču... Meitiņ, ko tu vēl gaidi? Tāda izdevība!

Meitene lēnām dodas auri pagalmam uz paaugstinājumu. Pakāpjas. Nostājas pretim arhitektam un skatās viņā.

PIRMAIS. Droši sakil Neko viņš tev nepadarīs, jo aiz tevis stāvam mēs!

MEITENE. Paldies jums, ka devāt man lasīt grāmatas un mācījāt saprast mūziku... *Zemu paklanās.*

Brīdi valda dziļš klusums,

BALSIS.

— Ko viņa teica, es laikam pār klausijos ...

— To pašu vien teica ...

— Paldies pateica?

— Direktora vietnieka meita!

— Nevar būt!

OTRAIS. Cilvēks, kuram ir tāda meita, strādā jūsu rūpnīcā par direktora vietnieku?

TRESAIS. Kauns un negods!

CETURTAIS. Vārdu trūkst ...

PIEKTAIS. Vienu acumirkli... Vai agrāk viņš nebija vietnieks tam pašam, kurš nupat mēģināja izjaukt sa- pulci?

MĀCEKLIS. Bija un kopā ar to pašu kā «melnaiss ban- dīts» no rītiem slaucīja ielas, bet viņu rehabilitēja!

PIRMAIS. Tādas meitas tēvu!

VIETNIEKS. Viņa nav mana meita!

BALSIS.

— Kā tad nu uzreiz nav?

— Nupat vēl bija ...

— Kopmītnē dzimusi un augusi!

— Nav viņa meita!

— Izdomājis!

— No atbildības bēg!

— Kā meita tad viņa ir?

VIETNIEKS. Viņa no manis publiski atteicās, daudzi bija klāt, un tagad es atsakos no viņas! Tu dzirdi? Izdzī- mums mūsu godīgajā proletāriešu ģimenē! Odze, tu! Mēs tevi audzinājām «Norādījumu» gaismā, bet tu, nekrietnā, citātu vietā priekšroku devi revizionistu saldajām balsīm, kas čukstēja ausis par kapitālisma ceļu un par tā sau- camo mīlestību... Fui, pretīgā! No šī brīža un uz visiem laikiem tu esi mums sveša, to mēs ar sievu vēlāk apliecī- nāsim arī rakstiski! Mūsu durvis, liec vērā, tev ir aiz- slēgtas ar septiņām atslēgām un aizzīmogotas ar devi- ņiem zīmogiem!

Meltene joprojām stāu līdzās arhitektam un viņa sievai.

Visi, negaidītā, notikumumu pavērsiena apmulsināti, klusēdami skatās viņos.

Arhitekts paceļ roku un pieskaras meitenes plecām, un šajā bīklajā žestā ir gan pateicība, gan līdzjūtība, gan norādījums kāpt lejā no paaugstinājuma.

Meitene pamāj un paklausa.

PIRMAIS. Jūs redzējāt, kā viņš tagad viņu grūž projām? Tagad arī viņš atsakās, bet vai meitene patiesībā nav kritusi par upuri viņa paša zemiskajām intrigām?

Institūta darbinieki sanāk apkārt pirmajam un pusbalsi apspriež, ko darīt, jo viss iet acīm redzami aplam un neko labu nesola.

Jaunumus satraukti apspriež arī kopmītnes iedzīvotāji.

Uz paaugstinājuma vientuļi stāv arhitekts un viņa sieva, un šī ir pirmā reize sapulces laikā, kad viņi paskatās viens uz otru.

Meitene nāk šurp pie meistara mazdēla.

MAZDELS. Ko tu izdarīji?

MEITENE. Atsakies arī tu no manis...

MAZDELS. Kā tu varēji — kaut ko tādul! Vai tu esi prātu zaudējusi?

MEITENE. Atsakies, nu lūdzu! Par vēlu kamēr nav!

Ne viens, ne otrs neievēro, ka viņu sarunu slepus noklausās jauna sieviete, kurai ļoti pāri nodarījusi daba, tik nepievilcīga viņa ir ārēji.

MAZDELS. Domā, ņems vērā kāds?

MEITENE. Ņems, ja tu mani ar skarbiem vārdiem nosodi un teiksi, ka nīsti un nicin!

MAZDELS. Šaubos...

MEITENE. Nosodi mani kā pēdējo, es neapvainošos, jo tev jātiek uz Sniegotajiem Kalniem, tu dzirdi? Domā tikai par tiem, nevis par mani! Mēs abi zinām, kas esam viens otram, tāpēc tavi vārdi, lai tu sacītu ko sacīdams, mani neskars, jo es sapratīšu, ka citādi nav iespējams... Atceries: mūsu Sniegotie Kalni! Kaut arī manis tur nebūs, es tomēr skatišos tajos kopā ar tevi, kad sniegs mirdzēs rīta saulē! Nu? Ej taču! Tu dzirdi?

Mazdēls, bridī svārstījies, dodas uz paaugstinājuma pusi.

BALSIS.

— Meistara mazdēls!

— Nu tad!

— Lai saka vienu prātīgu vārdu!

— Tik ilgi vienībā gatavots!

— Gudrāks par mums visiem šajos jautājumos!

MAZDELS. Nebija viegli direktora vietniekam atteikties pašam no savas meitas, bet es viņu saprotu, jo sa-

vādāk viņš nevarēja. Viņš, kas atkal jau, lielas pārlicības pilns, droši iet tālāk pa nosprausto ceļu! Tāpēc jāatsakās no draudzības ar šo meiteni arī man — un es atsakos...

MEISTARA SIEVA. Pareizi, mazdēliņ! Vai es tevi nebrīdināju?

MAZDĒLS. Atsakos, pavisam!

JAUNĀ SIEVIETE, KAS NOKLAUSIJĀS SARUNU. Neticiet viņam, tie ir meli! Viņš melo!

MEISTARA SIEVA. Ko tu tur pļukšķi, izplūkātais pagagaili? Ko tu zini? Kas tev par daļu?

JAUNĀ SIEVIETE. Šī viņu samācīja, es dzirdēju, lai viņš atsakās, bet patiesībā slepeni mīlēsies ar viņu tāpat vien uz priekšu! Pa kaktiem nolīduši, slepeni! Es dzirdēju! Es visu dzirdēju, katru vārdu es dzirdēju!

MEITENE. Tu pati viņu klusībā mīli, es zinu, un tāpēc, mani neieredzējama, visu sagrozī!

JAUNĀ SIEVIETE. Nē!

MEITENE. Jā! Visul! Es teicu, lai viņš atsakās no manis, bet es neteicu, ka...

JAUNĀ SIEVIETE. Tu teici! Tu teici!

PIRMAIS. Klusul! Pietiekl! Meistara mazdēls lai pasaka!

MAZDĒLS *pēc briža*. Patlaban, kad visā zemē sākusies varenā kustība, kuras priekšgalā iet jaunatne un kurai tauta devusi cildeno nosaukumu «kultūras revolūcija», ikvienam no mums skaidri jāapzinās, par ko mēs esam, par atmirstošo vai par to, uz ko ved Dižā Vadoņa nospraustais ceļš!

JAUNIESU GRUPA. Desmittūkstošreiz desmittūkstoš gadu Dižajam Vadoņim, Ceļvedim un Saulei!

MAZDĒLS. Meitenes nenobriedušo prātu veikli pamanījās ietekmēt cilvēks, ko šodien nosodām, dodams viņai lasīt īpaši izmeklētas un neuzkrītošā secībā viltīgi sakārtotas feodāli buržuāziskās grāmatas, un viņa naivi lasīja, nezinādama, ka sasaistījusies ar ienaidnieku. Šodien viņa to nezināt vairs nevar, tāpat kā mēs visi, un tomēr nāk un saka viņam paldies, nevis cērt pļauku un iesplauj sejā, kā viņš to būtu pelnījis...

JAUNIESI. Kauns viņai! Kauns!

MAZDĒLS. Viņa tik tiešām mācīja mani atteikties no viņas un viņu nosodīt, jā, un domāja, ka tas būs tikai vārdos, bet pārrēķinājās! Tādi kā viņa nav, nevar būt un nekad nebūs līdzgājēji pa nosprausto ceļu, kam es esmu nolēmis atdot dzīvī!

JAUNIESI *cits caur citu*. Tāpat kā mēs! Visul Bez atlikuma!

MEISTARA SIEVA. Es lepojos ar tevi, mazdēliņ!

VIETNIEKS. Es arī lepojos!

PIRMAIS. Jautājums direktora vietnieka meitai...

VIETNIEKS. Es atvainojos, bijušajai!

PIRMAIS. ...bijušajai meitai: vai viņa pret meistara mazdēla sacīto neiebilst?

MEITENE. Nē.

PIRMAIS. Un vai viņa apzinās, kādas var būt konsekvences?

MEITENE. Jā...

Pagalmā pēc saspringtā klusuma atsākas dzīvas sarunas. Institūta darbinieki panāk uz priekšu, aicinot līdzī meistara stevu.

PIRMAIS. Mēs nepārtraukti novirzāmies sānis, bet jābeidz taču saruna ar tiem turl!

MEISTARA SIEVA. Jābeidz? Vai tad jūs būtu sākuši? Jāsāk!

PIRMAIS. Es nesaprotu...

MEISTARA SIEVA. Jārūnā par to, kas ir un kas uztrauc visus, nevis par to, kā pav! Sainis ar projektiem istabā zem grīdas, nu tad izdomājuši... Adatu kopmītnē neienesīsi, ne vēl saīni... Tagad runāšu es! *Iet uz paugstinājuma pusi.*

PIRMAIS. Dodam vārdu apsardzes priekšniecei!

MEISTARA SIEVA. Atbildi — kāpēc tu apprecējies ar viņu? Ar tādul!

Visi pārsteigtī klausās, jautājums ir tik negaidīts un nevēlētā...

Drosmes trūkst, ko? Neteiksi? Izdarīt varēji, bet godīgi un atklāti pateikt nevari? Tad es pateikšu tavā vietā, lai dzird visi: par naudu tu sevi apkaunoji, pārdodamās tādā strupeklī!

Arhitekta steva stāv nekustīgi, ne viņa ko apliecina, ne noliedz, tikai skatnā, ko viņa uzmet runātājam, ir reizē izbrīns un nicinājums.

Labi jau, labi, neatzīsties, ja negribi, jo tagad viss tāpat ir pilnīgi skaidrs! Pastnieka meitai, pusbadā augušai, sakārojās cepešul! Āre nul! Mute ciet! Vaļā neveras teikt, ka es meloju! Kas ir tava kopētājas aldziņa pret galvenā arhitekta algu, kādu saņēma šis? Āre nul! Šim tagad beigas, tavam nelieša vīrelim, bet, tu pati kā tālāk dzīvosi, mēs vēl paskatīsimies!

Meistara sieva runā aizvien straujāk, atsevišķi vārdi sāk saplūst kopā un nav vairs izšķirami.

OTRAIS priekšā. Kurp tā vecene velk?

TREŠAIS. Galīgi šķērsām!

CETURTAIS. Bez kādas sakarības ar ...

PIEKTAIS. Jāaptur!

PIRMAIS. Savs racionālais kodols tur laikam ir...
Pavērojiet, kas notiek ar sievietēm!

Un tiešām! Vairākas kaimiņienes, līdz šim turējušās nomaļus un neko lielu no visa notiekošā nesaprazdamas, pēkšņi atdzivojas, dodas uz priekšu... Nogaida, līdz meistara sieva apklust, lai levilktu elpa, un metas viņai talkā, acīm spidot...

SIEVIEŠU BALSIS.

- Cik naudas viņš tev iedeva?
- Ko tu nopirki?
- Kur noglabāji?
- Runā!
- Tik daudz naudas, bet vēl nebij diezgan!
- Badīgā haizivene!
- Paklīdene, uz ārzemēm bēgt!
- Kam tu naktī zvanīji uz galvaspilsētu?
- Ar ko sarunāji tikšanos Rietumu stacijā?
- Slampa izstīdējusi!
- Ņergal!

Grūti pateikt, cik ilgi tas tā būtu turpinājies un ar ko beigtos, ja sarkani neiekvēlojušās naksnīgās debesis vīrs pagalma, atspulgodams arī kopmītnes logu rūtis.

VIRIEŠU BALSIS.

- Skatieties, skatieties!
- Ugunsgrēks...
- Deg, patiešām!
- Kur tas varētu būt?
- Mīļie, deg Senais Nams!
- Nestāstil!
- Senais Nams, nul!

PIRMAIS. Tas pats Senais Nams, ko šis nelietis uz-
mēroja, aprakstīja un nofotografēja, ārzemju aģents bū-
dams!

OTRAIS. Atzīsies varbūt beidzot?

TREŠAIS. Kad viss nu ir absolūti skaidrs!

CETURTAIS. Gaišās liesmās kad deg!

PIEKTAIS. Joprojām klusēsi?

BALSIS.

- Vienīgā skaistā ēka mūsu pilsētā ...
 - Kam roka pacēlās?
 - Acīm kur pakavēties nebūs ...
 - Senā Nama nebūs, neticami ...
 - Mūžam bijis, kopš paaudzēm!
 - Pilsētas simbols!
- PIRMAIS. Uzmanībul!

Visi pagriežas pret viņu.

Kritikas un cīņas sapulcei kopmītnē mēs nu varētu pielikt punktu, jo nelietis ir pilnīgi atmaskots un viņa vainu apliecina ugunsgrēks tur, kur vēl pavisam nesen viņš, žultains aiz naida, ložņāja ar savu fotoaparātu ...

OTRAIS. Tikai nu nedomā, ka tu esi mūs satriecis!

TRESAIS. Gluži otrādi!

CETURTAIS. Vēl stiprāki mēs esam kļuvuši tagad, vēl saliedētāki!

PIEKTAIS. Pīga tev!

PIRMAIS. Feodāļi, izmantodami vislabākās vietas savas ideoloģijas izplatīšanai, arī pie mums pili uzcēla uz vienīgā pakalna šajā līdzenumā, bet tagad, es esmu pārliecināts, pēc drupu novākšanas tur pacelsies 25 metrus augsts postaments ar Dižā Vadoņa bronzas tēlu virsotnē, lai ikvienam no mums būtu laime atrasties viņam pie kājām!

Pa vārtiem iesleidzas jauneklis, arī no projektēšanas institūta, un paalcina pirmo sānis.

Citi, satraukti sarunādamies, atkal pievēršas ugunsgrēkam.

JAUNEKLIS. Vienībniekiem, es noskaidroju, apnicis stiept grāmatas ārā no Senā Nama un viņi nolēmuši sadedzināt tās turpat ...

PIRMAIS. Iekšā? Bibliotēkā?

JAUNEKLIS. Bērni paliek bērni ... Neesot ienācis prātā, teikuši, ka uguns varētu pārsvieties arī uz citām telpām ...

PIRMAIS. Jā ... Bet galu galā kas tad ir noticis?

JAUNEKLIS. Jūs domājat?

PIRMAIS. Vieta postamentam un tēlam atbrīvojusies pati no sevis, nejaušības rezultātā ...

JAUNEKLIS. Tas nu gan ... Jānovāc vienīgi drupas ...

PIRMAIS. Ir taču starpība starp Senā Nama nojauk-

šanu, kas varētu radīt nevēlamas atbalsis ārzemēs, un starp Senā Nama drupu novākšanu, dabisku un nepieciešamu?

JAUNEKLIS. Ir, ir ... Pavisam cits kas ...

PIRMAIS *skaļi, visiem*. Sapulce, piesātināta ar kvēli aizrautīgu kaujinieciskumu un ar dedzīgu neiecietību pret idejiskajiem pretiniekiem, sevi attaisnojusi pilnīgi un devusi lieliskus rezultātus! Ārzemju aģents, neskatoties uz visu viņa nekrietno demagoģiju un meliem, atmaskots stāv mūsu priekšā un griež zobus aiz niknuma, taču ir bezspēcīgs pret mūsu saliedētību!

MĀCEKLIS. «Neko — sev, visu — tautai!»

MEISTARA SIEVA. «Uz priekšu pa nosprausto ceļu!»
INSTITŪTA DARBINIEKI *dzied*.

Uz priekšu pa nosprausto ceļu,
Ko apgaismo citātu mirdzums,
Jo Diženā Vadoņa vārdi
Mums dienu un nakti pie sirds!

Darbinieki lielā steigā pazūd, aizraudami līdz arhitektu.

Aizved arī meiteni. Vārtos atgriezies, viņa ar acīm meklē meistara mazdēlu, taču tas novēršas.

Uz paaugstinājuma stāv arhitekta sieva.

Kopmītnes temitnieki, cenzdamies uz viņas pusi neskatīties, klusēdami dodas iekšā, jo visiem pēkšņi kļuvis neērti.

Arhitekta sieva pārgurusi apsēžas uz kastes.

No sava žagaru kapājāmā baļķa pieceļas un aizsmēķē meistars.

Nodziesť spuldzes.

Tumšajā pagalmā redzama vienīgi meistara cigaretes uguntiņa.

Maza, bet dzīva.

Priekšskars

TREŠAIS CĒLIENS

4. aina

Septiņdesmito gadu sākums.

Rudens pievakare.

Savās gaitās iet un nāk kopmītnes iedzīvotāji.

Meistara sieva savu augsto posteni jau zaudējusi un sarunājas ar visiem laipni. Patlaban ap viņu sastājušās un klausās vāra-kas kaimiņienes.

MEISTARA SIEVA. Jā, un pēc tam viņi manam vīram gan šādus amatus piedāvāja, gan tādus, pat par mehāniskā ceļa priekšnieku gribēja iecelt ... Nē un nē! Meistars viņš esot bijis un meistars palikšot... Spitīgs, nul

Kā jau no laika galal Visi saka, visi aicina, bet viņš...
Pārl pagalmam ar grozu rokā let arhitekta sieva, sevi terā-
usies.

Visas noskatās, kamēr viņa pazūd aiz vārtiem.

Jūs redzējāt? Šitā vien tikai, gadiem... Aiziet uz darbu un pārnāk no darba, aiziet pēc dārzeniem vai pēc malkas un pārnāk, iekurina plīti un... Ja nu pie dēla iegriežas kādreiz, bet arī tad drīz vien ir atkal mājās... Gaidal! Es viņai saku, laiks būtu jaunu ģimenīti dibināt, cik ilgi var gaidīt, paiet dzīve... Kas tur arī bija no tā mazā vīriņa — tādai sievietei... Lai nu nav skaistule, sacīsim, bet tomēr, un ir man viens tepat aiz diviem kvartāliem, iepazīstināt es viņus varētu kuru katru dienu kaut vai... Pat neatbild! Vēl vairāk — izliekas, ka nav dzirdējus! Mani vārdi, labu vien gribot un vēlot, viņai kā vējš gar ausīm!

KĀDA KAIMIŅIENE. Vai jūsu mazdēliņš nav jums atrakstijis?

MEISTARA SIEVA. Nav gan.

KAIMIŅIENE. Un nekādu ziņul

OTRA. Mēs vēl spriedām, ka...

MEISTARA SIEVA. Vai, kā izgāja no prātal Man taču katliņš uz uguns... *Aizsteidzas,*

KAIMIŅIENES.

— Katliņš, ko tu neteiksi...

— Trīsreiz tukšs būtu izvārijies!

— Nepatika, redzi!

— Kur nul

— Citu dzīvē degunu bāzt, jā!

— Bet pašai kad pajautā?

— Katliņš...

— Jāsmejas!

— Sešdesmitajos gados paši visaktīvākie visur bija taisni tādi kā viņal

— Pirmie un pa priekšu!

— Galveniel

— Kur tas viņas mazdēls īsti palicis?

— Ej meklē...

— Man stāstīja, ka vienībniekus savākuši kopā...

— Jā, es arī dzirdēju! Savākuši, mācot strādāt...

— Vai tie vairs būs darba darītāji?

— Mazdēls jau nu nemūžam...

— Kāds bija, šeit kad auga, tik patikams un...

— Un par ko kļuva tur!

- Nabaga meistars, vectētiņš būdams, cieta visvairāk!
- Neizrādīja tikai!
- Sī toties priecājās...
- Ko nu par šo...
- Domā, mēs neatceramies...
- Atceramies!

MEISTARA SIEVA, *neredzama, no augšas*. Ak viņas nu būs tās gudrās, labās un pareizās!

PIRMĀ KAIMIŅIENE. Noklausījusies...

MEISTARA SIEVA, *neredzama*. Tagad! Nosodītājas, ko domāties! Bet toreiz?

OTRĀ KAIMIŅIENE. Dzirdiet, dzirdiet! Nu vēl sāks pārmeist mums!

TREŠĀ. Lai kurš, bet šitā!

CETURTĀ. Apsardzes priekšniece!

Visas, reizē runādamas, metas iekšā.

Pa vārtiem iesteidzas arhitekta sieva ar grozu un žagaru klēpīti. Atskatās. Grib doties iekšā namā, taču biedē skaļās balsis... Beidzot viņa izšķiras par solu un apsēžas, grozs blakām, žagari zemē pie kājām...

Ienāk trīs projektēšanas institūta darbinieki — otrais, trešais un ceturtais.

OTRAIS *laipni*. Ai, ai, ail Kāpēc jūs no mums tā bēgāt?

TREŠAIS. It kā mēs gribētu jums ko atņemt!

CETURTAIS. Žagaru klēpīti, vai?

OTRAIS. Pajautāt tikai gribējām... Vai tiešām jūsu vīra nav mājās?

Sieva noraidoši papurina galvu.

TREŠAIS. Un nav arī bijis?

Tā pati mēmā atbilde.

CETURTAIS. Savādi...

OTRAIS. Ko viņas tur klaigā?

Sieva klusē.

TREŠAIS. Varbūt jūsu vīrs atrodas tur?

Sieva atkal papurina galvu.

Visi trīs saskatās un iziet pa vārtiem.

Sieva brīdi klausās negantajā strīdā, tad nolupstas un sāk ar mazu cirovīti kapāt žagarus, par kluci izmantodama zemē guļošo balķa galu. Taču drīz pārtrauc — satraukta, izklaidīga, citu domu varā.

Nāk arhitekts. Pie vārtiem apstājas. Skatās.

Sieva atsāk kapāšanu.

Arhitekts tuvojas, bet viņa soļu troksni aplāpē skaļās sievetešu balsis namā.

Kas steval liek atskatīties? Ena?

Viņa pārtrauc darbu un pieceļas.

Abi lūkojas viens otrā. Izmocīti, novājējuši — viņa liekas vēl garāka, viņš vēl mazāks... Tikšanās brīdis gan viņai, gan viņam ir gandrīz neizturams, tas iet pāri viņu spēkiem, un viņa pagriežas un skriešus pazūd namā.

Viņš, brīdi stāvējis, pietupstas, paņem ciroviti un turpina viņas darbu.

Nāk meistara sieva, no dusmīgajām kaimiņienēm enerģiskl atgaiņādamās.

MEISTARA SIEVA. Kāda nozīme, kurš pirmais iesāka? Jūs visas toreiz kļiedzāt! Kā vārnas ķērcāt!

KAIMIŅIENES.

— Ak tā gan?

— Kad izsunī un izlamā uz pēdējot!

— Kad sadzen kopā!

— Ar varu kad piespiež!

— Kurš tas bija, kas to darīja?

— Interesanti būtu zināt!

— Vai mēs par sevi domājām?

— Par vīriem!

— Par bērniem domājām, par mazbērniem!

MEISTARA SIEVA. Un man nebij jādomā? Kad man lika un uz mani ar dūrēm metās! Kaut kāda tur arhitektiņa dēļ man laikam vajadzēja no jumta uz saplēstām pudelēm lēkt? *Ierauga žagaru kapātāju.* Kas tad tas?

PIRMĀ KAIMIŅIENE. Nevar būt...

OTRĀ. Ir, ir... Viņš...

Visas klusēdamas skatās.

Meistara sieva, aiz pārbiņa bez valodas palikusi, atziet un pazūd namā.

Arhitekts kapā žagarus.

Kaimiņienes atkāpjas pagalma dziļumā un turpina skatīties, it kā redzētu rēgu.

Pa vārtiem atgriežas visi trīs projektēšanas institūta darbinieki.

OTRAIS. Nu beidzot!

TRESAIS. Mums jau ziņoja...

CETURTAIS. Ziņoja, tāpēc taisni vai sanervozējāmieš — ne mājās, ne darbā, ne... Sākām domāt, kas varētu būt noticis, kur meklēt, kam prasīt...

OTRAIS. Beidzot nu redzam paši ar savām acīm — dzīvu un veselul!

Arhitekts, it kā šo cilvēku te nebūtu, savāc sakapātos žagarus un atziet.

Nekas, būs labi. Pirmajā brīdī, jāsaprot taču...

TRESAIS. Jebkurš no mums viņa vietā, manuprāt...

CETURTAIS. Vai dieniņ!

TRESAIS. Kas tā te par malku viņam?

CETURTAIS. Jāziņo arodkomitejai, lai nekavējoties sagādā kārtīgu.

OTRAIS. Patiešām.

TRESAIS. Nāk virsū ziema, bet radošam cilvēkam pašam jāmeklē kurināšanai žagari!

CETURTAIS. Nekādos rāmjos neiet!

OTRAIS *kaimiņienēm*. Arhitekta sievai, mēs ceram, nebūs iemesla žēloties viņam par kopmītnes kaimiņiem?

TRESAIS. Tas varētu noskaņot nevēlami...

CETURTAIS. Palielinātu pārvaramo psiholoģisko barjeru, tā sakot...

OTRAIS. Palīdzējāt taču viņai šajos gados? Interesējaties?

Klusums.

TRESAIS. Kā gan citādi!

CETURTAIS. Kaimiņi!

KĀDA KAIMIŅIENE. Vai tad rehabilitējuši?

OTRAIS. Pilnīgi!

TRESAIS. Visi apvainojumi pārbaudot izrādījušies no zila gaisa grābti nekrietni safantazējumi, vairāk nekasi!

CETURTAIS. Pat konfiscētās mēbeles viņam tiks atdotas atpakaļ!

OTRAIS. Tāpēc jau sanervozējāmie! Rehabilitēts, iecelts atkal par mūsu projektēšanas institūta galveno arhitektu un tā tālāk, bet nav viņa! Mājās nav, darbā nav... Saprotiet mūsu stāvokli! Atbildam taču mēs...

Nāk meistara sieva, paguvusi attapties un, jādomā, noklausījies.

MEISTARA SIEVA. Vairāk par visiem jau nu priecāties meistars, mans vīrs... Kā viņš vienādiņ par to neļaimīgo sievieti rūpējās! Te logs jāiestiklo, te šis, te tas... Es kādreiz saku, tu nemācies virsū, varbūt viņa nemaz nevēlas, ka viņas vietā visu padara citi, bet viņš atbild, lai es liekot viņam mieru un lai nejaucoties... Spītīgs!

OTRAIS. Mēs zinājām, ka uz kaimiņiem var pajauties.

TRESAIS. Vai tad varēja būt citādi?

CETURTAIS. Tāpēc arī lieki netraucējām.

Nāk arhitekts un viņa sieva, cieši kopā, kādreizējo šo divu cilvēku ēnas. Sieva nes grozu, vīram rokā lietussangs... Neko ap sevi neredzēdami un arī viens otrā neskatīdamies, viņi lēnām dodas pāri pagalmam.

Visi klusēdami nolūkojas viņos.

Abi gājēji pazūd aiz vārtiem.

MEISTARA SIEVA. Pirmais gājiens — pie dēliņa...

Visi pagriežas pret viņu.

Pie dēliņa, jā... Jūs brīnāties? Vecāki viņai palīdzēja audzināt, nabadzītei, viena viņa nebūtu tikusi galā, bet tagad, kad vīrs mājās... Nē, nu tāds prieks!

Priekšgars

5. aina

Ir septiņdesmito gadu vidus. Pagalmā nekas it kā nebūtu mainījies, taču tik ļoti vienvēidīgi tērpušies vīrs nav cilvēki, kas te uzturas atpūtas dienā. Kāda sievietei mugurā pat gaiša vasaras kleita, un virieši, ja arī bikses vairākiem palikušas vēl tās pašas tumšzilās, virskrekļus valkā svītrotus vai rūtutus.

Pa vārtiem nedroši ienāk meistara mazdēls un skatās apkārt, bet neviens nepievērš viņam uzmanību.

Cauri pagalmam nāk meistara sieva ar grozu, visus laipni sveicinādama.

MAZDELS. Vecmāmiņ...

MEISTARA SIEVA *apstājas, ieskatās.* Mazdēliņ, tu?

MAZDELS. Es...

MEISTARA SIEVA. Desmit gadus, apaļus desmit gadus ne redzēts, ne manīts, ne ziņu devis! *Piesardzīgi palūkojas visapkārt, vai kāds nedzird.* Izbēgi? Vai tad tev nav jādzīvo tur tajā...

MAZDELS. Ir, bet... pēc mūsu līdzenuma sailgojos un pēc upes, kaut paskatīties gribējās...

MEISTARA SIEVA. Nestāvi te pie vārtiem! Kopmītnē tagad daudz jaunu, bet ir vēl arī pa kādam no vecajiem iedzīvotājiem, tevi var pazīt... Ej iekšā pie vectētiņa un sēdi, kamēr es būšu atpakaļ ar dārzeniem un pagatavošu jums pusdienas!

MAZDELS. Arhitekts laikam kur citur dzīvo?

MEISTARA SIEVA. Tepat vien dzīvo, lai gan mājokli varētu izvēlēties labu labo, jo viņu iecēlušī par galveno

visā pilsētā! Padomā, ko! Pilsētas galvenais arhitekts! Visa kopmītne lepoties lepojamies! Sievas gan viņam vairs nav, ar insultu aizgāja, bet nebij jau piemērota, gara un nesmuka, pats redzēji... Tik simpātiskam cilvēkam — tāda! Kas viņus abus turēja kopā, neviens līdz šai dienai nesaprot... Tagad mēs te lauzām galvas, kā šo atkal apprecināt, jo nav viegli vīrietim, vienam ar pusaudzi dēliņu palikušam, un es pat līgavu esmu sameklējusi, savu brāļameitu, nu taisni kā firziķa zieds saulē pēc lietutiņa, bet viņš ne dzirdēt negrib... Pat neklausās, kad es, no sirds un labu vēlēdama...

MAZDĒLS *pārtrauc*. Vecmāmiņ, tev jāiet, pati sacīji...

MEISTARA SIEVA. Taisnība... *Aiziet.*

Mazdēls paliek stāvēt vārtu tuvmā.

Nu uz viņa pusi jau paskatās te viens, te otrs nama iedzīvotājs.

Daži lēnām tuvojas.

Mazdēls pagriežas, lai aizietu.

Pretīm nāk arhitekts, nesdams lielu rasējamo dēli, kas pārsegts ar audumu.

Mazdēls paklanīdamies sveicina.

Arhitekts noliek dēli uz sola, atbalstīdams pret atzveltni, un skatās mazdēlā.

MAZDĒLS. Jā, tas esmu es...

ARHITEKTS. Uzreiz pazinu... Tu biji Sniegotajos Kalnos, pēc kuriem tā ilgojies?

MAZDĒLS. Biju...

ARHITEKTS. Vai sniegs tur no dūmiem un pelniem nav kļuvis melns?

MAZDĒLS. Vietām...

ARHITEKTS. Varu iedomāties...

MAZDĒLS. Ja jums riebjas sarunāties ar mani, pasakiet, un es iešu projām.

ARHITEKTS. Tu vēlējies man ko teikt?

MAZDĒLS. Jā.

ARHITEKTS. Saki vien. Tas ir, ja tu negatavojies te runāt par... nu, pirms desmit gadiem kas...

MAZDĒLS. Nē! Par to ne... Par citu...

ARHITEKTS. Lūdzu!

MAZDĒLS. Kādā augstā vietā, varbūt pašā visaugstākajā visos Sniegotajos Kalnos, sakrāvām sārta no senajām rokrakstu grāmatām, un mūks... tas notika klostera bibliotēkas pagalmā... mūks, kurš nebij aizbēdzis, lūdza,

Iai vienu grāmatu mēs atstājot nesadedzinātu, jo tā esot divtūkstoš gadu veca un vēlāk mums noderēšot... *Apklust.*

ARHITEKTS. Un... jūs ko darijāt?

MAZDĒLS. Mēs?

ARHITEKTS. Ar to grāmatu!

MAZDĒLS. Sadedzinājām, pirmo... Bet tas vecais vīrs, mūks, — viņš... *Atkal apklust.*

ARHITEKTS. Jūs viņu sitāt?

MAZDĒLS. Nu, tā tikai, viņš jau uz kājām lāgā neturējās aiz vecuma un pagalma stūrī pie žoga nomira, bet, kad es piegāju, no piedurknes laukā rēgojās šis te... Kaut kādas puķītes, katrai klāt paskaidrojums četrās valodās... Iešuvu aiz odes un... *Sniedz arhitektam.* Lūdzu.

ARHITEKTS *paņem, atloka garenformāta lapu, skatās.* Ārstniecības augu katalogs!

MAZDĒLS. Jūs domājat?

ARHITEKTS. Nosaukums, apraksts, kaites, pret kādām palīdz... Fantastiski — un tik sen atpakaļ! Viena valoda ir mūsējā, otra laikam sanskrits, pēc burtiem spriežot, bet tās divas... ej nu sazinī, tibetiešu varbūt vai... Nudien nepasacīšu... Mūki — pārrakstītāji bija poliglotti, cilvēki ar lielām zināšanām un talantīgi mākslinieki, jo zīmējumi izstrādāti gan precīzi, gan graciozi un smalki... Jā... Pamatīgs bijis katalogs, šī ir 793. lapa... *Sniedz atpakaļ.*

MAZDĒLS. Atnesu jums.

ARHITEKTS. Man?

MAZDĒLS. Jā...

ARHITEKTS. Kā tu varēji zināt, ka esmu palicis dzīvs?

MAZDĒLS. Žurnālā ieraudzīju — nejauši — jūsu rakstu par Seno Namu...

ARHITEKTS. Tādu kā tu visā zemē bija divdesmit miljoni. Vai citi arī ko paņēma?

MAZDĒLS. Par to draudēja nāve.

ARHITEKTS. Bet tu tomēr paņēmi, iešuvi aiz odes... Varbūt citi arī? Daži vismaz?

MAZDĒLS. Nepateikšu. Mēs neuzticējamies viens otram.

ARHITEKTS. Pat stūrītis no tādas lapas šodien ar

zeltu nav samaksājams... Jā, vai tu vēl atceries to meiteni? Direktora vietnieka meitu?

MAZDĒLS. Viņas vairs nav.

ARHITEKTS. Ja vēlies, paaicināšu.

MAZDĒLS. Nevēlos.

ARHITEKTS. Viņa šad un tad iegriežas, lai palīdzētu mums ar dēlu saimniecībā. Padomā...

MAZDĒLS. Nē.

ARHITEKTS. Kā zini.

MAZDĒLS. Viņa nevēlēšies.

ARHITEKTS. Iespējams, bet pateikt un pajautāt taču pienāktos?

Mazdēls neatbild.

Arhitekts aiziet.

Nāk meistars ar slotu.

Mazdēls paklanidamies sveicina.

MEISTARS. Izbēgi?

MAZDĒLS. Palaida. Pievakarē došos atpakaļ.

MEISTARS. Ak tad tā... Bet es domāju, ka...

MAZDĒLS. Vai tu, vecotēv, joprojām ar slotu?

MEISTARS. Joprojām.

MAZDĒLS. Un tu arī domā, ka man tagad vajadzētu pašam darīt sev galu?

MEISTARS. Nē.

MAZDĒLS. Tā domā daudzi.

MEISTARS. Es tā nedomāju.

MAZDĒLS. Bet... kā tu domā?

MEISTARS. Es?

MAZDĒLS. Ko vajadzētu?

MEISTARS. Darīt labu, sacīsim... Nesmīn!

MAZDĒLS. Es nesmīnu, vecotēv, es tikai...

MEISTARS. Kas bijis, par nebijušu nekļūs, un uzmodināmi nav mirušie, bet tam, kas darījis ļaunu, vajadzētu darīt labu, cik vien viņš var... Ko tad citu?

MAZDĒLS. Grūti, vecotēv...

MEISTARS. Pašam sev galu darīt, zināms, būtu vieglāk...

MAZDĒLS. Toreiz, vecotēv, pašnāvībā dzīvi beidza ievērojami zinātnieki, rakstnieki... Viena slavena vijolniece, koncertējusi Maskavā, Londonā un Filadelfijā... Kinorežisors — tas arī... Tu viņus nosodi?

MEISTARS. Viņus nē...

MAZDELS. Bet mani tu nosodītu?

MEISTARS. Viņi nespēja panest mocības... Kas moka tevi?

MAZDELS. Fiziski nekas...

Nāk meistara sieva, pilno grozu smagi nesdama.

MEISTARA SIEVA čukstus. Ejiet iekšā, trakiel

MEISTARS. Ūja nu...

MEISTARA SIEVA. Viņu var pazīt!

MEISTARS. Ir jau pazinuši, esi mierīga. Daži pat ienāca pie manis ar to prieka vēsti... Pastrādāšu līdz pusdienām vēl.

MEISTARA SIEVA. Jā, es tūlītīnās... Skrienu jau!

MEISTARS. Sēdīsimies atkal pie viena galda visi trīs...

MEISTARA SIEVA. It kā nekas nebūtu noticis, vai ne?

Nāk meitene.

Meistara sieva laipni sveicina un pazūd namā.

Meistars ar slotu iziet pa vārtiem.

Meitene apstājas, paskatās mazdēlā, nodur acis.

MAZDELS. Pie vecākiem dzīvo?

MEITENE *purina galvu*. Mātes vairs nav, bet tēvam ir cita sieva un aug cita meita...

MAZDELS. Arhitektam vajadzēja tevi pierunāt, lai tu iznāc?

MEITENE. Nē, mēs ar magnetofonu aizkavējāmies, viņš palika labojam... Viņš man atnesa kaseti, kurā ir... tev varbūt sen jau aizmirsies, bet bija viena plate...

MAZDELS. Par Frančesku un Paolo?

MEITENE. Atcerējies tomēr... Tas laikam bija kas līdzīgs vieglai jukšanai prātā, bet pāraudzināšanas nometnē es plati slēpu un glabāju kā kaķene bērņus, turklāt bez vismazākajām cerībām uz iespēju atskaņot, kur tad, kad tad? Plati, protams, uzgāja un sadauzīja sīkās drumslās, man tas sāpēja vairāk par sodīšanu, par pārvietošanu uz nometni ar pavisam citu režīmu, par... un tā tālāk... It kā es nu nebūtu zinājusi, ka pastāv neskaitāmas tādas plates, ka pastāv partitūras ārzemēs, pēc kurām orķestris no jauna var iespēlēt... Neesmu nosargājusi brīnišķīgo mūziku, es toreiz savā apmātībā domāju, mūzika ir pagalam un neatskanēs nekad vairs...

Plati ar akmeni daudzija puika, atmiņā līdz šai dienai palicis kā briesmonis, alu cilvēks un ... *Apraujas, nō grīmasēs mazdēla sejā satrūkusies.* Labi, pietiks, pietiks. Runāsim par ko citu. Tik ilgs laiks pagājis, tik gari gadi...

MAZDĒLS. Augstie Sniegoto Kalnu dievi, ja es būtu daudzijis tikai plates! Ja es ... Un arī tad, ja es būtu tikai plates daudzijis, es tev liktos briesmonis, bet es taču ... Plates! *Sāk skaļi smieties, smieklī pāriet vaidā, viņš metas ar seju smiltis.*

Cilvēki pagalmā atskatās. Vairāki vīrieši un sievietes nāk šurp, lai palīdzētu.
Meitene ar žestu aptur. *Patī nometas ceļos blakus mazdēlam.*

MEITENE. Piecelies, lūdzu, cilvēki skatās... Tu dzirdi? Nu lūdzu... Apsēdies, citādi viņi nāks šurp un ...

Mazdēls pieceļas sēdus.

Atļauj, es nopurināšu smiltis... Nu tā... Arhitekts tūlīt būs klāt ar manu magnetofonu, nu jau vajadzētu būt salabotam, un mēs... *Strauji maina tēmu.* Vai tu zini, ka mirusi viņa sieva?

Mazdēls pamāj.

Nesen... Viņš gan izturas tā, it kā viņa būtu dzīva — un varbūt arī ir, viņam... Tava vecmāmiņa nevar beigt meklēt iemeslus, kas viņus, ārēji tik dažādus, turēja kopā, bet nekā tāda nebija, vienīgi... Tu saproti, vai ne? Un, ja ir mīlestība, tad... Neticamā kārtā saglabājies viņu abu kāzu uzņēmums, stipri bojāts, kad dedzināja personiskās bibliotēkas, bet projektēšanas institūta fotolaboratorija neatlaidās, un tagad tas ir palielināts un piesprausts pie rasējamā dēļa, kamēr arhitekts tiks pie stikla un ierāmēs...

MAZDĒLS. Man likās, ka tur ir, nu, Senā Nama atjaunošanas projekts...

MEITENE. Nē, tur ir... Paskaties! *Noņem pārsegu.*

Redzamas gandrīz tikai sejas dabiskā lielumā, mierīgas un reizē gaišas aiz laimes.

Nāk arhitekts ar magnetofonu. Noliek uz sola. Ieslēdz. Tie ir Dantes elles lokā trakojošās viesuļvētras auri no Čaikovska «Frančeskas da Rimīni».

Pamanīts, ka redzams uzņēmums, arhitekts to atkal rūpīgi pārsedz. Cilvēki, kas atrodas pagalmā, sanāk apkārt arhitektam, meitenel un

KRĀJUMĀ PUBLICĒTO GUNĀRA PRIEDES LUGU SKATUVES GAITU HRONIKA

Kā pastāstīt par lugu gaitām teātros? Apsverot iespējamus variantus, nonācu pie šādas domas. No tagadnes metot skatu atpakaļ uz aizgājušiem gadiem, viss (ja ne viss, tad — daudz kas) ir labi pārredzams un precīzi novērtējams — gan maldi, gan cerības, gan apjukums, gan skata viedums. Viss tik tiešām ir labāk saskatāms, bet neapšaubāmi arī zaudējis savu konkrētā brīža kaislīgumu, kad, iespējams, arī kļūdi jāmieš (bet no visas sirds), kad gribējam izdarīt neiespējamo — ielūkoties nākotnē. (Ak, šī neizdziedināmā slimība, ar kuru, kā zināms, sirgst ne tikai kritiķi!) Bet varbūt mums tas kādreiz arī ir izdevies — dramaturgam, teātrim vai kritikai? Tādēļ nolēmu pāršķirstīt savas publicētās recenzijas par Gunāra Priedes lugu uzvedumiem, lai konstatētu, kas tieši iestudēšanas brīdī licies pats galvenais gan teātrim, gan kritikai, kuru šai gadījumā pārstāvētu es.

«TAVA LABĀ SLAVA»

1965. g. 14. maijā¹ A. Upiša Akadēmiskajā drāmas teātrī. Rež. A. Jaunušans, scenogr. R. Blumberga, komp. Ģ. Ramans. Armīns Turks — J. Kubilis, Ilze — H. Romanova, Lauma Lazdeniece — O. Lejaskalne, Zeltīte Jankovska — E. Ezeriņa, Minna Krauze — A. Klīns, Jānis Bruzītis — M. Vērdiņš.²

1978. g. jūn. Akadēmiskajā Raiņa Dailis teātrī. Rež. A. Liniņš, scenogr. J. Toropins, komp. J. Karlsons. Armīns Turks — H. Liepiņš, M. Vērdiņš, Ilze — M. Sneidere, Lauma Lazdeniece — L. Zvīgule, B. Ozoliņa, Zeltīte Jankovska — L. Bērziņa, V. Lasmane, Minna Krauze — A. Ābele, I. Laiva, Jānis Bruzītis — H. Kalniņš.

1978. gadā A. Liniņa iestudētās G. Priedes lugas «Tava labā slava» izrādes centrā izvirzījās Ilzes tēls aktrises M. Sneideres pārliecinošajā atveidojumā... [..] Uzvedums uzskatāmi un spilgti risināja Ilzes dvēseles konfliktus, liekot domāt par ilūziju un reālās dzīves reizēm jo traģisko sadursmi... [..] Padarīdams dzīvu šo lugas psiholoģisko slāni, režisors dramatiskā darba sociālo problemātiku, kas saistās ar Armīna Turka tēlu, atstāja neizstrādātu. Aktieri (H. Liepiņš, M. Vērdiņš) — ievērojamā komponista atveidotāji tika virzīti uz blazēta veiksmnieka radīšanu, neiedziļinoties ne sociālajos apstākļos, ne personiskajās īpašībās, kas talantīgo mākslinieku padarījuši par «bijušo» cilvēku.

«Jautājumā par attieksmi.» —
Literatūra un Māksla, 1982, 10. dec.

¹ Pirmizrādes datums.

² Te sniegti galveno lomu tēlotāji.

«SMARŽO SĒNES»

1967. gadā dramaturgs saraksta lugu «Smaržo sēnes». Tā neierauga skatuves gaismu, netiek iespiesta. Gunārs Priede aiziet no Latvijas Kīnematogrāfistu savienības valdes pirmā sekretāra posteņa. Viņš atgriežas pedagoģiskajā darbā... Iestājas klusēšanas laiks arī viņa daiļradē. Divus gadus G. Priede nespēj uzrakstīt neko. Piecus gadus viņa lugas neuzved.

Grām.: «Cilvēks un laiks Gunāra Priedes lugās», R., 1982, 166, 167. lpp.

«ZILĀ»

1973. g. 1. dec. L. Koidulas Pērnavas drāmas teātri. Rež. K. Raida, scenogr. U. Uibo. Rasma — H. Varema, Juris — A. Ro, V. Indriķsons, Linda — M. Pūzilda, Vidvuds — Ā. Ikskila.

1976. g. 11. jūn. Latvijas televīzijā. Rež. V. Jaunputniņa, scenogr. V. Zorins. Juris — L. Grabovskis, Rasma — E. Radziņa, Vidvuds — J. Lejaskalns, Linda — S. Putniņa.

1976. g. 7. sept. L. Paegles Valsts Valmieras teātri. Rež. M. Ķimele, scenogr. P. Martinsons. Juris — R. Rudāks, Rasma — R. Meirāne, Vidvuds — J. Zariņš, Linda — V. Straume.

M. Ķimeles uzvestā «Zilā» ir principiāli jauns G. Priedes lugu interpretējums pēdējo gadu Latvijas teātru dzīvē. Seit nejutām G. Priedes lugām un to iestudējumiem dažreiz piemītošo aptuvenību vai «it kā» pasteltoņus. IZRĀDES KONFLIKTOS UN TĒLOS.. ir liela konkrētība, zemes cilvēkiem piemītošais kaislīgums un ašums. [..] Visa izrāde idejiski būvēta uz ļoti šauras līnijas, it kā naža asmens, uz kuras noturēties divas patiesības par dzīvi nevar. [..] Sajā pusē ir dzīve, bet tur, mainīgajā, zilsārtajā debesu dzidrumā mierīgs un vienaldzīgs cilvēku gaida lielais nekas. [..] Juris (R. Rudāks) .. cīnās ar sevi un pārējiem par tiesībām palikt šai pusē dzīvē, bet dzīvē, kura būtu patiesa, ne līdzšinējā. [..] Viņā atdzīvojas līdz šim aizmigušās alkas pēc garīgā elementa cilvēkā. Tur ietilpst gan vaicājums sev un pasaulei — kādēļ cilvēks vispār dzīvo, gan aktiera līdzšinējās dzīves nožēla, gan tautas dziesmas, gan absolūti līdz šim nezinātā savas tautas pagātne. [..] Būtiskais cēlonis Jura bojā ejai izrādē ir psiholoģiski motivēts un filozofiski vispārināts. [..] Visa patiesība cilvēkam, kurš nav radināts pie tās, nav audzis tajā, var būt līdzvērtīga nāvei, tā cilvēka pleciem var izrādīties par smagu.

«Mērķis — cilvēks. Bet kāds?» — Padomju Jaunatne, 1976, 19. okt.

1976. g. Sidnejas latviešu teātri, Austrālijā. Rež. S. Sveilis, scenogr. A. Budlevskis. Rasma — L. Veikina, Juris — E. Ķipste, Vidvuds — J. Ķauķis, Linda — V. Kristovska.

1982. g. 21. jūn. Akadēmiskajā Raiņa Dailes teātri. Rež. A. Liniņš, scenogr. J. Dimīters. Rasma — V. Artmane, Juris — I. Elerts, Vidvuds — I. Kalniņš, Linda — A. Grūbe, V. Straume.

Nevar, neviena paaudze nevar cerēt uz mūžību, ja tā savu dzīvi cels uz iepriekšējās paaudzes kauliem, absolūti atsakoties no vēsturiskās pieredzes. Kad 1976. gadā Valmieras teātri uzveda «Zilo» kā liela stila ideju drāmu, M. Ķimele akcentēja tieši šo lugas filozofisko

saturu. [.] Atsakoties iztirzāt G. Priedes lugas filozofisko slāni, režisors A. Liniņš orientējies tikai uz šī dramatiskā darba psiholoģisko slāni, kurš pasniegts arī bez sociālās analīzes. Lai padarītu «pāri palikušo» lugas materiālu krāsaināku un interesantāku, jo bez sociālā un filozofiskā elementa tas kļuvis gauži ikdienišķs, režisors ķēries pie kardināliem lugas pārveidojumiem. Radusies izrāde ar spilgtiem melodramatiskiem efektiem. [.] Vai nedrīkstētu uz skatuves būt melodrāma? Protams, ka drīkst. Tikai — melodrāma nav ideju drāma, bet «Zilā» ir ideju drāma. [.] Cenšoties realizēt «Zilo» pēc melodrāmas likumiem, Dailes teātris sniedz samērā saistošu un emocionālu stāstu par divu jaunu cilvēku — Lindas un Jura — mīlestību, kuru bojāejai lemj jaunekļa izniekotā jaunība. [.] Tikai labā meklēšana cilvēkā un atteikšanās no tiesāšanas un novērtēšanas noved pie mākslas tēla idealizācijas, pretrunīgo šķautņu nogludināšanas, galu galā pie vienkāršotas dzīves ainas atveidošanas bezkonfliktības rožainajā gaismā.

«Jautājumā par attieksmi.» —
Literatūra un Māksla, 1982, 10. dec.

«TĒTIS UN MĀMIŅA»

1975. g. 27. sept. Latvijas televīzijā. Rež. insc. Ā. Šapiro, TV rež. J. Cekuls, scenogr. A. Freibergs, Andina — I. Tomase, Saulvedis — I. Brakovskis.

Vērtējot televīzijas uzvedumu «Tētis un māmiņa jeb Niklāva Rimšas noslēpums», jāsāk ar vārda «pirmoreiz» vairākkārtēju atkārtotumu. Pirmoreiz mūsu televīzijā Gunāra Priedes luga, Pirmoreiz, to iestudējot, ar televīzijas specifiku saskārās režisors Ādolfs Šapiro, scenogrāfs Andris Freibergs, kā arī topošie aktieri — Teātra fakultātes studenti Ilga Tomase un Ivars Brakovskis. Pirmoreiz televīzijas uzvedumā ir vairākas būtiski jaunas iezīmes. [.] .. tieksme pēc dokumentalitātes, patiesības, kas izpaustas pašas dzīves formās. Tieši tas ir šajā iestudējumā. Patiesīgums sniegts pārliecinošos «mākslas tēlos, tāpēc salīdzināms ar dzīves procesa dokumentālo tiešamību. Šāds princips konsekventi realizēts gan režisora, gan aktieru darbā. [.] Pirmā mācību gada beigās izrādās, ka Niklāva Rimšas noslēpums nav pārāk sarežģīts — gluži vienkārši pedagogam ir jābūt personībai.

«Skīrējgultne.» — Literatūra un
Māksla, 1975, 11. okt.

Kad dramaturga Gunāra Priedes darbi vairākus gadus nekur nebija iestudēti, pirmo īsto gandarījumu par savu lugu atkalparādīšanos uz skatuves G. Priede guva Ādolda Šapiro iestudētajā «Ugunskurā lejā pie stacijas» 1972. gadā. Tas bija kas vairāk nekā tikai prieks par veiksmīgu inscenējumu, ko dramaturgs jūta pēc šīs izrādes. Sadarbība turpinājās — turpmākajos gados tapa lugu «Aivaru gaidot», «Es jūs piespiedišu mīlēt Raini», «Vējlukturis abažūrā» iestudējumi. Tikai pēc tam citi republikas teātri atcerējās, ka arī viņiem, kas zina, atkal var noderēt tāds dramaturgs kā G. Priede. Šīs izrādes bija nozīmīgas arī Ādolfam Šapiro. Teātra galvenais režisors, pirmo reizi sastapies ar latviešu oriģināldramaturģiju, guva iespēju dziļāk iepazīt šo zemi un cilvēkus.

«Par jaunību un «nepraktiskajiem» ideāliem.» — Padomju Jau-
natne, 1981, 27. janv.

«MĀCĪBU TRAUKSME»

1980. g. 8. okt. Akadēmiskajā Raiņa Dailes teātrī. Rež. A. Liniņš, rež. asist. V. Vētra, scenogr. J. Salmanis, komp. J. Karlsons, Alvilšs Kukurznis — Ā. Rozentāls, Diāna — O. Dreģe, Montis — A. Mežinskis, Bārbule — E. Krastiņa, Benedikts — J. Kalniņš, Raibacāne — M. Martinsons.

Dailes teātrī «Mācību trauksmi» iestudējuši režisori A. Liniņš un V. Vētra. Teātra nesena pagātnē bijuši vairāki veiksmīgi šī dramaturga darbu interpretējumi — jo īpaši tas attiecas uz «Trīspadsmi» un «Vai mēs viņu pazīsim?»... Diemžēl šoreiz nevar teikt, ka inscenējums izsmeltu dramatiskā darba plašo saturs diapazonu un tā cilvēcisko pārdzīvojumu dimensijas. Viens no galvenajiem cēloņiem — iestudējumā izjukusi tā spēku savstarpējā harmonija, kas valda lugā, kur Alvila viedoklim tikpat spēcīgi preti nostādīti citu tēlu argumenti, no to savstarpējas sadursmes izaug jauna dialektiska atziņa. Starp perifērajiem tēliem vairāki pat spoži aktieru veikumi, piemēram, O. Dreģes Diāna, M. Martinsons Raibacāne, J. Kalniņa Benedikts... [.] Taču minētajiem tēliem līdzvērtīgs nav Alvilšs Kukurznis, kuru atveido Ā. Rozentāls. Viņš fiziķi rāda kā nogurušu un nomāktu inteligentu, kurš diedelēdams izlūdzas apkārtējo uzmanību, lai pazemīgi pastāstītu par savas dvēseles grūtumiem. [.] Tādējādi sašķobās lugas idejiskā virzība. Diskusijai pakļautas tiek tādas domas, kas lugā nav apstrīdamas, piemēram, jautājums par patiesību, par iesāktā darba nepieciešamību, par vakardienas klātbūtni šodienā. [.] Garām palaista nopietnas sarunas iespēja. Un, šķiet, viens no galvenajiem cēloņiem te ir mūsu teātros tik bieži sastopamā sāksana ar atsevišķu tēlu izveidi, to kopā āķēšanu, otrajā plānā atstājot darba māksliniecisko ideju, laikmeta izpēti,

«No vēstures neatkarīgi cilvēki?» — Padomju Jaunatne, 1980, 22. nov.

1986. g. 22. nov. L. Paegles Valsts Valmieras teātrī. Rež. V. Maculēvičs, scenogr. P. Rozenbergs. Alvilšs Kukurznis — J. Zariņš, Diāna — S. Puņiņa, Montis — V. Karpačs, Bārbule — B. Valante, Benedikts — R. Rudāks, Raibacāne — I. Aizbalte.

Režisora V. Maculēviča izrādes kompozīcija principiāli atšķiras no lugas («Mācību trauksme») koncepcijas. [.] Režisoram, kā to redzam no viņa iepriekšējiem darbiem, viszemiskākais cilvēka netikums šķiet nodevība. Alvila pusaudzā gadu neizlēmību režisors traktē kā apzinātu nodevību pret māti. Cilvēkam, kurš tik smagi grēkojis, pēc V. Maculēviča domām, nav iespējams ticēt. [.] Ar visaugstāko ētisko maksimālismu režisors prasa atbildību no cilvēka par viņa dzīvi, neļaujot ne mazāko vainas daļu novelt uz apstākļiem. (Iespējams, ka tādējādi režisors nonāk netālu no zināma voluntarisma.) Režisora iecere — aktuāla un mūsdienīga. Brīdinoša. Pārkārtošanās laikmetā būtiskus psiholoģiskos konfliktus prognozējoša. Atbildību par savu dzīvi no cilvēka prasoša. Tādējādi principā pieņemama un atbalstāma. Un tajā pašā laikā man liekas, ka tas, kam lugā «pārkāpts pāris», ir nozīmīgāks. [.] Apstākļos, kad sabiedrībā nevēlēšanās zināt vēsturi (aizvien vairāk faktu parādās, kas liecina: teorija par visas tautas slāpēm pēc vēstures ir literātu un publicistu pašapmāns) pieaug ar katru dienu, režisora tieksme darīt visu, lai lugas teksti par izsūti-

šanu un notikumu ar Alvila māti izrādē būtu grūti uztverami, man nav pieņemama.

«Neuzklausītā grēksūdze.» — Literatūra un Māksla, 1987, 24. apr.

«CENTRIFŪGA»

1986. g. 28. febr. *Leņina komjaunatnes Jaunatnes teātri. Rež. Ā. Sapiro, scenogr. A. Freibergs, A. Snitkes mūz. Irma — D. Kuple, Nēze — L. Baumanns, Sergejs — S. Judins, Gothards — R. Plepis, Rudaušu Kārlis — A. Maizeiks.*

Izrādes var iestudēt. Uzvest. Režisors Ādolfs Sapiro «Centrifūga» Jaunatnes teātri ir radījis. So atšķirību grūti pierādīt, bet vienmēr skaidri var just. Kad izrāde liekas kā dzīva būtne, kam pukst sirds. Un tikšķina pulss. Un tā elpo. Pēc saviem unikāliem likumiem. Tādas izrādes top ļoti reti. Zvaigžņu stundās.

«Patiesība, kura! nebija pierādījumu.» — Padomju Jaunatne, 1985, 16. maijā.

«Centrifūgas» inscenējumā panākta, pirmkārt, neikdienišķi kvalitatīva izrādes atsevišķo elementu izstrāde un, otrkārt, ārkārtīgi mērķtiecīgs ir atsevišķo elementu saliedējums viena nolūka sasniegšanai — lugas satura atklāšanai. [...] Gandarījumu sagādā tas patiesības atklāsmes dziļums, kāds piemīt šai lugai un izrādei un kādu līdz šim nav gadījies sastapt ne latviešu padomju dramaturģijā, ne teātri, pētot latviešu tautas dzīvi vācu okupācijas laikā un pirmajos pēckara gados.

«Oriģināldramaturģijas Iestudējumi Latvijas teātros.» — Grām.: «Vārds», R., 1986, 19.—20. lpp.

Runājot par oriģināldramaturģijas un teātru attiecībām, kā īpašas sarunas cienīgs temats izdalās G. Priedes un Ā. Sapiro radošo attiecību pozitīvais piemērs. G. Priedem vienīgajam mūsu dramaturģijā tā ir palaimējies — un bez tam divkārt viņa mūžā. 50. gados un 60. gadu sākumā regulāra un ieinteresēta sadarbība viņam izveidojās ar P. Pētersonu, kopš 70. gadu sākuma — ar Ā. Sapiro. G. Priedes un Ā. Sapiro savstarpējā interese vienam par otra darbu ir auglīgs ieguvums gan mūsu teātrim, gan dramaturģijai. Ā. Sapiro, režisors, kurš pašlaik atrodas sava talanta briedumā, G. Priedes lugās saredz iespēju dziļai un būtiskai sarunai par latviešu tautas likteņgaitām. Savukārt 1985. gadā uzrakstītā luga «Sniegotie kalni» — viens no G. Priedes daiļrades pašiem nozīmīgākajiem sasniegumiem, tieši tāds, atļaujos tā domāt, nebūtu varējis tapt, ja mūsu republikā neeksistētu tāds teātris, kādu ir radījis Ā. Sapiro. [...] Ā. Sapiro pēdējo gadu izcilos panākumus, manuprāt, nodrošina ne tikai neapšaubāmi augsts profesionālisms, bet arī ļoti svarīgas cilvēciskās īpašības — tādas kā drosme pievērsties sarežģītām, mūsu mākslā maz vai nemaz skartām tēmām un nebaidīšanās tās risināt visaugstākās atklātības līmenī, nenogrudinot dramatisko darbu konfliktus, bet, tieši otrādi, tos saasinot. [...] Pats galvenais ir tas, ka G. Priede ne tikai gribēja, bet arī spēja orientēties uz tiem pašiem principiem...

«Par dažām problēmām oriģināldramaturģijas un teātru attiecībās.» — Literatūra un Māksla, 1986, 4. apr.

1986. g. 24. sept. *Leņina komjaunatnes Jaunatnes teātri. Rež. Ā. Sapiro, scenogr. A. Freibergs, komp. O. Ehala. Arhitekts — R. Plēpis, Arhitekta sieva — M. Apine, Meistars — U. Pūciņš, Meistara sieva — D. Kuple, V. Skurstene, Mazdēls — G. Skrastiņš, Meistene — I. Zemzare, Māceklis — G. Aboliņš.*

G. Priedes «Sniegotie kalni» turpina izrāžu «Trešās impērijas bailes un posts» un «Rīt bija karš» tēmu un iznāk kā tāds noslēdzošais posms Ā. Sapiro politisko izrāžu triloģijā, kas pēta personības izturēšanās apstākļos, kad it kā cēlas idejas tiek īstenotas, nerēķinoties ar konkrētu cilvēku. [.] Gan tēmu, gan sociālās kritikas dziļuma ziņā G. Priedes lugā ir acīs krītoša līdzība ar minētajiem B. Brehta un B. Vasiļjeva darbiem. Šī «līdzība» ir latviešu padomju dramaturģijā līdz tam nebijusi kvalitāte. [.] Un, šķiet, šo «līdzīgumu» kā galveno uztvēra arī Ā. Sapiro, 1986. gada pavasarī sākdam darbu pie lugas. Līdz ar to izrādē par galveno izvirzīts un spilgti akcentēts uz demagoģiju balstītas varmācīgas sabiedriskās iekārtas atmaskojums. [.] Ātkārtoti lasot lugu tagad, 1987. gada sākumā, kad kopš partijas 27. kongresa apritējis jau vesels gads, kā sasniegums mākslā vairs nešķiet atklātības un sociālās kritikas akts kā tāds. Un ieraugām, ka lugā ir daudz kas dziļi «priedisks», no B. Vasiļjeva un B. Brehta darbiem atšķirīgs. [.] Galvenais jautājums, runājot par šo izrādī, ir tāds: kāpēc teātris uzveduma centrā nav izvirzījis G. Priedes lugas filozofisko slāni, kāpēc ir apstājies pie publicistiskā?

«Ilgi, ilgi vēl, gari, gari vēl jādzīvo būs.» — Padomju Jaunatne, 1987, 7. febr.

Materiālu apkopoja SILVIJA RADZOBE

SATURS

TAVA LABĀ SLAVA	5
SMARZO SĒNES	61
ZILĀ	111
TĒTIS UN MĀMIŅA	153
MĀCIBU TRAUKSME	187
CENTRIFŪGA	233
SNIEGOTIE KĀLNI	279

ГУНАРС ПРИЕДВ
ГРИБЫ И СЕНО

Избранные пьесы

На латышском языке
Рига «Лиезма» 1988

Художник Майя Драгуне

ИБ № 5042

GUNĀRS PRIEDE
SENES UN SIENS

Redaktors A. Grods, Mākslinieciskais redaktors D. Breikšs, Tehniskā redaktore I. Soide, Korektore I. Kalniņa.

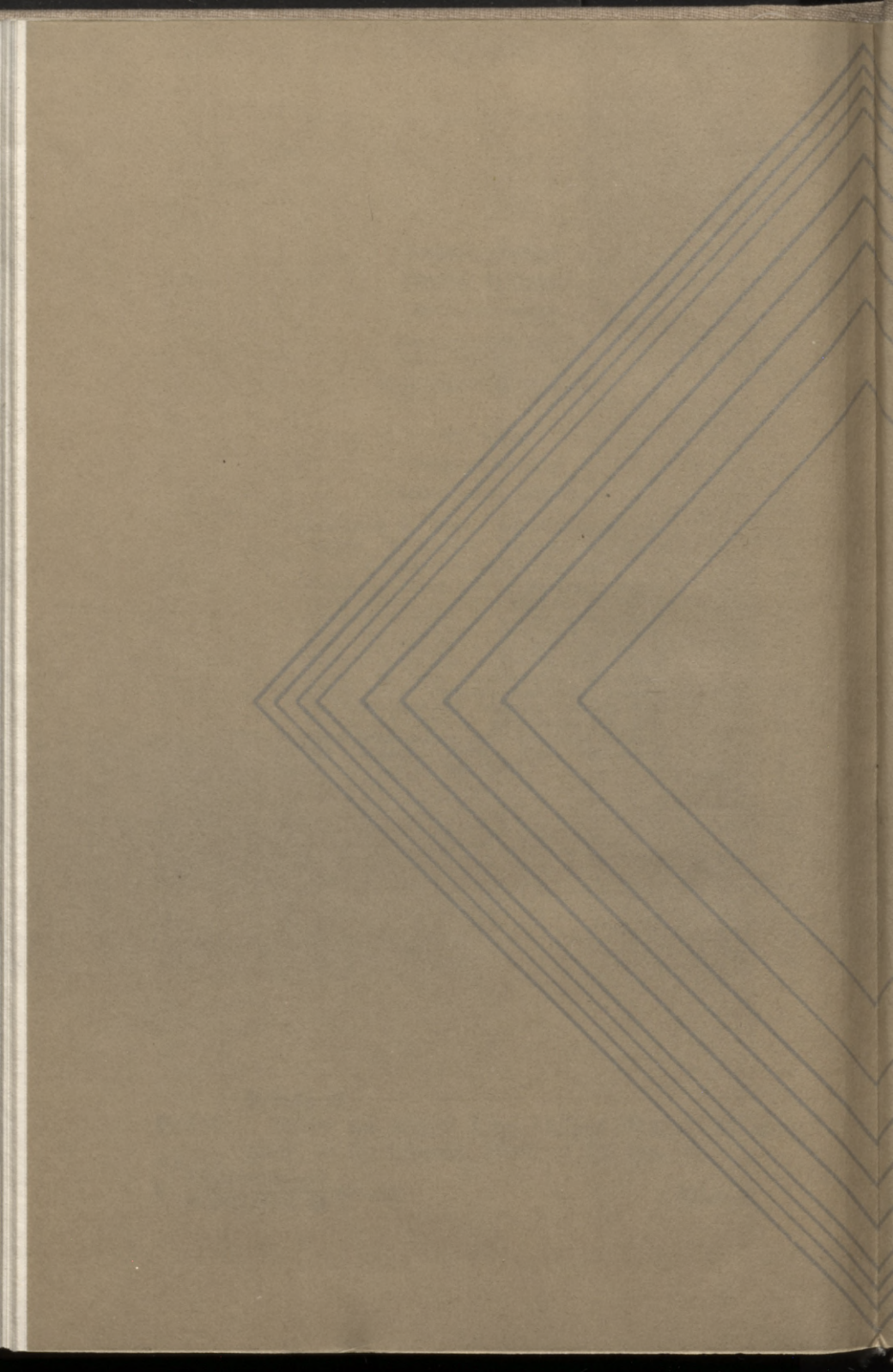
Nodota salikšanai 30.04.87. Parakstīta iespēšanai 6.08.87. JT 00421. Formāts 84×108/32. Tipogrāfijas papīrs № 1. Literatūras garnitūra. Augstspiedums. 17,74 uzsk. iespiedl.; 18,63 uzsk. krāsu nov.; 19,87 izdevn. l. Metiens 15 000 eks. Pasūt. № 587-5. Cena 1 rbl. 80 kap. Izdevniecība «Liesma», 226256 Rīgā, Padomju bulv. 24. Izdevn. № 17(32743)Do-1646. Iespēsta Latvijas PSR Valsts izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas tipogrāfijā «Cīņa», 226011 Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40.

Priede G.

Pr 510 Sēnes un siens: Lugu izlase/Māksl. M. Drāgūne. — R.: Liesma, 1988. — 335 lpp.; il.

4702340200—17
P M 801(11)—88 60—88

84L7—6

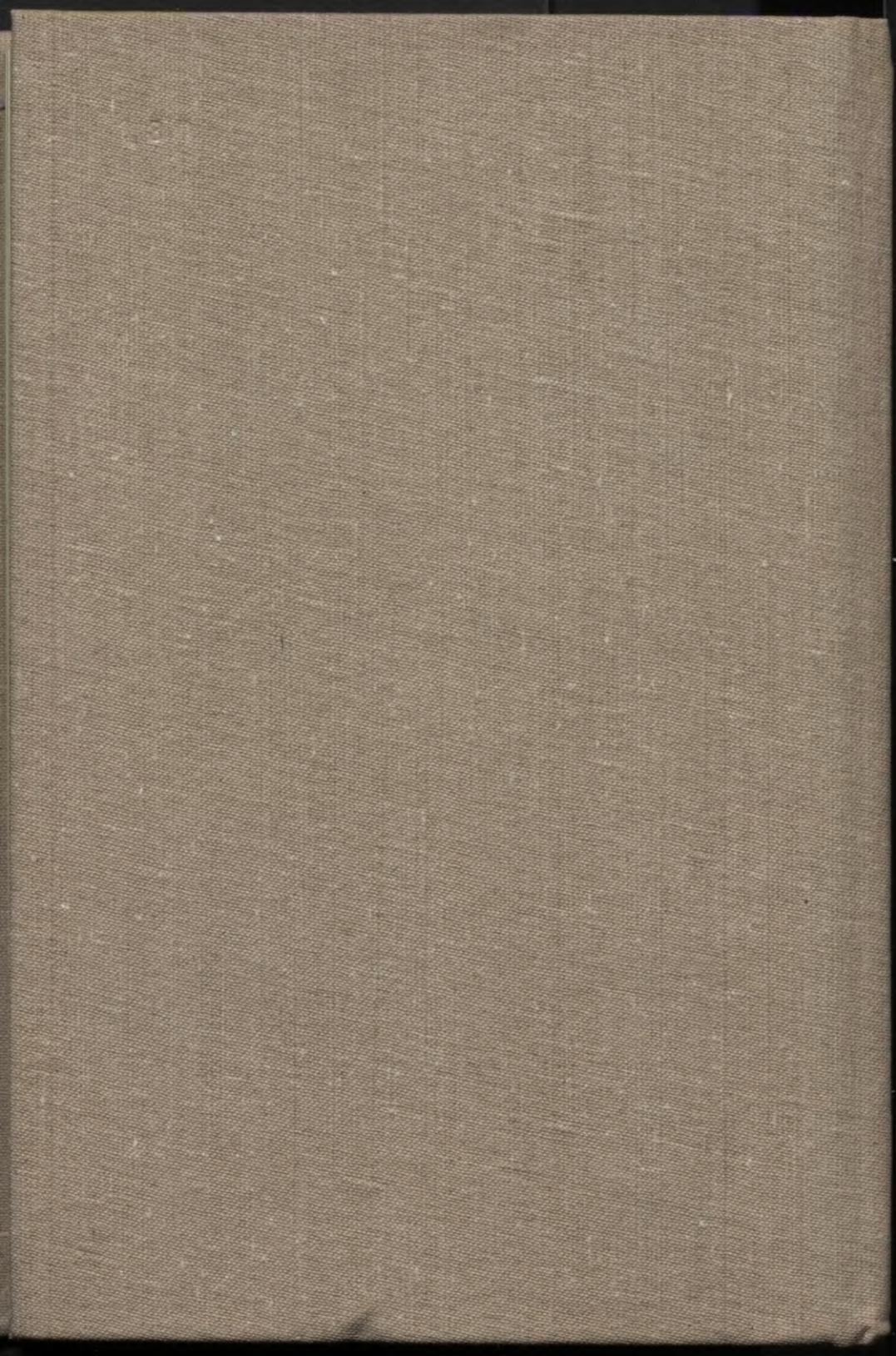

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0307089927

1.80

•TAVA LABĀ SLAVA•
•SMARŽO SĒNES•
•TĒTIS UN MĀMINA•
•MĀCĪBU TRAUKSME•
•CENTRIFŪGA •ZILĀ•
•SNIEGOTĪE KALNĪ•

GUNĀRS

PRIEDE